Leon al XIII-lea

Enciclice și Magisteriu

Diuturnum Illud – Immortale Dei
Libertas Praestantissimum
Sapientiae Christianae – Humanum Genus
Satis Cognitum – Rerum Novarum
Graves De Communi Re – Annum Sacrum
Testem Benevolentiae Nostrae
Exorcismul

tradus și editat în limba română

Prima ediție

© Adevărul de Veacuri, 2026

Traducere în limba română © Robin Caramaschi, 2026

Textele originale cuprinse în acest volum — Diuturnum Illud - Immortale Dei - Libertas Praestantissimum - Sapientiae Christianae - Humanum Genus - Satis Cognitum - Rerum Novarum - Graves De Communi Re - Annum Sacrum - Testem Benevolentiae Nostrae - Exorcismul — aparțin domeniului public.

Prezenta ediție este realizată cu fidelitate riguroasă față de textele originale ale Magisteriului catolic, fără adaosuri, comentarii sau interpretări personale.

Reproducerea fragmentelor scurte este permisă numai cu menționarea sursei.

Editura: Adevărul de Veacuri

Anul publicării: 2026

Tipărit prin sistem de imprimare la cerere

Adevărul de Veacuri

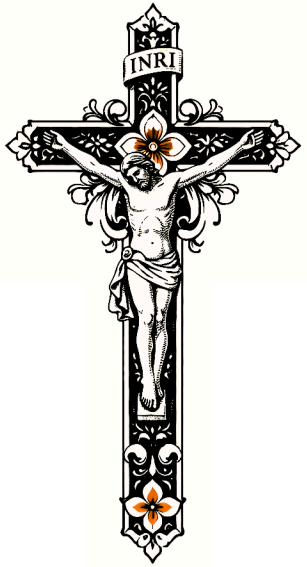
INRI

Leon al XIII-lea (1810–1903)

Papă între anii 1878 și 1903, Leon al XIII-lea a fost marele arhitect doctrinar al raportului dintre Biserica Catolică și lumea modernă post-revoluționară. Păstor profund intelectual și ferm în principii, el a reafirmat cu autoritate ordinea naturală și creștină împotriva liberalismului, relativismului și secularizării societăților.

Prin enciclicele sale majore – în special Libertas Praestantissimum, Immortale Dei, Sapientiae Christianae și Rerum Novarum – a clarificat învățătura catolică despre libertate, autoritate, stat, lege naturală și drepturile adevărului. Magisteriul său, fidel Tradiției și rațiunii drepte, a oferit Bisericii un cadru doctrinar solid pentru a înfrunta erorile modernității fără compromisuri și fără concesii. Opera lui

Leon al XIII-lea rămâne un pilon esențial al învățăturii preconciliere și un reper fundamental pentru înțelegerea relației dintre credință, societate și ordine politică.

Cuprins

DIUTURNUM ILLUD
Despre originea divină a autorității 11
IMMORTALE DEI
Despre constituția creștină a statelor 33
LIBERTAS PRAESTANTISSIMUM
Despre libertatea umană 69
SAPIENTIAE CHRISTIANAE
Despre îndatoririle creștinilor în viața publică 109
HUMANUM GENUS
Împotriva francmasoneriei 145
SATIS COGNITUM
despre unitatea Bisericii 179
RERUM NOVARUM
despre condiția muncitorilor 227
GRAVES DE COMMUNI RE
Despre democrația creștină 275
ANNUM SACRUM
Despre consacrarea neamului omenesc Preasfintei Inimi a lui Isus 289
TESTEM BENEVOLENTIAE NOSTRAE
Împotriva americanismului 301
Exorcismul lui Leon al XIII-lea împotriva Satanei și a îngerilor apostați 319

SCRISOARE ENCICLICĂ

DIUTURNUM ILLUD

Despre originea divină a autorității

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

Acel război îndelungat și cu totul cumplit, pornit împotriva autorității divine a Bisericii, a ajuns acolo unde era firesc să ajungă, și anume la primejdia comună a societății omenești și, în mod deosebit, a puterii civile, pe care se sprijină mai ales siguranța publică. — Ceea ce se vede limpede că s-a întâmplat mai ales în epoca noastră. Căci poftele populare resping astăzi cu mai multă îndrăzneală orice forță a stăpânirii decât altădată; și atât de mare este pretutindeni dezordinea, atât de dese răzvrătirile și tulburările, încât celor ce cârmuiesc treburile publice nu numai că li se refuză adesea ascultarea, dar nici măcar nu li se mai lasă o ocrotire suficientă pentru siguranța vieții. Multă vreme s-a lucrat, într-adevăr, pentru a-i aduce în dispreț și ură în ochii mulțimii; iar flăcările invidiei aprinse, izbucnind acum pe față, au făcut ca, într-un răstimp foarte scurt, viața mai-marilor conducători să fie de mai multe ori

căutată spre nimicire, fie prin uneltiri ascunse, fie prin jafuri făţişe. De curând, întreaga Europă a fost cuprinsă de groază la vederea uciderii nelegiuite a unui Împărat foarte puternic; iar cu sufletele încă uimite de mărimea crimei, oameni pierduţi nu se sfiesc să arunce pretutindeni ameninţări şi teroare împotriva celorlalţi principi ai Europei.

Aceste primejdii ale lucrurilor obşteşti, care stau sub ochii noştri, Ne umplu de o gravă nelinişte, când vedem că siguranţa principilor şi liniştea imperiilor, împreună cu mântuirea popoarelor, sunt aproape din ceas în ceas puse în primejdie. — Şi totuşi, puterea divină a religiei creştine a adus statului temeinice temelii de stabilitate şi ordine, îndată ce a pătruns în moravurile şi instituţiile cetăţilor. Din această putere, un rod deloc mic şi nicidecum de pe urmă este cumpătarea dreaptă şi înţeleaptă a drepturilor şi îndatoririlor, atât în principi, cât şi în popoare. Căci în poruncile şi exemplele lui Cristos Domnul se află o forţă minunată de a-i ţine în datorie atât pe cei ce ascultă, cât şi pe cei ce poruncesc, şi de a păstra între ei acea înţelegere şi, ca să spunem aşa, armonie a voinţelor, care este mai ales potrivită cu natura şi din care se naşte un curs paşnic al treburilor publice, lipsit de orice tulburare. — De aceea, fiindcă, prin binefacerea lui Dumnezeu, am fost puşi în fruntea Bisericii Catolice, păzitoare şi tălmăcitoare a doctrinelor lui Cristos, socotim că ţine de autoritatea Noastră, Venerabili Fraţi, să amintim în mod public ce cere adevărul catolic de la fiecare în această privinţă; din aceasta va ieşi, de asemenea, pe ce cale şi prin ce

mijloace trebuie să se îngrijească de binele public într-o stare atât de înfricoșătoare a lucrurilor.

Deși omul, împins de o anumită trufie și îndărătnicie, se străduiește adesea să lepede frânele stăpânirii, totuși nu a putut niciodată să ajungă la situația de a nu asculta de nimeni. Însăși necesitatea cere ca, în orice asociere și comunitate de oameni, unii să fie puși să conducă: pentru ca societatea, lipsită de un principiu sau de un cap care să o cârmuiască, să nu se destrame și să nu fie împiedicată să atingă scopul pentru care a fost născută și întemeiată. Dar dacă nu a fost cu putință ca puterea politică să fie înlăturată din mijlocul cetăților, cu siguranță s-a voit să se întrebuințeze toate mijloacele pentru a-i micșora forța și a-i slăbi maiestatea; și aceasta mai ales în secolul al XVI-lea, când noutatea potrivnică a opiniilor a rătăcit pe mulți. După acel timp, mulțimea nu numai că a pretins să-și fie slujită libertatea mai larg decât se cuvenea, ci a părut că voiește să plăsmuiască după bunul plac originea și alcătuirea societății civile. Mai mult, foarte mulți dintre cei mai recenți, urmând pe urmele acelora care în veacul trecut și-au luat numele de filosofi, spun că toată puterea vine de la popor; de aceea, cei ce o exercită în cetate nu o exercită ca pe a lor, ci ca pe una încredințată de popor, și anume cu această lege: ca ea să poată fi retrasă prin voința poporului însuși, de la care a fost încredințată. De la aceștia se despart însă oamenii catolici, care își au originea dreptului de a porunci de la Dumnezeu, ca de la un principiu natural și necesar.

Este însă de luat aminte aici că aceia care urmează să fie puși în fruntea statului pot, în anumite împrejurări, să fie aleși prin voința și judecata mulțimii, fără ca doctrina catolică să se împotrivească sau să se opună. Printr-o asemenea alegere se desemnează persoana principelui, dar nu i se conferă drepturile principatului; nu i se încredințează puterea, ci se hotărăște de cine trebuie ea exercitată. — Nici nu se discută aici despre formele de guvernare: căci nu este nimic pentru care Biserica să nu aprobe fie cârmuirea unuia, fie a mai multora, cu condiția să fie dreaptă și îndreptată spre folosul comun. De aceea, cu păstrarea dreptății, popoarelor nu li se interzice să-și aleagă acea formă de stat care se potrivește mai bine fie cu firea lor, fie cu instituțiile și moravurile strămoșești.

În ceea ce privește însă puterea politică, Biserica învață pe drept că ea își are obârșia de la Dumnezeu; căci aceasta o află mărturisită limpede în Sfintele Scripturi și în monumentele vechimii creștine; și, pe lângă aceasta, nu se poate gândi vreo doctrină care să fie mai potrivită rațiunii sau mai de acord cu mântuirea principilor și a popoarelor.

Într-adevăr, că stăpânirile omenești își au izvorul în Dumnezeu este confirmat cu strălucire în multe locuri din cărțile Vechiului Testament: „Prin Mine domnesc regii… prin Mine conduc principii și cei puternici hotărăsc dreptatea” (Prov. VIII, 15-16). Și în altă parte: „Dați ascultare voi, cei ce cârmuiți neamurile… căci de la Dumnezeu v-a fost dată puterea și de la Cel Preaînalt stăpânirea” (Înț. VI, 3-4). Același lucru se află și în cartea Ecclesiasticului: „Peste fiecare neam

Dumnezeu a pus un cârmuitor" (Eccl. XVII, 14). — Totuși, acestea pe care oamenii le învățaseră avându-L pe Dumnezeu ca autor au fost puțin câte puțin uitate sub influența superstiției păgâne, care, așa cum a stricat multe adevăruri și noțiuni despre lucruri, tot astfel a stricat și forma adevărată și frumusețea principatului. Mai târziu, când Evanghelia creștină a strălucit, deșertăciunea a cedat adevărului, și a început din nou să lumineze acel principiu nobil și divin din care purcede orice autoritate. — Lui Pilat, care își afișa și își etala puterea de a dezlega și a osândi, Cristos Domnul i-a răspuns: „Nu ai avea asupra Mea nicio putere, dacă nu ți-ar fi fost dată de sus" (Ioan XIX, 11). Tâlcuind acest loc, Sfântul Augustin spune: „Să învățăm", zice el, „ceea ce a spus, ceea ce a învățat și prin Apostol, că nu este putere decât de la Dumnezeu" (Tract. CXVI in Ioan. n. 6). Căci doctrina și poruncile lui Isus Cristos au răsunat în glasul nealterat al Apostolilor ca o imagine vie. Către Romani, supuși stăpânirii principilor păgâni, Pavel rostește această sentință înaltă și plină de gravitate: „Nu este putere decât de la Dumnezeu"; din care trage, ca dintr-o cauză, această concluzie: „Principele este slujitorul lui Dumnezeu" (Rom. XIII, 1, 4).

Părinții Bisericii s-au străduit cu grijă să mărturisească și să răspândească această învățătură însăși, pentru care fuseseră rânduiți. „Să nu atribuim nimănui", spune sfântul Augustin, „puterea de a da domnia și stăpânirea, decât adevăratului Dumnezeu" (De Civitate Dei, lib. V, cap. 21). În același sens se exprimă sfântul Ioan Gură de Aur: „Faptul că există

stăpâniri", spune el, „că unii poruncesc, iar alții sunt supuși, și că toate nu sunt purtate la întâmplare și fără rânduială… aceasta o atribui înțelepciunii divine" (In epist. ad Rom., homil. XXIII, n. 1). Același lucru l-a mărturisit sfântul Grigore cel Mare, spunând: „Ei mărturisesc că puterea le este dată Împăraților și regilor din cer" (Epist. lib. II, epist. 61). Mai mult, sfinții Doctori au voit ca aceste aceleași principii să fie luminate și prin lumina naturală a rațiunii, astfel încât chiar și acelora care urmează numai rațiunea drept călăuză să li se arate pe deplin drepte și adevărate. — Și, într-adevăr, natura poruncește oamenilor să trăiască în societate civilă, sau, mai adevărat, Dumnezeu, autorul naturii: lucru pe care îl arată limpede atât marea putere de unire a vorbirii, cât și numeroasele înclinații înnăscute ale sufletului, precum și multe lucruri necesare și de mare însemnătate, pe care oamenii izolați nu le pot dobândi, dar le dobândesc uniți și asociați cu alții. Însă nici nu poate exista, nici nu poate fi înțeleasă o societate în care să nu fie cineva care să cumpănească voințele fiecăruia, astfel încât din mai mulți să se facă parcă unul singur, și să le îndrepte în mod drept și ordonat spre binele comun; a voit deci Dumnezeu ca în societatea civilă să existe cei care să poruncească mulțimii. — Și mai are mare greutate și faptul că aceia prin a căror autoritate este administrată republica trebuie să poată constrânge pe cetățeni la ascultare în așa fel încât să fie pentru ei un adevărat păcat a nu asculta. Nimeni dintre oameni nu are în sine sau din sine puterea de a lega voința liberă a celorlalți cu astfel de legături ale stăpânirii. Numai lui

Dumnezeu, creatorul și legiuitorul tuturor lucrurilor, îi aparține această putere; iar cei care o exercită trebuie să o exercite ca pe una împărtășită lor de Dumnezeu. „Unul este legiuitorul și judecătorul, care poate să piardă și să mântuiască" (Iac. IV, 12). Același lucru se vede limpede în orice fel de putere. Că aceea care este în preoți își are obârșia în Dumnezeu este atât de cunoscut, încât la toate popoarele ei sunt socotiți și numiți slujitori ai lui Dumnezeu. În mod asemănător, puterea tatălui de familie păstrează o anumită imagine și formă a acelei autorități care este în Dumnezeu, „de la care se numește orice paternitate în cer și pe pământ" (Efes. III, 15). În acest fel, diferitele feluri de putere au între ele minunate asemănări, întrucât orice stăpânire și autoritate, oriunde s-ar afla, își trage originea de la unul și același făuritor și domn al lumii, care este Dumnezeu.

Cei care voiesc ca societatea civilă să fi luat naștere din consimțământul liber al oamenilor, căutând obârșia stăpânirii din același izvor, spun că fiecare ar fi cedat ceva din dreptul său și că, prin voință, toți s-ar fi supus puterii aceluia la care ar fi ajuns suma acelor drepturi. Dar mare este eroarea de a nu vedea ceea ce este evident: că oamenii, nefiind o ființă rătăcitoare și solitară, sunt născuți pentru comunitatea naturală, fără a depinde de libera lor voință; și, pe lângă aceasta, pactul pe care îl invocă este vădit născocit și fictiv și nu este în stare să dea puterii politice atâta tărie, demnitate și statornicie câte cer ocrotirea republicii și folosul comun al cetățenilor. Toată această demnitate și aceste apărări le va avea

stăpânirea numai atunci când va fi înțeleasă ca izvorând din Dumnezeu, izvor august și preasfânt.

O altă părere nu poate fi găsită care să fie nu numai mai adevărată, dar nici măcar mai folositoare. Căci puterea conducătorilor cetății, fiind o anumită participare la puterea divină, dobândește tocmai din această pricină o demnitate omenească mai mare: nu acea demnitate nelegiuită și cu totul absurdă, pe care împărații păgâni au pretins-o uneori, căutând onoruri divine, ci una adevărată și solidă, primită ca un dar și un beneficiu divin. De aici urmează că cetățenii trebuie să fie supuși și ascultători de principi ca de Dumnezeu, nu atât din frica pedepselor, cât din respectul față de maiestate, și nu din lingușire, ci din conștiința datoriei. Prin aceasta, stăpânirea va rămâne mult mai temeinic așezată în locul ei. Căci cetățenii, simțind puterea acestei datorii, vor fi siliți să fugă de nelegiuire și de îndărătnicie, deoarece trebuie să fie încredințați că cei care se împotrivesc puterii politice se împotrivesc voinței divine, iar cei care refuză cinstea datorată principilor o refuză lui Dumnezeu Însuși.

La această disciplină îi învață Apostolul Pavel în mod deosebit pe Romani, cărora le-a scris despre respectul datorat principiilor supreme cu o asemenea autoritate și greutate, încât nu pare că s-ar putea porunci ceva mai sever: „Orice suflet să fie supus puterilor mai înalte; căci nu este putere decât de la Dumnezeu, iar cele care sunt, de la Dumnezeu sunt rânduite. De aceea, cel ce se împotrivește puterii se împotrivește rânduielii lui Dumnezeu; iar cei ce se

împotrivesc își dobândesc osândă… De aceea, fiți supuși, nu numai din pricina mâniei, ci și din pricina conștiinței" (Rom. XIII, 1, 2, 5). În același sens este și strălucita sentință a Principelui Apostolilor, Petru: „Fiți supuși, pentru Dumnezeu, oricărei rânduieli omenești: fie regelui, ca celui mai presus, fie dregătorilor, ca trimiși de Dumnezeu spre pedepsirea făcătorilor de rele și lauda celor buni; căci aceasta este voința lui Dumnezeu" (I Petr. II, 13-15).

Un singur motiv le rămâne oamenilor pentru a nu asculta: dacă li se cere ceva ce este în mod vădit potrivnic legii naturale sau divine; căci în toate lucrurile în care legea naturii sau voința lui Dumnezeu este încălcată, este deopotrivă nelegiuit a porunci și a face. Dacă deci cuiva i se întâmplă să fie silit a alege între a nesocoti poruncile lui Dumnezeu sau pe ale principilor, trebuie să se asculte de Isus Cristos, care poruncește să se dea Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (Mat. XXII, 21), și să se răspundă cu tărie după pilda Apostolilor: „Trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni" (Fap. V, 29). Totuși, nu este motiv ca cei care se poartă astfel să fie acuzați că au lepădat ascultarea; căci, atunci când voința principilor se împotrivește voinței și legilor lui Dumnezeu, ei înșiși depășesc măsura puterii lor și răstoarnă dreptatea; iar atunci nu mai poate avea tărie autoritatea lor, care, acolo unde nu este dreptate, nu este nimic.

Pentru ca dreptatea să fie păstrată în stăpânire, este de mare însemnătate ca cei ce cârmuiesc cetățile să înțeleagă că puterea

politică nu s-a născut pentru folosul privat al cuiva, ci că administrarea republicii trebuie să fie îndreptată spre folosul celor încredințați, nu al celor cărora le-a fost încredințată. Principii să ia pildă de la Dumnezeu cel preabun și preaputernic, de la care le vine autoritatea; și, punându-și înainte chipul Lui în cârmuirea statului, să conducă poporul cu dreptate și credință și să unească severitatea necesară cu dragostea părintească. Pentru aceasta sunt avertizați prin oracolele Sfintei Scripturi că vor trebui, cândva, să dea socoteală Regelui regilor și Domnului domnitorilor; și că, dacă vor părăsi datoria, nu vor putea nicidecum să scape de asprimea lui Dumnezeu: „Cel Preaînalt va cerceta faptele voastre și va scruta gândurile voastre. Pentru că, fiind slujitori ai împărăției Lui, n-ați judecat drept… grabnic și înfricoșător se va arăta vouă, căci judecata cea mai aspră va fi pentru cei ce stau în frunte… Dumnezeu nu va cruța pe nimeni și nu se va teme de mărimea cuiva, căci El a făcut pe cel mic și pe cel mare și deopotrivă se îngrijește de toți; dar celor mai puternici le stă înainte o pedeapsă mai puternică" (Înț. VI, 4-8).

Prin aceste precepte, care ocrotesc republica, se înlătură orice pricină sau poftă a răscoalelor: în siguranță vor fi cinstea și securitatea principilor, liniștea și mântuirea cetăților. Se îngrijește, de asemenea, în chip desăvârșit de demnitatea cetățenilor: cărora, chiar în ascultare, li se îngăduie să păstreze acea cinste care este potrivită cu măreția omului. Ei înțeleg că, în judecata lui Dumnezeu, nu este nici rob, nici liber; că unul este Domn al tuturor, bogat față de toți cei ce-L cheamă pe El

(Rom. X, 12); iar ei sunt supuși și ascultă de principi tocmai pentru că aceștia, într-un fel oarecare, poartă chipul lui Dumnezeu, căruia a sluji înseamnă a domni.

Aceasta a urmărit-o Biserica întotdeauna: ca această formă creștină a puterii civile să nu se întipărească numai în minți, ci să se și arate în viața publică și în moravurile popoarelor. Câtă vreme la cârma republicii au stat împărați păgâni, care, împiedicați de superstiție, nu puteau să se înalțe la acea formă de stăpânire pe care am schițat-o, ea s-a străduit să o insufle minților popoarelor, ca, îndată ce ar primi rânduielile creștine, să vrea să-și orânduiască viața după acestea. De aceea păstorii sufletelor, reînnoind pilda Apostolului Pavel, au obișnuit cu cea mai mare grijă și osârdie să poruncească popoarelor: să fie supuse principilor și puterilor, să asculte de porunci (Tit. III, 1); asemenea, să se roage lui Dumnezeu pentru toți oamenii, dar mai ales pentru regi și pentru toți cei ce sunt în înălțime, „căci aceasta este bineplăcut înaintea Mântuitorului nostru Dumnezeu" (I Tim. II, 1-3). Iar despre aceasta creștinii cei vechi au lăsat dovezi cu totul strălucite: căci, deși erau chinuiți în chipul cel mai nedrept și mai crud de împărați păgâni, totuși nu au încetat niciodată să se poarte ascultători și supuși, astfel încât aceia păreau a se întrece în cruzime, iar aceștia în supunere. O asemenea modestie, o voință atât de statornică de a asculta era prea bine cunoscută ca să poată fi întunecată de calomniile și răutatea vrăjmașilor. De aceea, cei care aveau să-și apere public cauza înaintea împăraților pentru numele creștin arătau îndeosebi prin acest argument că este nedrept să

se pedepsească pe creștini prin legi, de vreme ce, sub ochii tuturor, ei trăiau potrivit legilor, spre pildă. Pe Marcus Aurelius Antoninus și pe Lucius Aurelius Commodus, fiul lui, Athenagora îi grăia cu încredere astfel: „Îngăduiți ca noi, care nu săvârșim nimic rău, ba chiar ne purtăm cu toată evlavia și cu toată dreptatea atât față de Dumnezeu, cât și față de imperiul vostru, să fim hărțuiți, răpiți, izgoniți" (Legat. pro Christianis). În același fel, Tertulian dădea pe față laudă creștinilor, pentru că erau cei mai buni și cei mai siguri prieteni ai Imperiului dintre toți: „Creștinul nu este dușmanul nimănui, cu atât mai puțin al Împăratului, pe care, știind că este rânduit de Dumnezeu, trebuie neapărat să-l iubească și să-l cinstească și să-l onoreze și să dorească mântuirea lui împreună cu întregul imperiu roman" (Apolog. n. 35). Și nu se îndoia să afirme că, pe cât creștea numărul creștinilor, pe atât se obișnuia să se micșoreze numărul dușmanilor în hotarele imperiului: „Acum aveți mai puțini dușmani, pe lângă mulțimea creștinilor, având în aproape toate cetățile aproape pe toți cetățenii creștini" (Apolog. n. 37). Strălucită este, de asemenea, mărturia despre același lucru din Epistola către Diognet, care adeverește că, pe atunci, creștinii obișnuiau nu numai să slujească legilor, ci, în orice datorie, din propria lor voință, să facă chiar mai mult și mai desăvârșit decât erau siliți de legi: „Creștinii ascultă de legile stabilite și, prin felul vieții lor, biruiesc legile."

Desigur, alta era pricina atunci când li se poruncea, prin edictele împăraților și prin amenințările pretorilor, să se lepede

de credința creștină sau, în orice chip, să se abată de la datorie: în acele vremuri, într-adevăr, au preferat să nu placă oamenilor, decât să placă lui Dumnezeu. Dar chiar și în aceste împrejurări, atât de departe erau de a face ceva răzvrătit sau de a disprețui maiestatea împărătească, încât nu-și luau decât aceasta: să mărturisească faptul că sunt creștini și că nu voiesc nicidecum să-și schimbe credința. În rest, nu se gândeau la împotrivire; ci, pașnici și cu voie bună, mergeau la roata de tortură, astfel încât mărimea chinurilor pălea înaintea măreției sufletului. — Nici în chip deosebit diferit, în aceleași vremuri, puterea rânduielilor creștine s-a vădit în oaste. Căci a soldatului creștin era să unească cea mai mare bărbăție cu cel mai mare zel pentru disciplina militară și să sporească înălțimea sufletului printr-o credință neclintită față de principe. Dacă însă i se cerea ceva ce nu era cinstit, precum a încălca drepturile lui Dumnezeu sau a întoarce sabia împotriva ucenicilor nevinovați ai lui Cristos, atunci, într-adevăr, refuza să împlinească porunca, dar astfel încât mai degrabă ar fi părăsit armele și ar fi murit pentru religie, decât, prin răzvrătire și tulburări, să se împotrivească autorității publice.

După aceea însă, când republicile au avut principi creștini, Biserica a stăruit cu mult mai mult să mărturisească și să propovăduiască câtă sfințenie se află în autoritatea celor ce poruncesc; din care urma să se nască aceasta: că popoarelor, când ar cugeta la principat, li s-ar înfățișa un chip de maiestate oarecum sacră, care le-ar îndemna la mai mare respect și

iubire față de principi. Iar pentru aceasta a rânduit cu înțelepciune ca regii să fie inițiați prin solemnități sacre, lucru statornicit în Vechiul Testament prin autoritatea lui Dumnezeu. — Iar când societatea civilă a oamenilor, ca ridicată din ruinele imperiului roman, a reînviat în nădejdea măreției creștine, Pontifii Romani, instituind Imperiul sacru, au consacrat puterea politică într-un mod cu totul deosebit. Mare a fost, fără îndoială, sporirea de noblețe adusă principatului; și nu este de îndoială că această rânduială ar fi folosit întotdeauna foarte mult atât societății religioase, cât și celei civile, dacă ceea ce urmărea Biserica ar fi urmărit întotdeauna și principii, și popoarele. — Și, într-adevăr, lucrurile au rămas liniștite și destul de prospere câtă vreme între amândouă puterile a dăinuit o prietenie armonioasă. Dacă popoarele ar fi greșit prin tulburări, era de față Biserica, împăciuitoare a liniștii, care chema pe fiecare la datorie și stăvilea poftele mai aprinse, parte prin blândețe, parte prin autoritate. Tot astfel, dacă principii ar fi greșit în cârmuire, ea însăși se apropia de principi și, amintind drepturile popoarelor, nevoile și dorințele drepte, îndemna la echitate, clemență și bunătate. Prin aceasta s-a dobândit de multe ori ca primejdiile tulburărilor și ale războaielor civile să fie prevenite.

Dimpotrivă, doctrinele despre puterea politică născocite de cei de curând au adus deja oamenilor mari amărăciuni și trebuie să ne temem că vor aduce în viitor cele mai de pe urmă rele. Căci a nu voi să se raporteze dreptul de a porunci la Dumnezeu ca autor nu este altceva decât a voi să fie șters cel

mai frumos strălucit al puterii politice și să-i fie tăiate puterile. Iar faptul că spun că ea atârnă de bunul plac al mulțimii, întâi se înșală în cuget, apoi așază principatul pe o temelie prea ușoară și schimbătoare. Căci, stârnite de aceste păreri ca de niște ghimpi, poftele populare se vor dezlănțui mai îndrăzneț și, cu mare pierzanie pentru republică, vor aluneca ușor și grabnic spre mișcări oarbe, spre răzvrătiri pe față. Într-adevăr, acea Reformă, cum o numesc, ai cărei ajutători și conducători au atacat din temelii puterea sacră și civilă prin doctrine noi, a fost urmată de tulburări repezi și de răzvrătiri dintre cele mai îndrăznețe, mai ales în Germania, și cu atâta aprindere de război lăuntric și vărsare de sânge, încât aproape niciun loc nu părea lipsit de tulburări și de sânge. — Din acea erezie a luat naștere, în veacul trecut, filosofia cu nume mincinos, și acel drept nou, cum îl numesc, și stăpânirea populară, și o licență fără frâu, pe care foarte mulți o socotesc singura libertate. Din acestea s-a ajuns la molimele învecinate, adică la Comunism, la Socialism, la Nihilism, cele mai înspăimântătoare monstruozități și aproape funeralii ale societății civile. Și totuși, prea mulți se străduiesc să lărgească puterea sprijinitorilor acestor rele și, sub chipul ajutorării mulțimii, au aprins deja nu puține incendii de nenorociri. Cele pe care le amintim acum nu sunt nici necunoscute, nici foarte depărtate.

Și mai grav este însă aceasta: că, în atâtea primejdii, principii nu au leacuri îndeajuns de potrivite pentru a restabili disciplina publică și a liniști sufletele. Se înarmează cu autoritatea legilor și socotesc că aceia care tulbură republica

trebuie înfrânați prin asprimea pedepselor. Pe drept, desigur; dar totuși trebuie cercetat cu seriozitate că nicio putere a pedepselor nu va fi atât de mare încât, singură, să poată păstra republicile. Căci frica, după cum învață cu strălucire sfântul Toma, este un temei slab; deoarece cei care sunt supuși prin frică, dacă li se ivește prilejul de a putea nădăjdui nepedepsire, se ridică împotriva cârmuitorilor cu atât mai aprig, cu cât voința lor fusese ținută în frâu numai prin frică. Și, pe lângă aceasta, din frică prea mare, mulți cad în deznădejde; iar deznădejdea îi împinge cu îndrăzneală să încerce orice (De Regim. Princip. lib. I, cap. 10). Cât de adevărate sunt acestea, am văzut destul prin experiență. Așadar, este nevoie să se aducă o pricină mai înaltă și mai puternică a ascultării și să se statornicească cu totul că asprimea legilor nu poate fi rodnică decât dacă oamenii sunt împinși de datorie și sunt mișcați de frica mântuitoare de Dumnezeu. Iar aceasta o poate dobândi, mai ales, religia, care, prin puterea ei, pătrunde în suflete și îndoaie voințele oamenilor, astfel încât ei să se alipească de cei ce îi cârmuiesc nu numai prin supunere, ci și prin bunăvoință și iubire; care, în orice comunitate omenească, este cea mai bună păzitoare a siguranței.

De aceea, Pontifii Romani trebuie judecați că au slujit în chip ales folosului comun, pentru că au îngrijit întotdeauna să frângă duhurile trufașe și neliniștite ale Novatorilor; și i-au avertizat adesea cât de primejdioși sunt aceștia chiar și pentru societatea civilă. În această privință este vrednică de amintire sentința lui Clement al VII-lea către Ferdinand, regele

Boemiei și al Ungariei: „În această pricină a credinței este cuprinsă și demnitatea și folosul tău și al celorlalți principi, fiindcă ea nu poate fi zdruncinată fără să tragă după sine și clătinarea treburilor voastre; lucru care s-a văzut cât se poate de limpede în câteva locuri." — Și în același gen a strălucit providența și tăria Predecesorilor Noștri, mai ales a lui Clement al XII-lea, a lui Benedict al XIV-lea, a lui Leon al XII-lea, care, pe măsură ce, în vremurile următoare, molima doctrinelor strâmbe se răspândea mai larg și îndrăzneala sectelor prindea putere, s-au străduit să le închidă calea prin împotrivirea autorității lor. Noi înșine am vestit de mai multe ori cât de grele primejdii atârnă asupra oamenilor și am arătat totodată care este calea cea mai bună pentru a le respinge. Principilor și celorlalți cârmuitori ai republicilor le-am oferit ocrotirea religiei și am îndemnat popoarele să folosească din plin bogăția celor mai înalte bunuri pe care Biserica o pune la îndemână. Aceasta facem și acum: ca principii să înțeleagă că li se oferă din nou acest sprijin, decât care nu este nimic mai puternic; și îi îndemnăm cu tărie în Domnul să apere religia și, ceea ce este de folos și republicii, să îngăduie Bisericii să se bucure de acea libertate de care nu poate fi lipsită fără nedreptate și fără pieire comună.

Lăsată liberă, Biserica lui Cristos nu poate fi nici suspectă principilor, nici urâtă popoarelor. Căci ea îi îndeamnă pe principi să urmeze dreptatea și să nu se abată în nimic de la datorie; dar, în același timp, le întărește și le ajută autoritatea prin multe temeiuri. Cele ce țin de treburile civile le

recunoaște și le declară a fi în puterea și în suverana lor stăpânire; iar în acele lucruri în care judecata, deși din pricini diferite, privește puterea sacră și pe cea civilă, voiește să fie între amândouă o concordie, prin al cărei folos se evită luptele funeste pentru amândouă. Cât privește popoarele, Biserica este născută pentru mântuirea tuturor oamenilor și i-a iubit întotdeauna ca o mamă. Căci ea este aceea care, mergând înainte cu iubirea, a dăruit sufletelor blândețe, moravurilor omenie, legilor echitate; și, nicăieri nefiind dușmană libertății cinstite, a detestat întotdeauna stăpânirea tiranică. Această deprindere de a face bine, care este înrădăcinată în Biserică, a exprimat-o în chip minunat, pe scurt, sfântul Augustin: „Învață (Biserica) pe regi să poarte grijă de popoare, pe toate popoarele să se supună regilor, arătând cum, deși nu tuturor li se cuvin toate, tuturor li se cuvine iubirea, iar nimănui nedreptatea" (De morib. Eccl. lib. I, cap. 30).

Din aceste pricini, lucrarea voastră, Venerabili Frați, va fi de mare folos și pe deplin mântuitoare, dacă veți pune împreună cu Noi toată sârguința și toate puterile care, prin darul lui Dumnezeu, se află în mâinile voastre, spre a îndepărta primejdiile și neajunsurile societății omenești. Îngrijiți și prevedeați ca oamenii să aibă limpede înțelese cele pe care Biserica Catolică le poruncește despre stăpânire și despre datoria ascultării și să le folosească cu grijă în viață. Prin voi, ca autori și învățători, să fie adesea popoarele îndemnate să fugă de sectele oprite, să se îngrozească de uneltiri, să nu facă nimic răzvrătit; și să înțeleagă că cei care, pentru Dumnezeu,

ascultă de cârmuitori au o supunere rațională, o ascultare nobilă. Iar fiindcă Dumnezeu este Cel care dă mântuire regilor (Ps. CXLIII, 11) și îngăduie popoarelor să se odihnească „în frumusețea păcii și în sălașurile încrederii și în odihna îmbelșugată" (Is. XXXII, 18), se cuvine să ne rugăm și să-L implorăm, ca să plece toate mințile spre cinste și adevăr, să potolească mâniile și să redea lumii pacea și liniștea mult dorite.

Iar pentru ca nădejdea de a dobândi să fie mai tare, să chemăm ca mijlocitori și apărători ai mântuirii pe Maria Fecioara, marea Născătoare de Dumnezeu, ajutorul creștinilor, ocrotirea neamului omenesc; pe sfântul Iosif, preacastul ei soț, în a cărui ocrotire se încrede mult întreaga Biserică; pe Petru și pe Pavel, principi ai apostolilor, păzitori și apărători ai numelui creștin. Între timp, ca arvună a darurilor dumnezeiești, Venerabili Frați, vouă tuturor, clerului și poporului încredințat credinței voastre, vă dăruim cu toată dragostea în Domnul Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua a douăzeci și noua a lunii iunie, anul MDCCCLXXXI, al Pontificatului Nostru al patrulea.

SCRISOARE ENCICLICĂ

IMMORTALE DEI

Despre constituția creștină a statelor

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

1. Lucrarea nemuritoare a lui Dumnezeu milostiv, care este Biserica, deși prin sine și prin natura sa privește mântuirea sufletelor și dobândirea fericirii cerești, totuși, chiar și în ordinea lucrurilor muritoare, naște de la sine atâtea și asemenea binefaceri, încât nu ar putea fi nici mai numeroase, nici mai mari, dacă ar fi fost instituită înainte de toate și în principal pentru a ocroti prosperitatea acestei vieți pământești. Într-adevăr, oriunde Biserica și-a pus amprenta, a schimbat îndată fața lucrurilor și a insuflat popoarelor, precum virtuți până atunci necunoscute, tot astfel și o civilizație nouă; iar popoarele care au primit-o s-au distins prin blândețe, dreptate în fapte și strălucirea faptelor lor. — Dar veche și străveche rămâne totuși acea învinuire, potrivit căreia se spune că Biserica ar fi în dezacord cu principiile statului și că nu ar putea contribui cu nimic la acele avantaje sau podoabe pe care orice cetate bine orânduită le caută, pe drept și din proprie inițiativă. Chiar de la începuturile Bisericii, știm că creștinii

erau tulburați de o nedreptate asemănătoare de judecată și erau chemați la ură și invidie și din acest motiv, fiind socotiți dușmani ai imperiului; atunci când vina relelor de care era lovit statul se punea de obicei pe seama numelui creștin, deși, în realitate, Dumnezeu, răzbunător al crimelor, cerea de la cei vinovați pedepse drepte. Cruzimea acestei calomnii i-a ascuțit mintea și pana lui Augustin, care mai ales în *Cetatea lui Dumnezeu* a așezat într-o lumină atât de puternică virtutea înțelepciunii creștine, în măsura în care are legătură cu statul, încât pare că nu atât a pledat cauza creștinilor timpului său, cât a triumfat pentru totdeauna asupra acuzațiilor false. — Totuși, dorința funestă a unor plângeri și învinuiri asemănătoare nu s-a stins, iar multora le-a plăcut să caute disciplina vieții civile în altă parte decât în doctrinele pe care le aprobă Biserica Catolică. Ba chiar, în timpurile din urmă, acel așa-numit drept nou, pe care îl numesc un fel de creștere a unui veac ajuns la maturitate, născut din înaintarea libertății, a început să aibă pretutindeni putere și stăpânire. — Dar, oricâte încercări au fost făcute de mulți, rămâne cert că nu s-a aflat niciodată o rânduială mai bună pentru întemeierea și cârmuirea statului decât aceea care izvorăște de la sine din doctrina evanghelică. — De aceea socotim că este de cea mai mare importanță și pe deplin potrivit cu misiunea Noastră apostolică să confruntăm noile opinii despre stat cu doctrina creștină; astfel nădăjduim că, ieșind la iveală adevărul, vor fi îndepărtate cauzele erorii și ale îndoielii, încât fiecare să poată vedea cu ușurință acele principii supreme de viață pe care trebuie să le urmeze și cărora trebuie să li se supună.

2. Nu este lucru greu a stabili ce chip și ce formă va avea statul atunci când este cârmuit de filosofia creștină. — Omului îi este sădit prin natură să trăiască în societate civilă: căci nici cele necesare vieții, nici perfecționarea minții și a sufletului nu le poate dobândi în singurătate; de aceea, prin rânduială dumnezeiască, este făcut să se nască pentru unire și convietuire cu alții, atât în societatea domestică, cât și în cea civilă, singura care poate asigura o suficiență deplină a vieții. Dar, deoarece nicio societate nu poate dăinui dacă nu există cineva care să conducă pe toți, mișcându-i pe fiecare cu o impulsionare eficace și comună spre un scop comun, rezultă că autoritatea este necesară comunității civile a oamenilor pentru a fi cârmuită; autoritate care, asemenea societății însăși, își are originea în natură și, prin urmare, în Dumnezeu Însuși ca autor. — De aici urmează că puterea publică, prin sine, nu poate veni decât de la Dumnezeu. Căci numai Dumnezeu este adevăratul și supremul stăpân al tuturor lucrurilor, căruia toate cele ce există trebuie să i se supună și să-i slujească; astfel încât oricine are dreptul de a porunci nu îl primește din altă parte decât de la acel suveran suprem al tuturor, Dumnezeu. „Nu este putere decât de la Dumnezeu" (Rom. XIII, 1). — Dreptul de a stăpâni nu este, prin sine, legat în mod necesar de vreo formă anume de stat: el poate îmbrăca pe drept aceasta sau cealaltă formă, cu condiția să fie cu adevărat eficient pentru folosul și binele comun. Însă, în orice fel de stat, conducătorii trebuie să-l aibă înaintea ochilor pe Dumnezeu, cârmuitorul suprem al lumii, și să-și propună pe El ca model și lege în administrarea cetății. Căci, așa cum Dumnezeu a rânduit, în

ordinea lucrurilor văzute, cauze secundare prin care se poate vedea într-o anumită măsură natura și acțiunea Sa divină, și care conduc toate spre scopul universului, tot astfel, în societatea civilă, El a voit să existe o autoritate prin care cei ce o exercită să reflecte o anumită imagine a puterii divine asupra neamului omenesc și a providenței divine. Puterea trebuie, așadar, să fie dreaptă și nu tiranică, ci aproape părintească, deoarece puterea lui Dumnezeu asupra oamenilor este cea mai dreaptă și unită cu bunătatea părintească; și trebuie exercitată spre folosul cetățenilor, căci cei ce stau în frunte stau pentru acest unic motiv, ca să apere binele cetății. Și nu trebuie îngăduit în niciun chip ca autoritatea civilă, rânduită pentru binele comun al tuturor, să slujească interesului unuia sau al câtorva. Dacă cei ce conduc ar cădea într-o stăpânire nedreaptă, dacă ar păcătui prin asuprire sau trufie, dacă ar cârmui rău poporul, să știe că vor da cândva socoteală lui Dumnezeu, și cu atât mai aspru cu cât au exercitat o funcție mai sfântă sau au ocupat o treaptă mai înaltă de demnitate. „Cei puternici vor fi pedepsiți cu putere" (Înț. VI, 7). — Astfel, măreția autorității va fi însoțită de o cinstire onestă și liber consimțită din partea cetățenilor. Căci, odată ce vor fi înțeles că cei ce poruncesc se bucură de o autoritate dată de Dumnezeu, vor simți că îndatoririle de supunere sunt drepte și datorate și vor acorda conducătorilor ascultare, supunere și credință cu o anumită asemănare a evlaviei pe care copiii o au față de părinți. „Orice suflet să se supună puterilor mai înalte" (Rom. XIII, 1). A disprețui autoritatea legitimă, indiferent în a cui persoană s-ar afla, nu este mai îngăduit decât a te

împotrivi voinței divine; iar cei ce i se împotrivesc se aruncă într-o pieire voită. „Cel ce se împotrivește puterii se împotrivește rânduielii lui Dumnezeu; iar cei ce se împotrivesc își dobândesc osândă" (ibid., v. 2). Prin urmare, a lepăda ascultarea și a chema, prin forța mulțimii, la răzvrătire este o crimă de lezmaiestate, nu numai omenească, ci și divină.

3. Statul astfel întemeiat este vădit dator să împlinească, prin religia publică, cele mai multe și mai mari îndatoriri care îl leagă de Dumnezeu. — Natura și rațiunea, care poruncește fiecăruia să-L cinstească pe Dumnezeu în mod sfânt și religios, deoarece suntem sub puterea Lui și de la El am purces și la El trebuie să ne întoarcem, obligă prin aceeași lege și comunitatea civilă. Căci oamenii, uniți printr-o societate comună, nu sunt mai puțin sub puterea lui Dumnezeu decât fiecare în parte, și societatea nu datorează lui Dumnezeu o recunoștință mai mică decât indivizii, El fiind autorul unirii ei, Cel prin a Cărui voință este păstrată și prin al Cărui binefacere a primit belșugul nenumăratelor bunuri de care se bucură. De aceea, așa cum nimănui nu îi este îngăduit să-și neglijeze îndatoririle față de Dumnezeu și este o datorie supremă să îmbrățișeze religia cu sufletul și cu faptele, nu pe cea pe care o preferă fiecare, ci pe cea poruncită de Dumnezeu și care, prin semne sigure și de netăgăduit, s-a dovedit a fi unica adevărată dintre toate; tot astfel, statele nu pot, fără crimă, să se poarte ca și cum Dumnezeu n-ar exista, ori să alunge grija religiei ca pe ceva străin și nefolositor, ori să aleagă în mod indiferent, dintre mai multe feluri, ceea ce le place; ci sunt pe deplin

obligate să-L cinstească pe Dumnezeu în modul și forma pe care El Însuși a arătat că voiește să fie cinstit. — Prin urmare, numele lui Dumnezeu trebuie să fie sfânt la conducători; și printre principalele lor îndatoriri se cuvine să se afle aceea de a îmbrățișa religia cu bunăvoință, de a o ocroti cu grijă, de a o apăra prin autoritatea și sprijinul legilor și de a nu statornici sau hotărî nimic care să fie potrivnic siguranței ei. Aceasta o datorează și cetățenilor pe care îi cârmuiesc. Căci toți oamenii ne-am născut și am fost primiți pentru un bine suprem și ultim, spre care trebuie să fie îndreptate toate hotărârile, bine aflat dincolo de fragilitatea și scurtimea acestei vieți, în ceruri. Iar deoarece de acesta depinde fericirea deplină și desăvârșită a oamenilor, dobândirea acestui scop este de o asemenea importanță pentru fiecare, încât nimic nu poate fi mai important. Societatea civilă, născută pentru folosul comun, trebuie, așadar, în grija prosperității statului, să-i sprijine pe cetățeni astfel încât, în dobândirea acelui bine suprem și neschimbător pe care îl doresc în mod natural, nu numai să nu le aducă vreodată vreo piedică, ci să le ofere toate prilejurile pe care le poate. Dintre acestea, cea mai de seamă este aceea de a se îngriji ca religia să fie păstrată sfântă și neîntinată, ale cărei îndatoriri îl unesc pe om cu Dumnezeu.

4. Care este adevărata religie nu este greu de văzut pentru cel care judecă cu minte dreaptă și sinceră; căci prin multe și strălucite argumente, prin adevărul profețiilor, prin frecvența minunilor, prin răspândirea foarte rapidă a credinței chiar prin mijlocul dușmanilor și al celor mai mari piedici, prin mărturia

martirilor și prin alte dovezi asemănătoare, este limpede că aceea este unica religie adevărată pe care Isus Hristos Însuși a instituit-o și pe care a încredințat-o Bisericii Sale spre a fi păstrată și răspândită.

5. Căci Fiul unic al lui Dumnezeu a întemeiat pe pământ o societate numită Biserică, căreia i-a transmis misiunea înaltă și divină de a continua, în toate veacurile, lucrarea pe care El o primise de la Tatăl. „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, așa vă trimit și Eu pe voi" (Ioan XX, 21). — „Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului" (Mat. XXVIII, 20). Așadar, așa cum Isus Hristos a venit pe pământ pentru ca oamenii să aibă viață și să o aibă din belșug (Ioan X, 10), tot astfel Biserica are ca scop, drept finalitate, mântuirea veșnică a sufletelor; și de aceea natura ei este de a se întinde asupra întregului neam omenesc, fără a fi cuprinsă de limite de loc sau de timp. „Predicați Evanghelia la toată făptura" (Marcu XVI, 15). Pentru o atât de mare mulțime de oameni, Dumnezeu Însuși a rânduit conducători cu putere de cârmuire; și a voit să existe un singur conducător suprem al tuturor și un învățător cel mai mare și mai sigur al adevărului, căruia i-a încredințat cheile împărăției cerurilor: „Îți voi da cheile împărăției cerurilor" (Mat. XVI, 19) — „Paște mielușeii… paște oile" (Ioan XXI, 16-17) — „Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta" (Luca XXII, 32). — Această societate, deși alcătuită din oameni, asemenea comunității civile, totuși, din pricina scopului ce-i este rânduit și a mijloacelor prin care tinde către el, este supranaturală și

spirituală; și de aceea se deosebește și diferă de societatea civilă; și, ceea ce este de cea mai mare importanță, este o societate perfectă prin gen și prin drept, deoarece posedă în sine și prin sine însăși, prin voința și darul întemeietorului său, toate mijloacele necesare pentru existența și acțiunea sa. Așa cum scopul către care tinde Biserica este cu mult mai nobil, tot astfel puterea ei este cea mai înaltă dintre toate și nu poate fi socotită inferioară puterii civile și nici supusă acesteia în vreun fel. — Într-adevăr, Isus Hristos a dat Apostolilor Săi porunci libere în cele sfinte, împreună cu adevărata putere de a face legi, precum și cu dubla putere care decurge de aici, de a judeca și de a pedepsi. „Toată puterea Mi-a fost dată în cer și pe pământ; mergând, așadar, învățați toate neamurile… învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit" (Mat. XXVIII, 18-19-20). Și în alt loc: „Dacă nu-i va asculta, spune Bisericii" (Mat. XVIII, 17). Și iarăși: „Avem pregătită pedepsirea oricărei neascultări" (II Cor. X, 6). Din nou: „Voi lucra mai aspru, potrivit puterii pe care Domnul mi-a dat-o spre zidire și nu spre dărâmare" (ibid., XIII, 10). Așadar, spre cele cerești trebuie să conducă nu statul, ci Biserica; și acesteia i-a fost încredințată de Dumnezeu misiunea de a judeca și hotărî în cele ce țin de religie, de a învăța toate neamurile, de a lărgi, pe cât poate, hotarele numelui creștin; într-un cuvânt, de a administra în mod liber și deplin cauza creștină după propria judecată. — Această autoritate, absolută în sine și pe deplin de sine stătătoare, pe care filosofia lingușitoare a conducătorilor o atacă de multă vreme, Biserica nu a încetat niciodată să și-o afirme și să o exercite public, Apostolii fiind

cei dintâi apărători ai ei; căci, atunci când erau opriți de conducătorii sinagogii să răspândească Evanghelia, ei răspundeau cu tărie: „Trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni" (Fap. V, 29). Aceeași autoritate a fost apărată, după împrejurări, de Sfinții Părinți ai Bisericii prin puterea argumentelor; iar Pontifii romani nu au încetat niciodată să o apere cu o neclintită tărie de suflet împotriva atacatorilor. Ba chiar, conducătorii înșiși ai statelor au recunoscut-o în fapt și în convingere, obișnuind să trateze cu Biserica ca și cu o putere supremă legitimă, prin încheiere de acorduri, soluționarea de chestiuni, trimiterea și primirea reciprocă de legați și prin alte raporturi de acest fel. — Și nu trebuie socotit nicidecum că, fără un plan deosebit al providenței divine, această putere a fost întărită de principatul civil ca de cea mai bună pavăză a libertății sale.

6. Așadar, Dumnezeu a împărțit cârmuirea neamului omenesc între două puteri, anume cea ecleziastică și cea civilă: una rânduită pentru cele dumnezeiești, cealaltă pentru cele omenești. Fiecare, în felul său, este supremă; fiecare are hotare anumite, înăuntrul cărora se cuprinde, hotare hotărâte de însăși natura și cauza ei imediată; de unde se conturează, ca un cerc, în care lucrarea fiecăreia se exercită după dreptul său propriu. Dar, fiindcă stăpânirea amândurora se întinde asupra acelorași oameni, se poate întâmpla ca unul și același lucru, deși privit în chip diferit, totuși același lucru, să țină de dreptul și judecata amândurora; trebuia deci ca Dumnezeu, Cel preaînțelept, de la Care amândouă sunt rânduite, să fi așezat

căile fiecăreia cu dreptate și în bună rânduială. „Cele ce sunt rânduite de Dumnezeu sunt" (Rom. XIII, 1). Dacă nu ar fi astfel, s-ar naște adesea pricini de lupte și ciocniri funeste; și nu rareori omul, tulburat la suflet, ar trebui să stea ca pe o cale îndoielnică, neliniștit ce anume se cuvine făcut, când două puteri poruncesc lucruri contrare, a căror autoritate nu o poate refuza, fără a-și încălca datoria. Dar a gândi așa despre înțelepciunea și bunătatea lui Dumnezeu este cu totul împotrivă: El, chiar și în cele fizice, deși sunt de un ordin mult mai jos, a împăcat totuși între ele puterile și cauzele naturale printr-o rânduială cumpănită și printr-o armonie, ca un fel de concert minunat, astfel încât niciuna să nu o împiedice pe cealaltă, iar toate împreună să conlucreze, în chip potrivit și cât se poate de bine, către scopul spre care tinde lumea. — Prin urmare, este necesar ca între amândouă puterile să mijlocească o legătură rânduită: legătură care, pe drept, se poate asemăna cu unirea prin care sufletul și trupul sunt împreunate în om. Iar cum și cât este această legătură nu se poate judeca altfel decât privind, precum am spus, la natura fiecăreia și ținând seama de excelența și noblețea lucrurilor de care se îngrijește; întrucât una are drept scop apropiat și în cel mai înalt grad grijirea bunurilor vremelnice, cealaltă dobândirea bunurilor cerești și veșnice. — Prin urmare, orice este în cele omenești sacru în vreun chip, orice ține de mântuirea sufletelor sau de cultul lui Dumnezeu, fie că este astfel prin natura sa, fie că este socotit astfel din pricina cauzei la care se raportează, toate acestea sunt în puterea și la judecata Bisericii; celelalte însă, care cuprind ordinea civilă și politică,

este drept să fie supuse autorității civile, întrucât Isus Hristos a poruncit să se dea Cezarului cele ce sunt ale Cezarului, iar lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu. — Se întâmplă însă uneori vremuri când și un alt mod de înțelegere slujește libertății pașnice, anume atunci când prinții statelor și Pontiful Roman se învoiesc asupra vreunui lucru aparte în același acord. În astfel de vremuri, Biserica dă dovezi alese de pietate maternă, întrucât obișnuiește să întrebuințeze atâta îngăduință și bunăvoință cât poate în cel mai înalt grad.

7. Așa este, pe scurt, rânduiala creștină a societății civile a oamenilor, pe care am atins-o în treacăt; și ea nu este născocită la întâmplare ori după capriciu, ci este trasă din principii foarte înalte și cât se poate de adevărate, pe care însăși rațiunea naturală le întărește.

8. O asemenea alcătuire a statului nu are nimic care să poată părea fie nevrednic de măreția cârmuitorilor, fie puțin cuviincios; și este atât de departe de a micșora drepturile majestății, încât le face mai statornice și mai august. Ba chiar, dacă se cercetează mai adânc, această alcătuire are o anumită desăvârșire mare, de care sunt lipsite celelalte chipuri de organizare politică; și din ea s-ar dobândi roade cu adevărat alese și felurite, dacă numai fiecare parte și-ar păstra treapta sa și ar împlini pe deplin acea datorie și misiune pentru care este rânduită. — Într-adevăr, în acea constituție a statului despre care am vorbit mai sus, cele dumnezeiești și cele omenești sunt împărțite într-o ordine potrivită; drepturile cetățenilor rămân neatinse și sunt apărate prin ocrotirea legilor dumnezeiești,

naturale și omenești; îndatoririle fiecăruia sunt atât descrise cu înțelepciune, cât și păzite prin sancțiuni potrivite. Fiecare om știe că, pe această cale nesigură și anevoioasă a vieții, îi stau la îndemână călăuze pe care să le urmeze cu siguranță spre a intra în acea cetate veșnică, și ajutoare spre a ajunge la ea; și totodată înțelege că are alți rânduiți pentru siguranță, pentru avere și pentru celelalte folosuri din care este alcătuită viața aceasta comună, fie spre a le dobândi, fie spre a le păstra. — Societatea domestică dobândește tăria cuvenită din sfințenia unică și indivizibilă a căsătoriei; drepturile și îndatoririle dintre soți sunt cârmuite cu înțeleaptă dreptate și echitate; femeii i se păstrează cinstea datorată; autoritatea bărbatului este modelată după chipul autorității lui Dumnezeu; puterea părintească este cumpănită potrivit demnității soției și a copiilor; în sfârșit, se poartă cea mai bună grijă de ocrotirea, binele și educarea copiilor. În ordinea politică și civilă, legile privesc binele comun și nu sunt cârmuite de voința și judecata înșelătoare a mulțimii, ci de adevăr și dreptate; autoritatea conducătorilor capătă o anumită sfințenie mai presus de cea omenească și este ținută să nu se abată de la dreptate și să nu treacă măsura în poruncire; ascultarea cetățenilor are ca însoțitoare onestitatea și demnitatea, pentru că nu este robia omului față de om, ci supunere față de voința lui Dumnezeu, Care își exercită domnia prin oameni. Când aceasta este cunoscută și întărită în minte, se înțelege că ține întru totul de dreptate a respecta maiestatea conducătorilor, a fi supus cu statornicie și credință puterii publice, a nu face nimic răzvrătitor, a păstra sfânta rânduială a cetății. La fel sunt

așezate între îndatoriri iubirea de aproapele, bunătatea, dărnicia; nu se sfâșie în părți potrivnice, prin porunci care se luptă între ele, același om fiind și cetățean, și creștin; în sfârșit, bunurile cele mai largi, cu care religia creștină împlinește de la sine chiar și viața muritoare a oamenilor, sunt dobândite în întregime pentru comunitatea și societatea civilă: astfel încât să se arate a fi spus foarte adevărat: „De religia prin care Dumnezeu este cinstit atârnă starea statului; și multă înrudire și familiaritate se află între acesta și aceea" (Scrisoarea împăratului către Chiril al Alexandriei și către episcopii mitropoliți — cf. Labbe, *Collectio Conciliorum*, t. III). — Puterea acestor bunuri a descris-o minunat, după obiceiul său, Augustin în multe locuri, mai ales acolo unde numește Biserica Catolică prin aceste cuvinte: „Tu îi exerciți și îi înveți pe copii cu blândețe copilărească, pe tineri cu tărie, pe bătrâni cu liniște, după cum este vârsta fiecăruia, nu numai a trupului, ci și a sufletului. Tu supui femeile bărbaților lor nu spre a împlini pofta, ci spre a naște prunci și spre tovărășia casei, cu ascultare castă și credincioasă. Tu rânduiești bărbații peste soții nu spre a batjocori sexul mai slab, ci după legile unei iubiri curate. Tu îi legi pe copii de părinți printr-o oarecare slujire liberă; tu pui pe părinți înaintea copiilor printr-o stăpânire pioasă… Tu unești pe cetățeni cu cetățenii, pe neamuri cu neamuri, și, în general, pe oameni, prin amintirea părinților dintâi, nu numai într-o societate, ci și într-o anumită fraternitate. Tu înveți pe regi să poarte grijă popoarelor, îndemni pe popoare să se supună regilor. Cui se cuvine cinste, cui dragoste, cui respect, cui teamă, cui mângâiere, cui

mustrare, cui îmbărbătare, cui disciplină, cui dojană, cui pedeapsă, tu înveți cu osârdie: arătând cum nu tuturor se cuvine totul, ci tuturor li se cuvine caritatea, iar nimănui nedreptatea" (*De moribus Ecclesiae catholicae*, cap. XXX, n. 63). — Și același, în alt loc, mustrând pe filosofii politici lipsiți de înțelepciune: „Cei care spun că învățătura lui Hristos este potrivnică statului să dea o armată precum a poruncit învățătura lui Hristos să fie ostașii; să dea asemenea supuși, asemenea soți, asemenea soții, asemenea părinți, asemenea fii, asemenea stăpâni, asemenea slugi, asemenea regi, asemenea judecători, asemenea, în sfârșit, plătitori și strângători ai dărilor vistieriei precum poruncește să fie învățătura creștină; și să îndrăznească atunci să o numească potrivnică statului; ba mai mult, să nu se îndoiască a mărturisi că ea, dacă este ascultată, este o mare mântuire a statului" (Epist. CXXXVIII [altfel 5] către Marcellinus, cap. II, n. 15).

9. A fost odinioară un timp când filosofia evanghelică cârmuia cetățile: atunci puterea aceea a înțelepciunii creștine și virtutea ei dumnezeiască pătrunsese în legi, în instituții, în moravurile popoarelor, în toate rânduielile și rosturile statului; când religia instituită prin Isus Hristos, așezată cu tărie în treapta de cinste cuvenită, înflorea pretutindeni prin bunăvoința principilor și prin ocrotirea legitimă a magistraților; când preoția și imperiul se uneau în chip fericit prin înțelegere și printr-un prietenesc schimb de slujiri. Și astfel alcătuit, statul a adus roade mai mari decât orice așteptare, a căror amintire dăinuie și va dăinui, însemnată în nenumărate monumente ale

faptelor, pe care nicio iscusință a potrivnicilor nu le poate strica ori întuneca. — Faptul că Europa creștină a îmblânzit neamuri barbare și le-a dus de la sălbăticie la blândețe, de la superstiție la adevăr; faptul că a respins biruitoare năvălirile mahomedanilor; faptul că a păstrat întâietatea culturii civile și a fost obișnuită să se dea pe sine drept călăuză și învățătoare altora în toată cinstea omenirii; faptul că a dăruit popoarelor adevărata libertate, și încă în multe chipuri; faptul că a rânduit cu înțelepciune atât de multe spre alinarea mizeriilor: fără îndoială, datorează o mare recunoștință religiei, care i-a fost început bun la întreprinderea unor asemenea lucruri și ajutor la desăvârșirea lor. — Ar fi rămas, desigur, aceleași bunuri, dacă ar fi rămas înțelegerea celor două puteri; ba chiar pe drept s-ar fi putut aștepta unele mai mari, dacă s-ar fi ascultat cu mai multă credință și statornicie de autoritatea, de magisteriul și de sfaturile Bisericii. Căci trebuie ținut ca o lege veșnică ceea ce Ivo de Chartres a scris către Papa Pascal al II-lea: „Când regatul și preoția se învoiesc între ele, lumea este bine cârmuită, Biserica înflorește și rodește; iar când sunt în neînțelegere, nu numai lucrurile mici nu cresc, ci și lucrurile mari se prăbușesc în chip jalnic" (Ep. CCXXXVIII).

10. Dar acele stricăcioase și vrednice de plâns iubiri ale noutăților, care s-au aprins în veacul al XIV-lea, după ce au tulburat mai întâi religia creștină, au ajuns curând, pe o cale firească, la filosofie, iar din filosofie la toate rânduielile comunității civile. Din acest izvor trebuie scoase ca dintr-o rădăcină acele teze mai noi ale libertății fără frâu, plăsmuite și

puse în față în marile tulburări ale veacului trecut, ca principii și temelii ale unui drept nou, care mai înainte era necunoscut și care, în mai multe privințe, se abate nu numai de la dreptul creștin, ci și de la dreptul natural. — Dintre aceste principii, cel mai mare este acesta: că toți oamenii, după cum sunt înțeleși asemenea prin gen și natură, tot astfel sunt în fapt egali între ei în acțiunile vieții; că fiecare este atât de stăpân pe sine, încât în niciun chip nu este supus autorității altuia; că poate cugeta despre orice lucru ceea ce voiește, poate face ceea ce îi place, cu libertate; că dreptul de a porunci altora nu se află în nimeni. Într-o societate formată după aceste învățături, conducerea nu este decât voința poporului, care, fiind singur în puterea sa, își poruncește sieși; iar el alege pe cei cărora se încredințează, însă astfel încât să transfere asupra lor nu atât dreptul stăpânirii, cât sarcina, și aceasta spre a o exercita în numele lui. Stăpânirea dumnezeiască zace în tăcere, ca și cum Dumnezeu ori nu ar exista, ori nu ar avea nicio grijă de societatea neamului omenesc, ori ca și cum oamenii, fie fiecare în parte, fie uniți, nu ar datora nimic lui Dumnezeu, ori ca și cum s-ar putea cugeta vreo cârmuire a cărei cauză, putere și autoritate să nu-și aibă întreaga temelie în Dumnezeu Însuși. În acest fel, după cum se vede, statul nu este nimic altceva decât mulțimea, învățătoare și cârmuitoare a sieși; și, deoarece se spune că poporul cuprinde în sine însuși izvorul tuturor drepturilor și al întregii puteri, va urma că cetatea nu se va socoti, din nicio datorie, legată față de Dumnezeu ca să mărturisească public vreo religie; nici nu va trebui să caute, dintre mai multe, care singură este adevărată,

nici să pună una înaintea celorlalte, nici să facă uneia mai ales cinste, ci să acorde tuturor felurilor o egalitate de drepturi, cu această condiție, ca rânduiala statului să nu primească de la ele vreo vătămare. Va fi potrivit să se lase judecății fiecăruia orice chestiune despre religie; să fie îngăduit fiecăruia ori să urmeze pe aceea pe care o preferă, ori să nu urmeze niciuna, dacă nu aprobă niciuna. De aici se nasc acele lucruri: judecata conștiinței fiecăruia ca lege; opinii cu totul libere despre a-L cinsti pe Dumnezeu sau a nu-L cinsti; o libertate fără margini, atât de a cugeta, cât și de a publica cele cugetate.

11. Așadar, fiind puse aceste temelii ale statului, care sunt astăzi atât de mult lăudate, se vede lesne în ce loc și cât de nedrept este împinsă Biserica. — Căci acolo unde acțiunea lucrurilor se potrivește cu asemenea doctrine, numelui catolic i se atribuie în cetate un loc egal cu al societăților străine de el sau chiar mai prejos: nu se ține seama de legile bisericești. Biserica, care, prin porunca și mandatul lui Isus Hristos, trebuie să învețe toate neamurile, este silită să nu atingă cu nimic instruirea publică a poporului. — Cu privire chiar la acele lucruri care sunt de drept mixt, cârmuitorii statului hotărăsc de la sine, după bunul lor plac, și, în acest fel, disprețuiesc cu trufie legile preasfinte ale Bisericii. De aceea trag la jurisdicția lor căsătoriile creștinilor, hotărând chiar despre legătura conjugală, despre unitatea și statornicia căsătoriei; mișcă averile clericilor, deoarece tăgăduiesc că Biserica ar putea să-și dețină bunurile. Pe scurt, se poartă cu Biserica astfel, încât, după ce îi răpesc în mintea lor genul și

drepturile unei societăți perfecte, o socotesc întru totul asemenea celorlalte comunități pe care statul le cuprinde; și, prin urmare, dacă ea ar avea vreun drept, dacă ar avea vreo putere legitimă de a acționa, se spune că le are prin concesia și bunăvoința cârmuitorilor cetății. — Iar dacă Biserica ar păstra în stat dreptul său, recunoscut chiar de legile civile, și dacă între cele două puteri s-ar fi făcut în chip public vreo învoială, ei strigă dintru început că trebuie despărțite rânduielile Bisericii de rânduielile statului; și aceasta cu scopul de a putea, nepedepsiți, să lucreze împotriva credinței date, având putere de a face orice, după ce au înlăturat piedicile. — Dar Biserica nu poate suferi aceasta cu răbdare; căci nu poate părăsi îndatoririle sale cele mai sfinte și mai mari și cere cu totul ca credința ce i se datorează să fie împlinită întreagă și cu evlavie; de aceea se nasc adesea lupte între puterea sacră și cea civilă, al căror deznodământ este de obicei acesta: una, ca fiind mai puțin puternică prin mijloace omenești, cedează celeilalte, ca mai puternice.

12. Astfel, față de Biserică, în această stare a lucrurilor publice, care este acum iubită de cei mai mulți, obiceiul și voința sunt ori să o alunge cu totul din mijloc, ori să o țină legată și strâns supusă stăpânirii. Multe dintre cele ce se fac pe față se fac cu acest gând. Legile, administrația cetăților, educarea tineretului lipsită de religie, jefuirea și nimicirea ordinelor religioase, răsturnarea principatului civil al Pontifilor romani, toate privesc spre același țel: a tăia nervii instituțiilor creștine și a

strâmta libertatea Bisericii Catolice și a-i micșora celelalte drepturi.

13. Astfel de păreri despre cârmuirea statului le arată însăși rațiunea naturală că se depărtează mult de adevăr. — Căci însăși natura mărturisește că orice putere, oriunde s-ar afla, purcede de la Dumnezeu ca din izvorul cel mai mare și mai august. Iar domnia populară, care, fără niciun raport la Dumnezeu, se spune că ar sălășlui prin natură în mulțime, deși este foarte potrivită spre a hrăni momelile și aprinderile multor pofte, nu se sprijină pe nicio rațiune vrednică de crezare și nu poate avea destulă putere pentru siguranța publică și pentru statornicia liniștită a ordinii. Într-adevăr, prin aceste doctrine s-a ajuns până acolo încât mulți socotesc ca pe o lege în înțelepciunea politică faptul că răscoalele pot fi alcătuite pe drept. Căci stăpânește părerea că principii nu sunt cu nimic mai presus decât niște aleși care împlinesc voința poporului: de unde urmează, cum este necesar, că toate sunt deopotrivă schimbătoare după capriciul poporului și că întotdeauna atârnă o teamă de tulburări.

14. Iar a gândi despre religie că nu este nicio deosebire între forme deosebite și chiar potrivnice are un astfel de sfârșit: a nu voi să aprobi niciuna prin judecată și a nu voi să urmezi niciuna prin faptă. Și aceasta, dacă diferă prin nume de ateism, în lucru nu diferă cu nimic. Căci aceia care sunt convinși că Dumnezeu există înțeleg în mod necesar, dacă nu vor să se contrazică printr-un absurd, că felurile obișnuite de cult divin, între care este atâta deosebire, atâta neasemănare și luptă chiar

în cele mai mari lucruri, nu pot fi toate deopotrivă plauzibile, deopotrivă bune, deopotrivă plăcute lui Dumnezeu.

15. Astfel, acea facultate de a cugeta orice și de a exprima orice prin formele scrierii, lăsând la o parte orice măsură, nu este, prin puterea sa proprie, un bine de care societatea omenească să se bucure pe drept, ci izvor și început al multor rele. — Libertatea, în măsura în care este o virtute ce desăvârșește pe om, trebuie să se miște în ceea ce este adevărat și ceea ce este bun; iar rațiunea binelui și a adevărului nu poate fi schimbată după bunul plac al omului, ci rămâne întotdeauna aceeași și este neschimbătoare nu mai puțin decât însăși natura lucrurilor. Dacă mintea se învoiește cu păreri false, dacă voința îmbrățișează răul și se aplică la el, nici una, nici alta nu ajunge la propria desăvârșire, ci amândouă cad din demnitatea lor naturală și se prăbușesc în stricăciune. Prin urmare, nu este drept ca cele potrivnice virtuții și adevărului să fie puse în lumină și înaintea ochilor oamenilor; cu atât mai puțin să fie apărate prin îngăduința ori ocrotirea legilor. Numai o viață bine trăită este calea către cer, către care tindem cu toții; de aceea se abate cetatea de la regula și prescripția naturii dacă îngăduie ca licența opiniilor și a faptelor rele să se dezlănțuie într-atât, încât să fie nepedepsit a abate mințile de la adevăr și sufletele de la virtute. — A exclude însă Biserica, pe care Dumnezeu Însuși a întemeiat-o, din lucrarea vieții, din legi, din educarea tineretului, din societatea domestică, este o mare și primejdioasă rătăcire. O cetate cu moravuri bune nu poate exista fără religie; și deja este poate mai mult decât ar trebui

cunoscut ce este în sine și către ce tinde acea filozofie despre viață și moravuri pe care o numesc civilă. Adevărata învățătoare a virtuții și păzitoare a moravurilor este Biserica lui Hristos: ea păstrează neatinse principiile din care se trag îndatoririle și, arătând motivele cele mai puternice pentru a trăi cinstit, poruncește nu numai să fugim de faptele rele, ci și să stăpânim mișcările sufletului potrivnice rațiunii, chiar și atunci când nu se împlinesc în faptă. — Iar a voi ca Biserica, în împlinirea îndatoririlor sale, să fie supusă puterii civile este o mare nedreptate și o mare temeritate. Prin aceasta se tulbură ordinea, pentru că cele naturale sunt puse înaintea celor ce sunt mai presus de natură; se răpește sau cel puțin se micșorează mult belșugul bunurilor cu care, dacă n-ar fi împiedicată de nimic, Biserica ar umple viața comună; și, pe deasupra, se pregătește calea spre ură și lupte, pe care câtă pierzanie aduc ambelor părți statului, a arătat-o prea adesea însăși întâmplarea.

16. Astfel de doctrine, care nici rațiunii omenești nu îi sunt plăcute și au o mare însemnătate pentru rânduiala civilă, Pontifii romani, predecesorii Noștri, înțelegând bine ce cerea de la ei misiunea apostolică, nicidecum n-au îngăduit să treacă nepedepsite. Astfel, Grigorie al XVI-lea, prin scrisoarea enciclică începută cu *Mirari vos*, la 15 august 1832, le-a lovit cu mare tărie a judecăților pe acelea care deja se propovăduiau: că în cultul divin nu trebuie făcută nicio alegere; că fiecăruia îi este lăsat în întregime să judece despre religie ceea ce preferă; că numai conștiința fiecăruia este

judecător; că, pe lângă acestea, este îngăduit a publica cele ce a gândit fiecare, și a plăsmui și a încerca lucruri noi în stat. Despre despărțirea rânduielilor sacre de cele civile, același Pontif spune: „Nu am putea prevesti lucruri mai fericite nici religiei, nici domniei din dorințele acelora care poftesc ca Biserica să fie despărțită de stat și ca înțelegerea dintre puterea civilă și preoție să fie ruptă. Este limpede că aceia care iubesc libertatea cea mai nerușinată se tem de acea înțelegere, care a fost întotdeauna favorabilă și mântuitoare atât pentru cele sacre, cât și pentru cele civile." — În chip asemănător, Pius al IX-lea, după împrejurări, a însemnat mai multe dintre opiniile false care începuseră să aibă cea mai mare putere și a poruncit apoi să fie adunate într-un singur loc, ca, în atâta amestec de erori, oamenii catolici să aibă ce să urmeze fără primejdie de rătăcire (ajunge să indicăm câteva: Prop. XIX — Biserica nu este o societate adevărată și perfectă, pe deplin liberă, nici nu are drepturi proprii și statornice, dăruite ei de întemeietorul său divin, ci puterea civilă trebuie să definească ce sunt drepturile Bisericii și limitele în care ea poate exercita acele drepturi. Prop. XXXIX — Statul, ca origine și izvor al tuturor drepturilor, are un drept care nu este circumscris de nicio limită. Prop. LV — Biserica trebuie separată de stat, și statul de Biserică. Prop. LXXIX — … Este fals că libertatea civilă a oricărui cult, precum și puterea deplină acordată tuturor de a manifesta deschis și public orice opinii și cugetări, ar duce la coruperea mai ușoară a moravurilor și a sufletelor popoarelor și la răspândirea ciumei indiferentismului).

17. Din aceste îndrumări ale Pontifilor trebuie înțeles în mod necesar: că obârșia puterii publice trebuie căutată în Dumnezeu Însuși, nu în mulțime; că libertatea răzvrătirilor este împotriva rațiunii; că a nu socoti nicăieri îndatoririle religiei, ori a fi în mod egal binevoitori față de feluri deosebite, este nelegiuit pentru persoane particulare, nelegiuit și pentru state; că puterea nemăsurată de a cugeta și de a arunca în public cugetările nu trebuie socotită, în nicio privință, între drepturile cetățenilor, nici între lucrurile vrednice de favoarea și ocrotirea legilor. — Tot astfel trebuie înțeles că Biserica este o societate, nu mai puțin decât statul însuși, perfectă prin gen și prin drept; și că cei care dețin suveranitatea nu trebuie să îngăduie să silească Biserica să le slujească ori să le fie supusă, ori să o lase mai puțin liberă în împlinirea lucrurilor sale, ori să-i răpească ceva din celelalte drepturi care i-au fost date de Isus Hristos. — Iar în chestiunile de drept mixt, este cu totul după fire și după planurile lui Dumnezeu nu despărțirea uneia dintre puteri de cealaltă și cu atât mai puțin conflictul, ci o adevărată concordie, potrivită cu cauzele apropiate care au născut amândouă societățile.

18. Acestea sunt cele pe care Biserica Catolică le învață despre întemeierea și cârmuirea statelor. — Totuși, dacă cineva ar voi să judece drept despre cele spuse și hotărâte, niciuna dintre formele de stat nu este, prin sine, condamnată, întrucât nu are nimic care să se împotrivească doctrinei catolice, iar acelea pot, dacă sunt întrebuințate cu înțelepciune și dreptate, să țină cetatea în cea mai bună stare. — Ba nici aceea nu este, prin

sine, condamnată: ca poporul să fie, mai mult sau mai puțin, părtaș la treburile statului; lucru care, în anumite vremuri și sub anumite legi, poate ține nu numai de folos, ci și de datoria cetățenilor. — Mai mult, nu se naște nicio pricină dreaptă ca cineva să acuze Biserica ori că ar fi prea strânsă în blândețe și îngăduință, ori că ar fi potrivnică acelei libertăți care este cu adevărat dreaptă și legitimă. — Într-adevăr, dacă Biserica judecă că nu este îngăduit ca felurile de cult divin să aibă același drept ca religia adevărată, nu-i osândește pentru aceasta pe cârmuitorii statelor care, pentru dobândirea unui bine mare ori pentru împiedicarea unui rău, rabdă cu răbdare, după moravuri și obicei, ca fiecare fel să aibă loc în cetate. — Și aceasta o păzește cu mare grijă Biserica: ca nimeni să nu fie silit fără voie să îmbrățișeze credința catolică, fiindcă, după cum Augustin învață cu înțelepciune, omul nu poate crede decât dacă voiește (Tract. XXVI la Ioan, n. 2).

19. În același chip, Biserica nu poate aproba acea libertate care naște dispreț față de preasfintele legi ale lui Dumnezeu și leapădă ascultarea datorată puterii legitime. Căci aceasta este, mai curând, licență decât libertate; și pe drept este numită de Augustin „libertatea pierzării" (Ep. CV către donatiști, cap. II, n. 9), iar de Apostolul Petru „acoperământ al răutății" (I Petr. II, 16); ba chiar, fiind împotriva rațiunii, este o adevărată robie: „căci cel ce săvârșește păcatul este rob al păcatului" (Ioan VIII, 34). Dimpotrivă, aceea este libertatea adevărată și de dorit, care, privită în viața particulară, nu îngăduie omului să slujească erorilor și poftelor, stăpâni prea urâți; iar privită în

viața publică, cârmuiește cu înțelepciune pe cetățeni, le dă cu larghețe putința de a spori bunurile și apără statul de voința străină. — Iar această libertate cinstită și vrednică de om, Biserica o aprobă mai presus de toate și nu a încetat niciodată să se străduiască și să lupte pentru ca ea să fie păstrată în popoare tare și întreagă. — Într-adevăr, monumentele veacurilor trecute mărturisesc că acele lucruri care pot cel mai mult la mântuirea comună în cetate; care sunt rânduite cu folos împotriva abuzurilor conducătorilor ce rău sfătuiesc poporul; care opresc statul să năvălească prea apăsător asupra comunităților locale ori asupra casei; care păzesc cinstea, persoana omului și egalitatea dreptului în fiecare cetățean, pentru toate acestea Biserica Catolică a fost întotdeauna fie aflătoare, fie începătoare, fie păzitoare. De aceea, fiind totdeauna în acord cu sine însăși, dacă, pe de o parte, respinge libertatea nemăsurată, care la persoane și la popoare se schimbă în licență ori în robie, pe de altă parte primește cu voință și bucurie lucrurile mai bune pe care le aduc zilele, dacă ele cu adevărat cuprind prosperitatea acestei vieți, care este ca un fel de pregătire pentru cealaltă, veșnică. — Prin urmare, ceea ce spun că Biserica ar pizmui disciplina politică mai nouă și că ar respinge laolaltă tot ce a născut spiritul acestui timp este o calomnie deșartă și seacă. Ea urăște nebunia rătăcirilor, osândește nelegiuitele porniri ale răzvrătirilor și acea stare a sufletelor în care se văd începuturile unei îndepărtări voită de Dumnezeu; dar, fiindcă orice adevăr trebuie să purceadă de la Dumnezeu, tot ceea ce se atinge drept adevăr prin cercetare, Biserica îl recunoaște ca pe o

urmă a minții divine. Și fiindcă nimic adevărat în natura lucrurilor nu poate nimici credința în doctrinele transmise de Dumnezeu, iar multe sunt cele care o întăresc, și orice descoperire a adevărului poate împinge către cunoașterea ori lauda lui Dumnezeu, de aceea Biserica va primi întotdeauna cu bucurie și bunăvoință orice ar spori hotarele științelor; și, după obiceiul său, va sprijini și va înainta cu grijă, ca și celelalte discipline, tot astfel și pe acelea care stau în tâlcuirea naturii. În aceste studii, Biserica nu se împotrivește dacă mintea ar afla ceva nou; nu se opune ca mai multe să fie căutate pentru cinstea și folosul vieții; ba mai mult, vrăjmașă fiind lenei și trândăviei, voiește cu tărie ca roadele înnăscute ale minții omenești să se îmbelșuge prin exercițiu și cultură; dă îndemnuri către orice fel de arte și lucrări; și, îndreptând prin virtutea sa toate aceste preocupări către cinste și mântuire, se străduiește să împiedice ca mintea și strădania omului să-l abată de la Dumnezeu și de la bunurile cerești.

20. Însă acestea, deși pline de rațiune și de chibzuință, sunt mai puțin primite în vremea de față, când statele nu numai că refuză să se raporteze la forma înțelepciunii creștine, ci chiar par să vrea să se depărteze de ea în fiecare zi tot mai mult. — Cu toate acestea, fiindcă adevărul, odată adus la lumină, obișnuiește să se răspândească de la sine pe larg și să pătrundă treptat în mințile oamenilor, de aceea Noi, mișcați de conștiința celei mai mari și mai sfinte îndatoriri, adică de solia apostolică pe care o împlinim către toate neamurile, rostim liber, precum trebuie, cele ce sunt adevărate: nu pentru că n-am vedea limpede împrejurările vremurilor ori am socoti că

trebuie respinse înaintările cinstite și folositoare ale veacului nostru, ci pentru că am voi căi mai sigure ale statelor, ferite de ofense, și temelii mai tari; și aceasta cu păstrarea neatinsă a adevăratei libertăți a popoarelor: căci în oameni, mama și păzitoarea celei mai bune libertăți este adevărul: „adevărul vă va elibera" (Ioan VIII, 32).

21. Prin urmare, în acest curs atât de greu al lucrurilor, oamenii catolici, dacă ne vor asculta, cum se cuvine, vor vedea lesne care sunt, pentru fiecare, îndatoririle atât în opinii, cât și în fapte. — Iar în ceea ce privește judecata, toate câte Pontifii romani au învățat sau vor învăța trebuie neapărat ținute fiecare în parte cu judecată statornică, și mărturisite pe față ori de câte ori va cere împrejurarea. Și îndeosebi cu privire la acele libertăți, cum le numesc, dobândite în vremea cea mai de pe urmă, se cuvine a sta la judecata Scaunului Apostolic și a simți fiecare același lucru pe care îl simte acesta. Trebuie să se ferească cineva să nu fie înșelat de înfățișarea lor cinstită; și să se cugete din ce au luat naștere, din ce începuturi și prin ce strădanii sunt pretutindeni susținute și hrănite. Este deja destul de cunoscut prin experiență ce fel de roade produc ele în cetate: căci pretutindeni au zămislit roade de care oamenii cinstiți și înțelepți se căiesc pe drept. Dacă undeva ar exista în fapt sau s-ar născoci în minte o cetate care ar prigoni numele creștin cu îndrăzneală și tiranie, și dacă acest tip de stat nou, despre care vorbim, s-ar compara cu aceea, acesta ar putea părea mai îngăduitor. Totuși, principiile pe care se sprijină

sunt, fără îndoială, de așa fel, precum am spus mai sus, încât nu trebuie aprobate de nimeni prin ele însele.

22. Însă acțiunea se poate desfășura fie în lucrurile private și domestice, fie în cele publice. În viața privată, prima îndatorire este a conforma cât mai cu grijă viața și moravurile după poruncile evanghelice și a nu refuza nimic din ceea ce virtutea creștină ar cere să fie suferit și răbdat cu ceva mai multă greutate. Trebuie, de asemenea, ca fiecare să iubească astfel Biserica, încât să o socotească mamă comună; să vrea ca drepturile ei să rămână întregi; și să se străduiască, pe lângă aceia asupra cărora fiecare are vreo autoritate, ca ea să fie cinstită și iubită cu aceeași pietate. — De asemenea, este și în interesul binelui public să se contribuie cu înțelepciune la administrarea treburilor cetății și, în aceasta, să se urmărească mai ales și să se împlinească faptul ca, în ceea ce privește formarea tineretului în religie și bune moravuri, să se aibă grijă publică în chipul care se cuvine creștinilor; de acestea atârnă în mare măsură mântuirea fiecărei cetăți. Este de folos și de cinste ca strădania oamenilor catolici să iasă din acest câmp ca mai îngust și să se întindă mai departe, cuprinzând însăși treaba publică în ansamblu. Spunem „în general", fiindcă aceste îndrumări ale Noastre ating toate neamurile. Totuși se poate întâmpla undeva ca, din pricini foarte mari și foarte drepte, a lua asupra sa conducerea statului și a se afla în dregătorii politice să nu fie nicidecum potrivit. Dar, în general, precum am spus, a nu voi să atingi nicio parte a treburilor publice ar fi tot atât o greșeală precum a nu aduce

nimic folosului comun prin preocupare și muncă; cu atât mai mult cu cât oamenii catolici sunt împinși de însăși învățătura pe care o mărturisesc să împlinească lucrurile întregi și cu credință. Dimpotrivă, dacă ei rămân nelucrători, ușor vor lua cârma aceia ale căror păreri nu aduc o prea mare nădejde de mântuire. Și aceasta ar fi legată și de pieirea numelui creștin, pentru că ar putea foarte mult cei rău așezați către Biserică, și prea puțin cei binevoitori. De aceea este limpede că a intra în treburile statului este o cauză dreaptă pentru catolici: căci ei nu intră și nici nu trebuie să intre ca să aprobe ceea ce este necinstit în rânduielile politice de astăzi, ci ca, pe cât este cu putință, să întoarcă aceste rânduieli în folosul public adevărat și sincer, având în minte să introducă în toate venele statului înțelepciunea și virtutea religiei catolice, ca pe un suc și sânge prea sănătos. — Nu altfel s-a lucrat în vârstele cele dintâi ale Bisericii. Căci moravurile și strădaniile păgânilor se depărtau cât se poate de mult de strădaniile și moravurile evanghelice; totuși se vedeau creștinii, în mijlocul superstiției, neatinși și pururea asemenea lor înșiși, intrând cu curaj oriunde li se deschidea vreo cale. Credincioși ca pildă pentru conducători și ascultători, cât era îngăduit, de porunca legilor, răspândeau pretutindeni o strălucire minunată a sfințeniei, căutau să fie de folos fraților, să cheme pe alții la înțelepciunea lui Hristos, însă erau gata să cedeze locul și să moară cu tărie, dacă nu puteau păstra onorurile, dregătoriile sau stăpânirile cu virtutea neatinsă. Prin această cale au adus repede rânduielile creștine nu numai în casele particulare, ci și în tabere, în curie, în însăși curtea împărătească: „Suntem de ieri, și v-am umplut

toate, cetăți, insule, fortărețe, municipii, adunări, chiar și taberele, triburile, decuriile, palatul, senatul, forul" (Tertulian, *Apologeticum*, n. 37); astfel încât credința creștină, când a fost îngăduit prin lege să se mărturisească public Evanghelia, nu a apărut plângând în leagăn, ci matură și deja destul de tare în mare parte din cetăți.

23. Iar în vremurile de acum se cuvine ca acest exemplu să fie reînnoit cu mai mare strălucire. — Este necesar, desigur, ca toți catolicii vrednici de acest nume, înainte de toate, să fie și să vrea să fie văzuți ca fii prea iubitori ai Bisericii; iar pe cele ce nu pot sta împreună cu această laudă să le lepede fără șovăire; să se folosească, pe cât se poate în chip cinstit, de instituțiile popoarelor spre apărarea adevărului și a dreptății; să se străduiască ca libertatea de a lucra să nu treacă măsura rânduită de natură și de legea lui Dumnezeu; să lucreze ca întreaga treabă publică să fie adusă la acea asemănare și formă creștină despre care am vorbit. — Nu se poate stabili în chip potrivit un singur mod sigur de a dobândi acestea, deoarece trebuie să se potrivească locurilor și vremurilor, care sunt foarte deosebite între ele. Totuși trebuie păstrată mai ales unirea voințelor și căutată o asemănare în cele de făcut. Și amândouă se vor dobândi în chipul cel mai bun dacă fiecare va socoti îndrumările Scaunului Apostolic drept lege a vieții și dacă vor asculta de episcopi, pe care Duhul Sfânt i-a pus să cârmuiască Biserica lui Dumnezeu (Fap. XX, 28). — Apărarea numelui catolic cere neapărat ca, în mărturisirea doctrinelor învățate de Biserică, să fie o singură cugetare a tuturor, cu cea

mai mare statornicie; și, din această parte, trebuie să se păzească cineva să nu se lase amăgit de opinii false ori să nu închidă ochii în vreun fel, ori să se împotrivească mai slab decât îngăduie adevărul. În cele care sunt discutabile se poate, cu măsură și cu dorința de a afla adevărul, să se dispute; departe însă de bănuieli jignitoare și de învinuiri reciproce. — În această privință, ca unirea sufletelor să nu fie ruptă prin iuțeala de a acuza, să înțeleagă toți că integritatea mărturisirii catolice nu poate sta nicidecum împreună cu opiniile care se apropie de naturalism ori de raționalism, al căror cuprins este a răsturna din temelii instituțiile creștine și a întemeia stăpânirea omului în societate, punând la o parte pe Dumnezeu. — De asemenea, nu este îngăduit să se urmeze o formă de datorie în viața privată și alta în viața publică, astfel încât autoritatea Bisericii să fie respectată în viața privată, iar în cea publică să fie respinsă. Aceasta ar însemna a uni cele cinstite cu cele rușinoase și a face pe om să se lupte cu sine însuși, când, dimpotrivă, trebuie să fie întotdeauna consecvent și să nu se abată în nimic, în niciun fel de viață, de la virtutea creștină. Dar dacă se întreabă despre rânduieli pur politice, despre cel mai bun fel de stat, despre orânduirea cetăților în acest fel ori în alt fel, desigur despre acestea poate exista o dezacordare cinstită. Așadar, acelora a căror pietate este recunoscută și al căror suflet este gata să primească cu ascultare hotărârile Scaunului Apostolic, dreptatea nu îngăduie să li se impute ca vină o părere diferită despre lucrurile de care am vorbit; și este o nedreptate cu mult mai mare dacă sunt aduși la învinuirea de credință catolică încălcată ori suspectă, lucru pe care, nu o

dată, îl plângem. — Și să țină cu totul această poruncă cei ce își încredințează gândurile scrisului, mai ales autorii de ziare. În această luptă pentru lucruri atât de mari nu trebuie lăsat loc certurilor dinlăuntru ori intereselor de partid, ci toți, cu suflete și strădanii unite, trebuie să se sârguiească pentru ceea ce este scopul comun al tuturor: a păstra religia și statul. Dacă a fost înainte vreo dezbinare, se cuvine să fie stinsă printr-o oarecare uitare de bunăvoie; dacă s-a făcut ceva cu nesăbuință ori cu nedreptate, oricui i-ar aparține vina, aceasta trebuie îndreptată prin caritate reciprocă și răscumpărată printr-o ascultare deosebită a tuturor față de Scaunul Apostolic. — Pe această cale, catolicii vor dobândi două lucruri foarte alese: unul, că se vor arăta ajutători ai Bisericii în păstrarea și răspândirea înțelepciunii creștine; altul, că vor face cel mai mare bine societății civile, a cărei mântuire este în mare primejdie din pricina doctrinelor rele și a poftelor.

24. Acestea, Venerabili Frați, am avut să învățăm pe toate popoarele lumii catolice despre constituția creștină a statelor și despre îndatoririle fiecărui cetățean.

25. În cele din urmă, trebuie să chemăm cu rugăciuni fierbinți ajutorul ceresc și să-L rugăm pe Dumnezeu ca aceste lucruri pe care le dorim și le urmărim pentru slava Sa și pentru mântuirea comună a neamului omenesc să le ducă El Însuși la roadele dorite, El, Căruia îi aparține a lumina mințile oamenilor și a mișca voințele. Iar ca început al binefacerilor dumnezeiești și ca mărturie a bunăvoinței Noastre părintești, vouă, Venerabili Frați, și clerului și poporului întreg

încredințat credinței și veghei voastre, vă împărtășim cu toată dragostea în Domnul Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 1 noiembrie 1885, în al optulea an al pontificatului Nostru.

SCRISOARE ENCICLICĂ

LIBERTAS PRAESTANTISSIMUM

Despre libertatea umană

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

Libertatea, cel mai de seamă bun al naturii și, totodată, propriu numai ființelor care se folosesc de inteligență sau rațiune, conferă omului această demnitate, ca el să fie stăpân pe sfatul său și să dețină puterea asupra faptelor sale. — Totuși, această demnitate este de cea mai mare importanță după modul în care este exercitată, căci, precum din uzul libertății se nasc cele mai înalte bunuri, tot astfel se nasc și cele mai mari rele. Desigur, omul este liber să asculte de rațiune, să urmeze binele moral, să tindă drept către scopul său suprem. Dar tot el poate să se abată spre toate celelalte, și, urmărind imagini înșelătoare ale binelui, să tulbure ordinea cuvenită și să se prăbușească într-o pierzare voită. — Eliberatorul neamului omenesc, Isus Cristos, restituind și sporind demnitatea originară a naturii, a ajutat în chip deosebit voința omului; pe aceasta, pe de o parte, a întărit-o cu ajutoarele harului Său, iar pe de alta,

propunându-i fericirea veșnică în ceruri, a ridicat-o către cele mai bune lucruri. În mod asemănător, pentru acest bun atât de înalt al naturii a meritat și merită neîncetat Biserica Catolică, deoarece este misiunea ei să răspândească în toate veacurile beneficiile dobândite pentru noi prin Isus Cristos. — Cu toate acestea, sunt numeroși cei care socotesc că Biserica ar fi potrivnică libertății umane. Cauza acestui fapt stă într-o judecată greșită și răsturnată despre însăși libertatea. Căci fie o falsifică în chiar înțelegerea ei, fie o lărgesc peste măsură prin opinie, astfel încât pretind că ea se extinde asupra multor lucruri în care, dacă s-ar judeca drept, omul nu poate fi liber.

Altădată, și mai ales în Scrisoarea enciclică *Immortale Dei*, am vorbit despre libertățile moderne, cum sunt ele numite, despărțind ceea ce este onest de ceea ce îi este contrar; și totodată am arătat că tot ceea ce cuprind ele bun este tot atât de vechi pe cât este adevărul, și că Biserica a fost întotdeauna gata să aprobe cu bucurie aceste lucruri și să le primească în faptă și uz. Ceea ce s-a adăugat nou, dacă se caută adevărul, constă într-o anumită parte mai întinată, pe care vremuri tulburi și dorința nemăsurată de noutăți au zămislit-o. — Dar deoarece sunt mulți care stăruie în această părere, încât consideră aceste libertăți, chiar și în ceea ce conțin viciu, drept podoaba supremă a epocii noastre și fundamentul necesar al constituirii statelor, astfel încât neagă că s-ar putea concepe o cârmuire desăvârșită a republicii dacă ele ar fi înlăturate, de aceea ni se pare potrivit, având în vedere folosul public, să tratăm acest subiect în mod separat.

Urmărim libertatea morală în mod drept, fie că este privită în persoanele individuale, fie în cetate. — Totuși, la început este de folos să spunem pe scurt ceva despre libertatea naturală, deoarece, deși se deosebește cu totul de cea morală, ea este totuși izvorul și principiul din care se naște, prin propria sa putere și de la sine, orice fel de libertate. Judecata tuturor și simțul comun, care este glasul cel mai sigur al naturii, o recunosc numai în aceia care sunt înzestrați cu inteligență sau rațiune; și tocmai în aceasta se vede cauza pentru care omul este pe drept socotit autorul adevărat al faptelor săvârșite de el. Și pe bună dreptate: căci, în timp ce celelalte viețuitoare sunt conduse numai de simțuri și, sub impulsul exclusiv al naturii, dobândesc ceea ce le este de folos și fug de cele contrare, omul, în fiecare fapt al vieții, are rațiunea drept călăuză. Rațiunea însă judecă că toate și fiecare dintre bunurile ce se află pe pământ pot să fie și pot, de asemenea, să nu fie; și, tocmai prin faptul că nu hotărăște ca vreunul dintre ele să fie luat în mod necesar, dă voinței puterea și libertatea alegerii, pentru a alege ceea ce voiește. — Dar omul poate judeca despre contingentul, cum se spune, al acestor bunuri pentru acest motiv: fiindcă are un suflet prin natură simplu, spiritual și părtaș al gândirii; care, tocmai pentru că este astfel, nu își are originea din lucrurile trupești și nici nu depinde de ele în conservarea sa; ci, fiind creat de Dumnezeu fără mijlocire și depășind printr-o mare distanță condiția comună a corpurilor, are un mod propriu și personal de a viețui, un mod propriu de a acționa; de unde urmează că, cuprinzând prin judecată rațiunile imuabile și necesare ale adevărului și ale binelui, vede

că aceste bunuri particulare nu sunt nicidecum necesare. Astfel, atunci când se statornicește că sufletele oamenilor sunt separate de orice amestec material și sunt înzestrate cu facultatea de a gândi, se întemeiază în același timp, în modul cel mai solid, libertatea naturală în însăși baza ei.

Într-adevăr, după cum natura sufletului omenesc, simplă, spirituală și nemuritoare, tot astfel și libertatea nimeni nu o propovăduiește mai înalt și nu o afirmă mai statornic decât Biserica Catolică, care, desigur, pe amândouă le-a învățat în orice timp și le apără ca dogmă. Și nu numai atât: ci, împotriva ereticilor care grăiau dimpotrivă și a susținătorilor opiniilor noi, Biserica a luat asupra sa apărarea libertății și a smuls de la pieire un atât de mare bun al omului. În acest fel stau mărturie monumentele literare, care arată cu câtă înverșunare a respins încercările nebunești ale maniheilor și ale altora; iar în epoca mai recentă nimeni nu ignoră cu câtă râvnă și cu ce putere, atât la Conciliul din Trento, cât și mai târziu, împotriva adepților lui Iansenie, a luptat pentru liberul arbitru al omului, neîngăduind nicicând și nicăieri să se statornicească fatalismul.

Libertatea, așadar, precum am spus, este proprie acelora care sunt părtași rațiunii sau inteligenței; iar ea, dacă se consideră natura ei, nu este altceva decât facultatea de a alege lucrurile potrivite scopului propus, întrucât cel care are puterea de a alege una dintre mai multe este stăpân al faptelor sale. Însă, deoarece tot ceea ce se ia ca mijloc pentru dobândirea unui lucru are rațiunea de bine, numit folositor, iar acest bine are

prin natura sa puterea de a mișca în chip propriu apetitul, de aceea liberul arbitru este propriu voinței, sau mai degrabă voința însăși, în măsura în care, în a acționa, are facultatea alegerii. Dar voința nu este nicidecum mișcată dacă nu a luminat mai înainte, ca o făclie, cunoașterea minții: adică binele dorit de voință este în mod necesar bine în măsura în care este cunoscut de rațiune; cu atât mai mult cu cât, în toate voințele, alegerii îi precedă întotdeauna o judecată despre adevărul bunurilor și despre care anume trebuie preferat celorlalte. Or, a judeca este lucru al rațiunii, nu al voinței, fapt de care nimeni cu judecată nu se îndoiește. Libertatea, așadar, dacă se află în voință, care prin natura sa este un apetit supus rațiunii, urmează că și ea, asemenea voinței, se mișcă în sfera binelui potrivit cu rațiunea. — Cu toate acestea, deoarece ambele facultăți sunt lipsite de desăvârșire, se poate întâmpla și adesea se întâmplă ca mintea să propună voinței ceea ce nu este nicidecum bine în realitate, ci are doar o aparență închipuită de bine, iar voința să se îndrepte către acesta. Dar, precum a putea greși și a greși în fapt este un viciu care arată că mintea nu este întru totul desăvârșită, tot astfel a apuca un bine înșelător și fictiv este un semn al liberului arbitru, precum boala este semn al vieții, dar este totodată un viciu al libertății. Astfel, în același mod, voința, prin faptul însuși că depinde de rațiune, atunci când poftește ceva ce se abate de la dreapta rațiune, întinează din temelii libertatea printr-un viciu și se folosește de ea în mod strâmb. Pentru această pricină, Dumnezeu, infinit desăvârșit, care, fiind în cel mai înalt grad inteligent și bunătate prin însăși esența Sa, este și în cel mai

înalt grad liber, nu poate în niciun chip să vrea răul vinovăției; nici fericiții locuitori ai cerului nu pot, din pricina contemplării binelui suprem. Cu pătrundere au observat aceasta Augustin și alții împotriva pelagienilor: dacă a putea cădea din bine ar fi, după natură, o perfecțiune și desăvârșirea libertății, atunci Dumnezeu, Isus Cristos, îngerii și fericiții, în care această putere nu se află, fie nu ar fi liberi, fie ar fi cu siguranță mai puțin desăvârșiți decât omul aflat pe cale și imperfect. Despre aceasta Doctorul Angelic a discutat adesea pe larg, din care se poate deduce și demonstra că facultatea de a păcătui nu este libertate, ci robie. Cu cea mai mare finețe explică aceasta prin cuvintele Domnului Cristos (In. VIII, 34): „Oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului". „Fiecare lucru este ceea ce îi este potrivit după natură. Așadar, când este mișcat de ceva din afară, nu lucrează după sine, ci prin impulsul altuia, ceea ce este robesc. Omul însă, după natura sa, este rațional. Când, deci, este mișcat potrivit rațiunii, se mișcă printr-un impuls propriu și lucrează după sine: ceea ce este propriu libertății; când însă păcătuiește, lucrează în afara rațiunii și atunci este mișcat ca de un altul, ținut în hotarele străine; și de aceea „cel ce săvârșește păcatul este rob al păcatului"." — Acest lucru îl văzuse destul de limpede chiar filosofia vechilor, și mai ales aceia a căror învățătură era că nimeni nu este liber decât înțeleptul; iar înțelept numeau, după cum este bine cunoscut, pe acela care a învățat să trăiască statornic potrivit naturii, adică onest și cu virtute.

Deoarece, așadar, o astfel de este condiția libertății în om, ea trebuia întărită cu ajutoare și apărări potrivite, care să îndrepte toate mișcările ei către bine și să le abată de la rău; altminteri, libertatea arbitriului i-ar fi fost omului foarte vătămătoare. Și mai întâi a fost necesară legea, adică norma celor ce trebuie făcute și omise; care, în sens propriu, nu poate exista la viețuitoarele ce lucrează din necesitate, pentru că tot ceea ce fac, fac sub impulsul naturii și nu pot urma în acțiune nicio altă regulă din ei înșiși. Însă la cei care se bucură de libertate, tocmai de aceea este în puterea lor a face sau a nu face, a face într-un fel sau în altul, pentru că ei aleg ceea ce vor, după ce a precedat acea judecată a rațiunii despre care am vorbit. Prin această judecată nu se statornicește numai ce este onest prin natură și ce este rușinos, ci și ce este bine și trebuie făcut în realitate, ce este rău și trebuie evitat în realitate: rațiunea, anume, prescrie voinței ce să dorească și de ce să se ferească, pentru ca omul să poată atinge cândva scopul său suprem, pentru care toate trebuie făcute. Iar această rânduială a rațiunii se numește lege. — Prin urmare, motivul pentru care legea este necesară omului trebuie căutat, ca într-o rădăcină, în însuși liberul său arbitru, adică în faptul că voințele noastre să nu se abată de la dreapta rațiune. Și nimic nu s-ar putea spune sau gândi mai strâmb și mai răsturnat decât afirmația că omul, pentru că este liber prin natură, trebuie de aceea să fie lipsit de lege: căci, dacă ar fi așa, ar urma în mod necesar că libertatea nu trebuie să fie în legătură cu rațiunea; pe când, dimpotrivă, este cu totul adevărat că tocmai pentru că este liber prin natură trebuie să fie supus legii. În acest fel, legea este călăuza

omului în acțiune și, prin propunerea de răsplăți și pedepse, îl atrage la a face binele și îl îndepărtează de păcat. — Astfel este legea naturală, cea dintâi dintre toate, care este scrisă și întipărită în sufletele fiecărui om, deoarece ea este însăși rațiunea omenească ce poruncește a face binele și oprește a păcătui. Această prescriere a rațiunii omenești nu poate însă avea puterea legii decât pentru că este glasul și interpretul unei rațiuni mai înalte, căreia mintea și libertatea noastră trebuie să-i fie supuse. Căci puterea legii, întrucât constă în a impune îndatoriri și a conferi drepturi, se sprijină în întregime pe autoritate, adică pe puterea adevărată de a stabili îndatoriri și de a defini drepturi, precum și de a întări cele poruncite prin pedepse și răsplăți; lucruri care, este limpede, nu pot exista în om dacă el însuși și-ar da norma supremă a faptelor sale. De aici urmează că legea naturii este însăși legea veșnică, sădită în cei ce folosesc rațiunea și care îi înclină către actul și scopul cuvenit; ea este însăși rațiunea veșnică a lui Dumnezeu, Creatorul și Guvernatorul întregului univers. — La această regulă a acțiunii și la aceste frâne ale păcatului au fost adăugate, prin binefacerea lui Dumnezeu, anumite ajutoare deosebite, dintre care cel dintâi și cel mai înalt este puterea divină a harului; care, luminând mintea și întărind voința cu o statornicie mântuitoare, o îndeamnă necontenit către binele moral și face totodată mai lesnicios și mai sigur uzul libertății naturale. Și este departe de adevăr a spune că, prin intervenția lui Dumnezeu, mișcările voluntare ar fi mai puțin libere: căci puterea harului divin pătrunde în adâncul omului și este în acord cu înclinația naturală, deoarece izvorăște de la Însuși

Autorul sufletului și al voinței noastre, de la care toate lucrurile sunt mișcate în mod potrivit naturii lor. Dimpotrivă, harul divin, după cum învață Doctorul Angelic, tocmai pentru că purcede de la Făuritorul naturii, este în chip minunat născut și potrivit să păzească toate naturile, să conserve moravurile, puterea și eficacitatea fiecăreia.

Cele ce au fost spuse despre libertatea persoanelor luate una câte una se pot lesne aplica oamenilor uniți între ei prin societatea civilă. Căci ceea ce rațiunea și legea naturală săvârșesc în fiecare om în parte, același lucru îl împlinește, în cei asociați, legea omenească promulgată pentru binele comun al cetățenilor. — Dintre legile oamenilor, unele privesc ceea ce este bine sau rău prin natură și poruncesc urmarea unuia, iar pe celălalt îl opresc, adăugând sancțiunea cuvenită. Însă decretele de acest fel nu-și au nicidecum originea în societatea omenească, deoarece societatea, după cum nu a născut ea însăși natura umană, tot astfel nici nu produce binele potrivit naturii, nici răul potrivnic naturii; ci acestea preced societatea omenească și trebuie cu totul raportate la legea naturală și, prin urmare, la legea eternă. Așadar, preceptele dreptului natural, cuprinse în legile oamenilor, nu au numai puterea legii umane, ci cuprind mai ales acea autoritate mult mai înaltă și mult mai augustă, care purcede din însăși legea naturii și din legea eternă. Iar în acest gen de legi, misiunea legiuitorului civil este, în linii mari, aceasta: să-i facă pe cetățeni ascultători printr-o disciplină comună, să-i țină în frâu pe cei stricați și înclinați spre vicii, pentru ca, îndepărtați

de la rău, să urmeze ceea ce este drept, sau cel puțin să nu fie pricină de ofensă și vătămare pentru cetate. — Alte prescripții ale autorității civile nu decurg imediat și direct din dreptul natural, ci mai îndepărtat și indirect, și stabilesc diferite chestiuni asupra cărora natura nu a hotărât decât în mod general și universal. Astfel, natura poruncește cetățenilor să contribuie la liniștea și prosperitatea publică; însă câtă contribuție, în ce mod și în ce privințe, nu stabilește natura, ci înțelepciunea oamenilor. Iar aceste reguli particulare de viață, aflate printr-o rațiune prudentă și propuse printr-o autoritate legitimă, constituie legea umană în sens propriu. Această lege poruncește tuturor cetățenilor să conlucreze în vederea scopului propus comunității și oprește abaterea; iar în măsura în care urmează și este de acord cu prescripțiile naturii, conduce la cele oneste și îndepărtează de cele contrare. De aici se înțelege că norma și regula libertății sunt așezate în mod absolut în legea eternă a lui Dumnezeu, și nu numai pentru persoanele luate una câte una, ci și pentru comunitatea și asocierea omenească. — Prin urmare, în societatea oamenilor, libertatea în sens adevărat nu constă în a face ceea ce place fiecăruia, din care s-ar naște cea mai mare dezordine și confuzie, ajungând la oprimarea cetății, ci în aceasta: ca, prin legile civile, să poți trăi mai ușor potrivit prescripțiilor legii eterne. Iar libertatea celor care conduc nu constă în a putea porunci arbitrar și după bunul plac, ceea ce ar fi deopotrivă rușinos și unit cu cea mai mare pierzanie a statului, ci în aceea ca forța legilor omenești să fie astfel încât să se înțeleagă că ele izvorăsc din legea eternă și să nu sancționeze nimic care să nu

fie cuprins în aceasta, ca într-un principiu al întregului drept. Cu mare înțelepciune spune Augustin: „Cred că vezi de asemenea că în acea lege vremelnică nu este nimic drept și legitim pe care oamenii să nu-l fi derivat din această lege eternă". Dacă, așadar, de către vreo autoritate s-ar sancționa ceva care s-ar abate de la principiile dreptei rațiuni și ar fi vătămător pentru stat, aceasta nu ar avea nicio putere de lege, deoarece nu ar fi regulă a dreptății și i-ar îndepărta pe oameni de binele pentru care societatea a fost rânduită.

Așadar, natura libertății umane, oricum ar fi privită, atât în persoanele luate una câte una, cât și în cele asociate, și nu mai puțin în cei care poruncesc decât în cei care ascultă, cuprinde necesitatea de a se supune unei rațiuni supreme și eterne, care nu este altceva decât autoritatea lui Dumnezeu care poruncește și oprește. Iar această stăpânire cât se poate de dreaptă a lui Dumnezeu asupra oamenilor este atât de departe de a desființa sau micșora în vreun fel libertatea, încât, dimpotrivă, o apără și o desăvârșește. Căci a-și urmări și a-și atinge scopul propriu este adevărata perfecțiune a tuturor naturilor; iar scopul suprem către care trebuie să tindă libertatea umană este Dumnezeu.

Aceste precepte, cu totul adevărate și foarte înalte ale doctrinei, cunoscute nouă chiar și numai prin lumina rațiunii, Biserica, luminată de exemplul și învățătura divinului său Autor, le-a răspândit pretutindeni și le-a afirmat; prin acestea și-a măsurat neîncetat misiunea și a format popoarele creștine. În domeniul moravurilor, legile evanghelice nu numai că

întrec cu mult toată înțelepciunea păgânilor, ci cheamă și formează pe om la o sfințenie neauzită pentru cei vechi și, aducându-l mai aproape de Dumnezeu, îl fac în același timp părtaș unei libertăți mai desăvârșite. — Astfel, marea putere a Bisericii s-a arătat întotdeauna în păstrarea și apărarea libertății civile și politice a popoarelor. A înșira meritele ei în această privință nu este necesar. Este de ajuns să amintim că sclavia, vechea rușine a neamurilor păgâne, a fost desființată mai ales prin lucrarea și binefacerea Bisericii. Egalitatea dreptului și adevărata fraternitate între oameni le-a afirmat mai întâi Isus Cristos, iar glasul Apostolilor Săi a răsunat spunând că nu este nici iudeu, nici grec, nici barbar, nici scit, ci toți sunt frați în Cristos. Atât de mare este în această privință și atât de cunoscută puterea Bisericii, încât oriunde își așază piciorul se știe cu siguranță că moravurile sălbatice nu pot dăinui mult, ci că blândețea va lua locul cruzimii și lumina adevărului va urma curând întunericul barbariei. De asemenea, Biserica nu a încetat niciodată să dăruiască mari binefaceri popoarelor cultivate prin civilizația civică, fie împotrivindu-se arbitrariului celor nedrepți, fie apărându-i pe cei nevinovați și slabi de nedreptăți, fie, în cele din urmă, lucrând pentru ca rânduiala statelor să fie aceea pe care cetățenii să o iubească pentru echitate, iar străinii să o respecte pentru putere.

În plus, este o datorie foarte tare a respecta autoritatea și a se supune cu ascultare legilor drepte; prin aceasta se face ca, prin virtutea și vigilența legilor, cetățenii să fie apărați de nedreptatea celor răi. Puterea legitimă vine de la Dumnezeu,

iar cel ce se împotrivește puterii se împotrivește rânduielii lui Dumnezeu; astfel, ascultarea dobândește multă noblețe atunci când este adusă celei mai drepte și mai înalte autorități. — Însă acolo unde lipsește dreptul de a porunci sau dacă se poruncește ceva împotriva rațiunii, a legii eterne și a poruncii lui Dumnezeu, este drept să nu se asculte, anume de oameni, pentru a se asculta de Dumnezeu. Astfel fiind închis drumul tiraniei, stăpânirea nu va trage totul la sine: drepturile fiecărui cetățean rămân întregi, la fel ale societății domestice și ale tuturor mădularelor statului, fiind dăruită tuturor adevărata libertate, care constă în aceea, după cum am arătat, ca fiecare să poată trăi potrivit legilor și dreptei rațiuni.

Dacă, atunci când se discută îndeobște despre libertate, s-ar înțelege libertatea legitimă și onestă, așa cum rațiunea și expunerea de mai sus au descris-o, nimeni nu ar îndrăzni să atace Biserica pentru ceea ce, cu cea mai mare nedreptate, i se impută, anume că ar fi potrivnică fie libertății persoanelor, fie libertății statului. — Însă acum foarte mulți, imitându-l pe Lucifer, al cărui cuvânt nelegiuit este „nu voi sluji", urmăresc sub numele de libertate o absurditate oarecare și o licență neîngrădită. De acest fel sunt oamenii formați de acea disciplină atât de larg răspândită și atât de puternică, care, sub pretextul libertății, voiesc să fie numiți Liberali.

Într-adevăr, spre ceea ce tind în filosofie naturaliștii sau rațonaliștii, spre același lucru tind în domeniul moral și civil susținătorii liberalismului, care aplică în moravuri și în acțiunea vieții principiile statornicite de naturaliști. — Căci

principiul fundamental al întregului raționalism este supremația rațiunii omenești: aceasta, refuzând ascultarea datorată rațiunii divine și eterne și declarându-se pe sine autonomă, își devine sieși singurul principiu suprem, izvor și judecător al adevărului. Astfel, aceia pe care i-am numit adepți ai liberalismului susțin, în practica vieții, că nu există nicio putere divină căreia să i se cuvină ascultare, ci că fiecare își este sieși lege; de unde se naște acea filosofie a moravurilor numită independentă, care, sub aparența libertății, îndepărtează voința de la observarea poruncilor divine și obișnuiește să acorde omului o licență fără margini. — Unde duc toate acestea, mai ales în societatea oamenilor, este ușor de văzut. Căci, odată fixată și primită convingerea că nimeni nu stă deasupra omului, urmează că pricina eficientă a unirii civile și a societății trebuie căutată nu într-un principiu situat în afara sau deasupra omului, ci în voința liberă a fiecăruia; că puterea publică trebuie raportată la mulțime ca la izvorul ei primar și că, precum rațiunea fiecăruia este singura călăuză și normă a acțiunii în viața privată, tot astfel rațiunea tuturor trebuie să fie norma tuturor în lucrurile publice. De aici rezultă că cei mai mulți pot totul și că partea mai mare a poporului este făuritoarea întregului drept și a tuturor obligațiilor. — Însă că acestea sunt în contradicție cu rațiunea reiese limpede din cele spuse. A nu admite niciun fel de legătură între om sau societatea civilă și Dumnezeu Creatorul, deci Legislatorul suprem al tuturor, este cu totul împotriva naturii, nu numai a naturii omenești, ci a tuturor lucrurilor create; căci este necesar ca toate cele făcute să fie legate printr-o anumită

legătură de cauza din care au fost făcute. Acest lucru este comun tuturor naturilor și ține de desăvârșirea fiecăreia să se mențină în locul și gradul cerut de ordinea naturală, adică ceea ce este inferior să se supună și să asculte de ceea ce este superior. — Mai mult, o asemenea doctrină este extrem de vătămătoare atât pentru persoanele private, cât și pentru state. Căci, odată respins arbitrajul rațiunii divine și redus totul la rațiunea omenească, luată singură și unică judecătoare a adevărului și a binelui, se desființează deosebirea proprie dintre bine și rău; lucrurile rușinoase se deosebesc de cele oneste nu prin realitate, ci prin opinia și judecata fiecăruia; ceea ce place devine licit; iar disciplina morală, lipsită aproape de orice putere de a înfrâna și potoli mișcările tulburi ale sufletului, va deschide de la sine calea oricărei stricăciuni a vieții. În lucrurile publice, puterea de a porunci este despărțită de principiul adevărat și natural din care își trage toată eficacitatea pentru binele comun; legea, care statornicește ce trebuie făcut și ce trebuie evitat, este lăsată la bunul plac al majorității, ceea ce este un drum lesnicios către dominația tiranică. Odată lepădată stăpânirea lui Dumnezeu asupra omului și a societății omenești, este consecvent ca să nu existe nicio religie publică, iar neglijența cea mai mare față de toate cele ce țin de religie va urma. De asemenea, mulțimea, înarmată cu ideea suveranității sale, alunecă ușor spre răzvrătiri și tulburări; iar, odată înlăturate frânele datoriei și ale conștiinței, nu mai rămâne decât forța, care însă nu este de ajuns, singură, pentru a stăvili patimile populare. Lucru dovedit îndeajuns de lupta aproape zilnică împotriva

socialiștilor și a altor cete răzvrătite, care de multă vreme se străduiesc să zdruncine din temelii statele. — Să judece, așadar, cei care cântăresc lucrurile cu dreaptă măsură dacă asemenea doctrine slujesc adevăratei și vrednicei libertăți a omului sau, dimpotrivă, o pervertesc și o corup cu totul.

Desigur, nu toți susținătorii liberalismului aderă la acele opinii, înfricoșătoare prin însăși monstruozitatea lor, pe care le-am văzut a se îndepărta fățiș de adevăr și a fi cauze ale celor mai mari rele. Ba chiar siliți de puterea adevărului, mulți dintre ei nu se tem să mărturisească, ba chiar afirmă de bunăvoie, că libertatea este vicioasă și cade în licență dacă îndrăznește să se exercite fără măsură, lăsând la o parte adevărul și dreptatea; de aceea trebuie să fie cârmuită și guvernată de dreapta rațiune și, în consecință, supusă dreptului natural și legii divine eterne. Însă, oprindu-se aici, ei neagă că omul liber ar trebui să fie supus legilor pe care Dumnezeu voiește să le impună pe o altă cale decât prin rațiunea naturală. — Prin aceasta se contrazic pe ei înșiși. Căci, dacă este adevărat — lucru pe care ei îl admit și pe care nimeni nu-l poate tăgădui pe drept — că trebuie ascultată voința lui Dumnezeu ca Legislator, deoarece omul întreg se află sub puterea lui Dumnezeu și tinde către Dumnezeu, urmează că nimeni nu poate pune hotar sau măsură autorității Sale legiuitoare fără a acționa tocmai împotriva ascultării datorate. Mai mult, dacă mintea omenească își arogă atât de mult încât să hotărască ea însăși care și câte sunt drepturile lui Dumnezeu și care sunt îndatoririle sale, respectul față de legile divine va

rămâne mai mult în aparență decât în realitate, iar arbitriul ei va prevala asupra autorității și providenței lui Dumnezeu. — Prin urmare, este necesar ca norma vieții să fie căutată cu statornicie și cu pietate, atât în legea eternă, cât și în toate și în fiecare dintre legile pe care Dumnezeu, infinit de înțelept și infinit de puternic, le-a dat în modul pe care l-a voit și pe care le putem cunoaște în siguranță prin semne limpezi și în niciun chip îndoielnice. Cu atât mai mult cu cât legile de acest fel, având același principiu ca legea eternă și același autor, sunt pe deplin în acord cu rațiunea și adaugă desăvârșire legii naturale; ele cuprind însuși magisteriul lui Dumnezeu, care, pentru ca nici mintea, nici voința noastră să nu cadă în eroare, le cârmuiește pe amândouă cu bunăvoință prin voința și conducerea Sa. Să rămână, așadar, sfânt și neclintit unit ceea ce nu poate și nu trebuie să fie despărțit și, în toate lucrurile, să se slujească lui Dumnezeu cu supunere și ascultare, așa cum poruncește însăși rațiunea naturală.

Cei ceva mai îngăduitori, dar nicidecum mai consecvenți cu ei înșiși, sunt aceia care afirmă că viața și moravurile particularilor trebuie, fără îndoială, să fie îndreptate după îndemnul legilor divine, însă nu și ale cetății; că, în lucrurile publice, este îngăduit a se îndepărta de poruncile lui Dumnezeu și a nu se ține nicidecum seama de ele la alcătuirea legilor. Din aceasta se naște acea concluzie primejdioasă, că trebuie despărțite raporturile dintre stat și Biserică. — Dar cât de absurd sunt spuse acestea se înțelege fără greutate. Căci, de vreme ce însăși natura strigă că trebuie să li se asigure

cetățenilor, în societate, mijloacele și prilejurile potrivite pentru a duce o viață onestă, adică trăită după legile lui Dumnezeu, deoarece Dumnezeu este principiul oricărei onestități și dreptăți, este cu adevărat o mare contradicție a susține că cetatea ar putea să nu țină seama de aceleași legi sau chiar să rânduiască ceva potrivnic lor. — Apoi, cei care conduc popoarele datorează în mod absolut statului aceasta: să se îngrijească, prin înțelepciunea legilor, nu numai de bunurile și interesele exterioare, ci mai ales de bunurile sufletului. Or, pentru sporirea acestor bunuri nu se poate concepe nimic mai potrivit decât legile care îl au pe Dumnezeu drept autor; și, din această pricină, cei care, în cârmuirea statelor, nu voiesc să se țină seama de legile divine fac ca puterea politică să se abată de la scopul său și de la prescripția naturii. Dar ceea ce este și mai important și asupra căruia Noi înșine am avertizat nu o dată, este că, deși puterea civilă nu urmărește în mod nemijlocit același scop ca cea sacră și nu merge pe aceleași căi, totuși, în exercitarea autorității, una trebuie uneori să se întâlnească în mod necesar cu cealaltă. Căci amândouă au stăpânire asupra acelorași oameni și nu rareori se întâmplă ca amândouă să hotărască asupra acelorași lucruri, deși nu în același mod. Ori de câte ori se întâmplă aceasta, întrucât a recurge la conflict ar fi absurd și ar fi o vădită împotrivire față de voința preînțeleaptă a lui Dumnezeu, este necesar să existe o anumită rânduială și ordine prin care, înlăturându-se cauzele neînțelegerilor și ale conflictelor, să se ajungă la o armonie în acțiune. Iar o asemenea concordie a fost pe bună dreptate asemănată cu unirea care există între suflet și trup, spre folosul

ambelor părți, a căror despărțire este deosebit de vătămătoare trupului, căruia îi stinge viața.

Pentru ca aceste lucruri să apară mai limpede, se cuvine a cerceta separat diferitele forme de libertate care sunt propuse ca progrese ale epocii noastre. — Și mai întâi să privim la acea libertate în persoanele individuale care este atât de potrivnică virtuții religiei, anume așa-numita libertate a cultului. Aceasta este întemeiată pe principiul că fiecăruia îi este îngăduit să profeseze orice religie ar voi sau chiar să nu profeseze niciuna. — Împotrivă însă, dintre toate datoriile omului, fără îndoială cea mai mare și mai sfântă este aceea prin care oamenii sunt obligați să-l cinstească pe Dumnezeu cu evlavie și religiozitate. Iar aceasta decurge în mod necesar din faptul că ne aflăm neîncetat sub puterea lui Dumnezeu, suntem cârmuiți de voința și providența Sa, am ieșit din El și trebuie să ne întoarcem la El. — La aceasta se adaugă că nu poate exista nicio virtute adevărată fără religie: căci virtutea morală este aceea ale cărei îndatoriri se referă la cele care conduc la Dumnezeu, întrucât El este pentru om binele suprem și ultim; de aceea religia, care săvârșește acele acte care sunt rânduite în mod direct și imediat spre cinstirea divină, este întâia și călăuzitoarea tuturor virtuților. Iar dacă se întreabă, de vreme ce sunt practicate mai multe religii, diferite între ele, pe care dintre toate este necesar a o urma, rațiunea și natura răspund fără îndoială: pe aceea pe care a poruncit-o Dumnezeu, pe care oamenii o pot recunoaște cu ușurință prin anumite semne exterioare, prin care providența divină a voit să o deosebească,

deoarece, într-o chestiune de o asemenea importanță, eroarea ar avea consecințe dezastruoase. Prin urmare, prin această așa-zisă libertate de care vorbim, omului i se dă puterea de a perverti sau părăsi nepedepsit cea mai sfântă datorie și, astfel, de a se întoarce de la binele neschimbător spre rău: ceea ce, după cum am spus, nu este libertate, ci o corupere a libertății și o robie a sufletului căzut în păcat.

Aceeași libertate, dacă este considerată în state, înseamnă aceasta: că statul nu trebuie să acorde niciun cult lui Dumnezeu și nici să vrea ca vreun cult să fie practicat public; că niciunul nu trebuie preferat altuia, ci toate trebuie să fie ținute pe picior de egalitate, fără a se ține seama de popor, chiar dacă poporul ar mărturisi numele catolic. Pentru ca aceste lucruri să fie drepte, ar trebui să fie adevărat că îndatoririle comunității civile a oamenilor față de Dumnezeu fie nu există, fie pot fi nesocotite fără pedeapsă: amândouă fiind însă în mod vădit false. Căci nu se poate îndoi că societatea unită între oameni este rânduită prin voința lui Dumnezeu, fie că se privește scopul ei, fie forma ei, care este autoritatea, fie cauza, fie mulțimea marilor foloase pe care le aduce omului. Dumnezeu este Acela care l-a creat pe om pentru viața în comunitate și l-a așezat în mijlocul celor asemenea lui, pentru ca ceea ce natura sa cerea și nu putea dobândi singur, să afle în asociere. De aceea este necesar ca societatea civilă, tocmai pentru că este societate, să-l recunoască pe Dumnezeu drept Părinte și Autor al său și să se teamă și să cinstească cu adevărat puterea și stăpânirea Sa. Prin

urmare, dreptatea și rațiunea opresc ca statul să fie ateu sau, ceea ce ar duce la ateism, să se poarte în mod egal față de diferitele religii, cum se spune, și să acorde tuturor, fără deosebire, aceleași drepturi. — Așadar, întrucât într-un stat este necesară profesarea unei singure religii, trebuie să fie profesată aceea care este unica adevărată și care poate fi recunoscută fără dificultate, mai ales în statele catolice, deoarece în ea apar ca însemne strălucite ale adevărului. Pe aceasta, deci, cei care conduc statul trebuie să o păstreze și să o apere, dacă vor să se îngrijească în mod înțelept și folositor, așa cum sunt datori, de comunitatea cetățenilor. Căci puterea publică este rânduită pentru binele celor guvernați; și, deși privește în mod nemijlocit a conduce cetățenii la prosperitatea acestei vieți pământești, totuși nu trebuie să micșoreze, ci să sporească în om capacitatea de a dobândi acel bine suprem și ultim în care constă fericirea veșnică a oamenilor, la care nu se poate ajunge dacă religia este neglijată.

Dar acestea le-am expus mai pe larg în alte rânduri; în prezent voim doar să se observe că o asemenea libertate dăunează grav adevăratei libertăți, atât a celor care cârmuiesc, cât și a celor care sunt cârmuiți. Dimpotrivă, religia este de un folos minunat, întrucât ea își trage mai întâi originea puterii chiar de la Dumnezeu și le poruncește cu cea mai mare seriozitate principilor să-și amintească de îndatoririle lor, să nu poruncească nimic pe nedrept sau cu asprime, ci să conducă poporul cu bunătate și aproape cu dragoste părintească. Aceeași religie voiește ca cetățenii să fie supuși autorității

legitime ca slujitorilor lui Dumnezeu și îi leagă de conducătorii statului nu numai prin ascultare, ci prin respect și iubire, interzicând răzvrătirile și toate inițiativele care ar putea tulbura ordinea și liniștea publică și care, în cele din urmă, dau prilej ca libertatea cetățenilor să fie strânsă cu frâne mai aspre. Trecem sub tăcere cât de mult contribuie religia la bunele moravuri și cât de mult contribuie moravurile bune la libertate. Căci rațiunea arată, iar istoria confirmă, că statele sunt cu atât mai puternice în libertate, bogăție și autoritate, cu cât sunt mai bine întemeiate moral.

Să se ia acum în considerare ceva despre libertatea de a vorbi și de a exprima în scris orice ar plăcea. Că o asemenea libertate, dacă nu este în mod potrivit temperată, ci își depășește măsura și scopul, nu poate fi un drept, abia dacă mai trebuie spus. Căci dreptul este o facultate morală, pe care, după cum am spus și trebuie spus adesea, este absurd a o socoti dată de natură în mod egal și comun adevărului și minciunii, onestității și ticăloșiei. Cele adevărate și oneste este drept să fie răspândite liber și cu chibzuință în cetate, pentru a ajunge la cât mai mulți; minciunile de opinie, decât care nu există o ciumă mai primejdioasă pentru minte, precum și viciile care corup sufletul și moravurile, este drept ca autoritatea publică să le reprime cu grijă, pentru a nu se răspândi spre pierzarea statului. Exceselor unui spirit nestăpânit, care cad cu siguranță în asuprirea mulțimii neștiutoare, este drept să li se pună frâu prin autoritatea legilor nu mai puțin decât nedreptăților săvârșite prin violență împotriva celor slabi. Cu atât mai mult

cu cât cea mai mare parte a cetățenilor nu pot deloc sau nu pot decât cu foarte mare greutate să se ferească de sofisme și de capcane dialectice, mai ales de acelea care lingușesc patimile. Dacă fiecăruia i se îngăduie o licență nelimitată de a vorbi și a scrie, nimic nu va mai rămâne sfânt și inviolabil; nici măcar acele judecăți supreme și foarte adevărate ale naturii, care trebuie socotite drept patrimoniul comun și cel mai nobil al neamului omenesc. Astfel, fiind acoperit treptat adevărul de întuneric, ceea ce se întâmplă adesea, va ajunge cu ușurință să stăpânească eroarea de opinii, vătămătoare și multiformă. Din aceasta, licența va dobândi atâta folos, câtă pagubă va suferi libertatea; căci libertatea va fi cu atât mai mare și mai sigură, cu cât frânele licenței vor fi mai puternice. — În schimb, în privința lucrurilor opinabile, pe care Dumnezeu le-a lăsat dezbaterii oamenilor, este desigur îngăduit a gândi ceea ce place și a exprima liber ceea ce se gândește, fără a se opune naturii; căci o asemenea libertate nu îi conduce niciodată pe oameni la asuprirea adevărului, ci adesea la cercetarea și descoperirea lui.

Despre ceea ce se numește libertatea de a preda trebuie judecat după o regulă asemănătoare. — Întrucât nu poate fi pus la îndoială că numai adevărul trebuie să pătrundă sufletele, deoarece în el se află binele, scopul și desăvârșirea naturilor inteligente, urmează că învățătura nu trebuie să propună decât adevărul, atât celor care nu știu, cât și celor care știu, pentru ca unora să le aducă cunoașterea adevărului, iar celorlalți să o păstreze. Din această pricină, este pe deplin datoria celor care

învață să smulgă din suflete eroarea și să închidă, prin mijloace sigure, calea înșelăciunilor de opinie. Prin urmare, este limpede că acea libertate despre care este vorba, în măsura în care pretinde pentru oricine o licență arbitrară de a preda, este în mare contradicție cu rațiunea și este născută pentru a perverti din temelii mințile; o asemenea licență autoritatea publică nu o poate acorda statului fără a-și trăda datoria. Cu atât mai mult cu cât autoritatea profesorilor are mare greutate asupra ascultătorilor, iar discipolul foarte rar poate judeca prin sine însuși dacă cele predate de învățător sunt adevărate.

De aceea, și această libertate, pentru a fi onestă, trebuie neapărat să fie ținută în anumite hotare, și anume pentru ca arta de a învăța să nu poată fi transformată nepedepsit într-un instrument al coruperii. — Adevărul însă, în care trebuie să se miște exclusiv doctrina celor ce învață, este de două feluri: unul natural, altul supranatural. Din adevărurile naturale, cum sunt principiile naturii și cele care se deduc imediat din ele prin rațiune, se constituie ca un patrimoniu comun al neamului omenesc; pe acesta, ca pe un temei foarte solid, se sprijină moravurile, dreptatea și religia, ba chiar însăși legătura societății umane, astfel încât nimic nu ar fi mai impiu și mai nebunește neomenesc decât a îngădui ca el să fie violat și jefuit nepedepsit. — Nu cu mai puțină grijă trebuie păstrat, cu pietate, marele și prea sfântul tezaur al acelor lucruri pe care le cunoaștem prin revelația lui Dumnezeu. Prin multe și strălucite argumente, așa cum apologeții au obișnuit adesea, se stabilesc anumite puncte principale, precum acestea: că unele

adevăruri au fost transmise în mod divin de Dumnezeu; că Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu S-a făcut trup pentru a da mărturie adevărului; că El a întemeiat o societate desăvârșită, și anume Biserica, al cărei Cap este El Însuși și cu care a făgăduit că va rămâne până la sfârșitul veacurilor. Tuturor adevărurilor pe care le-a învățat le-a încredințat această societate, cu această lege: ca ea însăși să le păzească, să le apere și să le explice cu autoritate legitimă; și totodată a poruncit ca toate neamurile să asculte de Biserica Sa tot astfel ca de El Însuși; iar cei care ar face altfel vor fi osândiți la pieire veșnică. Din aceasta rezultă limpede că Dumnezeu este pentru om Învățătorul cel mai bun și mai sigur, izvorul și principiul întregului adevăr; la fel și Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Calea, Adevărul și Viața, Lumina adevărată care luminează pe tot omul și la a Cărui învățătură trebuie să fie docili toți oamenii: „Și toți vor fi învățați de Dumnezeu" (Ioan VI, 45). — Iar în materie de credință și de formare a moravurilor, Dumnezeu Însuși a făcut Biserica părtașă magisteriului divin și, prin binefacerea Sa divină, a făcut-o ferită de eroare; de aceea ea este cea mai mare și mai sigură învățătoare a muritorilor și în ea se află un drept inviolabil la libertatea magisteriului. Într-adevăr, sprijinindu-se pe doctrinele primite în mod divin, Biserica nu a avut nimic mai de preț decât a-și împlini cu sfințenie misiunea încredințată de Dumnezeu; și, devenind mai puternică prin înlăturarea dificultăților din toate părțile, nu a încetat niciodată să apere libertatea magisteriului său. Pe această cale, lumea întreagă, eliberată de cea mai jalnică superstiție, a fost reînnoită prin

înțelepciunea creștină. — Și întrucât rațiunea însăși învață limpede că adevărurile revelate de Dumnezeu și adevărurile naturale nu pot fi cu adevărat în opoziție între ele, astfel încât tot ceea ce se îndepărtează de ele este prin aceasta însuși fals, de aceea magisteriul divin al Bisericii este atât de departe de a împiedica studiile și progresele științelor sau de a încetini în vreun fel înaintarea culturii umane, încât, dimpotrivă, aduce multă lumină și o ocrotire sigură. Din același motiv, el contribuie nu puțin la însăși desăvârșirea libertății umane, deoarece este cuvântul lui Isus Cristos Mântuitorul că omul devine liber prin adevăr: „Veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi" (Ioan VIII, 32). — Prin urmare, nu există motiv pentru ca libertatea adevărată să se simtă lezată sau ca știința în sens propriu să suporte cu greu legile drepte și datorate, prin care Biserica și rațiunea, în deplin acord, cer ca învățătura oamenilor să fie ținută în frâu. Dimpotrivă, Biserica, așa cum este dovedit pretutindeni în fapt, acționând mai ales și în mod deosebit pentru a apăra credința creștină, se străduiește totodată să favorizeze și să promoveze în cel mai înalt grad orice fel de învățământ omenesc. Căci eleganța culturii este bună în sine, vrednică de laudă și de dorit; iar, pe de altă parte, orice erudiție născută din rațiune sănătoasă și care corespunde adevărului lucrurilor este de mare folos pentru a lumina chiar acele adevăruri pe care le credem prin autoritatea lui Dumnezeu. Într-adevăr, Bisericii i se datorează mari binefaceri: faptul că a păstrat cu grijă monumentele înțelepciunii vechi; că a deschis pretutindeni lăcașuri ale științelor; că a stimulat mereu avântul spiritelor, cultivând cu

cea mai mare grijă acele arte prin care este împodobită civilizația epocii noastre. — În cele din urmă, nu trebuie trecut cu vederea că se deschide un câmp foarte larg în care străduania oamenilor poate alerga și în care inteligențele se pot exersa liber: anume acele lucruri care nu au o legătură necesară cu doctrina credinței și a moralei creștine sau despre care Biserica, fără a-și exercita autoritatea, lasă neatinsă și liberă judecata celor învățați. — Din toate acestea se înțelege ce este și de ce fel este, în acest domeniu, libertatea pe care adepții liberalismului o doresc și o proclamă cu egal zel. Pe de o parte, ei revendică pentru sine și pentru stat o licență atât de mare, încât nu se sfiesc să deschidă larg poarta oricărei rătăciri de opinii; pe de altă parte, împiedică Biserica în multe chipuri și îi strâmtorează libertatea în hotare cât mai înguste cu putință, deși din doctrina Bisericii nu numai că nu este de temut niciun rău, ci trebuie așteptate, fără îndoială, mari folosuri.

Se laudă mult și acea libertate pe care o numesc libertatea conștiinței; care, dacă este înțeleasă astfel încât fiecăruia, după bunul său plac, să-i fie deopotrivă îngăduit a-l cinsti pe Dumnezeu sau a nu-l cinsti, este îndeajuns dovedită ca falsă prin argumentele aduse mai sus. — Dar ea poate fi luată și în acest sens: ca omului să-i fie îngăduit, în cetate, fără nicio piedică, să urmeze voința lui Dumnezeu și să împlinească poruncile Lui din conștiința datoriei. Aceasta este într-adevăr libertatea adevărată, aceasta este libertatea vrednică de fiii lui Dumnezeu, care apără în chip cu totul onorabil demnitatea

persoanei omenești, fiind mai tare decât orice violență și nedreptate; aceeași a fost întotdeauna dorită și îndeosebi iubită de Biserică. O libertate de acest fel și-au revendicat-o în mod statornic Apostolii, au întărit-o prin scrieri Apologeții, iar Martirii, în număr mare, au sfințit-o cu sângele lor. Și pe bună dreptate: deoarece această libertate creștină dă mărturie, pe de o parte, despre puterea cea mai mare și mai dreaptă a lui Dumnezeu asupra oamenilor, iar pe de alta, despre datoria principală și supremă a oamenilor față de Dumnezeu. Ea nu are nimic comun cu un spirit răzvrătit și neascultător; și nicidecum nu trebuie socotită ca voind să se sustragă ascultării față de autoritatea publică, deoarece a porunci și a cere împlinirea poruncilor este un drept al puterii omenești în măsura în care nu se abate cu nimic de la puterea lui Dumnezeu și se menține în rânduiala statornicită de El. Însă atunci când se poruncește ceva ce este în vădită opoziție cu voința divină, atunci se iese cu mult din acea rânduială și, în același timp, se intră în conflict cu autoritatea divină; de aceea este drept să nu se asculte.

Dimpotrivă, susținătorii liberalismului, care fac stăpânirea una despotică și fără margini și propovăduiesc că viața trebuie trăită fără niciun raport către Dumnezeu, nu recunosc nicidecum această libertate, despre care vorbim, unită cu onestitatea și religia; iar dacă s-ar face ceva pentru a o păstra, ei o socotesc o nedreptate și o faptă împotriva statului. Dacă ar spune adevărul, nu ar exista nicio stăpânire atât de crudă încât să nu trebuiască a-i fi supus și a o îndura.

Biserica ar dori cu toată puterea ca aceste învățături creștine, pe care le-am atins pe scurt, să pătrundă prin practică și uz în toate rânduielile statului. Căci în ele se află o putere supremă de a vindeca relele vremurilor noastre, nu puține și nici ușoare, și care, în mare parte, s-au născut chiar din acele libertăți care sunt atât de mult lăudate și în care părea că sunt cuprinse semințele mântuirii și ale gloriei. Urmarea a înșelat speranța: în loc de roade plăcute și sănătoase au ieșit roade amare și viciate. Dacă se caută leac, să se caute prin întoarcerea la doctrinele sănătoase, de la care singure se poate aștepta cu încredere păstrarea ordinii și, prin urmare, adevărata ocrotire a libertății. — Cu toate acestea, Biserica, în judecata sa maternă, cântărește greaua povară a slăbiciunii omenești; și nu ignoră care este cursul sufletelor și al lucrurilor în epoca noastră. Din aceste pricini, fără a îngădui vreun drept decât celor ce sunt adevărate și oneste, ea nu refuză ca puterea publică să suporte totuși ceva străin de adevăr și de dreptate, anume pentru a evita un rău mai mare sau pentru a dobândi ori păstra un bine. Însuși Dumnezeu, în atotînțeleapta Sa providență, deși este bunătate infinită și poate toate, îngăduie totuși să existe rele în lume, în parte pentru ca să nu fie împiedicate bunuri mai mari, în parte pentru ca să nu urmeze rele mai mari. În cârmuirea statelor este potrivit a-l imita pe Conducătorul lumii; ba chiar, întrucât autoritatea omenească nu poate opri fiecare rău în parte, trebuie să îngăduie multe și să le lase nepedepsite, deși sunt pedepsite prin providența divină, și pe drept (Augustin). Totuși, în asemenea împrejurări, dacă, pentru binele comun și numai pentru

această pricină, legea omenească poate sau chiar trebuie să tolereze răul, ea nu poate și nu trebuie să-l aprobe ori să-l vrea în sine; fiindcă răul, întrucât este prin sine lipsa binelui, se opune binelui comun, pe care legiuitorul trebuie, pe cât poate, să-l vrea și să-l apere. Și în această privință este necesar ca legea omenească să-și propună a-l imita pe Dumnezeu, care, în faptul că îngăduie relele să existe în lume, nici nu voiește ca relele să se facă, nici nu voiește ca relele să nu se facă, ci voiește să îngăduie ca relele să se facă, iar aceasta este un bine. Această sentință a Doctorului Angelic cuprinde, pe scurt, întreaga doctrină despre tolerarea relelor. — Însă trebuie mărturisit că, dacă se vrea a judeca drept, cu cât este mai necesar ca într-o cetate să se tolereze mai mult rău, cu atât acel gen de cetate se îndepărtează mai mult de ideal; de asemenea, întrucât tolerarea relelor ține de preceptele prudenței politice, ea trebuie să fie cu totul mărginită în hotarele pe care le cere cauza, adică mântuirea publică. De aceea, dacă ar aduce pagubă binelui public și ar naște rele mai mari cetății, urmează că nu este îngăduit a fi folosită, deoarece, în asemenea condiții, lipsește rațiunea binelui. Dacă însă, din pricina unor timpuri deosebite ale statului, s-ar întâmpla ca Biserica să se împace cu unele libertăți moderne, nu pentru că le-ar prefera în sine, ci pentru că judecă de folos să fie îngăduite, atunci, odată schimbate vremurile spre mai bine, ea își va folosi cu siguranță libertatea și, sfătuind, îndemnând, rugând, va căuta, așa cum trebuie, să împlinească misiunea încredințată de Dumnezeu, anume să se îngrijească de mântuirea veșnică a oamenilor. Totuși rămâne mereu adevărat că acea libertate a

tuturor în toate, după cum am spus de multe ori, nu trebuie dorită prin sine, deoarece este împotriva raţiunii ca falsul să aibă acelaşi drept ca adevărul. Iar în ceea ce priveşte toleranţa, este uimitor cât de departe sunt de echitatea şi prudenţa Bisericii cei care profesează liberalismul. Căci, îngăduind cetăţenilor licenţa nelimitată în toate cele de care am vorbit, ei trec cu totul peste măsură şi ajung acolo încât par să nu dea mai mult onestităţii şi adevărului decât falsităţii şi ticăloşiei. Pe Biserică însă, stâlpul şi temelia adevărului şi învăţătoare necoruptă a moravurilor, pentru că, după cum trebuie, respinge cu statornicie un asemenea fel de toleranţă destrăbălat şi ruşinos şi neagă că ar fi îngăduit a fi aplicat, o învinuiesc că ar fi străină de răbdare şi blândeţe; iar făcând aceasta, nu înţeleg nicidecum că pun, în ceea ce este vrednic de laudă, tocmai o vină. Dar, în atâta afişare a toleranţei, se întâmplă foarte adesea ca ei să fie strânşi şi neînduplecaţi faţă de lucrul catolic; şi cei care, îndeobşte, dăruiesc cu prisosinţă libertatea, aceiaşi refuză de multe ori a lăsa Biserica liberă.

Şi pentru ca întreaga expunere, împreună cu concluziile ei, să fie adunată pe capitole, pe scurt, pentru limpezime, rezultatul este acesta: în mod necesar, omul întreg se află sub puterea cea mai adevărată şi veşnică a lui Dumnezeu; prin urmare, libertatea omului nu poate fi înţeleasă nicidecum decât ca fiind supusă lui Dumnezeu şi voinţei Sale. A nega că acest principat există în Dumnezeu sau a nu voi să-l suportăm nu este al omului liber, ci al celui care abuzează de libertate până la răzvrătire; şi dintr-o asemenea dispoziţie a sufletului se

plămădește și se alcătuiește viciul capital al liberalismului. Însă formele lui sunt deosebite și multiple; căci voința poate să se îndepărteze de ascultarea datorată lui Dumnezeu sau celor care participă la puterea divină nu într-un singur fel și nici într-un singur grad.

Într-adevăr, a respinge din temelii stăpânirea lui Dumnezeu Celui Preaînalt și a lepăda cu totul orice ascultare, în lucrurile publice ori chiar în cele private și domestice, este, după cum este cea mai mare pervertire a libertății, tot astfel și cel mai rău soi de liberalism; și despre acesta trebuie înțelese pe deplin cele pe care le-am spus până acum împotriva lui.

Aproape de aceasta este învățătura acelora care, desigur, recunosc că trebuie să se fie supuși lui Dumnezeu, Făuritorul și Stăpânul lumii, din a Cărui voință întreaga natură își are rânduiala; însă aceiași resping cu îndrăzneală legile credinței și ale moralei, pe care natura nu le cuprinde, dar care au fost date prin însăși autoritatea lui Dumnezeu, sau cel puțin afirmă că nu există niciun motiv pentru a se ține seama de ele, mai ales în mod public, în cetate. Cât de mare este rătăcirea în care se află și cât de puțin sunt consecvenți cu ei înșiși am văzut mai sus. Și din această doctrină, ca dintr-un cap și principiu al ei, izvorăște acea sentință vătămătoare despre despărțirea raporturilor dintre Biserică și stat; pe când, dimpotrivă, este limpede că cele două puteri, deși diferite prin misiune și inegale prin rang, trebuie totuși să fie în acord prin armonia acțiunilor și printr-o potrivită împărțire a îndatoririlor.

Acestui curent îi sunt subordonate două opinii. — Mulți voiesc ca statul să fie despărțit de Biserică în mod total și deplin, astfel încât, în întreg dreptul societății omenești, în instituții, moravuri, legi, funcțiile statului, educarea tineretului, să nu se mai țină seama de Biserică mai mult decât dacă ea nu ar exista deloc; fiind lăsată cel mult fiecărui cetățean facultatea de a se ocupa în privat, dacă dorește, de religie. Împotriva acestora se aplică pe deplin forța tuturor argumentelor prin care am dovedit însăși sentința despre separarea Bisericii de stat; la care se adaugă aceasta: că este cu totul absurd ca Biserica să fie respectată de cetățean, iar statul să o disprețuiască.

Alții nu se împotrivesc existenței Bisericii, căci nici nu ar putea; însă îi răpesc natura și drepturile proprii unei societăți perfecte și susțin că nu este de competența ei să facă legi, să judece, să pedepsească, ci numai să îndemne, să sfătuiască și să cârmuiască, prin voința liberă, pe cei ce i se supun. Astfel ei falsifică, prin opinie, natura acestei societăți divine, îi micșorează și îi restrâng autoritatea, magisteriul și întreaga ei eficacitate, exagerând în același timp puterea și autoritatea principatului civil până într-atât încât, asemenea unei asociații oarecare de cetățeni, supun Biserica lui Dumnezeu stăpânirii și dominației statului. — Împotriva acestora sunt pe deplin valabile argumentele folosite de obicei de Apologeți și pe care nici Noi nu le-am omis, mai ales în Scrisoarea enciclică *Immortale Dei*, din care rezultă că a fost rânduit prin voință divină ca în Biserică să se afle toate cele ce țin de natura și

drepturile unei societăți legitime, supreme și desăvârșite în toate părțile.

În sfârșit, mulți nu aprobă despărțirea lucrurilor sacre de cele civile; totuși socotesc că trebuie procedat astfel încât Biserica să se conformeze vremurilor și să se adapteze la cele pe care prudența modernă le cere în administrarea statelor. Aceasta este o părere onestă, dacă este înțeleasă într-un anumit sens echitabil, care poate sta în acord cu adevărul și dreptatea: anume ca, fiind întrevăzută speranța unui mare bine, Biserica să se arate îngăduitoare și să acorde vremurilor ceea ce poate, fără a primejdui sfințenia misiunii sale. — Dar altfel stau lucrurile cu faptele și doctrinele pe care schimbarea moravurilor și judecata înșelătoare le-au introdus împotriva dreptului. Niciun timp nu poate fi lipsit de religie, adevăr și dreptate; iar întrucât Dumnezeu a poruncit ca aceste bunuri foarte mari și foarte sfinte să fie sub ocrotirea Bisericii, nimic nu este mai nepotrivit decât a voi ca ea să suporte cu prefăcătorie ceea ce este fals sau nedrept ori să închidă ochii la cele dăunătoare religiei.

Din cele spuse urmează că nu este nicidecum îngăduit a cere, a apăra sau a acorda libertatea de a gândi, de a scrie, de a preda, precum și libertatea amestecată a religiilor, ca și cum ar fi tot atâtea drepturi pe care natura le-ar fi dat omului. Căci, dacă natura le-ar fi dat cu adevărat, ar fi un drept a respinge stăpânirea lui Dumnezeu și nicio lege nu ar putea modera libertatea umană. — De asemenea, urmează că aceste forme de libertate pot fi, dacă există cauze drepte, tolerate, însă cu o

măsură bine definită, pentru a nu degenera în desfrâu și nesupunere. — Iar acolo unde obiceiul acestor libertăți este în vigoare, cetățenii să le îndrepte către capacitatea de a face binele, și să aibă ei înșiși despre ele aceeași judecată pe care o are Biserica. Căci orice libertate trebuie socotită legitimă în măsura în care oferă o mai mare putință de a face cele oneste, și niciodată dincolo de aceasta.

Unde o stăpânire de acest fel apasă sau amenință, care ține cetatea asuprită prin forță nedreaptă ori constrânge Biserica să fie lipsită de libertatea cuvenită, este îngăduit a căuta o altă organizare a statului, în care să fie cu putință a acționa cu libertate; căci atunci nu se urmărește acea libertate fără măsură și vicioasă, ci se caută o oarecare ușurare, pentru binele tuturor, avându-se un singur scop: ca acolo unde se acordă libertate lucrurilor rele, să nu fie împiedicată puterea de a face binele.

De asemenea, a prefera un stat organizat într-o formă populară de guvernământ nu este, prin sine, împotriva datoriei, rămânând neatinsă doctrina catolică despre originea și exercitarea puterii publice. Dintre diferitele forme de stat, cu condiția ca ele să fie, prin ele însele, potrivite pentru a sluji folosului cetățenilor, Biserica nu respinge pe niciuna; însă voiește ca fiecare să fie întemeiată, așa cum natura însăși cere, fără vătămarea drepturilor nimănui și, mai ales, cu integritatea deplină a drepturilor Bisericii.

A lua parte la conducerea treburilor publice, afară de cazul în care, în anumite locuri, din pricina unor împrejurări speciale de timp și de situație, s-ar hotărî altfel, este un lucru onorabil; ba chiar Biserica aprobă ca fiecare să-și aducă contribuția la binele comun și, după cât poate fiecare prin sârguința sa, să apere, să păstreze și să sporească statul.

Nici nu condamnă Biserica dorința ca un popor să nu fie supus nimănui, nici unei puteri străine, nici unui stăpân, dacă acest lucru se poate realiza cu păstrarea dreptății. În sfârșit, nu-i mustră nici pe aceia care voiesc ca statele să trăiască după propriile lor legi și ca cetățenilor să li se acorde cea mai largă posibilitate de sporire a bunăstării. Biserica a fost întotdeauna o sprijinitoare credincioasă a libertăților civile fără excese; lucru dovedit mai ales de cetățile italiene, care au dobândit prosperitate, bogăție și faimă prin dreptul municipal, pe vremea când puterea binefăcătoare a Bisericii pătrunsese, fără împotrivire, în toate părțile statului.

Acestea sunt, Venerabili Frați, cele pe care, având drept călăuză deopotrivă credința și rațiunea, le-am transmis potrivit misiunii Noastre apostolice; și nădăjduim că ele vor fi roditoare pentru mulți, mai ales prin strădania voastră unită cu a Noastră. — Noi, în umilința inimii Noastre, ne ridicăm ochii suplici către Dumnezeu și Îl rugăm cu stăruință să binevoiască a dărui oamenilor lumina înțelepciunii și a sfatului Său, pentru ca, întăriți cu aceste virtuți, să poată vedea adevărul în lucruri de o asemenea importanță și, în consecință, să trăiască în acord cu adevărul, în viața privată și publică, în

toate timpurile și cu statornicie neclintită. — Ca chezășie a acestor daruri cerești și ca mărturie a bunăvoinței Noastre, vouă, Venerabili Frați, precum și clerului și poporului peste care fiecare dintre voi păstorește, vă împărtășim cu toată afecțiunea în Domnul Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de XX iunie a anului MDCCCLXXXVIII, al unsprezecelea al Pontificatului Nostru.

SCRISOARE ENCICLICĂ

SAPIENTIAE CHRISTIANAE

Despre îndatoririle creștinilor în viața publică

Venerabili Frați, sănătate și Binecuvântare Apostolică.

Tot mai limpede se arată, pe zi ce trece, că este necesar să se recheme în minte preceptele înțelepciunii creștine și ca viața, moravurile și instituțiile popoarelor să fie pe deplin conformate acestora. Căci, odată neglijate, s-a abătut o asemenea mulțime de rele, încât niciun om cu judecată nu poate îndura prezentul fără o grijă apăsătoare, nici privi spre viitor fără teamă. — Fără îndoială, s-a înregistrat un progres deloc mic în ceea ce privește bunurile trupului și cele exterioare; dar întreaga natură care atinge simțurile omului, precum și stăpânirea bogățiilor, a puterilor și a resurselor, deși poate să nască unele comodități și să sporească plăcerile vieții, nu poate să sature sufletul, care este făcut pentru lucruri mai mari și mai înalte. A privi spre Dumnezeu și a tinde către El este legea supremă a vieții omenești: căci cei creați după chipul și asemănarea divină sunt îndemnați cu putere de însăși natura lor să ajungă la Autorul lor. Însă nu printr-o mișcare sau alergare a trupului se tinde către Dumnezeu, ci prin cele ce țin de suflet, prin cunoaștere și iubire. Căci Dumnezeu este

adevărul cel dintâi și suprem, iar mintea nu se hrănește decât din adevăr; El este, de asemenea, sfințenia desăvârșită și binele suprem, la care numai voința, călăuzită de virtute, poate aspira și ajunge.

Ceea ce se spune despre fiecare om în parte trebuie înțeles în același fel și despre societate, atât cea domestică, cât și cea civilă. Căci natura nu a întemeiat societatea pentru ca omul să o urmeze ca pe un scop în sine, ci pentru ca în ea și prin ea să afle ajutoare potrivite pentru desăvârșirea sa. Dacă, așadar, vreo cetate nu urmărește nimic altceva decât comoditățile exterioare și un mod de viață cultivat cu eleganță și belșug, dacă în cârmuirea statului Îl neglijează pe Dumnezeu și nu se îngrijește de legile morale, se abate în chip foarte grav de la scopul său și de la prescripția naturii; și o asemenea adunare nu mai trebuie socotită drept societate și comunitate de oameni, ci o imitație și o simulare înșelătoare a societății. — De altfel, vedem că acele bunuri ale sufletului, care se găsesc mai ales în cultul adevăratei religii și în păzirea constantă a preceptelor creștine, sunt pe zi ce trece întunecate de uitarea sau disprețul oamenilor, astfel încât, aproape întotdeauna, cu cât sporurile lucrurilor ce privesc trupul sunt mai mari, cu atât mai mare pare decăderea celor ce privesc sufletul. Slăbită și mult diminuată este însemnătatea mare a credinței creștine chiar în acele jigniri care sunt aduse numelui catolic prea des în văzul și înaintea oamenilor: jigniri pe care o epocă cultivatoare a religiei nu le-ar fi îngăduit nicidecum. — Din aceste motive, este de necrezut cât de mare este mulțimea oamenilor care se

află în primejdia mântuirii veșnice; dar nici cetățile și imperiile nu pot rămâne mult timp neatinse, deoarece, odată ce instituțiile și moravurile creștine se prăbușesc, este necesar să se clatine temeliile cele mai mari ale societății omenești. Pentru păstrarea liniștii publice și a ordinii nu mai rămâne decât forța; iar forța este foarte slabă atunci când i se retrage sprijinul religiei; și, fiind mai potrivită pentru a produce servitute decât ascultare, poartă în sine semințele unor mari tulburări. Veacul a cunoscut întâmplări grave; și nu este pe deplin limpede dacă nu trebuie să ne temem de altele asemenea. — De aceea, chiar timpul ne îndeamnă să căutăm leacurile de unde se cuvine, și anume să restabilim modul creștin de a gândi și de a acționa în viața privată și în toate părțile statului: aceasta este singura cale cea mai potrivită pentru a îndepărta relele care ne apasă și a preveni pericolele care amenință. La aceasta se cuvine, Venerabili Frați, să ne străduim, la aceasta să lucrăm cu cea mai mare stăruință și zel; și pentru acest scop, deși în alte locuri, după cum s-a ivit prilejul, am transmis lucruri asemănătoare, socotim totuși de folos ca în aceste Scrisori să descriem mai pe larg îndatoririle catolicilor: îndatoriri care, dacă sunt păzite cu grijă, contribuie în chip minunat la binele lucrurilor obștești. Trăim într-o luptă aprigă și aproape zilnică asupra celor mai însemnate chestiuni, în care este foarte greu să nu fie cineva înșelat uneori, să nu greșească, să nu cedeze cu sufletul. Este datoria noastră, Venerabili Frați, să avertizăm pe fiecare, să învățăm și să îndemnăm potrivit timpului, pentru ca nimeni să nu părăsească calea adevărului.

Nu se poate îndoi că în viața practică există pentru catolici mai multe și mai mari îndatoriri decât pentru cei care fie posedă greșit credința catolică, fie sunt cu totul lipsiți de ea. Căci, după ce mântuirea neamului omenesc a fost dobândită, Iisus Hristos a poruncit Apostolilor să predice Evanghelia la toată făptura, impunând astfel tuturor oamenilor obligația de a învăța și de a crede cele ce li se propovăduiesc; de această îndatorire este legată în mod necesar dobândirea mântuirii veșnice: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede va fi osândit" (Marcu XVI, 16). Dar omul care a îmbrățișat credința creștină așa cum se cuvine, prin însăși aceasta se supune Bisericii ca născut din ea și devine părtaș al acelei societăți prea mari și prea sfinte, a cărei cârmuire, sub capul nevăzut Hristos Iisus, este încredințată cu putere supremă Pontifului Roman. — Acum, dacă suntem porunciți prin legea naturală să iubim și să apărăm mai ales cetatea în care ne-am născut și am fost primiți în această viață, până acolo încât un bun cetățean să nu șovăie a-și da viața pentru patrie, datoria creștinilor este cu mult mai mare de a fi legați în același chip, întotdeauna, de Biserică. Căci Biserica este cetatea sfântă a Dumnezeului celui viu, născută din Dumnezeu Însuși și întemeiată de Același Autor; ea peregrinează pe pământ, dar cheamă, învață și conduce pe oameni la fericirea veșnică din ceruri. Așadar, trebuie iubită patria de la care am primit folosul vieții muritoare; dar este necesar ca, prin iubire, Biserica să fie pusă mai presus, căci ei îi datorăm viața sufletului, care va rămâne veșnic: deoarece este drept ca bunurile sufletului să fie puse înaintea bunurilor

trupului și îndatoririle față de Dumnezeu sunt cu mult mai sfinte decât cele față de oameni. — De altfel, dacă judecăm drept, iubirea supranaturală față de Biserică și iubirea naturală față de patrie sunt două iubiri gemene, provenite din același principiu veșnic, întrucât Dumnezeu este autorul și cauza amândurora; de unde urmează că una nu poate fi în luptă cu cealaltă. Putem și trebuie, desigur, să ne iubim pe noi înșine, să fim binevoitori față de aproapele, să iubim statul și autoritatea care îl conduce; și în același timp să cinstim Biserica drept mamă și să-L îmbrățișăm pe Dumnezeu cu cea mai mare iubire cu putință. — Totuși, ordinea acestor îndatoriri este uneori răsturnată fie din pricina nenorocirilor vremurilor, fie din voința rea a oamenilor. Se întâmplă, anume, situații în care statul pare să ceară una de la cetățeni, iar religia alta de la creștini: și aceasta nu din altă cauză decât pentru că conducătorii statului fie nu țin seama deloc de puterea sacră a Bisericii, fie voiesc să o supună lor. De aici se naște conflictul și se deschide loc primejdiei pentru virtute în această luptă. Căci apasă o dublă autoritate; iar celor care poruncesc lucruri contrare nu li se poate da ascultare amândurora deodată: „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni" (Matei VI, 24), astfel încât, dacă se ascultă de unul, este necesar ca celălalt să fie lăsat deoparte. Care trebuie însă preferat nu poate fi îndoială pentru nimeni. — A părăsi ascultarea față de Dumnezeu pentru a mulțumi oamenilor este o crimă; este nelegiuit să fie încălcate legile lui Iisus Hristos pentru a asculta de magistrați sau, sub pretextul apărării dreptului civil, să fie încălcate drepturile Bisericii. „Trebuie să

ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni" (Faptele Apostolilor V, 29). Și ceea ce odinioară Petru și ceilalți Apostoli obișnuiau să răspundă magistraților care porunceau lucruri nelegiuite, același răspuns trebuie dat fără ezitare ori de câte ori se ivește o situație asemănătoare. Nimeni nu este cetățean mai bun, în pace sau în război, decât creștinul conștient de datoria sa; dar el trebuie să îndure toate și chiar să prefere moartea decât să părăsească cauza lui Dumnezeu sau a Bisericii. — De aceea, cei care critică această statornicie în alegerea datoriei și o numesc sediție nu înțeleg nici puterea, nici natura legilor. Vorbim despre lucruri cunoscute de toți și explicate de Noi înșine de mai multe ori. Nu este lege decât porunca rațiunii drepte, dată de o autoritate legitimă spre binele comun. Dar nu există autoritate adevărată și legitimă dacă nu izvorăște de la Dumnezeu, Principele suprem și Stăpânul tuturor, Care singur poate încredința omului puterea de a conduce pe oameni; nici nu trebuie socotită rațiune dreaptă aceea care se îndepărtează de adevăr și de rațiunea divină; nici bine adevărat acela care se opune binelui suprem și neschimbător sau care îndepărtează voințele oamenilor de iubirea lui Dumnezeu. — Prin urmare, pentru creștini este sfânt numele autorității publice, în care ei recunosc o anumită chipuire și imagine a maiestății divine, chiar și atunci când este exercitată de un nevrednic; respectul drept și datorat față de legi nu din pricina forței sau a amenințărilor, ci din conștiința datoriei: „căci Dumnezeu nu ne-a dat un duh de frică" (II Timotei I, 7). Dar dacă legile statului se împotrivesc pe față dreptului divin, dacă aduc vreo vătămare Bisericii sau

contrazic îndatoririle religioase, ori violează autoritatea lui Iisus Hristos în Pontiful suprem, atunci a rezista este o datorie, iar a asculta este o crimă; și aceasta este unită cu o vătămare a statului însuși, deoarece se păcătuiește împotriva statului ori de câte ori se greșește în cele ale religiei. — Se arată din nou cât de nedreaptă este acuzația de sediție: căci nu se leapădă ascultarea datorată principelui și legiuitorilor, ci se refuză voința lor numai în acele porunci pentru care nu au nicio putere, deoarece sunt date cu vătămarea lui Dumnezeu și, prin urmare, sunt lipsite de dreptate și sunt orice altceva decât legi. — Știți, Venerabili Frați, că aceasta este chiar doctrina fericitului Apostol Pavel, care, după ce a scris lui Tit că trebuie să-i îndemne pe creștini să fie supuși principiilor și autorităților, să asculte de porunci, adaugă îndată: „să fie gata pentru orice faptă bună" (Tit III, 1); prin aceasta arătând limpede că, dacă legile oamenilor statornicesc ceva împotriva legii veșnice a lui Dumnezeu, este drept să nu li se asculte. În același sens, căpetenia Apostolilor le răspundea cu suflet tare și înălțat celor care voiau să-i răpească libertatea de a predica Evanghelia: „Judecați voi dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm mai mult de voi decât de Dumnezeu; căci noi nu putem să nu vorbim despre cele ce am văzut și am auzit" (Faptele Apostolilor IV, 19-20).

Așadar, a iubi ambele patrii, pe fiecare om în parte, una a naturii, cealaltă a cetății cerești, astfel însă încât iubirea acesteia din urmă să fie mai veche decât a celei dintâi și niciodată drepturile lui Dumnezeu să nu fie puse mai jos decât

drepturile omenești, este cea mai mare datorie a creștinilor și, totodată, ca un izvor din care se nasc celelalte îndatoriri. Desigur, Răscumpărătorul neamului omenesc a spus despre Sine: „Eu pentru aceasta m-am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie despre adevăr" (Ioan XVIII, 37). La fel: „Foc am venit să arunc pe pământ și ce voiesc decât să se aprindă?" (Luca XII, 49). În cunoașterea acestui adevăr, care este desăvârșirea supremă a minții, și în iubirea divină, care desăvârșește în același fel voința, se află întreaga viață și libertate a creștinilor. Acest nobil patrimoniu al adevărului și al iubirii, încredințat ei de Iisus Hristos, Biserica îl păstrează și îl apără necontenit printr-o veghe și o străduință neîntreruptă.

Dar cât de aprig a fost războiul dezlănțuit împotriva Bisericii și cât de variat, cu greu se cuvine a spune aici. Căci, pentru că prin cercetarea științifică rațiunea a reușit să descopere multe lucruri ascunse și acoperite de natură și să le aplice potrivit în folosul vieții, oamenii s-au umplut de un asemenea orgoliu, încât socotesc că pot izgoni din viața publică însăși stăpânirea și autoritatea divină. — Amăgiți de această eroare, transferă asupra naturii omenești principatul smuls lui Dumnezeu: proclamă că din natură trebuie cerut orice principiu și normă a adevărului; că din ea izvorăsc și la ea trebuie raportate toate îndatoririle religiei. De aici urmează că nimic nu ar fi transmis de Dumnezeu; că nici disciplina morală creștină, nici Biserica nu trebuie ascultate; că aceasta nu ar avea nicio putere de a da legi, nici vreun drept; ba chiar că nu ar trebui să i se acorde

Bisericii niciun loc în instituțiile statului. Dimpotrivă, caută cu toată puterea să pună mâna pe treburile publice și să se așeze la cârma cetăților, pentru ca mai ușor să poată îndrepta legile și să modeleze moravurile popoarelor după aceste doctrine. Astfel, pretutindeni, numele catolic este fie atacat pe față, fie subminat pe ascuns; iar unei mulțimi de rătăciri strâmbe li se îngăduie o mare libertate, în timp ce profesiunea publică a adevărului creștin este adesea strâns legată de numeroase lanțuri.

În fața unor asemenea stări atât de nedrepte, fiecare trebuie, înainte de toate, să se cerceteze pe sine și să se îngrijească cu mare stăruință ca credința, adânc cuprinsă în suflet, să o apere printr-o pază atentă, ferindu-se de primejdii și fiind mereu înarmat, mai ales împotriva feluritelor înșelăciuni ale sofismelor. Pentru păstrarea acestei integrități a virtuții, socotim de asemenea foarte folositor și pe deplin potrivit vremurilor un studiu sârguincios, după puterea și capacitatea fiecăruia, al doctrinei creștine, precum și strădania de a îmbogăți mintea cu o cunoaștere cât mai largă cu putință a acelor lucruri care țin de religie și care pot fi cunoscute prin rațiune. Și întrucât credința nu numai că trebuie să rămână vie în suflete fără a se altera, ci trebuie să crească și prin sporiri neîncetate, se cuvine a repeta adesea către Dumnezeu cererea smerită și stăruitoare a Apostolilor: „mărește-ne credința" (Luc. XVII, 5).

Însă, în același domeniu care privește credința creștină, există și alte îndatoriri, a căror păzire atentă și religioasă, dacă a fost

întotdeauna de mare folos pentru mântuire, este în chip cu totul deosebit necesară în vremurile noastre. — Anume, în această nebunie a opiniilor, atât de mare și atât de larg răspândită, despre care am vorbit, a lua apărarea adevărului și a smulge erorile din suflete este o misiune a Bisericii, ce trebuie păzită cu sfințenie în orice timp, deoarece onoarea lui Dumnezeu și mântuirea oamenilor se află sub ocrotirea ei. Dar atunci când necesitatea o cere, nu numai cei care conduc sunt datori să apere integritatea credinței, ci fiecare este ținut să-și mărturisească credința înaintea altora, fie spre instruirea sau întărirea celorlalți credincioși, fie pentru a respinge atacurile necredincioșilor (Sf. Toma, II-II, q. III, a. 2, ad 2). A ceda dușmanului sau a-și înăbuși glasul atunci când din toate părțile se ridică un asemenea strigăt împotriva adevărului asuprit este fie semnul unui om leneș, fie al unuia care se îndoiește dacă lucrurile pe care le mărturisește sunt adevărate. Amândouă sunt rușinoase și jignitoare pentru Dumnezeu; amândouă sunt potrivnice atât mântuirii fiecăruia, cât și celei obștești; folositoare doar dușmanilor credinței, deoarece slăbirea zelului celor buni sporește mult îndrăzneala celor răi. — Cu atât mai mult este de mustrat nepăsarea creștinilor, cu cât acuzațiile false pot fi risipite și opiniile greșite pot fi, de cele mai multe ori, ușor combătute; iar chiar dacă uneori este nevoie de un efort mai mare, acest lucru este întotdeauna cu putință. În cele din urmă, nimeni nu este împiedicat să arate și să pună în lucrare acea tărie care este proprie creștinilor; prin ea nu rareori sunt frânte sufletele și planurile adversarilor. Creștinii sunt, de altfel, născuți pentru luptă: cu cât este mai

mare asprimea ei, cu atât mai sigură este, cu ajutorul lui Dumnezeu, biruința. „Îndrăzniți: Eu am biruit lumea" (Ioan XVI, 33). Și nimeni să nu obiecteze că Iisus Hristos, apărătorul și ocrotitorul Bisericii, nu are nevoie nicidecum de lucrarea oamenilor. Nu din lipsă de putere, ci din mărimea bunătății Sale voiește El ca noi să aducem o contribuție prin strădania noastră la dobândirea și rodirea mântuirii pe care El Însuși a câștigat-o.

Primele îndatoriri în această privință sunt a mărturisi deschis și statornic doctrina catolică și a o răspândi, pe cât poate fiecare. Căci, așa cum s-a spus de multe ori și cu deplin adevăr, nimic nu dăunează mai mult înțelepciunii creștine decât faptul de a nu fi cunoscută. Ea are, prin ea însăși, puterea de a alunga erorile atunci când este bine înțeleasă; iar dacă mintea o primește simplă și neînlănțuită de prejudecăți, rațiunea însăși hotărăște că trebuie să i se dea asentiment. Însă virtutea credinței este un mare dar al harului și al bunătății divine; totuși, lucrurile în care trebuie exercitată credința nu sunt cunoscute, în mod obișnuit, decât prin auzire: „Cum vor crede în Acela pe Care nu L-au auzit? Și cum vor auzi fără propovăduitor?… Așadar, credința vine din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos" (Rom. X, 14, 17). Deoarece, așadar, credința este necesară pentru mântuire, urmează în mod necesar că trebuie propovăduit cuvântul lui Hristos. Desigur, misiunea de a predica, adică de a învăța, aparține prin drept divin învățătorilor pe care Duhul Sfânt i-a pus episcopi ca să cârmuiască Biserica lui Dumnezeu (Faptele Apostolilor XX,

28), și mai ales Pontifului Roman, vicarul lui Iisus Hristos, pus cu putere supremă peste întreaga Biserică, învățător al celor ce trebuie crezute și împlinite. Cu toate acestea, nimeni să nu creadă că este oprit ca și laicii să depună o anumită străduință în această privință, mai ales aceia cărora Dumnezeu le-a dăruit capacitatea minții împreună cu dorința de a face bine; ei, ori de câte ori situația o cere, pot în chip potrivit să nu-și asume rolul de dascăli, ci să împărtășească altora cele pe care le-au primit ei înșiși, răsunând ca o imagine a glasului învățătorilor. Ba chiar lucrarea laicilor li s-a părut Părinților Conciliului Vatican atât de oportună și rodnică, încât au socotit că trebuie cerută în mod absolut: „Pe toți credincioșii în Hristos, mai ales pe cei care conduc sau îndeplinesc slujirea învățăturii, îi rugăm prin măruntaiele lui Iisus Hristos și, de asemenea, poruncim prin autoritatea aceluiași Dumnezeu și Mântuitor al nostru, să-și aducă străduința și lucrarea pentru a îndepărta și a nimici aceste erori din Biserica sfântă și pentru a răspândi lumina credinței celei mai curate" (Const. *Dei Filius*, spre sfârșit). — De altfel, fiecare să-și amintească faptul că poate și trebuie să semene credința catolică prin autoritatea exemplului și să o predice prin statornicia mărturisirii. — Așadar, între îndatoririle care ne unesc cu Dumnezeu și cu Biserica trebuie numărată în chip deosebit străduința fiecăruia, pe cât poate, pentru răspândirea adevărului creștin și pentru respingerea erorilor.

Totuși, aceste îndatoriri nu vor fi împlinite pe deplin și cu folos, așa cum se cuvine, dacă unii vor intra în luptă separat de

alții. — Iisus Hristos a arătat limpede că, așa cum El Însuși a îndurat mai întâi împotrivirea și ura oamenilor, tot astfel și lucrarea întemeiată de El avea să se lovească de aceleași lucruri; astfel încât mulți aveau să fie, în fapt, împiedicați să ajungă la mântuirea dobândită prin binefacerea Sa. De aceea, El a voit nu numai să formeze ucenici ai disciplinei Sale, ci să-i și unească între ei într-o societate și să-i închege într-un singur trup, care este Biserica (Colos. I, 24), al cărui cap este El Însuși. Viața lui Iisus Hristos străbate, așadar, întreaga alcătuire a trupului, hrănește și susține fiecare mădular, le ține unite între ele și orientate către același scop, deși lucrarea fiecăruia nu este aceeași: „Căci, precum într-un singur trup avem multe mădulare, iar mădularele nu au toate aceeași lucrare, tot așa, noi, cei mulți, suntem un singur trup în Hristos, iar fiecare suntem mădulare unii altora" (Rom. XII, 4-5). Din aceste motive, Biserica nu este doar o societate desăvârșită și cu mult superioară oricărei alte societăți, ci acest lucru i-a fost dat de Întemeietorul ei, ca să lupte pentru mântuirea neamului omenesc asemenea unei oștiri rânduite în ordine de luptă (Cânt. VI, 9). Această alcătuire și organizare a realității creștine nu poate fi schimbată în niciun fel; și nimănui nu îi este îngăduit să trăiască după bunul său plac sau să urmeze modul de luptă care îi convine, deoarece cel ce nu adună cu Biserica și cu Iisus Hristos risipește, nu adună, și în chip cu totul adevărat luptă împotriva lui Dumnezeu toți aceia care nu luptă împreună cu El și cu Biserica: „Cine nu este cu Mine este împotriva Mea, și cine nu adună cu Mine risipește" (Luc. XI, 23).

Pentru această unire a sufletelor și asemănare a lucrării, înfricoșătoare pe drept pentru dușmanii numelui catolic, este înainte de toate necesară concordia cugetelor; spre aceasta îl vedem pe Apostolul Pavel îndemnând pe corinteni cu zel puternic și cu o gravitate aleasă a cuvintelor: „Vă rog, dar, fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toți să spuneți același lucru și să nu fie între voi schisme, ci să fiți desăvârșiți în același simț și în aceeași cugetare" (I Cor. I, 10). — Înțelepciunea acestui precept se vede lesne. Căci principiul lucrării este mintea; de aceea nici voințele nu pot fi în acord, nici faptele asemenea, dacă mințile cugetă lucruri deosebite. Cei care urmează numai rațiunea drept călăuză cu greu pot avea, sau aproape deloc, o singură doctrină: căci arta cunoașterii lucrurilor este foarte grea; mintea este prin fire slabă, se risipește în varietatea opiniilor și nu rar este înșelată de impulsul lucrurilor ce vin din afară; se adaugă poftele, care prea adesea răpesc, sau cel puțin micșorează, puterea de a vedea adevărul. Din această cauză, în cârmuirea cetăților se lucrează adesea ca aceia ale căror suflete sunt în dezbinare să fie ținuți uniți prin forță. — Cu totul altfel stau creștinii: ei primesc de la Biserică ce trebuie să creadă, și, prin autoritatea și călăuzirea ei, știu cu certitudine că ating adevărul. De aceea, precum una este Biserica, fiindcă unul este Iisus Hristos, tot astfel doctrina tuturor creștinilor de pe întreg pământul este una și trebuie să fie una. „Un Domn, o credință" (Efes. IV, 5). Având „același duh al credinței" (II Cor. IV, 13), dobândesc un principiu mântuitor din care se nasc de la sine, în toți, aceeași voință și aceeași rânduială a lucrării.

Însă unanimitatea, pe care o poruncește Apostolul Pavel, trebuie să fie desăvârșită. — Fiindcă credința creștină nu se sprijină pe autoritatea rațiunii omenești, ci pe cea a rațiunii divine, iar cele primite de la Dumnezeu le credem adevărate nu pentru adevărul intrinsec al lucrurilor, văzut cu lumina naturală a rațiunii, ci pentru autoritatea însăși a lui Dumnezeu care revelează, care nici nu se poate înșela, nici nu poate înșela (Conc. Vat., Const. *Dei Filius*, cap. 3), urmează că, orice lucru se știe că a fost predat de Dumnezeu, trebuie primit în întregime, fiecare în parte, cu un assentiment egal și asemenea; iar a refuza credința unui singur punct aproape că se reduce la a lepăda pe toate. Căci răstoarnă însuși temeiul credinței cei care fie tăgăduiesc că Dumnezeu a vorbit oamenilor, fie se îndoiesc de adevărul și înțelepciunea Lui infinită. — A stabili însă care sunt doctrinele transmise de Dumnezeu este propria misiune a Bisericii învățătoare, căreia Dumnezeu i-a încredințat păstrarea și interpretarea cuvintelor Sale. Iar în Biserică învățătorul suprem este Pontiful Roman. Concordia sufletelor, așadar, precum cere un acord desăvârșit într-o singură credință, tot astfel cere voințe pe deplin supuse și ascultătoare de Biserică și de Pontiful Roman, ca de Dumnezeu. — Ascultarea trebuie să fie desăvârșită, fiindcă este poruncită de însăși credința și are aceasta în comun cu credința: nu poate fi împărțită; ba chiar, dacă nu va fi absolută și deplină în toate punctele, nu rămâne decât o aparență de ascultare, iar natura ei se pierde. Atât de mult prețuiește obiceiul creștin această desăvârșire, încât a fost și este socotită drept semn de recunoaștere a catolicilor. Acest loc este

explicat minunat de Toma de Aquino prin aceste cuvinte: „Obiectul formal al credinței este Adevărul întâi, după cum se manifestă în Scripturile sacre și în doctrina Bisericii, care purcede din Adevărul întâi. De unde, oricine nu aderă, ca la o regulă infailibilă și divină, la doctrina Bisericii, care purcede din Adevărul întâi manifestat în Scripturile sacre, acela nu are habitul credinței; ci ține cele ale credinței în alt mod decât prin credință. Este însă limpede că acela care aderă la doctrinele Bisericii ca la o regulă infailibilă dă asentiment tuturor celor pe care Biserica le învață; altminteri, dacă dintre cele pe care Biserica le învață ține pe cele pe care le vrea și nu le ține pe cele pe care nu le vrea, nu mai aderă la doctrina Bisericii ca la o regulă infailibilă, ci la propria sa voință" (II-II, q. V, a. 3). „O singură credință trebuie să fie a întregii Biserici, după cuvântul: «Toți să spuneți același lucru și să nu fie între voi schisme» (I Cor. I); ceea ce nu s-ar putea păstra, dacă, ivindu-se o chestiune de credință, nu ar fi hotărâtă de cel care stă în fruntea întregii Biserici, astfel încât sentința lui să fie ținută cu tărie de întreaga Biserică. Și de aceea numai de autoritatea Pontifului suprem ține o nouă redactare a Simbolului, precum și toate celelalte care privesc întreaga Biserică" (Ib., q. I, a. X).

În stabilirea hotarelor ascultării, nimeni să nu socotească că trebuie ascultat de autoritatea păstorilor sacri, și mai ales a Pontifului Roman, numai în ceea ce privește dogmele, a căror lepădare încăpățânată nu poate fi separată de vina ereziei. Ba nici nu este de ajuns a da cu sinceritate și tărie asentiment

doctrinelor care sunt propuse de Biserică, chiar dacă nu sunt definite printr-o judecată solemnă, dar sunt totuși, prin magisteriul ordinar și universal, prezentate ca fiind de crezut ca revelate de Dumnezeu: pe acestea Conciliul Vatican a hotărât că trebuie crezute cu credință catolică și divină. Ci, pe lângă aceasta, trebuie pus între îndatoririle creștinilor ca ei să îngăduie să fie conduși și cârmuiți prin puterea și călăuzirea episcopilor, și mai ales a Scaunului Apostolic. Cât de potrivit este acest lucru se vede foarte ușor. Căci cele cuprinse în oracolele divine privesc în parte pe Dumnezeu, în parte pe om și, de asemenea, lucrurile necesare pentru mântuirea veșnică a omului. Iar despre amândouă, anume și ce trebuie crezut și ce trebuie făcut, poruncește Biserica prin drept divin, după cum am spus, și în Biserică prin Pontiful suprem. De aceea, Pontiful trebuie să poată judeca, după autoritatea sa, ce cuprind cuvintele divine, care doctrine sunt în acord cu ele, care sunt în dezacord; și în același fel să arate ce este cinstit, ce este rușinos: ce trebuie făcut și ce trebuie evitat pentru dobândirea mântuirii; altminteri el nu ar putea fi pentru om nici interpret sigur al cuvintelor lui Dumnezeu, nici călăuză sigură pentru viață.

Mai adânc trebuie pătruns, de asemenea, în natura Bisericii: căci ea nu este o comuniune a creștinilor legată la întâmplare, ci o societate rânduită de Dumnezeu cu o alcătuire aleasă, care privește în mod drept și nemijlocit să aducă pace sufletelor și sfințenie; și, deoarece numai ea posedă, prin dar divin, cele necesare acestui scop, are legi sigure, îndatoriri sigure și

urmează, în cârmuirea popoarelor creștine, o rânduială și o cale potrivită cu propria ei natură. — Însă mersul unui asemenea regim este anevoios și adesea împovărat de împotriviri. Căci Biserica cârmuiește neamuri răspândite în toate părțile pământului, diferite ca neam și moravuri, care, trăind fiecare în statul său după legile sale, sunt datorate să fie supuse deopotrivă puterii civile și celei sacre. Aceste îndatoriri se găsesc unite în aceleași persoane, însă nu în conflict, după cum am spus, nici amestecate, fiindcă una ține de prosperitatea cetății, cealaltă de binele comun al Bisericii, amândouă rânduite spre desăvârșirea omului.

Odată așezată această delimitare a drepturilor și îndatoririlor, este cu totul limpede că conducătorii cetăților sunt liberi să-și administreze treburile; și aceasta nu numai fără împotrivirea Bisericii, ci chiar cu ajutorul ei, deoarece, întrucât poruncește mai ales să fie cinstită pietatea, care este dreptatea față de Dumnezeu, prin aceasta cheamă la dreptate și față de principi. Însă puterea sacră, având un scop cu mult mai înalt, privește la cârmuirea sufletelor, apărând „împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui" (Mat. VI, 33), și în aceasta se îndeletnicește în întregime. Iar fără a vătăma credința nu se poate îndoi că o astfel de cârmuire a sufletelor este încredințată numai Bisericii, astfel încât în ea să nu fie niciun loc pentru puterea politică: căci nu lui Cezar, ci lui Petru i-a încredințat Iisus Hristos cheile împărăției cerurilor. — De aceste lucruri politice și religioase se leagă și alte învățături de nu mică însemnătate, despre care nu voim să tăcem aici.

De orice fel de stăpânire politică se deosebește foarte mult republica creștină. Chiar dacă are o asemănare și o alcătuire de regat, totuși originea, cauza și natura ei sunt cu totul deosebite de regatele pământești. — Prin urmare, este drept ca Biserica să trăiască și să se apere prin rânduieli și legi potrivite naturii sale. Și, fiindcă nu numai că este o societate desăvârșită, ci și superioară oricărei societăți omenești, ea, prin drept și prin însăși datoria sa, refuză cu tărie a urma interesele partidelor și a se supune legăturilor schimbătoare ale lucrurilor civile. În același fel, păzitoare a dreptului său și foarte atentă la dreptul altuia, Biserica nu socotește că îi revine să hotărască ce formă de stat este mai pe plac, prin ce instituții să fie cârmuită viața civilă a popoarelor creștine: din feluritele regimuri nu dezaprobă niciunul, atâta timp cât religia și disciplina moravurilor rămân nevătămate. — După acest exemplu se cuvine să fie îndreptate gândurile și acțiunile fiecărui creștin. Nu este îndoială că există o anumită luptă cinstită în domeniul politic, atunci când, păstrându-se adevărul și dreptatea, se caută ca opiniile să aibă putere în fapt și în uz, acelea care par mai folositoare decât altele pentru binele comun. Însă a atrage Biserica în partide sau a vrea cu orice preț ca ea să ajute la înfrângerea celor cu care se luptă este lucru al celor care abuzează fără măsură de religie. Dimpotrivă, religia trebuie să fie sfântă și inviolabilă pentru toți; ba chiar în însăși cârmuirea cetăților, care nu poate fi separată de legile moravurilor și de îndatoririle religiei, trebuie urmărit necontenit și în chip principal ceea ce este cel mai de folos numelui creștin; iar dacă acesta ar părea undeva în primejdie prin lucrarea adversarilor,

atunci trebuie încetat orice dezbinare și, cu suflete și sfaturi unite, trebuie luată asupra noastră apărarea și ocrotirea religiei, care este binele comun cel mai mare, la care toate trebuie să fie îndreptate. — Și socotim că este nevoie să explicăm aceasta ceva mai pe larg și mai cu precizie.

Într-adevăr, și Biserica, și cetatea au fiecare întâietatea sa; de aceea, în chivernisirea propriilor lucruri, niciuna nu se supune celeilalte, desigur înlăuntrul hotarelor statornicite pentru fiecare de cauza ei imediată. Din aceasta însă nicidecum nu urmează că ar fi despărțite una de alta, și cu atât mai puțin că ar fi în luptă. — Căci natura nu ne-a dat numai să fim, ci să fim și bine rânduiți în viață. De aceea, din liniștea ordinii publice, pe care o are drept scop nemijlocit unirea civilă, omul caută aceasta: să-i fie cu putință a trăi bine și, cu mult mai mult, să aibă un sprijin îndestulător pentru desăvârșirea moravurilor; iar această desăvârșire nu se află nicăieri decât în cunoașterea și exercitarea virtuții. Totodată însă dorește, precum se cuvine, să afle în Biserică ajutoarele cu a căror putere să împlinească pe deplin datoria unei pietăți desăvârșite, care stă în cunoașterea și practica adevăratei religii; aceasta este întâia dintre virtuți, fiindcă, întorcându-ne către Dumnezeu, le desăvârșește și le împlinește pe toate. — Așadar, în așezarea legilor și în sancționarea instituțiilor trebuie avută în vedere firea morală și religioasă a omului și trebuie îngrijită desăvârșirea ei, dar cu dreptate și rânduială; și nu trebuie poruncit sau oprit nimic fără a se ține seama ce este ținta societății civile a oamenilor și ce este ținta societății religioase.

Din această pricină însăși, nu poate să nu intereseze Biserica ce fel de legi au putere în cetăți, nu în măsura în care privesc statul, ci pentru că, trecând uneori peste hotarele cuvenite, ele invadează dreptul Bisericii. Ba chiar a se împotrivi, dacă vreodată rânduiala statului vatămă religia, și a se strădui cu stăruință ca virtutea Evangheliei să pătrundă în legile și în instituțiile popoarelor, este misiune încredințată Bisericii de Dumnezeu. Și deoarece soarta statului depinde mai ales de caracterul celor care stau în fruntea poporului, de aceea Biserica nu poate da sprijin sau bunăvoință acelor oameni de la care înțelege că este atacată, care refuză pe față a respecta drepturile ei, care se străduiesc să despartă lucrurile sfinte de cele civile, unite prin însăși natura lor. Dimpotrivă, ea este, precum trebuie, sprijinitoare a acelora care, socotind ei înșiși ceea ce este drept a gândi despre cetatea civilă și despre cea creștină, voiesc ca amândouă să lucreze în acord pentru binele comun. — În aceste precepte se cuprinde norma pe care este necesar ca orice catolic să o urmeze în acțiunea publică a vieții. Anume, oriunde este îngăduit de Biserică a se îndeletnici cu treburile publice, trebuie sprijiniți bărbații de probitate încercată și vrednici de a sluji numelui creștin; și nu poate exista niciun motiv pentru a-i prefera pe cei rău dispuși față de religie.

De aici se vede cât de mare este datoria de a păstra unirea sufletelor, mai ales într-o vreme când, cu atâta viclenie a planurilor, este atacat numele creștin. Câți vor fi lucrat cu grijă să se lipească de Biserică, care este „stâlpul și temelia

adevărului" (I Tim. III, 15), aceia vor feri lesne învățătorii mincinoși… „făgăduindu-le belșug", deși ei înșiși sunt „robi ai stricăciunii" (II Petr. II, 1, 19); ba, dimpotrivă, făcându-se părtași ai virtuții Bisericii, vor birui uneltirile prin înțelepciune și puterea prin tărie. — Nu este locul de a cerceta aici dacă și cât a contribuit la lucruri noi lucrarea mai slabă și dezbinarea lăuntrică a catolicilor; dar este sigur că oamenii răi ar fi avut mai puțină îndrăzneală și nu ar fi pricinuit atâtea ruine, dacă în sufletele multora ar fi fost mai puternică credința „care lucrează prin iubire" (Gal. V, 6) și dacă disciplina moravurilor creștine, predată nouă de Dumnezeu, nu s-ar fi prăbușit atât de mult. O, de-ar face cele trecute, prin aducere-aminte, să se tragă folos și să se cugete mai drept pentru viitor.

Dar celor ce se apropie de treburile publice le stau înainte două vicii deosebite de care trebuie să se ferească cu mare grijă, dintre care unul își arogă numele de prudență, iar celălalt se mișcă în temeritate. Unii, într-adevăr, tăgăduiesc că trebuie să se stea deschis împotriva nelegiuirii puternice și îndrăznețe, ca nu cumva lupta să atâțe sufletele vrăjmașe. Nu este limpede dacă aceștia stau pentru Biserică sau împotriva ei, deoarece mărturisesc că primesc doctrina catolică, dar totuși ar voi ca Biserica să îngăduie să se răspândească nepedepsite anumite opinii ce se abat de la ea. Se tânguiesc de pierirea credinței și de schimbarea moravurilor; însă nu se osteneasc nicidecum pentru leac, ba chiar, printr-o îngăduință prea mare ori printr-o simulare oarecum vătămătoare, nu rareori

sporesc răul. Aceiași voiesc să nu fie nimeni în îndoială despre supunerea lor către Scaunul Apostolic; dar au întotdeauna ceva pentru care se mânie pe Pontif. Prudența unor asemenea oameni este din acel fel pe care Apostolul Pavel îl numește „înțelepciunea cărnii" și „moartea sufletului", fiindcă nu se supune legii divine și nici nu poate să se supună: „Înțelepciunea cărnii este vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu; căci nu se supune legii lui Dumnezeu, nici nu poate" (Rom. VIII, 6-7). Dar nimic nu este mai puțin prevăzător pentru micșorarea relelor. Căci dușmanii, lucru pe care mulți dintre ei nu se sfiesc a-l propovădui și a se lăuda cu el, au cu totul acest scop: să stingă din temelie, dacă s-ar putea, religia catolică, singura adevărată. Pentru un asemenea plan nu se dau înapoi de la nimic: fiindcă socotesc că, cu cât virtutea celorlalți va fi mai mult înfricoșată, cu atât le va fi mai lesnicioasă putința de a săvârși lucruri rele. De aceea, cei care îndrăgesc înțelepciunea cărnii și se prefac a nu ști că orice creștin trebuie să fie bun ostaș al lui Hristos, și care voiesc să dobândească răsplătirile cuvenite biruitorilor pe o cale cât mai lină și fără a fi atinși de luptă, sunt atât de departe de a opri calea relelor, încât mai degrabă o ușurează.

Dimpotrivă, nu puțini, mânați de un zel înșelător, ori — ceea ce ar fi mai mult vină — făcând una și prefăcând alta, își asumă ei înșiși roluri care nu sunt ale lor. Ar voi ca lucrurile în Biserică să se săvârșească după judecata și placul lor, până acolo încât tot ceea ce se face altfel să le fie neplăcut sau să primească împotrivindu-se. Aceștia se trudesc într-o ceartă deșartă și

sunt de mustrat nu mai puțin decât ceilalți. Căci aceasta înseamnă a nu urma puterea legitimă, ci a o răsturna, și totodată a răpi către persoane private îndatoririle magistraților, cu mare tulburare a ordinii pe care Dumnezeu a rânduit-o să fie păstrată necontenit în Biserica Sa și pe care nu îngăduie să fie încălcată nepedepsit de cineva. — Aceia sunt cei mai buni care nu refuză să intre în luptă ori de câte ori este nevoie, având aceasta drept hotărâre și convingere: că puterea nedreaptă va pieri și că, în cele din urmă, va ceda sfinteniei dreptului și a religiei. Ei par, într-adevăr, să întreprindă ceva vrednic de virtutea cea veche, când se silesc să apere religia mai ales împotriva unei facțiuni dintre cele mai îndrăznețe, născute din ațâțarea împotriva numelui creștin, care nu încetează a urmări cu vrajbă să-l aducă pe Pontiful suprem sub puterea sa; dar păstrează cu grijă zelul ascultării și nu se apucă de nimic fără poruncă. Iar deoarece o asemenea voință de supunere, unită cu un suflet tare și cu statornicie, este necesară tuturor creștinilor, pentru ca, orice întâmplări ar aduce vremea, să nu fie lipsiți „întru nimic" (Iac. I, 4), am vrea cu tărie ca în sufletele fiecăruia să se înrădăcineze adânc ceea ce Pavel (Rom. VIII, 6) numește „prudența duhului". Aceasta, în cârmuirea faptelor omenești, urmează cea mai bună regulă a măsurii, făcând în om ca el nici să nu deznădăjduiască în chip fricos din lenevie, nici să nu se încreadă prea mult din temeritate.

— Este însă deosebire între prudența politică, ce privește binele comun, și aceea care privește binele fiecăruia în parte.

Cea din urmă se vede în oamenii particulari, care, în cârmuirea de sine, ascultă de sfat și de rațiunea dreaptă; cea dintâi însă se află în cei puși peste alții, mai ales în principi, a căror însărcinare este să conducă și să cârmuiască prin putere; astfel încât prudența politică a particularilor pare să se cuprindă cu totul în aceasta: a împlini cu credincioșie poruncile puterii legitime: „Prudența este în rațiune; iar a conduce și a cârmui este propriu rațiunii; și de aceea, fiecare, în măsura în care participă la cârmuire și conducere, în aceeași măsură se cuvine să aibă rațiune și prudență. Este limpede însă că subordonatului, în măsura în care este subordonat, și slugii, în măsura în care este slugă, nu îi revine să conducă și să cârmuiască, ci mai degrabă să fie condus și cârmuit. Și de aceea prudența nu este virtutea slugii, în măsura în care este slugă, nici a subordonatului, în măsura în care este subordonat. Dar, fiindcă fiecare om, în măsura în care este rațional, participă la ceva din cârmuire potrivit arbitrului rațiunii, în aceeași măsură i se cuvine să aibă prudență. De unde este limpede că prudența, în principe, este ca o artă arhitectonică, după cum se spune în a VI-a a Eticii; iar în subordonați, ca o artă a lucrătorului manual" (Sf. Toma, II-II, q. XLVII, a. XII). Această rânduială și această ordine trebuie să aibă cu atât mai multă putere în republica creștină, cu cât prudența politică a Pontifului cuprinde mai multe: căci a lui este nu numai să cârmuiască Biserica, ci și, în general, să rânduiască acțiunile cetățenilor creștini astfel încât să se potrivească, în chip potrivit, cu nădejdea dobândirii mântuirii veșnice. De aici se vede că, pe lângă desăvârșita concordie a

cugetelor și a faptelor, este necesar să se observe în acțiune înțelepciunea politică a puterii bisericești. Iar administrarea lucrului creștin aparține în chip nemijlocit, sub Pontiful Roman, episcopilor: care, deși nu ating înălțimea puterii pontificale, sunt totuși în ierarhia bisericească adevărați principi; și, deoarece fiecare administrează propria Biserică, sunt ca niște artizani principali… în zidirea spirituală (Sf. Toma, *Quodlib.* I, art. XIV) și au ca ajutători ai slujirilor și ca slujitori ai sfatului pe clerici. Acestei rânduieli a Bisericii, pe care niciun muritor nu o poate schimba, trebuie să i se potrivească acțiunea vieții. De aceea, precum episcopilor le este necesară unirea cu Scaunul Apostolic în îndeplinirea episcopatului, tot astfel clericii și laicii trebuie să trăiască și să lucreze în cea mai strânsă unire cu episcopii lor. — Înșiși arhiereii pot avea, desigur, ceva mai puțin vrednic de laudă în moravuri sau ceva neprobabil în cugetări; însă niciun particular să nu-și aroge persoana judecătorului, pe care Hristos Domnul a impus-o unuia singur, pe care l-a pus peste miei și peste oi. Fiecare să țină minte preaînțeleapta sentință a lui Grigorie cel Mare: „Sunt de îndemnat supușii să nu judece cu ușurință viața mai-marilor lor; dacă îi văd poate făcând ceva vrednic de mustrare, să nu se arunce, de unde mustră pe drept răul, printr-un impuls al trufiei, în adâncimi mai mari. Sunt de îndemnat să nu devină mai îndrăzneți împotriva lor când iau aminte la greșelile mai-marilor, ci astfel, dacă sunt unele cu adevărat rele, să le judece în sinea lor, încât, totuși, legați de frica dumnezeiască, să nu refuze a purta sub ei jugul cuviinței… Faptele mai-marilor nu trebuie lovite cu sabia

gurii, chiar atunci când sunt socotite, pe drept, vrednice de mustrare" (*Regula pastoralis*, P. III, cap. IV).

Totuși, puțin vor folosi strădaniile, dacă viața nu va fi rânduită după disciplina virtuților creștine. — Aceasta este sentința Scripturii despre neamul iudeilor: „Câtă vreme nu păcătuiau înaintea Dumnezeului lor, le mergea bine; căci Dumnezeul lor urăște nedreptatea… Dar, după ce s-au abătut de la calea pe care le-o dăduse Dumnezeu ca să umble pe ea, au fost nimiciți prin războaie de multe neamuri" (Iudita V, 21-22). Iar neamul iudeilor purta chipul început al poporului creștin; și în întâmplările lor de demult se afla adesea o imagine a adevărului ce avea să vină: numai că bunătatea dumnezeiască ne-a sporit și ne-a împodobit cu binefaceri cu mult mai mari și, din această pricină, vina inimii nerecunoscătoare face greșelile creștinilor cu mult mai grave.

Biserica nu este părăsită de Dumnezeu în niciun timp și în niciun fel: ea nu are de ce să se teamă de nelegiuirea oamenilor; însă pentru neamurile care degenerează de la virtutea creștină nu poate fi aceeași siguranță. Căci „păcatul face popoarele nenorocite" (Pilde XIV, 34). — Dacă orice veac trecut a încercat puterea și adevărul acestei sentințe, ce pricină este ca al nostru să nu o încerce? Ba chiar că pedepsele cuvenite stau deja să vină arată foarte multe, iar însăși starea cetăților o confirmă; pe multe le vedem, anume, roase de rele lăuntrice, și pe niciuna nu o vedem sigură din toate părțile. Iar dacă facțiunile celor răi vor înainta cu îndrăzneală pe calea începută; dacă li se va întâmpla ca, după cum se răspândesc

prin meșteșuguri rele și printr-un scop și mai rău, tot astfel să se întărească în bogății și putere, atunci este de temut, desigur, ca cetăți întregi să se prăbușească din temelii, acelea pe care natura le-a așezat. — Și, în adevăr, asemenea temeri nu pot fi oprite prin puterea oamenilor numai, mai ales fiindcă o mulțime imensă, lepădând credința creștină, își ispășește pe drept pedepsele mândriei prin aceea că, orbită de pofte, caută în zadar adevărul, îmbrățișează cele false ca pe cele adevărate și i se pare că este înțeleaptă atunci când numește răul bine și binele rău, punând întunericul lumină și lumina întuneric (Is. V, 20). Așadar, este necesar ca Dumnezeu să intervină și, amintindu-Și de bunătatea Sa, să privească spre societatea civilă a oamenilor. Pentru aceasta, ceea ce am îndemnat cu tărie și în alte rânduri, trebuie să se lucreze cu un zel deosebit și cu statornicie, ca mila dumnezeiască să fie îmblânzită prin rugăciune smerită și ca virtuțile prin care se alcătuiește viața creștină să fie rechemate. — Mai ales însă trebuie trezită și păzită iubirea, care cuprinde sprijinul cel mai de seamă al vieții creștine și fără de care virtuțile fie nu sunt nicidecum, fie sunt lipsite de rod. De aceea fericitul Pavel, îndemnându-i pe coloseni să fugă de orice viciu și să se dăruiască unei laude adevărate a virtuților, adaugă: „iar peste toate acestea, aveți iubire, care este legătura desăvârșirii" (Colos. III, 14). Cu adevărat, iubirea este legătura desăvârșirii, fiindcă pe cei pe care îi cuprinde îi unește în chip intim cu Însuși Dumnezeu și îi desăvârșește astfel încât să-și tragă viața sufletului din Dumnezeu, să lucreze cu Dumnezeu și să raporteze toate la Dumnezeu. Iubirea de Dumnezeu trebuie însă să fie unită cu

iubirea aproapelui, deoarece oamenii sunt părtași ai bunătății nemărginite a lui Dumnezeu și poartă în ei chipul și asemănarea ei întipărită. „Această poruncă avem de la Dumnezeu: cel ce iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său" (I Ioan IV, 21). „Dacă cineva ar zice: «Îl iubesc pe Dumnezeu», iar pe fratele său îl urăște, mincinos este" (ib. 20). Și această poruncă despre iubire a numit-o nouă dumnezeiescul ei dătător, nu pentru că a iubi între ei pe oameni nu ar fi poruncit vreo lege mai veche sau însăși natura, ci pentru că acest fel de a iubi, creștinesc, era cu totul nou și nemaiauzit în toată amintirea. Căci aceeași iubire cu care Iisus Hristos este iubit de Tatăl Său și cu care El Însuși iubește pe oameni, a dobândit-o pentru ucenicii și următorii Săi, ca să poată fi în El o inimă și un suflet, precum El și Tatăl sunt una după fire. Nimeni nu ignoră cât de adânc a coborât, de la început, puterea acestui precept în pieptul creștinilor și ce roade și cât de mari a adus de unire, de bunăvoință reciprocă, de pietate, de răbdare, de tărie. De ce să nu se dea osteneală pentru imitarea exemplelor strămoșilor? Însăși vremurile pun înainte nu puține îndemnuri către iubire. Întrucât cei nelegiuiți își reînnoiesc urile împotriva lui Iisus Hristos, trebuie reînnoită pietatea creștinilor și, făcătoare de lucruri mari, trebuie reînnoită iubirea. Să înceteze, așadar, dacă sunt, dezbinările; să tacă acele certuri care risipesc puterile celor ce se luptă și nicidecum nu folosesc religiei; iar, strângându-se mințile în credință și voințele în iubire, să se trăiască, precum este drept, în iubirea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Locul ne îndeamnă să îndemnăm în chip deosebit pe tații de familie ca, după aceste precepte, să se străduiască a cârmui și casele și a-și instrui la timp copiii. Începuturile statului le cuprinde familia, iar în mare parte soarta cetăților se hrănește între zidurile casei. De aceea, cei care voiesc să le despartă pe acestea de rânduielile creștine, începând planurile de la rădăcină, se grăbesc să strice societatea domestică. De la această nelegiuire nici gândul nu-i abate, deși aceasta nicidecum nu se poate face fără o foarte mare nedreptate față de părinți: căci, prin natură, părinții au dreptul de a-i forma pe cei pe care i-au născut, împreună cu această îndatorire, ca însăși creșterea și învățătura copilărească să se potrivească scopului pentru care, prin binefacerea lui Dumnezeu, au primit urmași. Așadar, părinților le este necesar să se străduiască și să lupte ca să respingă orice nedreptate în această privință și să dobândească pe deplin ca educarea copiilor să fie în puterea lor, cum se cuvine, după obiceiul creștin, și mai ales să-i ferească de acele școli de la care este primejdia să absoarbă veninul rău al impietății. Când e vorba de a forma bine tinerețea, nu se poate întreprinde nicio lucrare și nicio trudă atât de mare încât să nu trebuiască întreprinse și altele mai mari. Întru aceasta, cu adevărat vrednici de toată admirația sunt mulți catolici din felurite neamuri, care și-au pregătit școli pentru instruirea copiilor cu mare cheltuială și cu o statornicie și mai mare. A urma pilda lor mântuitoare, oriunde vremurile ar părea să o ceară, se cuvine; dar să fie așezat mai ales faptul că educația din casă poate foarte mult în sufletele copiilor. Dacă vârsta tânără va afla acasă disciplina unei vieți

cinstite și ca o palestră a virtuților creștine, mântuirea cetăților va avea un sprijin mare.

Am atins deja, după câte vedem, lucrurile pe care mai ales în acest timp oamenii catolici trebuie să le urmeze și cele de care trebuie să fugă. — Rămâne, și aceasta este partea voastră, Venerabili Frați, să vă îngrijiți ca glasul Nostru să pătrundă pretutindeni și ca toți să înțeleagă cât de mult înseamnă a împlini în fapt cele pe care le-am urmărit în aceste Scrisori. Păzirea acestor îndatoriri nu poate fi supărătoare și grea, fiindcă jugul lui Iisus Hristos este dulce și povara Lui ușoară. — Dacă însă ceva ar părea mai greu de făcut, veți lucra prin autoritate și prin pildă ca fiecare să se străduiască mai cu tărie și să arate un suflet neînvins de greutăți. Arătați, precum Noi înșine am îndemnat adesea, că sunt în primejdie bunurile cele mai alese și cu totul vrednice de a fi dorite, pentru păstrarea cărora toate ostenelile trebuie socotite răbdătoare; și că, acelor osteneli, li se va da o răsplată atât de mare pe cât viața trăită creștinește aduce una foarte mare. Altfel, a nu voi să lupți pentru Hristos înseamnă a lupta împotriva Lui; iar El Însuși mărturisește (Luc. IX, 26) că va tăgădui înaintea Tatălui Său din ceruri pe toți aceia care vor fi refuzat să-L mărturisească înaintea oamenilor pe pământ. — Cât despre Noi și despre voi toți, cu adevărat, nu vom îngădui niciodată, cât timp ne va mai rămâne viață, ca autoritatea, sfatul și lucrarea Noastră să lipsească în vreun fel din luptă. Și nu este îndoială că, atât turmei, cât și păstorilor, le va fi de față un ajutor deosebit al lui Dumnezeu până la biruința deplină. Întăriți de această

încredere, ca început al darurilor cereşti şi ca un gaj al bunăvoinţei Noastre, vouă, Venerabili Fraţi, şi clerului şi întregului popor peste care fiecare dintre voi păstoreşte, vă împărtăşim, cu toată dragostea în Domnul, binecuvântarea apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 10 ianuarie, anul 1890, al doisprezecelea al Pontificatului Nostru.

SCRISOARE ENCICLICĂ

HUMANUM GENUS

Împotriva francmasoneriei

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

Neamul omenesc, după ce, prin invidia Diavolului, a căzut în chip cu totul jalnic de la Dumnezeu, Creatorul și dăruitorul bunurilor cerești, s-a despărțit în două părți diferite și potrivnice; dintre care una luptă necontenit pentru adevăr și virtute, iar cealaltă pentru cele ce sunt potrivnice adevărului și virtuții. — Una este împărăția lui Dumnezeu pe pământ, și anume adevărata Biserică a lui Isus Cristos, de care, cei ce voiesc să se alipească din inimă și în mod potrivit pentru mântuire, sunt datori să slujească lui Dumnezeu și Fiului Său Unul-Născut cu toată mintea și cu deplina voință; cealaltă este împărăția Satanei, sub stăpânirea și puterea căreia se află toți aceia care, urmând pilda funestului lor conducător și a primilor părinți, refuză să asculte de legea divină și veșnică și, punând multe mai presus de Dumnezeu, se ridică în multe împotriva lui Dumnezeu. Această dublă împărăție, asemenea a

două cetăți care merg spre scopuri contrare, sub legi contrare, a fost văzută limpede și descrisă cu pătrundere de Augustin, care a cuprins cu o concizie subtilă cauza eficientă a amândurora, în aceste cuvinte: *două iubiri au făcut două cetăți: iubirea de sine până la disprețuirea lui Dumnezeu a făcut cetatea pământească; iar iubirea de Dumnezeu până la disprețuirea de sine a făcut cetatea cerească* (De civitate Dei, lib. XIV, c. 17). — Prin mijloace felurite și numeroase, atât de arme, cât și de lupte, una s-a ciocnit cu cealaltă în toate veacurile, deși nu întotdeauna cu aceeași înflăcărare și avânt. În timpul de față însă, cei care favorizează partea mai rea par a conspira împreună și a se strădui cu cea mai mare înverșunare, sub îndrumarea și cu ajutorul acelei societăți de oameni larg răspândite și solid întemeiate, pe care o numesc masonică. Căci, nemaidisimulându-și planurile, se ridică cu îndrăzneală împotriva dumnezeirii lui Dumnezeu; uneltesc pe față și deschis pieirea Sfintei Biserici, și aceasta cu scopul de a lipsi cu totul, dacă ar fi cu putință, neamurile creștine de binefacerile dobândite prin Isus Cristos Mântuitorul. — În fața acestor rele, suspinând adânc, suntem siliți adesea, mânați de dragostea care ne apasă inima, să strigăm către Dumnezeu: *Iată, vrăjmașii tăi au răsunat, și cei ce te urăsc și-au ridicat capul. Au plănuit vicleșug împotriva poporului tău și au gândit împotriva sfinților tăi. Au zis: veniți să-i nimicim dintre neamuri* (Ps. 82, 2-4).

Într-un pericol atât de iminent, într-un atac atât de cumplit și stăruitor împotriva numelui creștin, este datoria noastră să arătăm primejdia, să desemnăm adversarii și, pe cât ne stă în

putință, să ne împotrivim planurilor și uneltirilor lor, pentru ca cei a căror mântuire ne-a fost încredințată să nu piară veșnic; și pentru ca împărăția lui Isus Cristos, a cărei apărare ne-a fost încredințată, nu numai să stea și să rămână întreagă, ci să se și lărgească pretutindeni pe pământ prin noi sporiri.

Romanii Pontifi, Predecesorii Noștri, veghind cu osârdie pentru mântuirea poporului creștin, au recunoscut îndată cine era acest vrăjmaș capital, ieșit din întunericul unei conspirații ascunse, și ce urmărea; și, prevăzători cu privire la viitor, au avertizat deopotrivă principii și popoarele, ca printr-un semn dat, să nu se lase prinși de artele și cursele pregătite spre a-i înșela. — Prima semnalare a pericolului a fost făcută de Clement al XII-lea în anul 1738 (Const. *In eminenti*, din 24 aprilie 1738), constituție confirmată și reînnoită de Benedict al XIV-lea (Const. *Providas*, din 18 mai 1751). Pe urmele lor a pășit Pius al VII-lea (Const. *Ecclesiam a Iesu Christo*, din 13 septembrie 1821); iar Leon al XII-lea, prin Constituția Apostolică *Quo graviora* (din 13 martie 1825), a cuprins actele și hotărârile Pontifilor anteriori în această privință și a poruncit ca ele să rămână pe vecie valide și ferme. În același sens au vorbit Pius al VIII-lea (Enc. *Traditi*, din 21 mai 1829), Grigore al XVI-lea (Enc. *Mirari*, din 15 august 1832), iar mai ales, în mod repetat, Pius al IX-lea (Enc. *Qui pluribus*, din 9 noiembrie 1846; Alocuțiunea *Multiplices inter*, din 25 septembrie 1865 etc.).

Într-adevăr, după ce, din semnele vădite ale faptelor, din cunoașterea cauzelor, din legile, riturile și scrierile ei aduse la

lumină, precum și din mărturiile adesea oferite chiar de cei inițiați, s-a cunoscut instituția și firea sectei masonice, acest Scaun Apostolic a declarat și a proclamat deschis că secta masonilor, întemeiată împotriva dreptului divin și uman, este nu mai puțin vătămătoare pentru cauza creștină decât pentru stat; și, stabilind pedepsele cu care Biserica obișnuiește să-i pedepsească mai aspru pe vinovați, a interzis și a poruncit ca nimeni să nu se înscrie în acea societate. Din această pricină, membrii ei, mâniați, socotind că pot eluda sau slăbi puterea acelor sentințe, fie prin dispreț, fie prin calomnie, i-au acuzat pe Pontifii supremi care le-au decretat, ca și cum ar fi hotărât lucruri nedrepte sau ar fi depășit măsura în hotărâre. Astfel au încercat să submineze autoritatea și greutatea Constituțiilor Apostolice ale lui Clement al XII-lea, Benedict al XIV-lea, precum și ale lui Pius al VII-lea și Pius al IX-lea. Totuși, chiar în acea societate nu au lipsit unii care, chiar fără voie, au recunoscut că ceea ce fusese făcut de Pontifii romani era, având în vedere doctrina și disciplina catolică, făcut pe drept. În aceasta, mai mulți bărbați de seamă și conducători ai treburilor publice par a fi fost pe deplin de acord cu Pontifii, aceia care au avut grijă fie să acuze societatea masonică înaintea Scaunului Apostolic, fie să o condamne ei înșiși ca dăunătoare, prin legi date în acest scop, precum în Olanda, Austria, Elveția, Spania, Bavaria, Savoia și în alte părți ale Italiei.

Ceea ce însă, mai presus de toate, este de luat în seamă, este că evenimentele au confirmat prudența Predecesorilor Noștri.

Căci grija lor prevăzătoare și părintească nu a avut pretutindeni și întotdeauna rezultatele dorite; fie din pricina prefăcătoriei și vicleniei celor aflați în acea rătăcire, fie din ușurătatea nechibzuită a celorlalți, cărora le-ar fi fost de maxim interes să fie cu luare-aminte. De aceea, într-un răstimp de un veac și jumătate, secta masonilor s-a îndreptat spre creșteri mai mari decât s-ar fi putut crede; și, prin îndrăzneală și înșelăciuni, infiltrându-se în toate straturile statului, a ajuns deja să aibă atâta putere, încât pare aproape a domni în cetăți. Din acest curs atât de rapid și înfricoșător a rezultat cu adevărat acea pieire pentru Biserică, pentru puterea principilor și pentru binele public, pe care Predecesorii Noștri o prevăzuseră cu mult înainte. Căci s-a ajuns la un asemenea punct, încât, pentru timpul ce mai rămâne, este de temut nu pentru Biserică, care are un temei mult prea solid pentru a putea fi zdruncinat de lucrări omenești, ci, din pricina ei, pentru statele în care stăpânește prea mult societatea despre care vorbim, sau alte secte de oameni nu puțin asemănătoare, care îi slujesc drept ajutoare și sateliți.

Din aceste motive, de îndată ce am fost ridicați la cârma Bisericii, am văzut și am simțit limpede că trebuie, pe cât este cu putință, să ne împotrivim acestui mare rău prin autoritatea Noastră. — Într-adevăr, aflând de mai multe ori prilej potrivit, am urmărit anumite capete principale de doctrină în care părea că s-a revărsat cel mai mult stricăciunea opiniilor masonice. Astfel, prin Scrisorile Noastre Enciclice *Quod Apostolici muneris*, ne-am străduit să demascăm

monstruozitățile socialiștilor și comuniștilor; prin altele, apoi, *Arcanum*, am îngrijit să apărăm și să explicăm adevărata și autentica noțiune a societății domestice, al cărei izvor și origine se află în căsătorie; iar prin acelea care încep cu *Diuturnum*, am propus forma puterii politice conformă principiilor înțelepciunii creștine, în minunată armonie cu însăși natura lucrurilor și cu mântuirea popoarelor și a principilor. Acum însă, urmând pilda Predecesorilor Noștri, am hotărât să îndreptăm privirea direct asupra societății masonice înseși, asupra întregii sale doctrine, asupra planurilor ei, asupra modului de a gândi și de a acționa, pentru ca puterea ei vătămătoare să fie tot mai limpede pusă în lumină și aceasta să slujească la oprirea molipsirii unei asemenea ciume funeste.

Sunt multe secte ale oamenilor care, deși diferite prin nume, rit, formă și origine, totuși, printr-o oarecare comuniune a scopului și prin asemănarea principiilor supreme, sunt legate între ele și, în fapt, se potrivesc cu secta masonilor, care este ca un fel de centru din care toate ies și la care toate se întorc. Acestea, deși acum par că nu mai voiesc să se ascundă în întuneric, își țin adunările la lumină și sub ochii cetățenilor și își tipăresc ziarele, totuși, dacă lucrul este privit în profunzime, păstrează firea societăților clandestine și obiceiul lor. Căci în ele sunt multe lucruri de felul tainelor, pe care legea poruncește să fie ascunse cu cea mai mare grijă nu numai de cei dinafară, ci și de foarte mulți dintre propriii membri: cum ar fi planurile cele mai intime și cele din urmă, căpeteniile

supreme ale facțiunilor, anumite întruniri ascunse și lăuntrice; de asemenea hotărârile, și pe ce cale, cu ce ajutoare trebuie împlinite. La aceasta contribuie, fără îndoială, deosebirea multiplă dintre asociați, atât în drept, cât și în îndatorire și în funcțiune; la aceasta, distincția statornicită a ordinelor și gradelor, și acea asprime a disciplinei prin care sunt cârmuiți. Cei ce intră sunt siliți, ba chiar de cele mai multe ori sunt constrânși să jure printr-un jurământ deosebit, că nu vor arăta nimănui, niciodată și în niciun chip, pe tovarăși, semnele, doctrinele. Astfel, sub o înfățișare mincinoasă și printr-o simulare mereu aceeași, masonii se străduiesc cât pot, asemenea odinioară maniheilor, să se ascundă și să nu aibă martori, în afară de ai lor. Caută ascunzișuri potrivite, luându-și masca literaților sau a sofiștilor, ca și cum s-ar uni pentru erudiție; au pe buze râvna unei urbanități mai alese, iubirea pentru poporul mai smerit; pretind că vor numai să caute lucruri mai bune pentru mulțime și să împărtășească cu cât mai mulți bunurile care se află în societatea civilă. Aceste planuri, chiar dacă ar fi adevărate, totuși nu cuprind nicidecum totul în ei. În plus, cei primiți trebuie să făgăduiască și să accepte că vor asculta de conducători și de maeștri cu supunere și credință deplină, gata la orice semn și poruncă a lor, împlinind cele poruncite; iar dacă ar face altfel, să nu refuze nici cele mai groaznice lucruri, ba chiar moartea însăși. În fapt, dacă unii sunt judecați că au trădat disciplina sau s-au împotrivit poruncilor, nu rareori se ia pedeapsă asupra lor, și cu o îndrăzneală și îndemânare atât de mare, încât ucigașul adesea înșală dreptatea, cercetătoare și

răzbunătoare a crimelor. — Însă a simula și a voi să te ascunzi în taină; a lega oameni ca pe niște robi printr-o legătură foarte strânsă, fără cauză destul de lămurită; a-i face supuși voinței altuia spre orice nelegiuire; a înarma mâinile pentru ucidere, căutând nepedepsirea păcatului: aceasta este o cruzime pe care însăși natura lucrurilor nu o îngăduie. Pentru aceasta, rațiunea și adevărul însuși dovedesc că societatea despre care vorbim se împotrivește dreptății și bunei-cuviințe naturale.

Cu atât mai mult, cu cât și alte argumente, la fel de limpezi, arată că firea ei este în dezacord cu cinstea. Căci, deși la oameni este mare istețime în a ascunde și deprindere în a minți, totuși nu se poate ca orice cauză să nu se arate, într-un fel oarecare, din acele lucruri ale căror cauză este, cum este ea în sine. Nu poate pomul bun să facă roade rele; nici pomul rău roade bune (Mat. VII, 18).

Iar secta masonilor rodește roade pierzătoare și amestecate cu cea mai mare amărăciune. Căci din indicii cu totul sigure, pe care le-am amintit mai sus, răsare aceasta, care este scopul cel din urmă al planurilor lor: anume să răstoarne din temelii toată acea rânduială a religiei și a vieții publice pe care au născut-o așezămintele creștine, și să zidească una nouă după gustul lor, scoțând din mijloc fundamentele și legile din Naturalism.

Cele spuse sau cele ce vom spune despre secta masonică trebuie înțelese privind-o în genul ei și întrucât cuprinde societăți înrudite și aliatate cu ea; nu însă despre fiecare dintre

adepții lor în parte. Între aceștia pot fi, și nu puțini, care, deși nu sunt fără vină fiindcă s-au amestecat în astfel de societăți, totuși nici nu sunt părtași prin ei înșiși la fapte rușinoase, și nici nu cunosc acel scop ultim pe care acelea se străduiesc să-l atingă. Tot astfel, dintre asociații, unele poate că nu aprobă nicidecum anumite concluzii extreme, pe care, de vreme ce urmează în mod necesar din principiile comune, ar fi potrivit să le îmbrățișeze, dacă însăși urâțenia lor nu le-ar îngrozi prin ticăloșia ei. De asemenea, împrejurările locurilor sau ale vremurilor îndeamnă pe unele să încerce lucruri mai mici decât ar vrea ele însele sau decât obișnuiesc celelalte; nu trebuie însă socotite străine de legătura masonică, fiindcă legătura masonică nu trebuie judecată atât după fapte împlinite, cât după suma principiilor.

Iar capul naturalismului este acesta, pe care chiar numele îl arată îndeajuns: că natura omenească și rațiunea omenească trebuie să fie în toate lucrurile învățătoare și conducătoare. Odată așezat acest lucru, îndatoririle față de Dumnezeu fie le poartă mai puțină grijă, fie le răstoarnă prin păreri rătăcitoare și nestatornice. Căci neagă că ar fi fost transmis ceva de la Dumnezeu ca autor; nu primesc nici o dogmă despre religie, nici un adevăr pe care mintea omului să nu-l cuprindă; nici un învățător căruia, pentru autoritatea slujbei, să-i fie dator a crede. Însă, fiindcă este unică și cu totul proprie Bisericii catolice însărcinarea de a cuprinde pe deplin doctrinele primite de la Dumnezeu, autoritatea magisteriului, împreună cu celelalte ajutoare cerești spre mântuire, și de a le păstra cu

integritate necoruptă, de aceea asupra ei se îndreaptă marea mânie și năvală a vrăjmașilor. — Iar acum, în cele ce ating religia, să se privească ce face, mai ales acolo unde are o libertate mai mare de a lucra, secta masonilor; și să se judece în întregime dacă nu pare că vrea să împlinească în fapt decretele naturalismului. Printr-o muncă îndelungată și stăruitoare se lucrează la aceasta: ca nimic să nu poată magisteriul Bisericii, nimic autoritatea ei în cetate; și din această pricină propovăduiesc în public și luptă ca lucrul sacru și lucrul civil să fie cu totul despărțite. Prin aceasta, scot din legi și din cârmuirea statului cea mai binefăcătoare putere a religiei catolice; și urmează de aici că socotesc că cetățile trebuie întemeiate în întregime în afara rânduielilor și poruncilor Bisericii. — Și nici nu le ajunge să nesocotească Biserica, cea mai bună călăuză, dacă nu o vatămă fățiș, prin purtare dușmănoasă. Și, într-adevăr, este îngăduit nepedepsit să se atace chiar temeliile religiei catolice, prin vorbire, prin scriere, prin învățare; nu se cruță drepturile Bisericii, nu sunt în siguranță darurile cu care a fost înzestrată de Dumnezeu. I se lasă o putință cât mai mică de a lucra, și aceasta prin legi care, la vedere, nu par să-i facă o mare silă, dar care în realitate sunt născute ca să-i împiedice libertatea. De asemenea, vedem impuse Clerului legi aparte și grele, astfel încât mult să-i scadă, zi de zi, atât numărul, cât și cele necesare; iar rămășițele bunurilor Bisericii, strânse în cele mai grele lanțuri, sunt lăsate puterii și bunului plac al administratorilor statului; confreriile ordinelor religioase sunt desființate și risipite.

Însă împotriva Scaunului Apostolic și a Pontifului Roman a fost stârnită de departe cea mai aprigă învrăjbire a dușmanilor. Acesta a fost mai întâi izgonit, sub pretexte mincinoase, din bastionul libertății și al dreptului său, din stăpânirea civilă; apoi silit să trăiască într-o stare nedreaptă și, prin piedici ridicate din toate părțile, cu totul de nesuportat; până ce s-a ajuns la vremurile de față, în care sprijinitorii sectelor vestesc pe față ceea ce mult timp au frământat în ascuns: că puterea sacră a Pontifilor trebuie desființată, iar însuși Pontificatul, instituit prin drept divin, trebuie nimicit din temelii. Ceea ce, chiar dacă ar lipsi celelalte dovezi, este îndeajuns arătat prin mărturia oamenilor inițiați, dintre care mulți, atât în alte rânduri, cât și din nou în amintire recentă, au declarat că acesta este cu adevărat scopul masonilor: să poarte împotriva numelui catolic o ură neîmpăcată și să nu se potolească înainte de a vedea nimicit tot ceea ce Pontifii supremi au rânduit pentru cauza religiei. — Iar dacă cei înscriși în rândurile lor nu sunt siliți să renege în cuvinte explicite instituțiile catolice, aceasta este atât de departe de a se împotrivi planurilor masonilor, încât mai degrabă le slujește. Mai întâi, pe cei simpli și neatenți îi înșală cu ușurință pe această cale și oferă atracții unui număr mult mai mare. Apoi, primind fără deosebire pe oricine din orice rit religios, ajung astfel să insufle în fapt marea eroare a vremurilor noastre, anume că grija pentru religie trebuie lăsată la mijloc și că nu există nici o deosebire între felurile ei. Această rânduială este, în mod vădit, rânduită spre pieirea tuturor religiilor, și mai ales a celei

catolice, care, fiind singura adevărată dintre toate, nu poate fi pusă pe același plan cu celelalte fără cea mai mare nedreptate.

Dar naturaliștii merg și mai departe. Căci, intrând cu îndrăzneală pe o cale cu totul greșită în cele mai mari lucruri, se prăbușesc, printr-un curs năvalnic, în extreme, fie din slăbiciunea naturii omenești, fie prin hotărârea lui Dumnezeu, Care cere pedepse drepte pentru mândrie. Astfel se întâmplă ca nici acele adevăruri sigure și statornice, care sunt cunoscute prin lumina naturală a rațiunii, să nu le mai rămână neclintite, precum sunt, fără îndoială, acestea: că Dumnezeu există; că sufletele oamenilor sunt cu totul despărțite de orice amestec al materiei; și că ele sunt nemuritoare. — Or, secta masonilor se lipește de aceste stânci printr-o rătăcire de curs nu puțin asemănătoare. Căci, deși mărturisesc în general că Dumnezeu există, totuși ei înșiși sunt martori că acest adevăr nu este întemeiat în mințile fiecăruia printr-o adeziune fermă și o judecată statornică. Nu ascund, de altfel, că această chestiune despre Dumnezeu este pentru ei o foarte mare sursă și pricină de dezbinare; ba chiar este dovedit că, și în timp foarte recent, a existat între ei o dispută deloc mică tocmai asupra acestui punct. În realitate însă, secta acordă inițiaților o mare libertate, astfel încât este îngăduit fiecăruia să apere, după bunul său plac, una sau alta: că Dumnezeu există, sau că nu există; și cei care susțin cu încăpățânare că nu există nici un Dumnezeu sunt primiți la fel de ușor ca aceia care cred că Dumnezeu există, dar gândesc despre El în chip strâmb, așa cum obișnuiesc panteiștii; ceea ce nu este altceva decât a păstra o

imagine absurdă a naturii divine și a desființa adevărul. Odată răsturnat sau slăbit acest temei suprem, urmează în mod necesar ca și acele adevăruri să se clatine care sunt cunoscute prin însăși îndrumarea naturii: că toate lucrurile au fost aduse la ființă prin voința liberă a lui Dumnezeu Creatorul; că lumea este cârmuită de providență; că nu există pieire a sufletelor; că acestei vieți omenești trăite pe pământ îi va urma o alta, veșnică.

Iar după ce acestea, care sunt ca niște principii ale naturii, de cea mai mare însemnătate pentru cunoaștere și pentru viață, se prăbușesc, se vede cu ușurință cum vor fi moravurile, atât cele private, cât și cele publice. — Trecem sub tăcere virtuțile mai presus de fire, pe care nimeni nu le poate nici exercita, nici dobândi fără un har și un dar deosebit al lui Dumnezeu; și din care, fără îndoială, nu poate fi aflat nici un vestigiu în cei care disprețuiesc ca necunoscute răscumpărarea neamului omenesc, harul ceresc, sacramentele și fericirea ce se dobândește în ceruri. — Vorbim despre îndatoririle care izvorăsc din cinstea naturală. Căci Dumnezeu, Creatorul lumii și totodată cârmuitorul ei providențial; legea veșnică, care poruncește păstrarea ordinii naturale și oprește tulburarea ei; scopul ultim al oamenilor, așezat cu mult mai sus decât lucrurile omenești, în afara acestor sălașuri pământești: acestea sunt izvoarele, acestea sunt principiile întregii dreptăți și ale întregii onestități. Dacă acestea sunt înlăturate, așa cum obișnuiesc naturaliștii și, deopotrivă, masonii, îndată știința despre drept și nedrept nu va mai avea unde să stea și cu ce să se sprijine. Și,

într-adevăr, disciplina moravurilor pe care o aprobă în mod exclusiv familia masonilor și prin care socotesc că trebuie formată tinerețea este aceea pe care o numesc civică, liberă și dezlegată; adică una în care nu este cuprinsă nici o învățătură religioasă. Cât de săracă este însă aceasta, cât de lipsită de tărie și cât de mișcată de orice adiere a poftelor, se arată îndeajuns din roadele, unele deja vădite, vrednice de plâns. Căci acolo unde ea a început să domnească mai liber, fiind îndepărtată educația creștină, acolo moravurile bune și integre pier repede; se întăresc monștrii întunecați ai opiniilor; și îndrăzneala fărădelegilor urcă treaptă cu treaptă. Lucru de care, în mod obișnuit, oamenii se plâng și se tânguiesc; iar nu puțini, chiar dintre cei care ar fi dorit cu totul altceva, siliți de evidența adevărului, mărturisesc adesea acest fapt.

Mai mult, deoarece natura omenească este pângărită de rana păcatului dintâi și, din această pricină, este mult mai înclinată spre vicii decât spre virtuți, pentru onestitate este cu totul necesar a ține în frâu mișcările tulburate ale sufletului și a supune poftele rațiunii. În această luptă trebuie adesea disprețuite lucrurile omenești și suportate cele mai mari osteneli și neplăceri, pentru ca rațiunea să-și păstreze mereu stăpânirea biruitoare. Însă naturaliștii și masonii, neadmițând nimic din acele adevăruri pe care le cunoaștem prin Dumnezeu autor, tăgăduiesc că părintele neamului omenesc ar fi greșit; și, de aceea, socotesc că liberul arbitru nu este cu nimic slăbit și înclinat în puterile sale (Conc. Tridentin, Sess. VI, De Iustif., c. 1). Ba chiar, exagerând puterea și excelența

naturii și așezând în ea în mod unic principiul și norma dreptății, nici nu pot măcar cugeta că, pentru a domoli pornirile ei și a cârmui poftele, este nevoie de o luptă neîncetată și de cea mai mare statornicie. De aici vedem că sunt puse la îndemâna oamenilor nenumărate momeli ale poftelor: ziare și scrieri fără nici o cumpătare și fără rușine; spectacole teatrale de o licență ieșită din comun; subiecte ale artelor căutate cu nerușinare după legile așa-numitului verism; meșteșuguri ale unei vieți rafinate și molatice, născocite cu subtilitate; în sfârșit, toate ademenirile plăcerilor, prin care virtutea amorțită este silită să închidă ochii. În aceasta ei se poartă cu totul rușinos, dar sunt pe deplin consecvenți cu ei înșiși cei care înlătură așteptarea bunurilor cerești și cufundă întreaga fericire în lucrurile trecătoare, ca și cum ar scufunda-o în pământ.

Cele amintite pot întări un lucru neașteptat mai degrabă prin cuvânt decât prin fapt. Căci, întrucât nimeni nu obișnuiește să slujească atât de supus oamenilor vicleni și șireți precum cei al căror suflet este slăbit și frânt sub stăpânirea poftelor, s-au aflat în secta masonilor unii care au proclamat și au propus că trebuie, prin plan și prin artă, să se sature mulțimea cu o licență nesfârșită a viciilor; căci, făcând aceasta, ea va ajunge cu ușurință sub puterea și la discreția lor, gata pentru orice îndrăzneală.

În ce privește viața domestică, aproape întreaga doctrină a naturaliștilor este cuprinsă în acestea: căsătoria ține de genul contractelor civile; că poate fi desfăcută după voința celor care

au încheiat-o; că puterea asupra legăturii matrimoniale se află în mâinile cârmuitorilor statului. În educarea copiilor să nu se prescrie nimic despre religie printr-o hotărâre sigură și determinată; fiecăruia să-i fie lăsat liber, când va ajunge la vârsta maturității, să urmeze ce va voi. — Or, masonii aderă pe deplin la acestea; și nu numai că aderă, ci de mult se străduiesc să le ducă în uz și în obicei. În multe regiuni, și acestea de nume catolic, s-a statornicit deja ca, în afară de cele unite prin ritul civil, căsătoriile să nu fie socotite legitime; în altele, divorțurile sunt îngăduite prin lege; în altele se lucrează ca, pe cât mai curând, ele să fie admise. Astfel, cursul se grăbește spre acel punct în care căsătoriile sunt prefăcute într-o altă natură, adică în legături nestatornice și schimbătoare, pe care pofta le lipește, iar aceeași, schimbată, le desface. — Iar cu o desăvârșită unire a voințelor, secta masonilor urmărește și aceasta: să-și însușească formarea tineretului. Căci simt că pot modela cu ușurință după bunul lor plac vârsta fragedă și mlădioasă și o pot îndrepta încotro voiesc; și că nu este nimic mai potrivit pentru a crește pentru stat o generație de cetățeni așa cum o plănuiesc ei. De aceea, în educația și instruirea copiilor nu îngăduie slujitorilor Bisericii nici o parte de magisteriu sau de supraveghere; și au reușit deja, în multe locuri, ca întreaga educație a tinerilor să fie în mâinile laicilor; precum și ca, în formarea moravurilor, să nu se amestece nimic din acele lucruri care îl leagă pe om de Dumnezeu prin îndatoriri foarte mari și foarte sfinte.

Urmează hotărârile prudenței civile. În acest domeniu, naturaliștii statornicesc că toți oamenii sunt egali prin drept, și într-o condiție egală și pe deplin identică în toate privințele; că fiecare este prin natură liber; că nimeni nu are dreptul de a porunci altuia; iar a voi ca oamenii să asculte de vreo autoritate dobândită din altă parte decât din ei înșiși înseamnă a le face silă. Așadar, toate să fie în puterea poporului liber; cârmuirea să fie deținută prin porunca sau consimțământul poporului, astfel încât, schimbându-se voința populară, să fie îngăduit a-i coborî pe cârmuitori din treaptă chiar și împotriva voinței lor. Izvorul tuturor drepturilor și îndatoririlor civile să se afle fie în mulțime, fie în puterea care guvernează statul, aceasta fiind formată după cele mai noi discipline. În plus, statul trebuie să fie ateu; în diferitele forme ale religiei să nu existe nici un temei pentru a o prefera pe una alteia; toate să fie ținute pe același plan.

Că aceste principii sunt pe deplin pe placul masonilor și că ei voiesc să alcătuiască statele după această asemănare și acest model este lucru prea cunoscut pentru a mai avea nevoie de demonstrație. De mult timp, într-adevăr, ei lucrează deschis la aceasta cu toate puterile și mijloacele; și, tocmai prin aceasta, deschid calea pentru nu puțini care, mai îndrăzneți, se prăbușesc spre lucruri mai rele, precum aceia care cugetă la nivelarea tuturor și la comunitatea tuturor bunurilor, ștergând deosebirile de ordine și de averi din cetate.

Așadar, ce este secta masonilor și ce drum urmează reiese îndeajuns din cele pe care le-am atins pe scurt. Dogmele lor

principale se abat atât de mult de la rațiune și într-un mod atât de vădit, încât nimic nu poate fi mai stricat. A voi să dărâmi religia și Biserica pe care Dumnezeu Însuși a întemeiat-o și pe care El o păzește pentru nemurire, și a chema înapoi moravurile și rânduielile păgânilor după un răstimp de optsprezece veacuri, este semn al unei nebunii ieșite din comun și al unei impietăți de cea mai mare îndrăzneală. Și nu este nicidecum mai puțin îngrozitor sau mai ușor de îndurat faptul că sunt lepădate binefacerile dobândite prin Isus Cristos, nu numai pentru oameni luați fiecare în parte, ci și pentru cei uniți în familie sau în comunitatea civilă; binefaceri care, chiar după judecata și mărturia vrăjmașilor, sunt de cea mai mare însemnătate. Într-o asemenea voință smintită și întunecată pare a se putea recunoaște aproape acea ură neîmpăcată și acea dorință de răzbunare cu care Satan arde împotriva lui Isus Cristos. — De asemenea, ceea ce masonii se străduiesc cu înverșunare să facă, anume să răstoarne mai ales temeliile dreptului și ale onestității și să se facă ajutători ai acelora care ar voi, asemenea dobitoacelor, ca orice le place să le fie îngăduit, nu este altceva decât a împinge neamul omenesc, cu rușine și ocară, spre pieire. — Iar răul este sporit de primejdiile care sunt îndreptate atât împotriva societății domestice, cât și a celei civile. Căci, după cum am arătat în altă parte, în căsătorie se află ceva sacru și religios, după aproape unanimitatea tuturor neamurilor și a tuturor veacurilor; iar prin lege divină s-a statornicit ca legăturile conjugale să nu poată fi desfăcute. Dacă acestea sunt profanate, dacă se îngăduie destrămarea lor, urmează în mod necesar în familie tulburare și confuzie,

femeile fiind coborâte din demnitate, iar copiii ajungând nesiguri atât în bunurile lor, cât și în ocrotirea lor. — A nu avea nici o grijă publică de religie și, în rânduirea și administrarea treburilor civile, a nu-l lua pe Dumnezeu în seamă cu nimic mai mult decât dacă nu ar exista deloc, este o cutezanță nemaiauzită chiar și printre păgâni; în mintea și simțirea cărora era atât de adânc înrădăcinată nu numai credința în zei, ci și necesitatea religiei publice, încât socoteau că se poate afla mai ușor o cetate fără pământ decât una fără Dumnezeu. În realitate, societatea neamului omenesc, pentru care suntem făcuți prin natură, este întemeiată de Dumnezeu, Părintele naturii; și de la El, ca din principiu și izvor, izvorăște toată puterea și dăinuirea nenumăratelor bunuri de care ea este plină. Așadar, după cum fiecare este îndemnat prin însăși vocea naturii să-l cinstească pe Dumnezeu cu evlavie și sfințenie, pentru că viața și bunurile care o însoțesc au fost primite de la Dumnezeu, tot astfel și popoarele și cetățile, pentru aceeași pricină. De aceea, cei care voiesc o comunitate civilă dezlegată de orice îndatorire față de religie este limpede că nu numai nedrept, ci și neînvățat și absurd lucrează.

Iar faptul că oamenii sunt născuți, prin voința lui Dumnezeu, pentru unirea și adunarea civilă, și că puterea de a porunci este o legătură atât de necesară a societății civile, încât, fiind înlăturată, aceasta trebuie să se destrame îndată, rezultă că aceeași cauză care a dat naștere societății dă naștere și autorității de a porunci. De unde se înțelege că puterea, oricine o deține, este slujitoare a lui Dumnezeu. Prin urmare,

întrucât scopul și natura societății omenești o cer, este drept a asculta de autoritatea legitimă care poruncește lucruri drepte, asemenea ascultării de Dumnezeu, Care rânduiește toate; iar așezarea ascultării în voința poporului, pentru a o adăuga sau a o retrage după bunul plac, este mai ales potrivnică adevărului. — De asemenea, că toți oamenii sunt egali între ei nimeni nu se îndoiește, dacă se au în vedere genul și natura comună, scopul ultim propus fiecăruia spre dobândire, precum și drepturile și îndatoririle care decurg de aici în mod firesc. Dar, pentru că însușirile nu pot fi egale la toți, și unul se deosebește de altul fie prin puterile sufletului, fie prin cele ale trupului, și pentru că sunt foarte multe deosebiri de moravuri, de voință și de natură, nimic nu este atât de potrivnic rațiunii decât a voi să cuprinzi totul într-o singură egalitate și să transpui această egalitate deplină în rânduielile vieții civile. După cum desăvârșirea trupului rezultă din unirea și alcătuirea diferitelor mădulare, care diferă prin formă și funcțiune, dar, fiind așezate la locul lor, alcătuiesc o înfățișare frumoasă, puternică prin vigoare și necesară prin utilitate, tot astfel, într-un stat, deosebirea oamenilor este aproape fără număr; iar dacă toți ar fi socotiți egali și fiecare și-ar urma propriul arbitru, nu ar fi nimic mai diform decât chipul unei cetăți; dacă însă, prin trepte deosebite de demnitate, de preocupări și de arte, ei conlucrează în mod potrivit pentru binele comun, vor înfățișa imaginea unui stat bine alcătuit și potrivit cu natura.

În plus, din aceste erori tulburi pe care le-am amintit, se nasc pentru cetăți temeri de cea mai mare însemnătate. Căci, fiind înlăturată frica de Dumnezeu și rușinea legilor divine, disprețuită autoritatea cârmuitorilor, îngăduită și aprobată pofta de răzvrătire, dezlănțuite poftele populare spre orice licență, fără alt frâu decât cel al pedepselor, va urma în mod necesar schimbarea și răsturnarea tuturor lucrurilor. Ba chiar această schimbare și răsturnare este voită și urmărită cu chibzuință și este arătată pe față de numeroasele grupări asociate ale comuniștilor și socialiștilor; de ale căror planuri secta masonilor nu se declară străină, ci le favorizează mult și are cu ei în comun principiile supreme ale doctrinelor. Iar dacă nu aleargă pretutindeni și necontenit până la extreme, acest lucru nu trebuie pus pe seama disciplinei sau voinței lor, ci pe puterea religiei divine, care nu poate fi stinsă, precum și pe partea mai sănătoasă a oamenilor, care, respingând robia societăților clandestine, se împotrivesc cu suflet tare încercărilor lor nebunești.

Și o, de ar judeca toți rădăcina după roade și ar recunoaște sămânța și începutul relelor care apasă și al primejdiilor care amenință! Lucrul se face cu un dușman viclean și înșelător, care, lingușind urechile popoarelor și ale principilor, i-a prins pe amândoi cu vorbe dulci și cu lingușire. — Strecurându-se pe lângă conducători sub masca prieteniei, masonii au urmărit să-i aibă pe aceștia ca aliați și ajutoare puternice pentru a asupri numele catolic; iar pentru a-i îmboldi mai mult, au acuzat cu o calomnie încăpățânată Biserica, ca și cum ar fi

concurat cu principii, din invidie, la puterea și drepturile regale. Între timp, dobândind prin aceste uneltiri siguranță și îndrăzneală, au început să aibă o mare influență în cârmuirea statelor, fiind însă gata să zdruncine temeliile stăpânirilor și să-i urmărească pe conducători, să-i acuze și să-i alunge, ori de câte ori li se părea că nu cârmuiesc așa cum ar fi voit ei. — Într-un mod nu prea diferit, au înșelat popoarele prin lingușire. Proslăvind cu glas tare libertatea și prosperitatea publică și punând pe seama Bisericii și a principilor faptul că mulțimea nu ar fi fost smulsă din robia nedreaptă și din sărăcie, au amăgit poporul și, aprinzându-i setea neliniștită de lucruri noi, l-au aţâţat la atacarea ambelor autorități. Totuși, așteptarea bunurilor făgăduite este mai mare decât realitatea; ba chiar, adesea, plebea, mai apăsată, este silită să ducă lipsă tocmai de acele mângâieri ale suferinței pe care, dacă lucrurile ar fi fost rânduite după așezămintele creștine, le-ar fi putut afla cu ușurință și din belșug. Dar toți cei care se ridică împotriva ordinii statornicite de providența divină obișnuiesc să plătească aceste pedepse ale mândriei: să întâlnească acolo soarta apăsată și nenorocită de unde, cu ușurătate, ar fi așteptat una prosperă și plină de împliniri.

Biserica însă, pentru că îi îndeamnă pe oameni să asculte mai presus de toate și în cel mai înalt grad de Dumnezeu, principiul suprem al tuturor, este socotită pe nedrept și pe nedrept ca fiind ostilă puterii civile sau ca și cum și-ar aroga ceva din drepturile principilor. Dimpotrivă, ceea ce este drept a se da puterii civile, ea hotărăște limpede, prin judecata

conștiinței și a datoriei, că trebuie să fie dat. Iar faptul că dreptul de a porunci își are obârșia chiar în Dumnezeu adaugă o mare demnitate autorității civile și un ajutor deloc mic pentru a aduna respectul și bunăvoința cetățenilor. Aceeași, prietenă a păcii, hrănitoare a concordiei, cuprinde pe toți cu iubire maternă; și, fiind îndreptată în mod unic spre ajutorarea muritorilor, învață că dreptatea trebuie unită cu clemența, stăpânirea cu echitatea, legile cu moderația; că dreptul nimănui nu trebuie încălcat, că trebuie slujită ordinea și liniștea publică, că lipsa celor săraci trebuie, pe cât este cu putință, ușurată atât în particular, cât și în public. Dar, pentru aceasta, cei care nu vor ca statul să stea prin tăria virtuților, ci prin nepedepsirea viciilor, socotesc sau vor să se creadă, după cuvântul lui Augustin, că doctrina creștină nu se potrivește cu folosul republicii (Epist. 137, către Volusian, c. V, n. 20). Cunoscând acestea, ar fi cu totul potrivit prudenței civile și necesar pentru siguranța comună ca principii și popoarele să se unească nu cu masonii spre a slăbi Biserica, ci cu Biserica spre a frânge atacurile masonilor.

Oricum ar fi, într-un rău atât de grav și deja prea răspândit, este de datoria Noastră, Venerabili Frați, să ne aplecăm cu toată grija asupra căutării remediilor. — Iar pentru că înțelegem că speranța cea mai bună și mai sigură de leac se află în puterea religiei divine, pe care masonii o urăsc cu atât mai mult cu cât se tem mai tare de ea, socotim că trebuie chemată în primul rând această putere mântuitoare împotriva dușmanului comun. Prin urmare, tot ceea ce Pontifii romani,

Predecesorii Noștri, au hotărât pentru a împiedica planurile și încercările sectei masonilor; tot ceea ce au rânduit fie pentru a-i descuraja pe oameni de la asemenea societăți, fie pentru a-i readuce, toate acestea le socotim valide și le confirmăm pe fiecare prin autoritatea Noastră Apostolică. În aceasta ne sprijinim mult pe voința creștinilor și, pentru mântuirea fiecăruia, îi rugăm și îi implorăm să aibă în cea mai mică măsură cu putință a se abate de la cele pe care Scaunul Apostolic le-a poruncit în această privință.

Pe voi însă, Venerabili Frați, vă rugăm, vă cerem stăruitor, ca, unindu-vă ostenelile cu ale Noastre, să vă străduiți cu râvnă a smulge această necurată molimă care se strecoară prin toate vinele republicii. Vouă vă revine a apăra slava lui Dumnezeu și mântuirea aproapelui; având acestea drept țintă în luptă, nici curajul, nici tăria nu vă vor lipsi. Prudenței voastre îi va reveni să judece prin ce mijloace, mai ales, vor părea a fi învinse acelea care se vor împotrivi și vor împiedica. — Dar, întrucât, prin pioasa autoritate a slujirii Noastre, se cuvine să arătăm Noi înșine o rânduială probabilă de lucru, hotărâți astfel: mai întâi de toate, să fie redată masonilor, lepădând masca, propria lor înfățișare; și popoarele să fie învățate, prin cuvânt și chiar prin scrisori episcopale date în acest scop, care sunt meșteșugurile acestor societăți în a linguși și a ademeni, care este stricăciunea în opinii și ticăloșia în fapte. Ceea ce, de mai multe ori, au întărit Predecesorii Noștri: nimeni să nu creadă că îi este îngăduit, din vreo pricină oarecare, să dea numele său sectei masonilor, dacă mărturisirea catolică și propria lui

mântuire prețuiesc la el atât cât trebuie să prețuiască. Să nu înșele pe nimeni cinstea simulată: căci unora li s-ar putea părea că masonii nu cer nimic care să fie pe față împotriva sfințeniei religiei sau a moravurilor; însă, de vreme ce întreaga rânduială și cauză a sectei stă în viciu și fărădelege, a te aduna cu ei sau a-i ajuta în orice chip este drept să nu fie îngăduit.

Apoi, prin stăruință în învățare și îndemn, mulțimea trebuie atrasă la a învăța cu grijă poruncile religiei; pentru aceasta îndemnăm cu tărie ca, prin scrieri și predici la vreme, să fie explicate elementele celor mai sfinte lucruri, în care este cuprinsă filosofia creștină. Aceasta pentru ca mințile oamenilor să fie vindecate prin învățătură și întărite împotriva formelor multiple ale erorilor și a diferitelor momeli ale viciilor, mai ales în acest timp de libertate a scrisului și de nestăvilită poftă de a învăța. — Este, fără îndoială, o lucrare mare; în care însă părtaș și tovarăș al ostenelilor voastre va fi în chip deosebit Clerul, dacă, prin strădania voastră, va fi bine instruit în disciplina vieții și în știința literelor. Dar o pricină atât de cinstită și atât de gravă cere chemată și sârguința laicilor, care să unească dragostea de religie și de patrie cu probitatea și cu învățătura. Unind puterile ambelor stări, străduiți-vă, Venerabili Frați, ca oamenii să cunoască pe deplin Biserica și să o iubească; căci, cu cât va fi mai mare cunoașterea și iubirea ei, cu atât va fi mai mare disprețul și fuga de societățile clandestine. — De aceea, nu fără motiv, folosind acest prilej potrivit, reînnoim ceea ce am arătat și altădată: că Ordinul al Treilea al Franciscanilor, a cărui disciplină am îndulcit-o cu o

înțeleaptă blândețe cu puțin înainte, trebuie răspândit și ocrotit cu deosebită râvnă. Căci întreaga lui rânduială, așa cum a fost întemeiat de autorul său, este aceasta: să cheme oamenii la imitarea lui Isus Cristos, la iubirea Bisericii, la toate îndatoririle virtuților creștine; și, prin urmare, trebuie să poată mult la oprirea molipsirii celor mai nelegiuite societăți. Să sporească, așadar, în creșteri zilnice această sfântă frăție; de unde se pot aștepta multe roade, și mai ales acest rod ales: ca sufletele să fie îndreptate spre libertate, spre fraternitate, spre egalitatea dreptului; nu așa cum, în chip absurd, cugetă masonii, ci așa cum Isus Cristos a dobândit-o pentru neamul omenesc și cum a urmat-o Francisc. Libertatea o numim pe aceea a fiilor lui Dumnezeu, prin care să nu slujim nici Satanei, nici poftelor, stăpâni prea nelegiuiți; fraternitatea, al cărei izvor stă în Dumnezeu, Creatorul și Părintele comun al tuturor; egalitatea, întemeiată pe dreptate și pe iubire, care nu șterge toate deosebirile dintre oameni, ci, din varietatea vieții, a îndatoririlor și a preocupărilor, face acel minunat acord și ca un fel de armonie, care, prin natură, slujește utilității și demnității civile.

În al treilea rând, este un lucru anume, rânduit cu înțelepciune de cei de demult și apoi, prin curgerea vremurilor, întrerupt, care poate sluji astăzi ca pildă și formă pentru o înnoire asemănătoare. — Înțelegem școlile sau colegiile muncitorilor, cârmuite totodată în cele materiale și în cele morale de religie, spre a fi păstrate. A căror utilitate, dacă strămoșii noștri au cunoscut-o printr-o îndelungată folosire și încercare, poate o

va simți și mai mult vârsta noastră, fiindcă ele au o potrivire deosebită de a zdrobi puterea sectelor. Cei care, prin munca mâinilor, îndură sărăcia, în afară de faptul că prin însăși condiția lor sunt, dintre toți, cei mai vrednici de iubire și mângâiere, sunt și cei mai expuși momelilor celor care, prin fraude și viclenii, se răspândesc. De aceea, trebuie ajutați cu cât mai mare bunătate și chemați către societăți cinstite, ca să nu fie târâți către cele rușinoase.

Pentru aceasta am dori cu tărie ca acele colegii, sub îndrumarea și patronajul Episcopilor, să fie, potrivit vremurilor și spre mântuirea poporului, refăcute pretutindeni. Și nu puțin ne bucură că, în mai multe locuri, au fost deja întemeiate astfel de sodalități, precum și adunări de patroni; al căror scop, pentru ambele, este a ajuta clasa muncitorilor cinstiți, a acoperi cu apărare și pază pe copiii și familiile lor și a păstra în ei râvna pietății și doctrina religiei împreună cu integritatea moravurilor. — În acest gen, nu voim să trecem aici sub tăcere acea societate vestită prin priveliște și exemplu, care s-a făcut atât de vrednică de poporul de jos și care se numește a lui părintele Vincențiu. Este cunoscut ce face, ce voiește: anume, întreaga ei lucrare este aceasta, să vină de bunăvoie în ajutorul celor lipsiți și nenorociți, și aceasta cu o minunată pricepere și modestie; care, cu cât voiește mai puțin să fie văzută, cu atât este mai potrivită pentru iubirea creștină și mai folositoare pentru ușurarea nenorocirilor.

În al patrulea rând, ca să dobândiți mai lesne ceea ce voim, încredințăm în chip deosebit vigilenței și credinței voastre

tineretul, care este speranța societății omenești. — Puneți partea cea mai mare a grijilor voastre în formarea lui; și să nu socotiți că vreo prudență ar fi atât de mare încât să nu fie nevoie de una și mai mare, pentru a feri vârsta tânără de școli și de maeștri de la care se teme suflarea pestilențială a sectelor. Părinții, învățătorii pietății, parohii, sub îndrumarea voastră, să stăruie între învățăturile doctrinei creștine a-i îndemna la timp pe copii și pe elevi despre natura nelegiuită a unor asemenea societăți și ca, din vreme, să învețe a se feri de meșteșugurile felurite și înșelătoare pe care răspânditorii lor obișnuiesc să le folosească spre a prinde oamenii în laț. Ba chiar aceia care îi pregătesc după rânduială pe tineri pentru primirea sacramentelor nu vor face nepotrivit dacă îndeamnă pe fiecare să hotărască și să primească că, fără știrea părinților, sau fără îndrumarea parohului ori a judecătorului conștiinței, nu se vor lega niciodată prin nici o societate.

Însă înțelegem bine că ostenelile noastre comune de smulgere a acestor semințe vătămătoare din ogorul Domnului nu vor fi nicidecum de ajuns, dacă Stăpânul ceresc al viei nu ne va ajuta cu bunăvoință în ceea ce urmărim. — De aceea, este necesar să implorăm ajutorul și sprijinul Lui cu râvnă puternică și grijă stăruitoare, pe cât cer puterea primejdiei și mărimea necesității. Secta masonilor se înalță cu trufie, veselindu-se de succes, și nu pare să mai vrea a pune vreo măsură stăruinței sale. Adepții ei, uniți toți printr-un fel de legământ nelegiuit și printr-o tainică împărtășire a planurilor, își dau ajutor unii altora și se îndeamnă între ei la îndrăzneala relelor. O năvală

atât de puternică cere o împotrivire pe măsură: și anume că este nevoie ca toți cei buni să se unească într-o foarte mare societate atât de a lucra, cât și de a se ruga. De la ei, așadar, cerem ca, într-un singur cuget, să stea strâns uniți și neclintiți împotriva puterii înaintătoare a sectelor; și, suspinând mult, să întindă mâinile către Dumnezeu cu rugăciuni smerite și să ceară de la El ca numele creștin să înflorească și să viguros; ca Biserica să dobândească libertatea necesară; ca cei rătăciți să se întoarcă la sănătate; ca erorile să cedeze cândva adevărului, viciile virtuții. — Să o luăm drept ajutătoare și mijlocitoare pe MARIA, Fecioara, Maica lui Dumnezeu, care, chiar din zămislire, l-a biruit pe Satana, ca aceeași să-și împărtășească puternica ei ocrotire împotriva sectelor nelegiuite, în care se vede limpede cum duhurile acelea îndărătnice ale demonului rău reînvie cu neîmblânzită perfidie și prefăcătorie. — Să-l chemăm pe căpetenia Îngerilor cerești, alungătorul vrăjmașilor iadului, pe MIHAIL; de asemenea pe IOSEF, soțul Preasfintei Fecioare, ocrotitorul ceresc și mântuitor al Bisericii catolice; pe PETRU și pe PAUL, marii Apostoli, semănători ai credinței creștine și apărători neînvins. Prin patronajul acestora și prin stăruința rugăciunilor comune, nădăjduim că Dumnezeu va veni la timp cu ajutor blând neamului omenesc aruncat în atâtea primejdii.

Iar ca mărturie a darurilor cerești și a bunăvoinței Noastre, vouă, Venerabili Frați, și Clerului și întregului popor încredințat vigilenței voastre, vă dăruim cu toată dragostea în Domnul Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua a XX-a a lunii aprilie, anul MDCCCLXXXIV, al Pontificatului Nostru anul al șaptelea.

SCRISOARE ENCICLICĂ

SATIS COGNITUM

Despre unitatea Bisericii

Venerabili Frați, salutare și Binecuvântare Apostolică.

Este destul de bine cunoscut faptul că o parte deloc mică din gândurile și din grijile Noastre este îndreptată spre a face ca cei rătăciți să se întoarcă la staulul supremului Păstor al sufletelor, Isus Cristos. Având aceasta în vedere, am socotit potrivit, cu sfat și hotărâre mântuitoare, că ar fi de mare folos să descriem chipul și trăsăturile Bisericii, între care este vrednică de o deosebită considerație unitatea, pe care Autorul divin i-a întipărit-o pentru veșnicie ca semn al adevărului și al valorii absolute. Frumusețea înnăscută a Bisericii trebuie să impresioneze puternic sufletele celor ce o contemplă; și nu este departe de adevăr că, prin contemplarea ei, poate fi înlăturată ignoranța sau pot fi vindecate opiniile false și preconcepute, mai ales ale celor care se află în eroare fără vina lor; ba chiar se poate trezi în oameni o iubire față de Biserică

asemănătoare cu caritatea cu care Isus Cristos, răscumpărând-o cu sângele Său divin, a făcut-o mireasa Sa: „Cristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea" (Ef 5,25). Celor care se vor întoarce la prea iubitoarea mamă, până acum nu bine cunoscută sau rău părăsită, chiar dacă nu este necesar ca această întoarcere să le ceară sânge (care totuși a fost prețul cu care Cristos a dobândit-o), ci doar vreo osteneală sau supărare, mult mai ușor de purtat, acest lucru cel puțin să le fie limpede și vădit: că o asemenea povară nu le este impusă de voința omului, ci de o voință și poruncă divină. În consecință, prin harul ceresc, vor recunoaște cu ușurință adevărul afirmației Sale divine: „Jugul Meu este bun și sarcina Mea este ușoară" (Mt 11,30). De aceea, punând o foarte mare speranță în „Tatăl luminilor", de la care coboară „orice dar bun și orice dar desăvârșit" (Iac 1,17), Îl rugăm din toată inima ca El, care singur „face să crească" (1Cor 3,6), să binevoiască a ne dărui puterea de a convinge.

Deși Dumnezeu poate singur, prin puterea Sa, să împlinească toate lucrurile care sunt împlinite de naturile create, totuși, printr-o hotărâre providențială plină de bunătate, a voit să se slujească de oameni pentru a-i ajuta pe oameni; și așa cum, în ordinea lucrurilor naturale, Se folosește de lucrarea și de contribuția oamenilor pentru a conferi lucrurilor desăvârșirea cuvenită, tot astfel Se poartă — în lucrurile care depășesc limita naturală — în scopul de a da omului sfințenia și mântuirea. Este limpede că între oameni nu poate exista nicio comunicare decât prin lucruri exterioare și sensibile. Din acest

motiv Fiul lui Dumnezeu a asumat natura umană și, „deși era de natură divină… S-a golit pe Sine, luând chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor” (Fil 2,6-7); astfel, lucrând pe pământ, vorbind direct, i-a învățat pe oameni doctrina Sa și preceptele legii Sale.

Și deoarece se cuvenea ca misiunea Sa divină să fie perpetuă, El a adunat în jurul Său câțiva discipoli ai doctrinei Sale și i-a făcut părtași puterii Sale; și, după ce a chemat peste ei din cer „Duhul adevărului”, le-a poruncit să străbată întregul pământ, propovăduind cu credincioșie tuturor neamurilor tot ceea ce El însuși a învățat și a poruncit, pentru ca neamul omenesc, mărturisind doctrina Sa și ascultând de legile Sale, să poată dobândi sfințenia pe pământ și fericirea veșnică în cer.

Din acest motiv și în virtutea acestui principiu s-a născut Biserica, care, dacă se ia în considerare scopul ultim spre care tinde și cauzele apropiate ale sfințeniei, este cu siguranță spirituală; dar dacă se iau în considerare membrii care o alcătuiesc și mijloacele care duc la dobândirea darurilor spirituale, este exterioară și în mod necesar vizibilă. Apostolii au primit misiunea de a învăța prin semne percepute cu vederea și cu auzul, și nu altfel au împlinit-o decât prin cuvinte și fapte, care în orice caz ating simțurile. Și astfel glasul lor, lovind în chip exterior urechile, a produs credința în suflete: „Credința vine din predicare, iar predicarea se face prin cuvântul lui Cristos” (Rom 10,17). Și deși credința însăși, sau asentimentul față de adevărul prim și suprem, este prin sine cuprinsă în minte, totuși este necesar să se manifeste

printr-o profesiune explicită: „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire" (Rom 10,10). De asemenea, nu este nimic mai lăuntric pentru om decât harul ceresc, care produce sfințenia; dar instrumentele obișnuite și principale pentru participarea la același har sunt exterioare: le numim sacramente, care sunt administrate cu anumite rituri de persoane alese anume în acest scop. Isus Cristos a poruncit Apostolilor și urmașilor lor pentru totdeauna să-i învețe și să-i conducă pe oameni, iar acestora le-a poruncit să primească doctrina lor și să fie supuși și ascultători puterii lor. Însă aceste drepturi și îndatoriri reciproce în creștinism nu ar fi putut nu doar să supraviețuiască, ci nici măcar să înceapă, dacă nu ar fi fost prin intermediul simțurilor, interpreți și mesageri ai lucrurilor.

De aceea Sfintele Scripturi numesc adesea Biserica când trup, când trup al lui Cristos: „Voi sunteți trupul lui Cristos" (1Cor 12,27). Ca trup, Biserica este vizibilă; iar în măsura în care este a lui Cristos, este un trup viu, lucrător și vital, deoarece Isus Cristos o păzește și o susține prin puterea Sa, așa cum vița hrănește și face roditoare mlădițele sale. După cum la animale principiul vieții este ascuns și cu totul nevăzut, dar totuși se revelează și se manifestă prin mișcarea și atitudinea membrelor, tot astfel în Biserică principiul vieții supranaturale se manifestă în mod evident prin însăși acțiunile sale.

De aici urmează că se află într-o mare și fatală eroare cei care își plăsmuiesc în minte, după bunul lor plac, o Biserică aproape latentă și deloc vizibilă, precum și cei care o consideră

o instituție omenească cu o anumită rânduială de disciplină și de rituri exterioare, dar fără comunicarea perpetuă a darurilor harului divin și fără acele lucruri care, printr-o manifestare deschisă și zilnică, să ateste că viața ei provine de la Dumnezeu. Tot atât de contrar este ca una sau cealaltă să fie Biserica lui Isus Cristos, pe cât este ca omul să fie numai trup sau numai spirit. Ansamblul și unirea acestor două părți sunt cu totul necesare Bisericii, așa cum naturii umane îi este necesară unirea intimă a sufletului și a trupului. Biserica nu este ca un trup mort, ci este trupul lui Cristos însuflețit de viață supranaturală. Și după cum Cristos, Capul și exemplul nostru, nu este întreg dacă în El se consideră fie numai natura umană vizibilă, așa cum susțineau fotinienii și nestorienii, fie numai natura divină invizibilă, așa cum obișnuiau să afirme monofiziții, ci este unul singur prin amândouă naturile, vizibilă și invizibilă; tot astfel trupul Său mistic nu este adevărata Biserică decât în virtutea faptului că părțile sale vizibile își derivă puterea și viața din darurile supranaturale și din celelalte elemente din care izvorăsc rațiunea lor de a fi și natura lor proprie.

Și deoarece Biserica este ceea ce este prin voință și instituire divină, trebuie să rămână astfel pentru totdeauna; iar dacă nu ar rămâne astfel, cu siguranță nu ar fi întemeiată pentru totdeauna, iar scopul însuși către care tinde ar fi circumscris de anumite limite de timp și de loc; însă una și cealaltă sunt contrare adevărului. Prin urmare, această unire a lucrurilor vizibile și invizibile, tocmai pentru că este naturală și

înnăscută Bisericii prin voință divină, trebuie să dăinuiască în mod necesar atât timp cât va dăinui Biserica. De aceea spunea Hrisostom: „Nu te depărta de Biserică, căci nimic nu este mai puternic decât Biserica. Speranța ta este Biserica, mântuirea ta este Biserica, refugiu-l tău este Biserica. Ea este mai înaltă decât cerul, mai vastă decât pământul. Nu îmbătrânește niciodată, ci este mereu tânără. De aceea, pentru a arăta tăria și statornicia ei, Scriptura o numește munte". Și Sfântul Augustin: „Ei cred (păgânii) că religia creștină trebuie să trăiască în această lume până la un anumit timp, și apoi nu. Atât timp cât răsare și apune soarele, ea va dăinui ca soarele; adică atât timp cât va dura curgerea veacurilor, nu va lipsi Biserica lui Dumnezeu, adică trupul lui Cristos pe pământ". Același spune în alt loc: „Biserica va clătina, dacă va clătina temelia; dar cum ar putea clătina Cristos?… Neclătinându-Se Cristos, nici ea nu va cădea vreodată. Unde sunt cei care spun că Biserica a pierit din lume, când ea nici măcar nu poate să se încline?"

De aceste temeiuri trebuie să se slujească oricine caută adevărul. Biserica a fost instituită și formată de Domnul Cristos; și de aceea, atunci când se caută care este natura ei, trebuie mai întâi cunoscut ceea ce Cristos a voit și a făcut. După această normă trebuie mai ales examinată unitatea Bisericii, despre care Ni s-a părut bine să dăm în această Scrisoare o expunere spre folosul comun.

Că adevărata Biserică a lui Isus Cristos este una, este un lucru atât de cunoscut tuturor, prin mărturiile clare și multiple ale

Sfintei Scripturi, încât niciun creștin nu îndrăznește să-l contrazică. Totuși, în judecarea și stabilirea naturii unității, diferite erori îi abat pe mulți de la calea dreaptă. Nu numai originea, ci întreaga constituire a Bisericii aparține acelui gen de lucruri care se realizează liber de către oameni; și de aceea întreaga cercetare trebuie să se sprijine pe fapte, și trebuie să se caute nu în ce mod Biserica poate fi una singură, ci cum a voit să fie una singură Acela care a întemeiat-o.

Doctrina cerească a lui Isus Cristos, deși în mare parte fixată în scrierile dumnezeiești, nu putea totuși, dacă ar fi fost lăsată la arbitrariul omului, să lege mințile. Căci se putea întâmpla să dea loc unor interpretări variate și diferite; și aceasta nu numai din pricina ei însăși și a misterelor doctrinei sale, ci și din pricina varietății minților omenești și a tulburării patimilor, care rătăcesc în direcții potrivnice. Din deosebirea interpretării se nasc în mod necesar deosebirile în simțire; și de aici, controversele, dezbinările, certurile, asemenea celor pe care le-a văzut însăși epoca apropiată de originea Bisericii.

Despre eretici scrie Irineu: „Ei mărturisesc, e drept, Scripturile, dar le pervertesc sensul"[11]. Iar Augustin: „Nu s-au născut ereziile și anumite dogme perverse, care prind sufletele în cursă și le aruncă în adânc, decât atunci când Sfintele Scripturi n-au fost bine înțelese"[12]. Așadar, pentru a armoniza mințile spre a produce și a menține acordul sentințelor, pe lângă Sfintele Scripturi era întotdeauna necesar un alt principiu. O cere înțelepciunea divină; căci Dumnezeu nu putea voi să fie o singură credință, dacă nu ar fi rânduit vreun mijloc potrivit

pentru a păstra această unitate: lucru pe care Sfintele Scripturi, precum vom spune îndată, îl declară în mod deschis. Desigur, puterea infinită a lui Dumnezeu nu este legată și înlănțuită de niciun lucru și se slujește de toate ca de instrumente docile și ascultătoare. Trebuie, așadar, să se cerceteze care este acest principiu exterior pe care Cristos l-a ales dintre cele ce stau în puterea Sa. Prin urmare se cuvine a readuce în minte principiile religiei creștine.

Să ne amintim lucruri adeverite nouă de dumnezeieștile Scripturi și tuturor cunoscute. Isus Cristos, prin virtutea Sa taumaturgică, dovedește dumnezeirea Sa și misiunea Sa divină; învață cu cuvântul mulțimile despre cele cerești și poruncește tuturor, cu făgăduința răsplătirilor și cu amenințarea pedepselor veșnice, să dea crezare celui ce învață. „Dacă nu fac lucrările Tatălui Meu, să nu Mă credeți" (In 10,37). „Dacă n-aș fi făcut între ei lucrări pe care nimeni altul nu le-a făcut, n-ar avea vină. Dar dacă fac asemenea lucrări și nu voiți să Mă credeți, credeți cel puțin lucrărilor Mele" (In 10,38).

Tot ceea ce poruncește, poruncește cu aceeași autoritate și, cerând asentimentul intelectului, nu face nicio excepție, nu distinge nimic. Așadar, cei care Îl auziseră pe Isus, dacă voiau să se mântuiască, erau obligați să primească nu numai doctrina Sa în genere, ci să consimtă pe deplin la toate cele de El învățate: căci este cu totul contrar ca, măcar într-un singur lucru, să nu se creadă lui Dumnezeu.

Venind vremea de a Se întoarce la cer, cu aceeași putere cu care fusese trimis de Tatăl, El Își trimite Apostolii, poruncindu-le să răspândească și să difuzeze doctrina Sa: „Mi s-a dat toată puterea în cer și pe pământ. Mergeți, așadar, și învățați toate neamurile… învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit" (Mt 28,18-20). Se vor mântui toți câți vor asculta de Apostoli, iar osândiți vor fi toți câți le vor refuza ascultarea. „Cine va crede și se va boteza se va mântui; iar cine nu va crede se va osândi" (Mc 16,16). Iar fiind lucru cu totul potrivit Providenței lui Dumnezeu să nu aleagă pe nimeni la un oficiu mare și înalt fără a-i da totodată cele de trebuință pentru a-l împlini bine, de aceea Isus Cristos a făgăduit că va trimite Apostolilor Săi Duhul adevărului și că acest Duh va rămâne în ei pentru totdeauna. „Dacă Mă duc, vi-L voi trimite (pe Mângâietorul)… Iar când va veni Duhul adevărului, El vă va călăuzi la tot adevărul" (In 16,7-13). „Eu voi ruga pe Tatăl și El vă va da un alt Mângâietor, ca să rămână cu voi în veci, Duhul adevărului" (In 14,16-17). „… El va da mărturie despre Mine, iar și voi veți da mărturie" (In 15,26-27). Prin urmare poruncește ca doctrina Apostolilor să fie primită cu religioasă supunere și păzită cu sfințenie ca fiind a Sa proprie. „Cine vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă; cine vă leapădă pe voi, pe Mine Mă leapădă" (Lc 10,16). De aceea Apostolii sunt ambasadori ai lui Isus Cristos, precum El este al Tatălui: „Precum M-a trimis Tatăl, așa vă trimit și Eu" (In 20,21); prin urmare, după cum Apostolii și discipolii trebuiau să fie supuși cuvintelor lui Isus Cristos, tot astfel trebuie să fie supuși cuvintelor Apostolilor toți cei ce sunt învățați de ei prin

poruncă divină. Așadar nu este îngăduit a respinge nici măcar una dintre învățăturile Apostolilor, după cum nu se poate respinge nimic din doctrina lui Cristos. Și, în adevăr, glasul Apostolilor, înzestrați cu Duhul Sfânt, a răsunat pretutindeni cu largă putere. Oriunde se opreau, acolo se înfățișau ca ambasadori ai lui Cristos: „Prin El (Isus Cristos) am primit harul apostolatului, spre a dobândi ascultarea credinței din partea tuturor neamurilor, spre slava numelui Său" (Rom 1,5); iar Dumnezeu întărește prin minuni misiunea lor divină: „Atunci ei au plecat și au propovăduit pretutindeni, iar Domnul lucra împreună cu ei și întărea cuvântul prin minunile ce-l însoțeau" (Mc 16,20). Și ce învățătură? Fără îndoială aceea care cuprindea în sine tot ceea ce învățaseră de la Învățător: căci în mod deschis înaintea tuturor declarau că nu puteau tăcea cele ce văzuseră și auziseră.

Dar, precum am spus în alt loc, această misiune apostolică nu era de așa natură încât să se poată sfârși odată cu persoana Apostolilor sau să se stingă odată cu trecerea timpului, fiind ea o misiune universală și rânduită pentru mântuirea neamului omenesc. Căci Apostolilor le-a poruncit Isus Cristos să predice „Evanghelia la toată făptura"; să poarte „numele Lui înaintea neamurilor și a regilor" și să fie „martorii Lui până la marginile pământului". Și le-a făgăduit, pentru împlinirea unei atât de mari misiuni, asistența Sa, nu pentru câțiva ani ori epoci determinate, ci pentru tot timpul până „la sfârșitul veacului". În această privință Ieronim spune: „Cel ce făgăduiește că va fi cu ucenicii Săi până la sfârșitul lumii arată limpede că ei vor

trăi întotdeauna și că El nu se va îndepărta niciodată de credincioși"[13]. Cum s-ar fi putut împlini acestea numai în Apostoli, supuși și ei, prin condiția omenească, morții? Era, așadar, în planurile Providenței ca magisteriul, instituit de Isus Cristos, să nu se sfârșească odată cu viața Apostolilor, ci să fie perpetuu. Căci îl vedem răspândindu-se și trecând, ca să spunem așa, din mână în mână. De aceea Apostolii au consacrat episcopi și au desemnat în chip deosebit pe aceia care aveau să le urmeze curând în slujirea cuvântului. Și nu s-au mulțumit cu aceasta, ci au poruncit și urmașilor lor să aleagă persoane vrednice, care, învestite cu aceeași autoritate, să aibă același însărcinare și oficiu de a învăța. „Tu, așadar, fiule al meu, întărește-te în harul care este în Isus Cristos; și cele ce ai auzit de la mine în fața multor martori, încredințează-le unor oameni credincioși, care să fie în stare să învețe și pe alții" (2Tim 2,1-2). Și de aceea, precum Cristos a fost trimis de Dumnezeu, iar Apostolii de Cristos, tot astfel episcopii și câți au urmat Apostolilor sunt trimiși de Apostoli. „Apostolii au fost rânduiți pentru noi vestitori ai Evangheliei de către Domnul nostru Isus Cristos, iar Isus Cristos a fost trimis de Dumnezeu. Așadar Cristos a fost trimis de Dumnezeu, iar Apostolii de Cristos; și una și alta s-au împlinit pe rând după voința lui Dumnezeu… Iar propovăduind cuvântul prin ținuturi și prin cetăți, au rânduit episcopi și diaconi, alegându-i dintre cei ce fuseseră dintre cei dintâi convertiți, după ce le încercaseră vrednicia… I-au rânduit pe cei de mai sus și au poruncit apoi ca, după moartea lor, alți bărbați vrednici să le ia locul în slujire"[14]. Este, așadar,

indispensabil, pe de o parte, ca oficiul de a învăța cele pe care le-a învățat Cristos să fie statornic și neschimbător, iar pe de altă parte, ca datoria de a primi și a mărturisi întreaga doctrină a Apostolilor să fie de asemenea statornică și neschimbătoare. Iar aceasta Ciprian o ilustrează strălucit prin aceste cuvinte: „Când Domnul nostru Isus Cristos a afirmat în Evanghelia Sa că sunt dușmanii Lui cei ce nu sunt cu El, n-a arătat vreo specie de erezie, ci i-a arătat ca potrivnici ai Săi pe toți cei ce, nefiind cu El și nici adunând cu El, risipesc turma Sa, zicând: Cine nu este cu Mine este împotriva Mea; și cine nu adună cu Mine risipește"[15].

Învățată prin asemenea precepte, Biserica, amintindu-și propriul oficiu, nu s-a îngrijit niciodată cu mai multă stăruință de a se osteni cu tot zelul și cu tot efortul decât atunci când a fost vorba de a păzi în întregime integritatea credinței și de a-i socoti răzvrătiți și a-i alunga din sânul ei pe cei ce nu cugetau ca ea în vreun articol oarecare al doctrinei sale. Arienii, montaniștii, novațienii, quartodecimanii, eutihienii nu părăsiseră, desigur, în întregime doctrina catolică, ci numai într-o parte; totuși, cine nu știe că ei au fost declarați eretici și izgoniți din sânul Bisericii? În același fel au fost apoi condamnați, în diferite timpuri, toți cei ce au fost autori de doctrine perverse. „Nimic nu poate fi mai primejdios decât acești eretici, care, deși străbat întregul (al doctrinei) fără greșeli, printr-un singur cuvânt, ca printr-o picătură de otravă, infectează credința curată și neîntinată a tradiției divine și apostolice"[16]. Acesta a fost, într-adevăr,

întotdeauna felul de a se purta al Bisericii, și aceasta și după unanima judecată a sfinților Părinți, care i-au socotit întotdeauna eretici și excomunicați pe toți aceia care, chiar și puțin, s-au abătut de la doctrina propusă de legitimul magisteriu. Epifanie, Augustin, Teodoret au alcătuit un lung catalog al ereziilor vremurilor lor. Augustin observă că erori de tot felul pot prolifera; iar dacă cineva aderă chiar și la una singură dintre ele, prin aceasta se separă de unitatea catolică: „Cine crede aceste lucruri (adică ereziile arătate), prin aceasta însăși nu trebuie socotit sau numit creștin catolic. Pot fi și se pot naște și alte erezii, care nu sunt amintite în această lucrare a noastră; dacă cineva va adera la vreuna dintre ele, nu va fi creștin catolic"[17].

Fericitul Pavel, în Epistola către Efeseni, stăruie asupra felului de a păzi unitatea despre care vorbim, așa cum a fost rânduită prin voință divină. El mai întâi îndeamnă să se păstreze cu mare străduință concordia sufletelor: „Străduiți-vă să păstrați unitatea Duhului prin legătura păcii" (IV, 3 și urm.); iar, fiindcă sufletele nu pot fi pe deplin în armonie prin caritate, dacă intelectele nu consimt în credință, voiește ca în toți să fie o singură credință: „Un singur Domn, o singură credință"; și atât de desăvârșit una, încât să înlăture orice primejdie de a rătăci: „Atunci nu vom mai fi copii, purtați și aruncați încoace și încolo de orice vânt de doctrină, prin vicleniile oamenilor și prin șiretenia de a insufla eroarea". Și aceasta, zice el, trebuie păzită nu pentru un timp oarecare, ci „până când toți

împreună vom ajunge la unitatea credinței… la măsura staturii plinătății lui Cristos".

Dar al acestei unități, unde a pus Isus Cristos principiul spre a o întemeia și păvăza spre a o păstra? În aceasta: „El însuși a rânduit pe unii apostoli… pe alții păstori și învățători, pentru a-i face pe sfinți în stare să-și împlinească slujirea, spre zidirea trupului lui Cristos" (Ef 4,11-12). Pentru care lucru, încă din cea mai îndepărtată vechime, doctorii și Părinții Bisericii obișnuiau să urmeze această regulă și s-o apere într-un glas. Astfel spune Origen: „De câte ori (eretici) arată Scripturile canonice, pe care orice creștin le primește și în care crede, par să zică: Iată cuvântul adevărului. Dar noi nu trebuie să-i credem, nici să ne depărtăm de întâia tradiție bisericească, nici să credem altfel decât precum, prin succesiune, Bisericile lui Dumnezeu ne-au predat"[18]. Iar Irineu afirmă: „Adevărata doctrină este aceea a Apostolilor… după succesiunile episcopilor… expunere plină de Scripturi, păstrată cu grijă și fără înșelăciune, care a ajuns până la noi"[19]. Tertulian spune: „Este sigur că orice doctrină care este conformă cu cele ținute de Bisericile apostolice primitive este adevărată și fără îndoială mărturisește ceea ce Bisericile au primit de la Apostoli, Apostolii de la Cristos, iar Cristos a primit de la Dumnezeu… Avem comuniune cu Bisericile apostolice; în niciuna dintre ele nu este o doctrină diferită: aceasta este mărturia adevărului"[20]. Ilarie, apoi, afirmă: „(Cristos, învățând din corabie) arată că cei care sunt în afara Bisericii nu pot înțelege cuvântul divin. Căci corabia este chipul

Bisericii; cei care sunt în afara ei și cei ce stau goi și nefolositori pe țărm nu pot pricepe cuvântul vieții, pus și propovăduit în ea"[21]. Rufin îl laudă pe Grigorie Nazianz și pe Vasile, pentru că „se dăruiau numai studiului cărților Sfintei Scripturi și le tâlcuiau nu urmând propria lor pricepere, ci potrivit autorității și scrierilor autorilor de mai înainte, care, la rândul lor, primiseră regulile interpretării din succesiunea apostolică"[22].

Din cele spuse se vede, așadar, că Isus Cristos a instituit în Biserică un „magisteriu viu, autentic și perpetuu", pe care El însuși l-a întărit cu puterea Sa, l-a însuflețit cu Duhul adevărului și l-a autentificat prin minuni; și a voit și a poruncit ca preceptele doctrinei Sale să fie primite ca ale Sale. Așadar, ori de câte ori acest magisteriu declară că acest sau acel dogm este cuprins în corpul doctrinei dumnezeiește revelate, fiecare trebuie să-l țină drept adevărat; fiindcă, dacă ar putea fi fals, ar urma că însuși Dumnezeu ar fi autorul rătăcirii omului, ceea ce este cu neputință: „O, Doamne, dacă este eroare, am fost înșelați de Tine"[23]. Prin urmare, înlăturându-se orice pricină de îndoială, cui i-ar fi îngăduit să lepede măcar una dintre aceste adevăruri, fără ca prin aceasta însăși să cadă în erezie și fără ca, despărțindu-se de Biserică, să respingă în ansamblu întreaga doctrină creștină? Căci aceasta este însăși firea credinței: nimic nu-i este atât de potrivnic precum a primi un dogm și a lepăda altul. Biserica declară limpede că credința este o „virtute supranaturală, prin care, inspirați și ajutați de harul lui Dumnezeu, credem că sunt adevărate

lucrurile de El revelate, nu pentru adevărul intrinsec al acelora cunoscut cu lumina naturală a raţiunii, ci pentru autoritatea aceluiaşi Dumnezeu revelator, care nu poate nici înşela, nici a fi înşelat"[24]. Dacă, aşadar, se cunoaşte că un adevăr a fost revelat de Dumnezeu şi totuşi nu se crede, urmează că nimic nu se crede prin credinţă divină. Căci ceea ce Iacob Apostolul hotărăşte despre vină în materie de moravuri trebuie afirmat şi despre o opinie greşită în materie de credinţă: „Oricine va fi greşit într-un singur punct s-a făcut vinovat de toate". Ba chiar, cu atât mai mult trebuie spus aceasta despre credinţă decât despre aceea. Căci, mai puţin propriu-zis se spune că a fost călcată toată legea de către cel ce a călcat-o într-un singur lucru, neputându-se vedea în el, decât interpretându-i voinţa, un dispreţ faţă de maiestatea lui Dumnezeu Legislatorul. În schimb, cel care, fie şi într-un singur punct, nu consimte la adevărurile revelate a pierdut cu totul credinţa, întrucât refuză să-L venereze pe Dumnezeu ca Adevăr suprem şi ca motiv propriu al credinţei; de aceea Augustin spune: „În multe lucruri sunt de acord cu mine, în câteva puţine nu; dar pentru acele puţine în care nu sunt de acord cu mine, nu le folosesc la nimic cele multe în care sunt de acord cu mine"[25].

Şi pe drept; căci cei care iau din doctrina creştină ceea ce le place se sprijină nu pe credinţă, ci pe propria judecată; şi, neaducând „tot intelectul lor la ascultarea lui Cristos" (1Cor 10,5), ascultă mai degrabă de ei înşişi decât de Dumnezeu. „Voi, zicea Augustin, care în Evanghelie credeţi ceea ce voiţi

și nu credeți ceea ce nu voiți, credeți mai degrabă vouă înșivă decât Evangheliei"[26].

De aceea Părinții Conciliului Vatican nu au decretat nimic nou, ci au avut numai înaintea ochilor instituirea divină, vechea și statornica doctrină a Bisericii și însăși natura credinței, când au decretat: „Prin credință divină și catolică trebuie crezut tot ceea ce este cuprins în cuvântul lui Dumnezeu scris sau transmis și este propus de Biserică, fie prin definiție solemnă, fie prin magisteriul ordinar și universal, ca adevăr revelat de Dumnezeu"[27]. Prin urmare, fiind limpede că Dumnezeu voiește în mod absolut în Biserica Sa unitatea credinței și cunoscând care este ea și prin ce principiu trebuie păzită, prin poruncă divină, să ni se îngăduie a îndrepta către cei care nu stăruiesc a-și închide urechile la adevăr următoarele cuvinte ale lui Augustin: „Văzând noi atâta belșug de ajutoare din partea lui Dumnezeu, atâta folos și rod, vom șovăi să ne închidem în sânul acelei Biserici care (și după mărturisirea neamului omenesc), de la Scaunul Apostolic prin succesiunea episcopilor, în ciuda faptului că în jurul ei latră în zadar ereticii, deja condamnați fie de opinia poporului, fie de greaua judecată a Conciliilor, fie de măreția minunilor, a ajuns la culmea autorității? A-i tăgădui întâietatea este propriu ori unei impietăți extreme, ori unei aroganțe pripite… Iar dacă orice artă, oricât de umilă și de ușoară, pentru a putea fi învățată, cere un învățător sau un maestru, ce poate fi mai trufaș și mai temerar decât a nu voi să cunoaștem cărțile care

cuprind misterele divine de la tâlcuitorii lor sau, neştiindu-le, a voi să le osândim?"[28].

Este, aşadar, fără îndoială, sarcina Bisericii să păzească doctrina lui Cristos şi s-o răspândească neschimbată şi nealterată. Şi nici aceasta nu este totul; ba chiar nici în aceasta nu se cuprinde scopul pentru care Biserica a fost întemeiată. Căci, după cum Isus Cristos S-a jertfit pentru mântuirea neamului omenesc şi, în acest scop, a îndreptat tot ceea ce a învăţat şi a lucrat, tot astfel a voit ca Biserica să caute, în adevărul doctrinei, ceea ce este necesar pentru sfinţirea şi mântuirea veşnică a oamenilor.

Or, numai credinţa nu ajunge pentru a atinge o ţintă atât de mare şi înaltă, ci sunt necesare atât acel cult drept şi evlavios adus lui Dumnezeu, care stă mai ales în jertfa divină şi în participarea la sacramente, cât şi sfinţenia legilor şi a disciplinei.

Toate acestea trebuie să le cuprindă în sine Biserica, care continuă în timp oficiul Mântuitorului. Ea singură dă muritorilor acea religie desăvârşită pe care El a voit s-o întrupeze în ea şi singură împărtăşeşte acele lucruri care, potrivit rânduielii Providenţei, sunt instrumentele mântuirii.

Şi în acelaşi fel în care doctrina cerească nu a fost niciodată lăsată în voia minţii şi a voinţei omului, ci, învăţată mai întâi de Cristos, a fost apoi încredinţată în chip deosebit, precum s-a spus deja, magisteriului Bisericii, tot astfel puterea de a săvârşi şi administra tainele dumnezeieşti, împreună cu

puterea de a conduce și guverna, nu a fost comunicată de Dumnezeu fiecărui individ al poporului creștin, ci unor persoane alese. Căci nu altora decât Apostolilor și legitimilor lor succesori se referă acele cuvinte ale lui Isus Cristos: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia… botezându-i… Faceți aceasta în amintirea Mea… Cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate". Tot astfel numai Apostolilor și urmașilor lor le-a poruncit să păstorească turma Sa, adică să guverneze întreaga creștinătate, și, în consecință, le-a poruncit credincioșilor să le fie supuși și ascultători. Toate aceste oficii apostolice sunt cuprinse de Pavel într-o singură sentință: „Fiecare să ne socotească drept slujitori ai lui Cristos și administratori ai tainelor lui Dumnezeu" (1Cor 4,1).

De aceea Isus Cristos a chemat pe toți muritorii, de față și viitori, să-L urmeze ca pe Cap și Mântuitor, nu numai ca pe niște indivizi, ci și ca pe unii asociați și uniți împreună cu adevărat și din inimă, astfel încât, dintr-o mulțime, să alcătuiască un popor constituit juridic în societate: unul prin unitatea credinței, a scopului și a mijloacelor, supus unei singure și unice puteri. Astfel El a așezat în Biserică toate acele principii naturale care dau naștere societății omenești, în care indivizii ajung la desăvârșirea proprie naturii lor; căci El a așezat în Biserică tot ceea ce este necesar pentru ca aceia care voiesc să fie fii adoptivi ai lui Dumnezeu să poată dobândi o desăvârșire potrivită demnității lor și să obțină mântuirea. Biserica, așadar, precum am arătat în altă parte, este călăuză către cele cerești; ei i-a dat Dumnezeu însărcinarea de a

rândui și statornici tot ceea ce privește religia și de a guverna, cu putere proprie și cu deplină libertate, societatea creștină. De aceea, ori nu cunosc bine Biserica, ori o calomniază cu rea-credință aceia care o acuză că ar voi să se amestece în treburile civile ori să invadeze drepturile Statului. Ba dimpotrivă, Dumnezeu a făcut ca Biserica să fie cu mult mai presus decât toate celelalte societăți; căci scopul către care tinde este cu atât mai înalt decât acela la care țintesc celelalte societăți, cu cât harul este mai presus de natură și bunurile nemuritoare mai presus de cele trecătoare.

Biserica este o societate divină prin originea sa; supranaturală prin scopul său și prin mijloacele rânduite în mod imediat către acesta; și este omenească fiindcă se compune din oameni. Într-adevăr, o vedem adesea în Sfânta Scriptură arătată cu nume care desemnează o societate desăvârșită. Căci este numită nu numai Casa lui Dumnezeu, Cetate pusă pe munte, unde este necesar să se adune toate neamurile, ci și Staul, în care trebuie să se strângă toate oițele lui Cristos sub un singur păstor, ba chiar Împărăție pe care Dumnezeu a întemeiat-o și care va dăinui în veac, și, în sfârșit, Trupul lui Cristos, mistic, da, dar viu, desăvârșit alcătuit și rezultând din multe mădulare, care nu au aceeași lucrare și totuși rămân unite împreună sub același cap, care le conduce și le guvernează.

Nu se poate cugeta la o adevărată și desăvârșită societate între oameni fără o putere supremă care s-o conducă. Isus Cristos trebuie, așadar, să fi pus asupra Bisericii un conducător suprem, căruia toată mulțimea creștinilor să-i fie supusă și să-i

asculte. Din acest motiv, după cum pentru unitatea Bisericii, în măsura în care este „adunare a credincioșilor", se cere în chip necesar unitatea credinței, tot astfel pentru unitatea aceleiași, în măsura în care este o societate întemeiată dumnezeiește, se cere prin drept divin „unitatea de guvernare", care produce și cuprinde în sine „unitatea comuniunii". „Iar unitatea Bisericii este așezată în aceste două lucruri: în unirea reciprocă a membrilor Bisericii, adică în comuniune; și în corespondența tuturor membrilor Bisericii cu un singur Cap"[29].

De aici se poate înțelege că oamenii se despart de unitatea Bisericii nu mai puțin prin schismă decât prin erezie. „Între erezie și schismă este, după opinia comună, această deosebire: erezia are un dogm pervers, schisma însă se desparte de Biserică printr-o ruptură episcopală"[30]. În aceasta se învoiește și Hrisostom, zicând: „Eu spun și mărturisesc că nu este un rău mai mic a sfâșia Biserica decât a cădea în erezie"[31]. Prin urmare, dacă nu poate fi dreaptă vreo erezie, din aceeași pricină nu există schismă care să poată fi îndreptățită. „Nimic nu este mai grav decât sacrilegiul unei schisme… nu există niciodată o necesitate dreaptă de a rupe unitatea"[32].

Care este apoi această putere, căreia toți creștinii trebuie să-i asculte, nu se poate determina altfel decât după ce se cercetează și se cunoaște voința lui Cristos.

Desigur, Cristos este Re în veci și, deși nevăzut, păzește și guvernează neîncetat din cer împărăția Sa; dar, fiindcă a voit ca aceasta să fie vizibilă, trebuia să desemneze pe cineva care, după înălțarea Sa la cer, să-I țină locul pe pământ. „Oricine ar afirma, zice Toma, că unicul cap și unicul păstor al Bisericii este numai Cristos, care este unicul mire al unicei Biserici, nu s-ar exprima cu precizie. Căci este evident că însuși Cristos lucrează sacramentele Bisericii, El botează, El iartă păcatele, El, adevărat preot, S-a jertfit pe altarul crucii și, prin virtutea Sa, în fiecare zi se consacră trupul Său pe altar; și totuși, fiindcă nu avea să fie trupește și personal de față la toți credincioșii în viitor, a ales slujitori, prin care să poată împărți cele arătate, precum s-a spus mai sus (cap. 74). Din aceeași pricină, înainte de a lipsi Biserica de prezența Sa trupească, I-a fost necesar să rânduiască pe cineva care, în locul Său, să aibă grijă de ea. De aceea i-a spus lui Petru, înainte de înălțare: Paște oițele Mele"[33]. Așadar, Isus Cristos a dat Bisericii, ca conducător suprem, pe Petru și, în același timp, a statornicit ca această putere, instituită pentru totdeauna spre mântuirea comună, să se transmită ca o moștenire urmașilor, în care însuși Petru supraviețuiește cu autoritate neîncetată. Căci a făcut acea făgăduință însemnată lui Petru și nimănui altuia: „Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica Mea" (Mt 16,18). „Domnul a vorbit lui Petru, numai lui, pentru ca dintr-unul singur să întemeieze unitatea"[34]. „Fără a adăuga alte cuvinte… (Isus) îl numește pe tatăl lui și pe el însuși pe nume (fericit ești tu, Simone, fiul lui Iona), dar apoi nu îngăduie să se mai cheme încă Simone, revendicându-l de

acum întreg pentru Sine, pentru planurile Sale, și, printr-o comparație plină de înțeles, a voit să se numească Petru de la piatră, pentru că pe el avea să-și întemeieze Biserica"[35]. Din profeția amintită este limpede că, prin voința și rânduiala lui Dumnezeu, Biserica se întemeiază pe fericitul Petru, precum clădirea pe temelia sa.

Iar firea și puterea temeiului stă în a face ca părțile felurite ale clădirii să rămână legate între ele și ca lucrării să-i fie necesară acea legătură de statornicie și tărie fără de care orice clădire se prăbușește. Așadar, este propriu lui Petru a sprijini și a păstra unită și tare, într-o alcătuire nedesfăcută, Biserica. Dar cine ar putea împlini o însărcinare atât de grea fără puterea de a porunci, a opri și a judeca, care, cu adevărat și propriu-zis, se numește jurisdicție? Căci numai prin virtutea acestei puteri se cârmuiesc cetățile și statele. Un primat de onoare și acea slabă facultate de a sfătui și a mustra, care se numește conducere, nu pot folosi prea mult nici unității, nici tăriei.

Puterea de care vorbim ne este arătată și întărită de acele cuvinte: „Și porțile iadului nu vor birui împotriva ei". „La ce se referă, întreabă Origen, cuvântul ea? La piatra pe care Cristos zidește Biserica, ori la Biserica însăși? Vorba este ambiguă: va voi să spună că piatra și Biserica sunt aproape unul și același lucru? Eu cred tocmai că aceasta este adevărat; căci nici împotriva pietrei, pe care Cristos zidește Biserica, nici împotriva Bisericii nu vor birui porțile iadului"[36]. Puterea, așadar, a acelei sentințe dumnezeiești este aceasta: orice violență ori vicleșug ar întrebuința vrăjmașii văzuți și

nevăzuți, nu va fi niciodată ca Biserica încredințată lui Petru să cadă și să piară: „Biserica, fiind clădirea lui Cristos, care și-a zidit cu înțelepciune casa pe piatră, nu poate fi pradă porților iadului, care pot, ce-i drept, birui împotriva oricărui om care ar fi în afara pietrei și a Bisericii, dar nu împotriva ei"[37]. Așadar, Dumnezeu a încredințat lui Petru Biserica Sa, ca el, în calitate de apărător neînvins, s-o păstreze neîncetat nevătămată. De aceea l-a învestit cu puterea necesară, căci, pentru a apăra orice societate de oameni, celui ce trebuie s-o apere îi este indispensabil dreptul de a porunci. Isus, pe lângă aceasta, a adăugat: „Și ție îți voi da cheile împărăției cerurilor". El continuă să vorbească despre Biserică, pe care puțin mai înainte o numise a Sa și despre care afirmase că vrea s-o întemeieze pe Petru ca pe temelie. Biserica este închipuită nu numai ca o clădire, ci și ca o împărăție; și nimeni nu ignoră că cheile sunt simbolul poruncii; de aceea, când Isus a făgăduit lui Petru „cheile împărăției cerurilor", i-a făgăduit că îi va da puterea și dreptul asupra Bisericii: „Fiul (Tatălui) i-a dat (lui Petru) însărcinarea de a răspândi în toată lumea cunoașterea Tatălui și a Sa; și unui om muritor i-a dat toată puterea în cer, când i-a încredințat cheile, și a întins Biserica în toată lumea și a arătat-o mai statornică decât cerurile"[38]. Se potrivesc cu acestea celelalte cuvinte ale lui Cristos: „Și ceea ce vei lega pe pământ va fi legat în ceruri; și ceea ce vei dezlega pe pământ va fi dezlegat în ceruri". Cuvintele metaforice de a lega și de a dezlega arată dreptul de a face legi și, totodată, puterea de a judeca și de a pedepsi. Această putere este afirmată atât de largă și de atâta virtute încât orice ar fi decretat prin ea va fi

întărit de Dumnezeu. Prin urmare ea este supremă și cu totul liberă, ca una ce nu are superior pe pământ: cuprinde întreaga Biserică și toate lucrurile încredințate ei.

Domnul Cristos își împlinește apoi făgăduința după învierea Sa, când, întrebându-l de trei ori pe Petru dacă Îl iubește, îi spune cu glas de poruncă: „Paște mielușeii Mei… Paște oițele Mele" (In 21,16-17). Astfel Cristos a voit să-i fie încredințate lui, ca păstor, toate oițele care aveau să intre în staulul Său. „Domnul nu se îndoiește, zice Sfântul Ambrozie, fiindcă nu întreabă ca să învețe, ci ca să învețe, arătându-ni-l pe acela pe care, fiind aproape să se suie la cer, ni-l lăsa ca Vicar al iubirii Sale… Și, fiindcă el singur dintre toți mărturisește (credința sa), este pus înaintea tuturor… pentru ca cel mai desăvârșit să-i cârmuiască pe cei mai desăvârșiți"[39]. Oficiul și datoria păstorului este de a conduce turma și de a-i procura binele prin sănătatea pășunilor, prin îndepărtarea primejdiilor, prin păstrarea ei de curse și prin apărarea ei de violență: pe scurt, prin a o conduce și a o guverna. Fiind, așadar, Petru păstorul pus peste toată turma lui Cristos, el a primit puterea de a cârmui pe toți oamenii, pentru a căror mântuire Isus Cristos a rânduit prin sângele Său: „Pentru ce, întreabă Hrisostom, și-a vărsat El sângele? Ca să răscumpere acele oițele pe care le-a încredințat lui Petru și urmașilor săi"[40].

Și deoarece este necesar ca toți creștinii să fie uniți între ei prin comuniunea unei credințe neschimbătoare, de aceea Domnul Cristos, prin puterea rugăciunilor Sale, a obținut ca Petru, în exercitarea puterii sale, să nu greșească niciodată în

credință: „Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta" (Lc 22,32); și i-a poruncit ca, la nevoie, să împărtășească fraților săi lumină și tărie: „Întărește pe frații tăi" (Lc 22,32). A voit, pe scurt, ca acela pe care îl rânduise temelia Bisericii să fie și bastionul credinței. „Oare nu putea, zice Sfântul Ambrozie, să întărească credința aceluia căruia, prin propria Sa autoritate, îi dădea împărăția și pe care, numindu-l piatră, l-a arătat ca temelie a Bisericii?"[41]. Același Isus a voit ca anumite nume, însemnând lucruri mari, care „I se cuvin Lui prin propria Sa putere, să fie îndreptate și către Petru prin participare cu El însuși"[42], pentru ca din împărtășirea titlurilor să se arate și cea a puterilor. Și astfel Cel care este „piatra unghiulară, pe care toată zidirea crește bine alcătuită spre a fi templu sfânt în Domnul" (Ef 2,21) îl statornicește pe Petru ca piatră de temelie a Bisericii. „După ce a auzit (ești piatră), a fost lăudat. Deși este piatră, însă nu este piatră ca Cristos, ci ca Petru. Căci Cristos este în mod esențial piatra neclintită; iar Petru este prin (această) piatră. Căci Isus dăruiește demnitățile Sale, dar nu se epuizează… Este preot și face preoți… este piatră și face piatră"[43]. Însuși Regele Bisericii, care „ține cheia lui David, și când deschide nimeni nu închide, și când închide nimeni nu deschide" (Ap 3,7), dând lui Petru cheile, îl declară principe al societății creștine. Și tot astfel Păstorul suprem, care Se numește pe Sine „păstor bun", îi dă lui Petru cârmuirea „mielușeilor și a oițelor Sale": „Paște mielușeii, paște oițele". Hrisostom comentează: „Deosebit era (Petru) între Apostoli, gura ucenicilor, capul colegiului lor… Și (Isus), ca să-i arate că de acum înainte se

cuvenea să aibă încredere în el, uitând lepădarea, îi încredințează cârmuirea fraților, zicând: Dacă Mă iubești, prezidează fraților"[44]. În sfârșit, Cel care ne întărește „în orice faptă și cuvânt bun" (2Tes 2,16) i-a poruncit lui Petru să „întărească pe frații săi". Pe drept spunea Leon cel Mare: „În toată lumea, numai Petru este ales ca să fie pus în frunte și chemării tuturor neamurilor, și tuturor Apostolilor, și tuturor Părinților Bisericii; pentru ca, deși sunt mulți în poporul lui Dumnezeu preoții și mulți păstorii, toți, totuși, să fie cârmuiți de Petru, deși Cristos, prin el în primul rând, îi guvernează pe toți"[45]. Iar Grigorie cel Mare scria astfel împăratului Mauriciu Augustus: „Este evident tuturor celor ce cunosc Evanghelia că, prin cuvântul Domnului, grija întregii Biserici a fost încredințată Apostolului Petru, principele tuturor Apostolilor… El a primit cheile împărăției cerurilor; lui i s-a dat puterea de a lega și de a dezlega; lui i-au fost încredințate grija și principatul întregii Biserici"[46]. Iar acest principat, fiind cuprins în însăși alcătuirea și rânduiala Bisericii ca parte principală, sau mai degrabă ca principiu al unității și temei al existenței ei perpetue, nu putea pieri odată cu Petru, ci trebuia să se transmită de la unul la altul urmașilor săi.

De aceea Sfântul Leon spunea: „Rămâne, așadar, rânduiala adevărului, iar fericitul Petru, stăruind în tăria pietrei primite, nu părăsește cârmuirea Bisericii"[47]. Prin urmare, Pontifii, care îi urmează lui Petru în episcopatul roman, dobândesc prin drept divin autoritatea supremă asupra Bisericii. „Noi definim, zic Părinții Conciliului din Florența, că sfântul Scaun

Apostolic și Pontiful Roman au primatul peste întregul orbe, și că același Pontif Roman este urmașul fericitului Petru, principele Apostolilor, adevărat Vicar al lui Cristos, cap al întregii Biserici, părinte și doctor al tuturor creștinilor; lui, în persoana fericitului Petru, i-a fost dat de Isus Cristos, Domnul nostru, deplina putere de a paște, a conduce și a guverna întreaga Biserică, după cum se afirmă și în actele Conciliilor ecumenice și în sfintele canoane"[48]. Iar Conciliul Lateran IV definește în chip asemănător: „Biserica Romană, prin rânduiala Domnului, întrece pe toate celelalte prin puterea sa ordinară, ca aceea care este mamă și învățătoare a tuturor creștinilor". Aceste hotărâri fuseseră precedate de consimțământul întregii antichități, care i-a venerat întotdeauna pe episcopii romani ca legitimi urmași ai fericitului Petru. Și cine nu cunoaște atâtea și atât de strălucite mărturii ale sfinților Părinți în această privință? Luminoasă este aceea a lui Irineu, care, vorbind despre Biserica Romană, spune: „Cu această Biserică, din pricina unei mai vrednice întâietăți, este necesar să se unească orice Biserică"[49]. Iar Ciprian, vorbind despre aceeași Biserică Romană, o numește „rădăcină și mamă a Bisericii catolice"[50], „Catedra lui Petru și Biserica principală din care a izvorât unitatea preoției"[51]. O numește Catedra lui Petru, fiindcă acolo șade urmașul lui Petru; Biserică principală, pentru primatul conferit lui Petru și legitimilor săi urmași; din care a izvorât unitatea, fiindcă pricina eficientă a unității în creștinism este Biserica Romană. Și astfel Ieronim se adresează lui Damasus: „Eu vorbesc cu urmașul pescarului și ucenicul Crucii… Cu fericirea ta, adică

cu Catedra lui Petru, eu mă unesc prin comuniune. Știu bine că pe acea piatră este zidită Biserica". Era obiceiul lui să recunoască un catolic după unirea pe care o avea cu Scaunul roman al lui Petru; și spunea: „Dacă cineva este unit cu Catedra lui Petru, este de partea mea"[52]. În același fel Augustin mărturisește pe față că „în Biserica Romană a înflorit întotdeauna întâietatea Catedrei Apostolice"[53] și tăgăduiește că ar fi catolic oricine se abate de la credința romană: „Să nu crezi că ai adevărata credință catolică, dacă nu înveți necesitatea de a avea credința romană"[54]. Același lucru îl afirmă Ciprian: a avea comuniune cu Corneliu „este același lucru cu a avea comuniune cu Biserica catolică"[55]. De asemenea Maxim Mărturisitorul învață că semn propriu al adevăratei credințe și al adevăratei comuniuni este ascultarea față de Pontiful Roman: „De aceea, dacă nu voiește să fie eretic, să nu asculte și să nu mulțumească pe acesta ori pe acela… să se grăbească a mulțumi Scaunului Roman. Făcând aceasta, în chip obișnuit și pretutindeni toți îl vor socoti pios și drept. Căci vorbește fără folos și în zadar cel ce face altfel și nu mulțumește și nu imploră pe fericitul Papă al preasfintei Biserici Romane, adică Scaunul Apostolic". Și dă următoarea rațiune: „Între toate sfintele Biserici ale lui Dumnezeu care se află pe pământ, aceasta a primit (și are), de la însuși Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, și de la toate sfintele Concilii, potrivit sfintelor canoane și regulilor precise, porunca, autoritatea și puterea de a lega și de a dezlega. Când leagă sau dezleagă ceva, și în cer este ratificat de Cuvântul, care poruncește stăpânirilor cerești"[56]. Așadar, ceea ce exista deja în credința

creștină, ceea ce nu un singur popor ori o singură epocă, ci toate veacurile, și Răsăritul împreună cu Apusul recunoșteau și păzeau în mod obișnuit, a fost amintit la Conciliul din Efes de preotul Filip, legatul Papei, fără ca cineva să se ridice împotrivă: „Nimeni nu poate îndoi, ba este cunoscut tuturor, de veacuri, că sfântul și fericitul Petru, principele și capul Apostolilor, stâlpul credinței și temelia Bisericii catolice, a primit de la Domnul nostru Isus Cristos, Mântuitorul și Răscumpărătorul neamului omenesc, cheile împărăției, și i s-a dat puterea de a dezlega și a reține păcatele: el, care până acum și pentru totdeauna trăiește și își exercită puterea în urmașii săi"[57]. La același argument se referă sentința Conciliului Calcedonului: „Petru, prin Leon… a vorbit"[58]; la care răsună glasul Conciliului Constantinopolitan III: „Principele suprem al Apostolilor era de acord cu noi; am avut cu noi, de fapt, pe imitatorul și urmașul său în Scaun… părea hârtie și cerneală, și totuși Petru vorbea prin Agaton"[59]. În formula profesiunii catolice propusă de Ormisda la începutul secolului al șaselea și subscrisă de împăratul Iustinian și de patriarhii Epifanie, Ioan și Menna se declară cu cuvinte puternice: „Deoarece nu se poate trece cu vederea afirmația Domnului nostru Isus Cristos: Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica Mea,… ceea ce s-a spus este dovedit prin fapte, căci în Scaunul Apostolic religia catolică a fost păstrată întotdeauna fără pată"[60].

Nu voim să aducem mai departe mărturiile una câte una; dar va fi de ajuns aici să amintim formula de credință pe care a

mărturisit-o Mihail Paleologul la al doilea Conciliu din Lyon: „Sfânta Biserică Romană are un primat și principat suprem și deplin asupra întregii Biserici catolice; și (Paleologul), cu toată adevărul și umilința, recunoaște că ea l-a primit cu deplină putere de la însuși Domnul, în persoana fericitului Petru, principele și capul Apostolilor, al cărui urmaș este Pontiful Roman. Și deoarece acesta, mai presus de toți, este ținut a apăra adevărul credinței, astfel, dacă se vor ivi chestiuni în legătură cu ea, el trebuie, prin sentința sa, să le definească"[61].

Deși puterea lui Petru este supremă și deplină, să nu se creadă totuși că ea este singura. Căci Cel care l-a pus pe Petru temelia Bisericii „a ales și doisprezece… cărora le-a dat numele de Apostoli" (Lc 6,13). După cum este necesar ca autoritatea lui Petru să se perpetueze în Pontiful Roman, tot astfel episcopii, ca urmași ai Apostolilor, moștenesc puterea ordinară, și, prin urmare, ordinul episcopal atinge în mod necesar alcătuirea intimă a Bisericii. Deși ei nu au o autoritate supremă, deplină și universală, totuși nu trebuie socotiți ca simpli vicari ai Pontifilor romani, fiindcă au o putere proprie și, cu adevăr, se numesc păstori ordinari ai popoarelor pe care le cârmuiesc.

Însă, deoarece urmașul lui Petru este unul singur, iar urmașii Apostolilor sunt mulți, se cuvine să se vadă care sunt, prin constituire divină, raporturile acestora cu acela. Mai întâi, este sigură și evidentă necesitatea unirii episcopilor cu urmașul lui Petru; căci, desfăcându-se această legătură, în mod necesar se destramă și se risipește însăși mulțimea creștinilor, astfel încât

nu poate alcătui în niciun fel un singur trup și o singură turmă. „Mântuirea Bisericii atârnă de demnitatea marelui preot; și dacă nu i se dă o putere specială și mai presus de toți, vor fi în Biserică tot atâtea schisme câți sunt preoții"[62].

De aceea este bine a se lua aminte că nimic nu a fost dat Apostolilor separat de Petru, dar multe i-au fost date lui Petru separat de Apostoli. Ioan Hrisostom, tâlcuind afirmația lui Cristos (In 21,15), întreabă: „De ce Cristos, lăsând pe ceilalți, vorbește despre acestea numai cu Petru?"; și răspunde: „Pentru că era cel dintâi între Apostoli, gura ucenicilor, capul colegiului lor"[63]. Căci el singur fusese rânduit de Cristos temelia Bisericii; lui i s-a dat puterea de a lega și de a dezlega; numai lui i s-a dat să păstorească. În schimb, ceea ce au primit Apostolii din autoritate și slujire au primit împreună cu Petru: „Dacă dăruirea dumnezeiască a voit ca ceva să fie comun lui (Petru) cu ceilalți prinți (Apostoli), nu i-a dat exclusiv lui ceea ce nu le-a refuzat celorlalți… Primind singur multe lucruri, nimic nu a trecut la cineva fără participarea lui"[64]. De aceea este limpede că episcopii cad din dreptul și din puterea de a guverna atunci când, de bunăvoie, se despart de Petru și de urmașii lui. Căci, prin schismă, se smulg din temelia pe care trebuie să se sprijine toată clădirea; sunt, așadar, excluși din însăși clădirea și, din aceeași pricină, separați de staul (a cărui cârmuire o are Păstorul suprem) și izgoniți din împărăție (ale cărei chei au fost date, prin voință divină, numai lui Petru).

Și în aceasta recunoaștem iarăși planul ceresc și mintea dumnezeiască ce au prezidat la alcătuirea societății creștine.

Adică Autorul divin, rânduind în Biserică unitatea credinței, a guvernării și a comuniunii, l-a ales pe Petru și pe urmașii săi pentru ca, în ei, să se împlinească principiul și centrul unității. Afirmă Ciprian: „Dovada se ia din dobândirea unui adevăr evident pe calea credinței. Domnul zice lui Petru: Eu îți spun că tu ești Petru… Pe unul singur zidește Biserica. Și deși tuturor Apostolilor, după învierea Sa, le dă o putere egală și zice: Precum M-a trimis Tatăl…, totuși, pentru a arăta unitatea, a rânduit cu autoritate ca începutul aceleiași unități să pornească de la unul singur"[65]. Iar Optat din Milevi spune: „Nu poți tăgădui că știi că în cetatea Romei lui Petru întâi i-a fost dat scaunul episcopal, pe care a șezut capul tuturor Apostolilor, Petru (numit Chefa, adică stâncă, piatră); pentru ca, în acel singur scaun, unitatea să fie păstrată de toți, și astfel nici ceilalți Apostoli să nu-și apere propriile scaune împotriva aceluia, încât să fie schismatic și în păcat cel ce ar așeza un alt scaun împotriva unicului Scaun"[66]. De aceea Ciprian afirmă că atât erezia cât și schisma se nasc din faptul că nu se dă ascultarea cuvenită puterii supreme: „Căci din nimic altceva nu au ieșit ereziile și nu s-au născut schismele decât din aceea că nu se ascultă de preotul lui Dumnezeu și nu se socotește că în Biserică este un singur preot și un singur judecător, vicar al lui Cristos"[67]. Nimeni, așadar, care nu este unit cu Petru nu poate avea parte de autoritate, fiind absurd a se gândi că poate porunci în Biserică cel ce este în afara ei. De aceea Optat din Milevi îi mustra pe donatiști, zicând: „Citim că împotriva porților (iadului) Petru, Principele nostru, a primit cheile mântuirii, căruia Cristos i-a zis: Ție îți

voi da cheile împărăției cerurilor, și porțile iadului nu le vor birui. Pentru ce, așadar, pretindeți să uzurpați cheile împărăției cerurilor voi, care luptați împotriva catedrei lui Petru?"[68].

Prin urmare trebuie crezut că Ordinul episcopal, așa cum l-a rânduit Cristos, este unit cu Petru numai dacă este supus lui Petru și îi ascultă; altminteri va deveni în mod necesar o mulțime confuză și fără rânduială. Pentru a păstra bine unitatea credinței și a comuniunii nu ajunge un primat de onoare, nici o supraveghere în Biserică, ci este cu desăvârșire necesară o autoritate adevărată și supremă, căreia întreaga comunitate să-i asculte. Și la ce altceva a țintit Fiul lui Dumnezeu când numai lui Petru i-a făgăduit cheile împărăției cerurilor? Expresia biblică și consimțământul unanim al Părinților nu lasă nici cea mai mică îndoială că, sub numele de chei, se înțelege acolo puterea supremă. Nici nu este îngăduit a interpreta altfel ceea ce se atribuie separat lui Petru sau Apostolilor uniți cu Petru. Dacă puterea de a lega, de a dezlega, de a păstori face ca fiecare dintre episcopi, urmași ai Apostolilor, să-și cârmuiască poporul cu adevărată putere, cu atât mai mult aceeași putere trebuie să producă același efect în acela căruia i-a fost încredințat de Dumnezeu oficiul de a păstori „mielușeii și oițele". „(Cristos) l-a rânduit pe Petru nu numai păstor, ci păstor al păstorilor; Petru paște, așadar, mielușeii și paște și oițele; paște pe fii și paște și pe mame; cârmuiește pe supuși și cârmuiește și pe prelați, pentru că, în afară de mielușei și oițe, nu este nimic în Biserică"[69]. Se

explică astfel expresiile folosite de cei vechi despre fericitul Petru și care toate arată pe față un grad suprem de demnitate și de putere. El este numit adesea cu titluri precum „principe al adunării ucenicilor, principe al sfinților Apostoli, corifeu al corului lor, gura tuturor Apostolilor, capul acelei familii, pus peste toată lumea, cel dintâi între Apostoli, bastionul Bisericii". Pare că Bernard voiește să cuprindă toate aceste titluri în următoarele cuvinte către Papa Eugen: „Cine ești tu? Marele preot, Pontiful suprem. Tu ești principele episcopilor, tu ești moștenitorul Apostolilor… Tu ești acela căruia i-au fost încredințate cheile, acela căruia i-au fost încredințate oițele. Sunt, desigur, și alți portari ai cerului și păstori ai turmelor; dar tu ai moștenit un nume cu atât mai slăvit cu cât, mai deosebit decât ei, ai moștenit și unul, și celălalt nume. Fiecare păstor are turma sa anume rânduită; ție ți-au fost încredințate toate turmele, ție singur una, întreaga turmă, nu numai a oițelor, ci și a păstorilor; tu singur ești păstorul tuturor. Mă întrebi cum o dovedesc? Din cuvântul Domnului. Căci cui, nu zic dintre episcopi, dar nici dintre Apostoli, i-au fost încredințate în chip atât de absolut și nedeterminat oițele? Dacă Mă iubești, o, Petru, paște oițele Mele. Care? Popoarele acestei sau acelei cetăți, ale acestei sau acelei regiuni ori ale unui anumit regat? Oițele Mele, a zis. Cui nu-i este vădit că nu i-a încredințat unele, ci pe toate? Nimic nu este exceptat acolo unde nimic nu se distinge"[70].

Este potrivnic adevărului și vădit contrar constituției divine a spune că episcopii, fiecare în parte, sunt supuși jurisdicției

pontifilor romani, dar nu și întregul trup episcopal. Căci întreaga rațiune de a fi a temeiului stă în a da unitate și tărie întregii clădiri, mai degrabă decât fiecărei părți a ei în special. Iar aceasta, în cazul nostru, este cu atât mai adevărat cu cât Domnul Cristos a voit ca, prin tăria temeiului, porțile iadului să nu biruie împotriva Bisericii; iar această făgăduință divină, după cum este vădit tuturor, trebuie înțeleasă despre întreaga Biserică și nu despre părțile ei singulare, care pot fi biruite de furia iadului; și multe, într-adevăr, au fost biruite.

Mai este necesar ca acela care este pus peste toată turma să nu aibă poruncă numai asupra fiecărei oițe, ci și asupra lor unite împreună. Oare va putea staulul să conducă și să cârmuiască păstorul? Oare urmașii Apostolilor, uniți în trup, vor fi temelia pe care urmașul lui Petru să se sprijine spre a avea tărie? Cel ce posedă cheile împărăției cerurilor nu are numai putere și autoritate asupra fiecărei regiuni în parte, ci asupra tuturor împreună; și după cum fiecare episcop, în dieceza sa, prezidează cu adevărată putere nu numai indivizilor, ci întregii comunități, tot astfel pontifii romani, a căror putere cuprinde toată creștinătatea, au supuse și ascultătoare de autoritatea lor toate părțile acesteia, și chiar împreună luate. Domnul Cristos, precum s-a spus de atâtea ori, i-a dat lui Petru și urmașilor lui să fie vicarii Săi și să exercite neîncetat în Biserică acea putere pe care El însuși o exercitase în viața Sa muritoare. S-ar putea oare spune că Colegiul Apostolic ar fi fost mai presus decât Învățătorul său?

Biserica nu a încetat niciodată, în niciun timp, a recunoaște și a mărturisi această putere despre care vorbim asupra trupului episcopal, putere atât de limpede arătată de Sfânta Scriptură. Iată cum vorbesc în această privință Conciliile: „Noi citim că Pontiful Roman a judecat pe prelații tuturor Bisericilor, dar nu citim că cineva l-ar fi judecat pe el”[71]. Și se dă următoarea rațiune: „Nu există o autoritate mai presus de Scaunul Apostolic”[72]. Gelasiu, vorbind despre hotărârile Conciliilor, scrie astfel: „După cum a fost nul tot ceea ce nu a fost aprobat de Scaunul întâi, tot astfel ceea ce acesta a socotit că trebuie să hotărască a fost primit de întreaga Biserică”[73]. Căci a fost întotdeauna privilegiul pontifilor romani de a confirma ori de a anula deciziile și decretele Conciliilor. Leon cel Mare a anulat actele conciliabulului din Efes; Damasus le-a respins pe ale conciliabulului din Rimini, iar Adrian al doilea pe ale conciliabulului din Constantinopol. Canonul XXVIII al Conciliului din Calcedon, fiind lipsit de asentimentul și voința Scaunului Apostolic, a rămas, după cum este cunoscut, fără nicio valoare. Pe drept, așadar, Leon al X-lea, în al cincilea Conciliu Lateran, a sentențiat: „Numai Pontiful Roman, aflat vremelnic în funcție, întrucât are puterea asupra tuturor Conciliilor, are dreptul deplin și autoritatea de a convoca, transfera și dizolva Conciliile; iar aceasta este evident nu numai prin mărturia Sfintei Scripturi, a declarațiilor Părinților și ale altor Pontifi romani și a hotărârilor sfintelor canoane, ci și prin recunoașterea însăși a Conciliilor”. Căci, în adevăr, numai lui Petru i-au fost încredințate cheile împărăției cerești și lui, împreună cu Apostolii, i-a fost dată, după mărturia

Sfintei Scripturi, puterea de a lega și a dezlega; dar nu se citește nicăieri că Apostolii ar fi primit această putere supremă „fără Petru și împotriva lui Petru". Așadar, cu adevărat nu au primit-o astfel de la Isus Cristos. De aceea, prin decretul Conciliului Vatican despre tăria și rațiunea primatului Pontifului Roman, nu s-a introdus un dogm nou, ci s-a afirmat credința veche și statornică a tuturor veacurilor (ale creștinismului)[74].

Nici supunerea față de o dublă putere nu aduce confuzie în cârmuire. Mai întâi, înțelepciunea lui Dumnezeu, prin rânduiala căreia această formă de guvernare a fost statornicită, ne oprește și de la simpla bănuială. Apoi trebuie observat că ordinea și relațiile sunt tulburate numai dacă în popor sunt doi magistrați de același grad, independenți unul de altul. Însă puterea Pontifului Roman este supremă, universală și cu totul independentă, pe când aceea a episcopilor este mărginită în hotare determinate și nu este cu totul independentă. „Nu este potrivit ca doi să fie rânduiți peste aceeași turmă cu puteri egale; dar nu este contrar ca doi, dintre care unul este superior celuilalt, să fie rânduiți peste același popor; astfel, asupra aceluiași popor sunt nemijlocit și parohul, și episcopul, și Papa"[75].

Pontifii romani, amintindu-și oficiul lor, voiesc mai bine decât alții să păstreze în Biserică tot ceea ce a fost rânduit dumnezeiește; și, de aceea, după cum își apără propria autoritate cu acea grijă și veghere cuvenită, tot astfel s-au îngrijit și se vor îngriji întotdeauna ca autoritatea episcopilor

să fie păstrată. Ba chiar socotesc ca făcute lor înșiși toată cinstea și toată cinstirea care se aduc episcopilor. De aceea Sfântul Grigorie cel Mare spunea: „Cinstea mea este cinstea Bisericii universale. Cinstea mea este tăria statornică a fraților mei. Atunci sunt eu cu adevărat cinstit, când fiecăruia dintre ei nu i se tăgăduiește cinstea cuvenită"[76].

Prin cele spuse până aici am exprimat cu credincioșie, potrivit constituției divine, chipul și forma Bisericii. Am stăruit îndelung asupra unității și am lămurit în ce constă ea și prin ce principiu a voit Autorul divin să o păstreze.

Nu ne îndoim nicidecum că glasul Nostru apostolic va fi ascultat de aceia care, prin favoarea și harul lui Dumnezeu, născuți fiind în sânul Bisericii catolice, trăiesc în ea: „Oițele Mele ascultă glasul Meu" (In 10,27); nici nu ne îndoim că ei vor lua de aici îndemn a se instrui mai adânc și a se uni cu mai mare dragoste cu păstorii lor, și prin ei cu Păstorul suprem, pentru ca, mai în siguranță, să rămână în unicul staul și să culeagă bogăție mai mare de roade mântuitoare. Însă, ațintindu-ne privirea „la începătorul și desăvârșitorul credinței, la Isus" (Evr 12,2), al cărui loc, deși nevrednici de atâta demnitate și oficiu, îl ținem, inima se aprinde de caritatea Sa; și nu fără temei aplicăm la Noi cele pe care Cristos le-a spus despre Sine: „Mai am și alte oițe, care nu sunt din acest staul; și pe acelea trebuie să le aduc; vor asculta glasul Meu" (In 10,16). Să nu refuze, așadar, a Ne asculta și a se pleca iubirii Noastre părintești aceia care au ură față de nelegiuirea, atât de larg răspândită, și recunosc și mărturisesc pe Isus

Cristos, Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul neamului omenesc, și totuși rătăcesc departe de Mireasa Sa. Cei care Îl primesc pe Cristos trebuie să-L primească întreg: „Întregul Cristos este Cap și Trup (împreună); Cap este Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut; Trupul Lui este Biserica; mirele și mireasa, doi într-un singur trup. Oricine, cu privire la același Cap, nu este de acord cu Sfânta Scriptură, chiar dacă este de acord în toate acele puncte în care este arătată Biserica, nu este în Biserică. Și tot astfel, oricine primește tot ceea ce se spune în Scriptură despre același Cap, dar nu este unit în comuniune cu Biserica, nu este în Biserică"[77].

Cu același afect zboară sufletul Nostru către aceia pe care suflarea cea pestilențială a nelegiuirii nu i-a stricat cu totul; aceștia cel puțin doresc cu putere ca adevăratul Dumnezeu, Creatorul cerului și al pământului, să le fie Tată. Aceștia să ia bine seama și să înțeleagă că nu pot fi numărați între fiii lui Dumnezeu dacă nu-L recunosc ca frate al lor pe Isus Cristos și, deopotrivă, ca mamă a lor Biserica. Tuturor, deci, cu dragoste, Ne adresăm cu cuvintele aceluiași Augustin: „Să-L iubim pe Dumnezeu, Domnul nostru, să iubim Biserica Sa; pe Acela ca Tată, pe aceasta ca mamă. Nimeni să nu zică: Da, mă duc la idoli, consult pe cei posedați și pe ghicitori, și totuși nu părăsesc Biserica lui Dumnezeu: sunt catolic. Ținând-o pe mamă, L-ai jignit pe tatăl! Altul zice: Nu consult niciun ghicitor, nu caut pe cei posedați, nu caut divinații sacrilege, nu mă duc să mă închin demonilor, nu slujesc dumnezeilor de piatră; însă sunt de partea lui Donat. Ce-ți folosește că nu L-ai

jignit pe tatăl, dacă acesta răzbună mama jignită? Ce-ți folosește să mărturisești pe Domnul, să-L cinstești pe Dumnezeu, să-L propovăduiești, să recunoști pe Fiul Lui și să mărturisești că șade de-a dreapta Tatălui, dacă hulești Biserica Lui?… Dacă ai avea un patron căruia în fiecare zi i-ai aduce omagiu, și totuși ai arăta o singură vină a soției lui, ai avea tu îndrăzneala să intri în casa lui? Să aveți, deci, preaiubiților, să aveți cu toții într-un cuget pe Dumnezeu ca Tată și ca mamă Biserica"[78].

Având deplină încredere în Dumnezeu cel milostiv, care poate mișca în chip eficace inima oamenilor și îi poate îndemna precum și unde voiește, cu toată afecțiunea încredințăm bunătății Sale pe toți aceia cărora le-am îndreptat expunerea Noastră. Iar ca arvună a darurilor cerești și mărturie a bunăvoinței Noastre, vouă, Venerabili Frați, clerului vostru și poporului vostru, cu dragoste vă împărtășim în Domnul Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, la 29 iunie 1896, în al nouăsprezecelea an al Pontificatului Nostru.

LEON PP. XIII

[1] Omilie: *Despre prinderea lui Eutropiu*, nr. 6.

[2] La Psalmul LXXI, nr. 8.

[3] *Tâlcuire la Psalmul CIII*, Cuvântarea II, nr. 5.

[4] Clement Alexandrinul, *Stromate*, cartea VII, cap. 17.

[5] *Despre schisma donatiștilor*, cartea III, nr. 2.

[6] La Epistola lui Ioan, tratatul I, nr. 13.

[7] Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii catolice*, nr. 23.

[8] Același, în locul citat.

[9] Sf. Augustin, Predica CCLXVII, nr. 4.

[10] Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii catolice*, nr. 6.

[11] Cartea III, cap. 12, nr. 12.

[12] La Evanghelia după Ioan, tratatul XVIII, cap. 5, nr. 1.

[13] La Matei, cartea IV, cap. 28, v. 20.

[14] Sf. Clement Romanul, *Epistola I către Corinteni*, cap. 42, 44.

[15] Epistola LXIX, către Magnum, nr. 1.

[16] Autorul *Tratatului despre credința ortodoxă împotriva arienilor*.

[17] *Despre erezii*, nr. 88.

[18] Vechea traducere a Comentariilor la Matei, nr. 46.

[19] *Împotriva ereziilor*, cartea IV, cap. 33, nr. 8.

[20] *Despre prescripție*, cap. XXI.

[21] Comentariu la Matei, XIII, nr. 1.

[22] *Istorie bisericească*, cartea II, cap. 9.

[23] Richard de la Sf. Victor, *Despre Treime*, cartea I, cap. 2.

[24] Conciliul Vatican, sesiunea III, cap. 3.

[25] Sf. Augustin, la Psalmul LIV, nr. 19.

[26] Sf. Augustin, cartea XVII, *Împotriva lui Faustus Maniheul*, cap. 3.

[27] Sesiunea III, cap. 3.

[28] *Despre folosul de a crede*, cap. XVII, nr. 35.

[29] Sf. Toma, *Summa Theologiae*, IIa IIae, q. XXXIX, a. 1.

[30] Sf. Ieronim, Comentariu la Epistola către Tit, cap. III, vv. 10–11.

[31] Omilia XI la Epistola către Efeseni, nr. 5.

[32] Sf. Augustin, *Împotriva Epistolei lui Parmenian*, cartea II, cap. 11, nr. 25.

[33] Sf. Toma, *Împotriva păgânilor*, cartea IV, cap. 76.

[34] Sf. Pacian, *Către Semproniu*, epistola III, nr. 11.

[35] Sf. Chiril al Alexandriei, *La Evanghelia după Ioan*, cartea II, la cap. I, v. 42.

[36] Origen, Comentariu la Matei, tomul XII, nr. 11.

[37] Origen, Comentariu la Matei, tomul XII, nr. 11.

[38] Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia LIV la Matei, nr. 2.

[39] Sf. Ambrozie, *Tâlcuire la Evanghelia după Luca*, cartea X, nr. 175–176.

[40] Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, cartea II.

[41] Sf. Ambrozie, *Despre credință*, cartea IV, nr. 56.

[42] Sf. Leon cel Mare, Predica IV, cap. 2.

[43] Omilie *Despre pocăință*, nr. 4, în apendicele operelor Sf. Vasile.

[44] Omilia LXXXVIII la Ioan, nr. 1.

[45] Predica IV, cap. 2.

[46] *Epistole*, cartea V, epistola XX.

[47] Sf. Leon cel Mare, Predica III, cap. 3.

[48] Conciliul din Florența.

[49] *Împotriva ereziilor*, cartea III, cap. 3, nr. 2.

[50] Epistola XLVIII, către Corneliu, nr. 3.

[51] Epistola LIX, către același, nr. 14.

[52] Epistola XVI, către același, nr. 2.

[53] Epistola XLIII, nr. 7.

[54] Predica CXX, nr. 13.

[55] Epistola LV, nr. 1.

[56] Culegere din Epistola către Petru cel ilustru.

[57] Actul III.

[58] Actul II.

[59] Actul XVIII.

[60] După Epistola XXVI, către toți episcopii Hispaniei, nr. 4.

[61] Actul IV.

[62] Sf. Ieronim, Dialog *Împotriva luciferienilor*, nr. 9.

[63] Omilia LXXXVIII la Ioan, nr. 1.

[64] Sf. Leon cel Mare, Predica IV, cap. 2.

[65] *Despre unitatea Bisericii*, nr. 4.

[66] *Despre schisma donatiștilor*, cartea II.

[67] Epistola XII, către Corneliu, nr. 5.

[68] Cartea II, nr. 4, 5.

[69] Sf. Bruno, episcop de Segni, Comentariu la Ioan, partea III, cap. 21, nr. 55.

[70] *Despre considerație*, cartea II, cap. 8.

[71] Adrian al II-lea, în Alocuțiunea III către Sinodul Roman din anul 869. Cf. Actul VII al Conciliului Constantinopolitan IV.

[72] Nicolae, în Epistola LXXXVI către împăratul Mihail — „Este, fără îndoială, limpede că hotărârea Scaunului Apostolic, a cărui autoritate nu are una mai mare, nu poate fi revocată de nimeni și nici nu este îngăduit cuiva să judece judecata lui".

[73] Epistola XXVI, către episcopii Dardaniei, nr. 5.

[74] Sesiunea IV, cap. 3.

[75] Sf. Toma, la *Sentințe*, cartea IV, dist. XVII, a. 4, ad q. 4, ad 3.

[76] Sf. Grigorie cel Mare, *Epistole*, cartea VIII, epistola XXX, către Eulogiu.

[77] Sf. Augustin, *Împotriva donatiștilor: Epistolă, sau Despre unitatea Bisericii*, cap. IV, nr. 7.

[78] *Tâlcuire la Psalmul LXXXVIII*, Cuvântarea II, nr. 14.

SCRISOARE ENCICLICĂ

RERUM NOVARUM

Despre condiția muncitorilor

Venerabili Frați,
Sănătate și Binecuvântare Apostolică.

Dorința lucrurilor noi, odată stârnită, care de mult timp frământă cetățile, trebuia să ajungă la aceasta: ca preocupările pentru schimbări să se reverse, într-un timp, din domeniul politic în cel înrudit al economiei. Într-adevăr: 1) noile progrese ale industriei și artele îndreptate pe căi noi; 2) schimbarea raporturilor reciproce dintre stăpâni și lucrători salariați; 3) acumularea bogățiilor în mâinile unui număr mic și sărăcia mulțimii; 4) sporirea încrederii muncitorilor în ei înșiși, precum și legătura lor tot mai strânsă între ei, la care se adaugă degradarea moravurilor, au făcut să izbucnească un conflict. Cât de mari sunt mizele lucrurilor puse în joc se vede din faptul că el ține spiritele într-o așteptare încordată; în cele din urmă pune în mișcare inteligența savanților, consiliile oamenilor prudenți, adunările poporului, judecata legiuitorilor, hotărârile principilor, astfel încât nu se mai

găsește aproape nicio cauză care să atragă mai puternic preocupările oamenilor. De aceea, fiind pusă înaintea Noastră cauza Bisericii și binele comun, precum am făcut și altădată, Venerabili Frați, trimițându-vă Scrisori despre puterea politică, despre libertatea umană, despre constituția creștină a statelor și despre alte chestiuni de același fel, care păreau potrivite pentru a combate erorile de opinie, am socotit că trebuie să facem acum același lucru, din aceleași motive, cu privire la condiția muncitorilor. De acest gen de subiect ne-am atins nu o dată deja cu diferite prilejuri; însă, în aceste Scrisori, conștiința misiunii apostolice ne îndeamnă să tratăm în mod sistematic întreaga chestiune, pentru ca să iasă la lumină principiile cu ajutorul cărora, așa cum cer adevărul și dreptatea, conflictul să fie soluționat.

Cauza este greu de rezolvat și nu lipsită de primejdie. Este într-adevăr dificil să se măsoare drepturile și îndatoririle care trebuie să-i țină laolaltă pe bogați și pe proletari, pe cei ce aduc capitalul și pe cei ce aduc munca. Primejdioasă este însăși controversa, întrucât este adesea deturnată de oameni turbulenți și vicleni spre a perverti judecata adevărului și a stârni în mod sediționos mulțimile.

Oricum ar fi, vedem limpede, lucru asupra căruia toți sunt de acord, că trebuie să se vină grabnic și cu pricepere în ajutorul oamenilor din clasa cea mai de jos, de vreme ce partea cea mai mare a lor se află pe nedrept într-o stare de mizerie și nenorocire.

Căci, după ce vechile bresle ale meșteșugarilor au fost desființate în secolul trecut, fără ca în locul lor să fie pusă vreo formă de apărare, 1) iar instituțiile și legile publice au lepădat religia strămoșească, s-a ajuns treptat ca muncitorii să fie lăsați singuri și fără apărare la bunul plac al inumanității stăpânilor și al lăcomiei nestăpânite a concurenței. 2) Răul a fost sporit de cămătăria hrăpăreață, care, deși a fost condamnată nu o dată de judecata Bisericii, este totuși practicată de oameni lacomi și câștigători sub o altă formă, dar în aceeași substanță; 3) la acestea se adaugă contractarea muncii și comerțul cu aproape toate bunurile, reduse în mare parte sub puterea câtorva, astfel încât un număr foarte mic de oameni bogați și extrem de bogați au impus aproape un jug de robie unei mulțimi nenumărate de proletari.

Pentru vindecarea acestui rău, Socialiștii, stârnind invidia săracilor împotriva bogaților, susțin că trebuie desființată proprietatea privată a bunurilor și că, în locul ei, bunurile fiecăruia să devină comune tuturor, fiind administrate de cei ce conduc municipiile sau întreaga republică. Ei cred că, printr-o asemenea trecere a bunurilor din proprietate privată în proprietate comună, pot remedia răul prezent, împărțind în mod egal lucrurile și avantajele între cetățeni. Dar o astfel de soluție este atât de nepotrivită pentru aplanarea conflictului, încât lovește chiar clasa muncitorilor; și este, pe deasupra, profund nedreaptă, deoarece aduce atingere drepturilor legitime ale proprietarilor, pervertește funcțiile statului și tulbură din temelii ordinea societăților.

Într-adevăr, lucru ușor de înțeles, însăși munca pe care o întreprind cei ce se ocupă cu o activitate productivă are prin ea însăși această cauză și acest scop imediat: dobândirea de bunuri pentru sine și a le poseda cu drept privat ca fiind ale sale proprii. Căci, dacă cineva își pune forțele și hărnicia în slujba altuia, o face pentru a dobândi lucrurile necesare pentru viață și pentru întreținere; de aceea, din munca depusă își dobândește un drept adevărat și deplin nu numai de a cere plata salariului, ci și de a dispune de acesta după voia sa. Prin urmare, dacă, prin economie, a reușit să pună deoparte ceva din cheltuieli și a investit rodul cumpătării sale într-un pământ, pentru a-l păstra mai sigur, un asemenea pământ nu este nimic altceva decât salariul însuși sub o altă formă; și, prin urmare, fondul astfel dobândit de muncitor va fi în puterea lui la fel ca salariul câștigat prin muncă. În aceasta constă, după cum se înțelege ușor, însăși stăpânirea bunurilor, fie mobile, fie imobile. Prin urmare, în ceea ce privește încercarea Socialiștilor de a transfera bunurile private în proprietate comună, ei înrăutățesc condiția tuturor salariaților, deoarece, lipsindu-i de libertatea de a dispune de salariu, îi despoaie tocmai de speranța și de posibilitatea de a-și spori averea și de a-și procura avantaje.

Dar, ceea ce este și mai grav, ei propun un remediu care se opune pe față dreptății, deoarece a poseda bunuri în mod privat, ca fiind ale sale, este un drept dat omului de natura însăși. Într-adevăr, și în această privință există o deosebire maximă între om și celelalte animale. Căci fiarele nu se

conduc pe ele însele, ci sunt conduse și guvernate de un dublu instinct al naturii: care, pe de o parte, păstrează trează în ele facultatea de a acționa și dezvoltă puterile la momentul potrivit, iar, pe de altă parte, stârnește și determină fiecare dintre mișcările lor. Printr-un instinct sunt îndemnate să-și păstreze viața, prin celălalt la conservarea speciei. Ambele scopuri le ating cu ușurință prin folosirea lucrurilor care se află la îndemână și sunt prezente; și nu pot înainta mai departe, deoarece sunt mișcate numai de simțuri și de lucruri particulare percepute prin simțuri. Cu totul alta este natura omului. În el se află, deodată și în mod desăvârșit, puterea naturii vii; de aceea, omului i-a fost acordat, cel puțin la fel ca întregului neam al animalelor, să se bucure de bunurile materiale. Dar natura vie, chiar dacă este posedată din belșug, este atât de departe de a cuprinde natura umană, încât natura umană îi este superioară și este făcută să o conducă și să o supună. Ceea ce se distinge și excelează în noi, ceea ce îi dă omului să fie om și să se deosebească în întregime de animale, este mintea sau rațiunea. Și din această cauză, fiind singura ființă vie părtașă de rațiune, este necesar ca bunurile să fie atribuite omului nu numai spre folosire, ceea ce este comun tuturor animalelor, ci spre a fi posedate cu un drept stabil și perpetuu; și nu doar acelea care se consumă prin folosire, ci și acelea care, în timp ce le folosim, rămân.

Ceea ce apare și mai limpede, dacă se cercetează mai adânc însăși natura omului. Căci omul, întrucât cu rațiunea cuprinde nenumărate lucruri, le leagă pe cele prezente de cele viitoare și

este stăpânul propriilor sale acțiuni, de aceea, sub legea veșnică și sub puterea lui Dumnezeu, care cârmuiește toate cu cea mai desăvârșită providență, se guvernează pe sine însuși prin prevederea propriului său sfat; prin urmare, se află în puterea sa să aleagă lucrurile pe care le judecă cele mai potrivite pentru folosul său nu numai în prezent, ci și pentru timpul viitor. De aici urmează că în om trebuie să existe nu numai stăpânirea roadelor pământului, ci și stăpânirea pământului însuși, deoarece din rodul pământului vede că îi sunt furnizate bunurile necesare pentru viitor. Nevoile fiecărui om au, ca să spunem așa, un caracter perpetuu, astfel încât, împlinite astăzi, cer altele noi pentru ziua de mâine. Prin urmare, natura trebuia să-i fi dat omului un bun stabil și permanent, din care să se poată aștepta continuitatea sprijinului. Iar o asemenea continuitate nu o poate oferi nimic altceva decât pământul, cu bogățiile sale.

Nici nu este nevoie să se invoce providența statului: căci omul este mai vechi decât statul; prin urmare, el trebuia să aibă prin natură dreptul de a-și apăra viața și trupul înainte ca vreo comunitate politică să fi luat ființă. Faptul însă că Dumnezeu a dat pământul întregului neam omenesc spre folosire și rodire nu poate, în niciun chip, să aducă atingere proprietății private. Căci se spune că Dumnezeu a dăruit pământul neamului omenesc în comun, nu pentru că ar fi voit o stăpânire confuză și nedeterminată a tuturor asupra lui, ci pentru că nu a atribuit nimănui o parte anume spre a o poseda, lăsând delimitarea proprietăților private industriei oamenilor și instituțiilor

popoarelor. În orice mod ar fi împărțit între particulari, pământul nu încetează să slujească utilității comune a tuturor, deoarece nu există muritor care să nu se hrănească din ceea ce produce pământul. Cei care nu au bunuri suplinesc prin muncă; astfel încât se poate afirma cu adevărat că întreaga rânduială de dobândire a mijloacelor de trai și de întreținere constă în muncă, pe care cineva o folosește fie pe propriul său pământ, fie într-o activitate meșteșugărească, al cărei salariu își are, în cele din urmă, originea numai în rodnicia multiplă a pământului și cu aceasta se schimbă.

Din aceasta rezultă din nou că proprietățile private sunt pe deplin conforme cu natura. Căci lucrurile necesare pentru conservarea vieții și, mai ales, pentru desăvârșirea ei, pământul le oferă cu mare generozitate, dar nu le-ar putea oferi din sine fără munca și îngrijirea omului. Iar când, în dobândirea bunurilor naturale, omul cheltuiește puterile minții și ale trupului său, prin aceasta aplică asupra sa acea parte a naturii materiale pe care el însuși a cultivat-o și în care a lăsat, ca să spunem așa, imprimată o formă a propriei sale persoane; astfel încât este cu totul drept ca acea parte să fie posedată de el ca fiind a sa și nimănui să nu-i fie îngăduit a-i încălca acest drept.

Atât de limpede este forța acestor argumente, încât pare de mirare că unii, restauratori ai unor opinii învechite, se opun: ei acordă omului particular folosirea solului și diferitele roade ale pământurilor, dar neagă cu totul că acesta ar avea dreptul să posede ca stăpân fie solul pe care a construit, fie pământul pe care l-a cultivat. Negând aceasta, nu văd că omul este lipsit

de lucrurile dobândite prin propria sa muncă. Căci pământul, supus prin mâna și priceperea cultivatorului, își schimbă mult starea: din sălbatic devine roditor, din neroditor devine fertil. Iar lucrurile prin care a fost îmbunătățit se lipesc și se amestecă atât de mult cu solul, încât în cea mai mare parte nu pot fi separate de acesta în niciun chip. Oare ar fi conform dreptății ca cineva să se bucure și să profite de ceea ce altul a obținut prin sudoare? Așa cum lucrurile produse urmează cauza din care au fost produse, tot astfel este drept ca rodul muncii să aparțină acelora care au depus munca.

Pe bună dreptate, așadar, ansamblul neamului omenesc, fără a fi câtuși de puțin clintit de opiniile divergente ale câtorva, și privind cu atenție natura, a aflat în însăși legea naturală temeiul împărțirii bunurilor și a consacrat, prin uzul tuturor veacurilor, proprietățile private, ca fiind cele mai conforme cu natura omului și cu convietuirea pașnică și liniștită. Legile civile, care, atunci când sunt drepte, își trag puterea din însăși legea naturală, confirmă acest drept despre care vorbim și îl apără chiar prin constrângere. Aceeași autoritate a legilor divine l-a sancționat, interzicând cu cea mai mare asprime chiar și dorința bunului altuia: Să nu poftești femeia aproapelui tău; nici casa, nici ogorul, nici slujnica, nici boul, nici asinul și nimic din cele ce sunt ale lui [Deut. V, 21].

Astfel de drepturi, care se află în fiecare om în parte, se înțeleg a fi cu mult mai puternice dacă sunt privite ca fiind potrivite și strâns legate de îndatoririle oamenilor în convietuirea domestică. În alegerea modului de viață nu există îndoială că

este în puterea și la latitudinea fiecăruia să prefere una sau alta: fie să urmeze sfatul lui ISUS CRISTOS despre feciorie, fie să se lege prin legătura căsătoriei. Dreptul natural și originar al căsătoriei nu poate fi luat omului de nicio lege omenească, nici nu poate fi restrâns în vreun fel scopul principal al căsătoriei, stabilit de la început prin autoritatea lui Dumnezeu: Creșteți și vă înmulțiți [Gen. I, 28]. Iată, așadar, familia, sau societatea domestică, foarte mică într-adevăr, dar adevărată societate și, de asemenea, mai veche decât orice stat; care, prin urmare, trebuie să aibă anumite drepturi și îndatoriri proprii, ce nu depind nicidecum de stat.

Dreptul de proprietate, pe care l-am arătat a fi atribuit de natură persoanelor individuale, trebuie deci să se transfere asupra omului, în calitatea sa de cap al familiei; ba chiar cu atât este acest drept mai puternic, cu cât persoana umană cuprinde mai multe responsabilități în cadrul conviețuirii domestice.

Este o lege preasfântă a naturii ca tatăl de familie să-i întrețină cu hrană și cu tot ce este necesar pe cei pe care i-a procreat; și din însăși natura lucrurilor se deduce ca el să dorească a dobândi și a pregăti pentru copiii săi, care poartă chipul patern și, într-un anumit fel, îi continuă persoana, mijloacele prin care să se poată apăra onorabil, pe drumul nesigur al vieții, de mizeria sorții. Aceasta însă nu o poate realiza decât prin posesia unor bunuri rodnice, pe care să le transmită copiilor prin moștenire. Așa cum statul, tot astfel și familia, după cum am amintit, este o societate în adevăratul sens al cuvântului, guvernată de o putere proprie, adică paternă. Prin urmare,

păstrând desigur limitele prescrise de cauza sa imediată, familia se bucură cel puțin de drepturi egale cu societatea civilă în alegerea și folosirea bunurilor necesare integrității și justeții libertății sale. Am spus cel puțin egale, deoarece, întrucât conviețuirea domestică este anterioară atât în gândire, cât și în fapt uniunii civile, ea are și drepturi și îndatoriri anterioare și mai naturale. Dacă însă cetățenii, dacă familiile, intrând în societatea statului și în conviețuirea umană, ar găsi în stat, în loc de ajutor, vătămare, iar în loc de ocrotire, micșorarea propriilor drepturi, societatea ar fi mai degrabă de respins decât de dorit.

A voi, așadar, ca puterea civilă să pătrundă după bunul său plac până în cele mai intime ale caselor este o eroare mare și primejdioasă. Desigur, dacă vreo familie s-ar afla într-o extremă lipsă de mijloace și de judecată, astfel încât să nu se poată ajuta în niciun chip singură, este drept ca situațiilor extreme să li se vină în ajutor prin intervenție publică, deoarece fiecare familie este o parte a statului. În același fel, dacă undeva, între zidurile casei, s-ar produce o gravă tulburare a drepturilor reciproce, puterea publică să dea fiecăruia dreptul său; căci aceasta nu înseamnă a uzurpa drepturile cetățenilor, ci a le întări și a le apăra printr-o protecție dreaptă și datorată. Aici însă trebuie să se oprească cei care conduc treburile publice: natura nu îngăduie să fie depășite aceste limite. Autoritatea paternă este de așa natură încât nu poate fi nici desființată, nici absorbită de stat, deoarece are același principiu ca însăși viața omenească. Copiii

sunt ceva al tatălui și, ca să spunem așa, o anumită prelungire a persoanei paterne; și, vorbind cu strictețe, ei nu intră și nu participă la societatea civilă prin ei înșiși, ci prin comunitatea domestică în care s-au născut. Și tocmai din această cauză, pentru că fiii sunt în mod natural ceva al tatălui, înainte de a avea uzul liberului arbitru, ei se află sub grija părinților [Sf. Toma, I-II, q. X, art. XII]. Prin urmare, ceea ce Socialiștii introduc, punând deoparte providența părinților și substituind-o cu providența statului, se face împotriva dreptății naturale și destramă structura familiilor.

Și, pe lângă nedreptate, se vede prea limpede și ce fel de răsturnare și tulburare a tuturor ordinelor ar urma, ce robie aspră și odioasă a cetățenilor s-ar înstăpâni. S-ar deschide larg căile spre invidia reciprocă, spre defăimări și discordii; iar, răpindu-se îndemnurile iscusinței și hărniciei fiecăruia, însăși izvoarele bogățiilor ar seca în mod necesar; iar acea egalitate pe care o născocesc cu mintea lor n-ar fi în realitate altceva decât condiția, deopotrivă mizeră și josnică, a tuturor oamenilor, fără nicio deosebire.

Din toate acestea se vede limpede că acel principiu al Socialismului, de a reduce posesiunile la comun, trebuie respins cu totul, deoarece îi vatămă chiar pe aceia pe care pretinde că îi ajută, se împotrivește drepturilor naturale ale fiecăruia, tulbură îndatoririle statului și liniștea obștească. Să rămână, așadar, atunci când se caută ușurarea poporului, aceasta ca temelie înainte de toate: proprietățile private trebuie

păstrate neatinse. Stabilit fiind acest lucru, vom arăta de unde trebuie cerut leacul care se caută.

Cu încredere ne apropiem de subiect și pe deplin cu drept al Nostru; pentru că este vorba de o cauză al cărei rezultat probabil nu se poate afla nicicum, dacă nu sunt chemate în ajutor religia și Biserica. Iar întrucât paza religiei și, mai ales, administrarea acelora care sunt în puterea Bisericii se află înainte de toate în grija Noastră, am părea că ne-am neglijat datoria dacă am păstra tăcerea.

Cu adevărat, o cauză atât de mare cere și strădania și lupta altora: înțelegem pe conducătorii statului, pe stăpâni și pe cei bogați și, în cele din urmă, pe proletarii înșiși, pentru care se poartă această controversă; însă afirmăm fără îndoială că sforțările oamenilor vor fi zadarnice dacă se lasă la o parte Biserica. Căci Biserica este aceea care scoate din Evanghelie învățături prin puterea cărora lupta poate fi ori pe deplin aplanată, ori, cel puțin, îmblânzită prin înlăturarea asprimii; ea este aceea care nu urmărește doar să lumineze mintea, ci să cârmuiască viața și moravurile fiecăruia prin preceptele sale; care ridică starea proletarilor spre mai bine prin numeroase instituții de mare folos; care voiește și socotește de trebuință ca sfaturile și puterile tuturor stărilor să se unească pentru ca, pe cât se poate mai potrivit, să se îngrijească de interesele muncitorilor; și care socotește că, în acest scop, trebuie folosite legile însele și autoritatea statului, desigur cu rațiune și măsură.

Să se aşeze, aşadar, mai întâi aceasta: condiţia omenească trebuie îndurată; nu se poate ca în societatea civilă cele de jos să fie făcute egale cu cele de sus. Socialiştii, ce-i drept, urmăresc aceasta; dar orice strădanie împotriva naturii lucrurilor este zadarnică. Căci între oameni sunt foarte mari şi foarte numeroase deosebiri naturale: nu sunt la toţi la fel nici talentele, nici iscusinţa, nici sănătatea, nici puterile; iar din aceste deosebiri urmează de la sine o stare materială diferită. Şi aceasta se potriveşte pe deplin atât folosului particularilor, cât şi al comunităţii: viaţa comună are nevoie, pentru cârmuirea treburilor, de capacităţi felurite şi de slujiri deosebite; iar spre împlinirea acestor slujiri oamenii sunt îndemnaţi mai ales prin diferenţa stării fiecăruia. Iar în ceea ce priveşte munca trupească, nici în starea nevinovăţiei omul n-ar fi fost cu totul fără lucrare; însă ceea ce atunci ar fi ales liber voinţa pentru desfătarea sufletului, aceeaşi lucrare, după aceea, a fost silită de necesitate să fie purtată ca ispăşire a vinei, nu fără simţirea neplăcerii: Blestemat este pământul pentru tine; în osteneli te vei hrăni din el în toate zilele vieţii tale [Gen. III, 17]. Şi în chip asemănător, nu va exista vreodată un sfârşit al celorlalte amărăciuni pe pământ, fiindcă urmările păcatului sunt aspre de îndurat, grele şi anevoioase; şi este necesar ca ele să-l însoţească pe om până la capătul vieţii. Aşadar, a suferi şi a îndura este omeneşte; şi oricât ar încerca oamenii şi ar pune totul la încercare, asemenea neajunsuri nu le vor putea smulge cu totul din convieţuirea omenească prin nicio putere, prin nicio artă. Iar dacă unii ar pretinde că pot aceasta, dacă ar promite poporului nenorocit o viaţă lipsită de orice durere şi

neplăcere, plină de odihnă și de desfătări neîncetate, cu adevărat îl amăgesc pe popor și urzesc o înșelăciune care, cândva, va izbucni în rele mai mari decât cele de față. Cel mai bine este să privim lucrurile omenești așa cum sunt și, totodată, să căutăm, după cum am spus, ușurarea potrivită a neajunsurilor din altă parte.

Este un rău capital, în chestiunea despre care vorbim, a născoci prin opinie că o stare este din fire vrăjmașă celeilalte, ca și cum natura ar fi rânduit pe bogați și pe proletari să se lupte între ei într-un duel neînduplecat. Lucru atât de departe de rațiune și de adevăr, încât este chiar contrariul celui mai adevărat fapt: după cum, în trup, mădularele diferite se potrivesc între ele, de unde se naște acea cumpănire a întregului, pe care pe bună dreptate o numim simetrie, tot astfel natura a poruncit ca în cetate cele două clase să se potrivească între ele în chip armonios și, răspunzându-și potrivit, să tindă la echilibru. În chip necesar una are trebuință de cealaltă: nici capitalul nu poate sta fără muncă, nici munca fără capital. Concordia naște frumusețea și ordinea lucrurilor; dimpotrivă, din perpetuitatea conflictului trebuie să se nască neapărat confuzia împreună cu o sălbatică cruzime. Iar pentru a stinge lupta și a-i tăia rădăcinile, puterea instituțiilor creștine este minunată și multiplă.

Și mai întâi, întreaga disciplină a religiei, al cărei interpret și păzitor este Biserica, poate în mare măsură să-i împace și să-i unească pe bogați și pe proletari, chemând ambele stări la îndatoriri reciproce, și mai ales la acelea care izvorăsc din

dreptate. Dintre aceste îndatoriri, pe muncitor și pe lucrător îl privesc acestea: ceea ce s-a convenit liber și cu dreptate cu privire la muncă, aceea să fie împlinit întreg și cu fidelitate; să nu se aducă în niciun fel atingere bunului altuia, să nu se violeze persoana stăpânilor; în apărarea intereselor proprii să se ferească de violență și să nu stârnească vreodată răscoală; să nu se amestece cu oameni desfrânați, care aruncă în chip viclean speranțe nemăsurate și promisiuni uriașe, lucru care de obicei are drept urmare o căință zadarnică și ruinarea averilor.

Acestea însă îi privesc pe cei bogați și pe stăpâni: muncitorii să nu fie socotiți în rând cu sclavii; să se respecte în ei demnitatea persoanei, înnobilată, desigur, de ceea ce se numește caracterul creștin. Meșteșugurile câștigătoare, dacă se ascultă de rațiunea naturii și de filosofia creștină, nu sunt pentru om o rușine, ci o cinste, deoarece oferă o putere onestă de a-și susține viața. Cu adevărat rușinos și neomenesc este a abuza de oameni ca de niște lucruri spre câștig și a nu-i prețui mai mult decât cât pot prin nervi și puteri. De asemenea se poruncește ca în proletari să se țină seama de religie și de bunurile sufletului. Prin urmare, datoria stăpânilor este să rânduiască astfel încât muncitorul să aibă un timp potrivit pentru pietate; să nu-l expună ispitelor desfrânării și momelilor corupției și ale păcatului; să nu-l abată nicidecum de la grija casei și de la strădania cumpătării. De asemenea să nu i se impună mai multă muncă decât pot duce puterile și nici de un fel care nu se potrivește cu vârsta și cu sexul.

Între cele mai mari îndatoriri ale stăpânilor strălucește aceasta: a da fiecăruia cele drepte. Desigur, pentru a stabili în mod drept măsura salariului, trebuie luate în seamă mai multe motive; însă, în general, bogații și stăpânii să-și amintească faptul că a apăsa, pentru propriul folos, pe cei lipsiți și pe cei nefericiți și a scoate câștig din sărăcia altuia nu îngăduie nici dreptul divin, nici cel omenesc. Iar a lipsi pe cineva de plata cuvenită este un mare păcat, care cheamă prin strigăt mânia răzbunătoare din cer: Iată, plata lucrătorilor... pe care ați reținut-o, strigă; iar strigătul lor a intrat în urechile Domnului Savaot [Iac. V, 4]. În cele din urmă, bogații trebuie să se ferească cu sfințenie a aduce vreo pagubă intereselor proletarilor, nici prin violență, nici prin înșelăciune, nici prin uneltiri cămătărești; și cu atât mai mult cu cât aceștia nu sunt destul apărați împotriva nedreptăților și a neputinței, iar bunurile lor, cu cât sunt mai puține, cu atât trebuie socotite mai sfinte. Nu ar putea oare ascultarea de aceste legi singură să stingă puterea și cauzele discordiei?

Dar Biserica, având-L pe ISUS CRISTOS drept Învățător și Călăuză, urmărește totuși lucruri mai înalte: adică, poruncind ceva mai desăvârșit, ține către aceasta: ca unul dintre ordine să-l unească pe celălalt cu legătura unei apropieri strânse și a unei prietenii adevărate. Nu putem înțelege și aprecia cele muritoare după adevăr, dacă nu a privit sufletul o altă viață, aceea nemuritoare; căci, dacă aceasta ar fi înlăturată, îndată ar pieri forma și adevărata noțiune a cinstei; ba chiar întreaga alcătuire a lumii ar trece într-un mister nepătruns

cercetării omenești. Așadar, ceea ce am învățat prin însăși natura care ne îndeamnă, este și dogma creștină, pe care se sprijină ca pe un temei principal întreaga rânduială și alcătuire a religiei: după ce vom ieși din această viață, atunci vom trăi cu adevărat. Căci Dumnezeu nu l-a creat pe om pentru aceste lucruri fragile și trecătoare, ci pentru cele cerești și veșnice; și ne-a dat pământul ca loc de surghiun, nu ca sălaș de locuire. A avea belșug de bogății și de celelalte lucruri numite bunuri, ori a duce lipsă de ele, nu are nicio însemnătate pentru fericirea veșnică; felul în care te folosești de ele, acela are însă cea mai mare însemnătate. Diferitele amărăciuni cu care viața muritoare este aproape țesută, ISUS CRISTOS nu le-a suprimat nicidecum prin răscumpărarea Sa îmbelșugată, ci le-a prefăcut în îndemnuri spre virtuți și în materie de bună merite, astfel încât niciun muritor nu poate dobândi răsplătiri veșnice dacă nu calcă pe urmele însângerate ale lui ISUS CRISTOS. Dacă vom răbda, vom și împărăți împreună [II Tim. II, 12]. Prin ostenelile și suferințele primite de bunăvoie, El a îmblânzit în chip minunat tăria durerilor și a muncilor; și nu numai prin exemplu, ci prin harul Său și prin punerea înainte a speranței răsplății veșnice, a făcut mai ușoară îndurarea durerilor: căci această suferință a noastră de acum, ușoară și trecătoare, lucrează în noi, peste măsură, un veșnic și nespus de mare prisos de slavă [II Cor. IV, 17].

De aceea celor fericiți li se amintește că bogățiile nu aduc lipsa durerii și nu folosesc cu nimic la fericirea veacului veșnic, ci mai degrabă dăunează; că amenințările neobișnuite ale lui

ISUS CRISTOS trebuie să fie spre înfricoșarea bogaților; și că, într-o zi, va trebui să dea seama lui Dumnezeu, Judecătorul, cu cea mai aspră răspundere, de întrebuințarea averilor.

Despre însăși întrebuințarea bogățiilor există o învățătură aleasă și de cea mai mare importanță, pe care, dacă filosofia a început-o, Biserica a transmis-o desăvârșită, și face ca ea să fie păstrată nu numai prin cunoaștere, ci și prin moravuri. Temelia acestei învățături stă în aceea că posesia dreaptă a banilor se deosebește de întrebuințarea dreaptă a banilor. A poseda bunuri în mod privat, după cum am văzut puțin mai înainte, este un drept natural al omului; și a folosi acest drept, mai ales în societatea vieții, nu este numai îngăduit, ci este pe deplin necesar. Este îngăduit ca omul să posede ale sale. Și este de asemenea necesar pentru viața omenească [Sf. Toma, II-II, q. LXVI, a. 2]. Dar dacă se întreabă care trebuie să fie folosirea bunurilor, Biserica răspunde fără nicio îndoială: în această privință omul nu trebuie să aibă lucrurile din afară ca proprii, ci ca comune, astfel încât să le poată împărtăși cu ușurință, la nevoie, altora. De unde Apostolul spune: celor bogați ai veacului acestuia poruncește... să dea cu ușurință, să împărtășească [Sf. Toma, II-II, q. LXV, a. 2].

Nimeni nu este îndatorat să-i ajute pe alții din aceea ce privește folosința necesară, atât a sa, cât și a celor ai săi; ba nici să dea altora ceea ce îi este trebuincios lui însuși pentru a păstra ceea ce se cuvine persoanei și ceea ce este potrivit: căci nimeni nu trebuie să trăiască în chip nepotrivit [Sf. Toma, II-II, q. XXXII, a. 6]. Dar, după ce s-a asigurat celei necesare

și celor cuviincioase, datoria este ca din prisos să se dăruiască celor lipsiți: Ceea ce prisosește, dați milostenie [Luc. XI, 41]. Aceste îndatoriri, cu excepția cazurilor de nevoie extremă, nu sunt ale dreptății, ci ale carității creștine; iar pentru ele nu există, fără îndoială, un drept de a constrânge prin lege. Dar legea și judecata lui Cristos Dumnezeu preced legile și judecățile oamenilor, și El îndeamnă în multe chipuri deprinderea dărniciei: Mai fericit este a da decât a primi [Fapte XX, 35]; și va judeca binefacerea făcută sau refuzată săracilor ca și cum ar fi fost făcută sau refuzată Lui însuși: Ori de câte ori ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut [Mat. XXV, 40].

Suma acestor lucruri este aceasta: oricine a primit, prin darul lui Dumnezeu, o mai mare abundență de bunuri, fie ale trupului și exterioare, fie ale sufletului, a primit-o în acest scop: ca să le folosească spre desăvârșirea sa și, asemenea unui slujitor al providenței divine, spre folosul celorlalți. Așadar, cel ce are un talant, să se îngrijească nicidecum să nu tacă; cel ce are belșug de bunuri, să vegheze să nu amorțească de la dărnicia milei; cel ce are o îndeletnicire prin care trăiește, să se străduiască mult să împărtășească aproapelui folosul și utilitatea ei [Sf. Grigorie cel Mare, Om. X la Evang., n. 7].

Iar pe cei lipsiți de bunurile norocului, Biserica îi învață că sărăcia nu este, înaintea lui Dumnezeu, o rușine și nici nu este de rușinat faptul că traiul se dobândește prin muncă. Și aceasta a întărit-o, prin fapt și viață, Cristos Domnul, care pentru mântuirea oamenilor S-a făcut sărac, deși era bogat [II Cor.

VIII, 9]; și, deși era Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu Însuși, a voit totuși să fie văzut și socotit fiu de tâmplar; ba chiar nu a refuzat să petreacă o mare parte din viață în munca de tâmplar. Oare nu este acesta tâmplarul, fiul Mariei? [Marc. VI, 3] Privind la dumnezeirea acestui exemplu, se înțeleg mai ușor următoarele: adevărata demnitate și măreție a omului stă în moravuri, adică în virtute; virtutea este un patrimoniu comun muritorilor, deopotrivă accesibil celor de jos și celor de sus, bogaților și proletarilor; și că nimic altceva decât virtuțile și meritele, oriunde s-ar afla, vor urma răsplata fericirii veșnice. Ba chiar voința lui Dumnezeu însuși pare mai înclinată către cei nenorociți: căci ISUS CRISTOS îi numește fericiți pe săraci; îi cheamă cu iubire la Sine, spre mângâiere, pe toți cei ce sunt în muncă și întristare; îi îmbrățișează cu o dragoste deosebită pe cei slabi și apăsați de nedreptăți. Prin cunoașterea acestor lucruri, în cei fericiți se domolește sufletul îngâmfat, iar în cei apăsați se înalță sufletul plecat; unii se pleacă spre blândețe, ceilalți spre modestie. Astfel se scurtează distanța dorită a mândriei și nu va fi greu de obținut ca voințele celor două stări, dându-și mâinile prietenește, să se unească.

Iar dacă vor asculta de preceptele creștine, nu este de ajuns prietenia: iubirea frățească îi va lega între ei. Căci vor simți și vor înțelege că toți oamenii sunt zămisliți de același Părinte comun, Dumnezeu; că toți tind către același scop al bunurilor, care este Dumnezeu Însuși, singurul care poate dărui fericirea desăvârșită și deplină atât oamenilor, cât și îngerilor; că fiecare, de asemenea, a fost răscumpărat în aceeași măsură prin

binefacerea lui ISUS CRISTOS și ridicat la demnitatea de fiu al lui Dumnezeu, astfel încât să fie cuprinși într-o legătură frățească atât între ei, cât și cu Cristos Domnul, Întâiul Născut între mulți frați. De asemenea, bunurile naturii și darurile harului dumnezeiesc aparțin în comun și fără deosebire întregului neam omenesc și nimeni, în afară de cel nevrednic, nu este lipsit de moștenirea bunurilor cerești. Iar dacă suntem fii, suntem și moștenitori: moștenitori ai lui Dumnezeu, iar împreună-moștenitori ai lui Cristos [Rom. VIII, 17].

Aceasta este rânduiala îndatoririlor și a drepturilor pe care filosofia creștină o mărturisește. Nu pare oare că orice conflict s-ar stinge în foarte scurt timp, dacă aceasta ar avea putere în conviețuirea civilă?

În cele din urmă, Biserica nu se mulțumește să arate calea de găsire a leacului, ci aplică ea însăși, cu mâna sa, medicamentul. Căci întreaga ei strădanie este ca, prin disciplina și învățătura sa, să formeze și să instruiască oamenii; iar izvoarele cele mai sănătoase ale acestei învățături, prin lucrarea Episcopilor și a Clerului, se îngrijește să le răspândească pe cât de larg poate. Apoi se străduiește să pătrundă în suflete și să încline voințele, pentru ca ele să primească a fi conduse și cârmuite de disciplina preceptelor divine. Iar în această parte, care este principală și de cea mai mare importanță, deoarece în ea stă suma folosurilor și întreaga cauză, Biserica singură poate cel mai mult. Căci instrumentele de care se folosește pentru a mișca sufletele i-au fost date chiar în acest scop de ISUS CRISTOS și au o putere sădită dumnezeiește. Aceste

instrumente sunt singurele care pot atinge în chip potrivit adâncurile tainice ale inimii și pot aduce omul să se arate ascultător de datorie, să-și stăpânească mișcările sufletului poftitor, să iubească pe Dumnezeu și pe aproapele cu o caritate deosebită și supremă, și să străbată cu curaj toate cele ce împiedică drumul virtuții.

Este de ajuns, în această privință, să ne amintim pe scurt, cu gândul, exemplele celor vechi. Aducem aminte lucruri și fapte care nu lasă nicio îndoială: anume că societatea civilă a oamenilor a fost din temelie reînnoită prin instituțiile creștine; și că, prin puterea acestei reînnoiri, neamul omenesc a fost îndreptat spre mai bine, ba chiar smuls de la pieire la viață, și ridicat la o asemenea desăvârșire, încât nici nu a existat vreodată înainte, nici nu va fi, în veacurile ce vor urma, una mai mare. În cele din urmă, ISUS CRISTOS este începutul acestor binefaceri și, deopotrivă, sfârșitul lor: precum de la El au pornit toate, tot astfel toate trebuie să se întoarcă la El.

Într-adevăr, după ce lumea a primit lumina Evangheliei și a cunoscut marele mister al întrupării Cuvântului și al răscumpărării oamenilor, viața lui ISUS CRISTOS, Dumnezeu și om, a pătruns cetățile, și le-a pătruns pe toate cu credința, cu preceptele și cu legile Sale. De aceea, dacă societatea neamului omenesc trebuie vindecată, numai întoarcerea la viața și la instituțiile creștine o va vindeca. Căci, despre societățile care se destramă, pe bună dreptate se poruncește aceasta: dacă voiesc să fie refăcute, trebuie să se întoarcă la originile lor. Căci aceasta este desăvârșirea oricărei

asocieri: a lucra și a dobândi ceea pentru care a fost întemeiată, astfel încât mișcările și actele sociale să izvorască din aceeași cauză care a născut societatea. Prin urmare, a se abate de la scopul ei este stricăciune; a se întoarce la scopul ei este vindecare. Și cu tot adevărul spunem aceasta atât despre întreg trupul statului, cât și despre acea clasă de cetățeni care își susțin viața prin muncă, și care este de departe cea mai numeroasă.

Totuși nu trebuie să se creadă că grijile Bisericii sunt atât de fixate în formarea sufletelor, încât să neglijeze cele ce țin de viața muritoare și pământească. Dimpotrivă, cu privire la proletari, ea voiește și se străduiește ca ei să iasă din starea lor prea nenorocită și să dobândească o soartă mai bună. Și la aceasta contribuie nu puțin tocmai prin aceea că îi cheamă și îi formează pe oameni la virtute. Căci moravurile creștine, când sunt păstrate întregi, nasc de la sine o anumită prosperitate în cele din afară, deoarece îl împacă pe om cu principiul și izvorul tuturor bunurilor, care este Dumnezeu; înfrânează cele două plăgi ale vieții, care prea adesea îl fac pe om nenorocit chiar în belșugul bogățiilor: dorința nemăsurată de lucruri și setea de plăceri; în cele din urmă, printr-un trai și o întreținere cumpătată, suplinește lipsurile prin economisire, ținând departe viciile care nu numai cheltuie puținele resurse, ci epuizează și mari averi și risipesc moșteniri îmbelșugate.

Dar, pe lângă aceasta, pentru binele proletarilor, ea se îngrijește cu înțelepciune, întemeind și susținând acele lucrări pe care le înțelege folositoare pentru a ușura lipsa lor.

Ba chiar și în acest gen de binefaceri Biserica a strălucit întotdeauna, astfel încât este lăudată prin predică până și de către vrăjmașii ei. Atât de mare era, la creștinii cei mai vechi, puterea carității reciproce, încât, foarte adesea, cei mai avuți se lipseau chiar de ale lor, pentru a veni în ajutor; de unde nici nu era... vreunul lipsit între ei [Fapte IV, 34]. Diaconilor, rânduială instituită anume pentru aceasta, li s-a dat de către Apostoli însărcinarea de a împlini zilnic slujirile binefacerii; iar Apostolul Pavel, deși apăsat de grija tuturor Bisericilor, totuși nu a șovăit să se supună unor călătorii obositoare, ca să ducă personal ajutor celor mai săraci creștini. Astfel de sume, adunate de bunăvoie de creștini în fiecare adunare, Tertullian le numește depozite ale pietății, fiindcă erau cheltuite pentru hrănirea și îngroparea săracilor, și pentru copiii și fetele lipsiți de bunuri și de părinți, precum și pentru bătrânii din case, de asemenea pentru naufragiați [Apol. II, 39].

De aici s-a format treptat acel patrimoniu pe care Biserica, prin grijă religioasă, l-a păstrat ca pe un bun al familiei celor lipsiți. Ba chiar a procurat ajutoare poporului nenorocit, îndepărtând rușinea de a cere. Căci, fiind Părinte comun atât al bogaților cât și al săracilor, a stârnit pretutindeni caritatea până la o măreție aleasă și a întemeiat asociații de persoane religioase, precum și multe alte instituții folositoare, prin a căror ajutor aproape că nu ar fi niciun fel de nenorocire lipsită de mângâiere.

Astăzi însă mulți, făcând precum făceau odinioară păgânii, se apucă să mustre Biserica tocmai pentru această caritate atât de

strălucită; în locul ei au socotit potrivit să pună binefacerea stabilită prin legi publice. Dar nu se vor găsi niciun fel de mijloace omenești care să suplinească iubirea creștină, care se întinde cu totul spre folosul altuia. Acea virtute este numai a Bisericii, fiindcă, dacă nu izvorăște din Preasfânta Inimă a lui ISUS CRISTOS, nu există nicăieri; iar cine s-a depărtat de Biserică rătăcește cu atât mai departe de Cristos.

Dar nu poate fi îndoială că, pentru scopul propus, sunt cerute și acele ajutoare care se află în puterea oamenilor. Este cu totul necesar ca toți cei pe care îi privește această cauză să tindă la același scop și să muncească fiecare după partea sa. Aceasta are o anumită asemănare cu providența care cârmuiește lumea: căci aproape întotdeauna vedem că rezultatele lucrurilor, de care depind anumite cauze, se nasc din conlucrarea tuturor acelor cauze.

Iar care parte din leac trebuie așteptată de la stat, este bine să cercetăm. Prin stat înțelegem aici nu forma de guvernare de care se folosește un popor sau altul, ci acea rânduială pe care o cere dreapta rațiune, potrivită cu natura, și o aprobă documentele divine ale înțelepciunii, pe care Noi înșine le-am explicat în mod deosebit în Scrisorile Enciclice despre constituția creștină a statelor.

Așadar, cei prin care este cârmuită cetatea trebuie mai întâi să contribuie, în chip general și universal, prin întreaga rânduială a legilor și a instituțiilor, anume făcând ca, din însăși alcătuirea și administrarea statului, să înflorească de la sine prosperitatea

atât a comunității, cât și a particularilor. Aceasta este sarcina prudenței civile și datoria proprie a celor ce conduc. Iar ceea ce face îndeosebi cetățile prospere este: probitatea moravurilor, familiile bine și cu ordine întemeiate, paza religiei și a dreptății, impunerea moderată a sarcinilor publice și împărțirea lor dreaptă, sporirea artelor și a negoțului, înflorirea culturii ogoarelor, și dacă mai sunt și altele de acest fel, care, cu cât sunt promovate cu mai mare străduință, cu atât cetățenii vor trăi mai bine și mai fericit. Prin puterea acestor lucruri, care se află în puterea cârmuitorilor cetății, statul poate, pe cât folosește celorlalte stări, tot astfel să ajute foarte mult și condiția proletarilor; și aceasta în deplinul său drept, fără nicio bănuială de imixtiune: căci statul, prin legea misiunii sale, trebuie să îngrijească de binele comun. Iar cu cât va spori mai mult belșugul bunurilor din această providență generală, cu atât mai puțin va fi nevoie să se caute alte căi pentru ocrotirea muncitorilor.

Dar mai trebuie avut în vedere și ceea ce atinge mai adânc chestiunea: statul are o singură rațiune de a fi, comună celor mai de sus și celor mai de jos. Proletarii sunt, prin natură, cetățeni cu același drept ca bogații, adică părți adevărate și vii ale trupului politic, din care, prin mijlocirea familiilor, se alcătuiește corpul statului; ca să nu mai adăugăm că, în orice cetate, ei sunt de departe cei mai numeroși. Așadar, fiind cu totul absurd să se îngrijească de o parte a cetățenilor și să se neglijeze cealaltă, urmează că grijile datorate trebuie puse în mod public în apărarea siguranței și a intereselor stării

proletarilor; altminteri s-ar încălca dreptatea, care poruncește a da fiecăruia ce este al lui. Despre aceasta, Sfântul Toma spune cu înțelepciune: după cum partea și întregul sunt într-un fel același, tot astfel ceea ce este al întregului este într-un fel al părții [II-II, q. LXI, a. 1 ad 2]. De aceea, între îndatoririle nu puține și nu ușoare ale conducătorilor care îngrijesc bine de popor, aceasta strălucește înainte de toate: să ocrotească în mod egal fiecare stare a cetățenilor, păstrând neștirbită ceea ce se numește dreptatea distributivă.

Deși însă este necesar ca toți cetățenii, fără excepție, să contribuie cu ceva la suma bunurilor comune, dintre care o parte se întoarce în mod firesc asupra fiecăruia, totuși ei nu pot contribui în aceeași măsură și în același fel. Oricare ar fi schimbările în formele de guvernare, vor rămâne totdeauna acele deosebiri între cetățeni fără de care nu poate exista și nici nu se poate gândi vreo societate. Este cu totul necesar să existe unii care se consacră statului, care fac legi, care împart dreptatea, în sfârșit, prin al căror sfat și autoritate se administrează treburile cetății și cele ale războiului. Că aceștia au roluri de întâietate și trebuie socotiți, în orice popor, cei dintâi, nimeni nu contestă, deoarece ei lucrează în mod direct și în chip excelent pentru binele comun. Pe de altă parte, cei ce se îndeletnicesc cu un meșteșug nu folosesc cetății în același fel și nu prin aceleași slujiri; dar și ei slujesc foarte mult folosului public, deși mai puțin direct. Într-adevăr, binele social, fiindcă trebuie să fie de așa natură încât oamenii să

devină mai buni prin dobândirea lui, trebuie să fie așezat mai ales în virtute.

Totuși, pentru o cetate bine întemeiată este nevoie și de asigurarea bunurilor trupului și a celor exterioare, a căror întrebuințare este necesară pentru actul virtuții [Sf. Toma, De reg. princ. I, c. XV]. Iar pentru dobândirea acestor bunuri, munca proletarilor este cea mai eficace și necesară, fie că își exercită îndemânarea și mâna pe ogoare, fie în ateliere. Ba chiar puterea și eficacitatea lor în acest domeniu sunt atât de mari, încât este cu totul adevărat că bogățiile cetăților nu se nasc de nicăieri altundeva decât din munca muncitorilor. Dreptatea poruncește, așadar, ca statul să poarte în mod public grijă de proletar, pentru ca el să primească ceva din ceea ce aduce folosului comun, astfel încât să poată duce viața mai puțin apăsător: să aibă acoperământ, să aibă îmbrăcăminte, să fie în siguranță. De unde urmează că trebuie sprijinite toate lucrurile care, într-un fel oarecare, par folositoare condiției muncitorilor. Această grijă este atât de departe de a dăuna cuiva, încât mai degrabă va fi folositoare tuturor, deoarece este cu totul în interesul statului ca aceia din a căror muncă provin bunuri atât de necesare să nu fie, în toate privințele, nenorociți.

Nu este drept, după cum am spus, ca statul să absoarbă pe cetățean sau familia: este echitabil să se îngăduie fiecăruia puterea sa de a acționa cu libertate, pe cât se poate, cu păstrarea binelui comun și fără vreo nedreptate față de cineva. Totuși, cei ce conduc trebuie să vegheze ca să ocrotească

comunitatea și părțile ei. Comunitatea, deoarece natura a încredințat puterii supreme păstrarea ei până într-atât încât grija pentru mântuirea publică nu este numai legea supremă, ci este întreaga cauză și rațiune a conducerii; iar părțile, fiindcă atât filosofia, cât și credința creștină sunt de acord că administrarea statului nu aparține, prin natură, folosului celor cărora le-a fost încredințată, ci folosului acelora care au fost încredințați. Și, întrucât puterea de a conduce își are originea în Dumnezeu și este o anumită împărtășire a suveranității supreme, ea trebuie exercitată după exemplul puterii divine, care, cu grijă părintească, se îngrijește nu mai puțin de fiecare lucru în parte decât de întreg. Prin urmare, dacă s-a adus sau amenință să se aducă vreo pagubă bunurilor comune ori intereselor vreunei clase, care nu poate fi îndreptată sau împiedicată pe altă cale, este necesar ca autoritatea publică să intervină.

Într-adevăr, este de interes atât pentru mântuirea publică, cât și pentru cea privată, ca treburile să fie pașnice și rânduite; de asemenea, ca întreaga disciplină a vieții domestice să fie cârmuită după poruncile lui Dumnezeu și după principiile naturii; să se păzească și să se cinstească religia; să înflorească, în particular și în public, moravuri nealterate; să se păstreze sfântă dreptatea și ca unii să nu-i poată vătăma nepedepsit pe alții; să crească cetățeni viguroși, potriviți să ajute și să apere, dacă ar cere-o împrejurarea, cetatea. De aceea, dacă vreodată s-ar întâmpla ca vreo tulburare să amenințe din pricina retragerii muncitorilor, ori a lucrului întrerupt cu

premeditare; dacă legăturile naturale ale familiei s-ar slăbi la proletari; dacă religia ar fi vătămată la muncitori prin neîmpărțirea îndestulătoare a timpului pentru îndatoririle pietății; dacă în ateliere ar apărea primejdie pentru integritatea moravurilor din pricina amestecului sexelor sau a altor momeli pierzătoare ale păcatului; dacă starea muncitorilor ar fi apăsată de starea stăpânilor prin poveri nedrepte, ori ar fi chinuită prin condiții străine persoanei și demnității omenești; dacă sănătății i s-ar aduce vătămare prin muncă nemăsurată și nepotrivită cu sexul ori cu vârsta: în aceste cazuri trebuie, fără îndoială, folosite, în anumite limite, puterea și autoritatea legilor. Limitele le determină chiar cauza care cere ajutorul legilor: anume să nu se asume prin legi mai mult și să nu se meargă mai departe decât cere vindecarea neajunsului sau îndepărtarea primejdiei.

Drepturile, oriunde s-ar afla, trebuie păzite cu sfințenie; iar puterea publică trebuie să se îngrijească ca fiecare să-și păstreze ceea ce este al său, respingând și pedepsind nedreptățile. Numai că, în însăși ocrotirea drepturilor particularilor, trebuie avută îndeosebi în vedere situația celor slabi și săraci. Căci clasa celor bogați, înconjurată de propriile apărări, are mai puțină nevoie de ocrotire publică; mulțimea sărmană, neapărată prin niciun sprijin al său, se reazemă mai ales pe ocrotirea statului. De aceea statul trebuie să-i cuprindă cu o grijă și providență deosebită pe salariați, deoarece ei se numără în mulțimea celor lipsiți.

Dar este bine să atingem anume câteva lucruri de mai mare importanță. Căpetenia este aceasta: proprietățile private trebuie apărate prin puterea și scutul legilor. Și mai ales, în atâta aprindere a poftelor, mulțimea trebuie ținută în datorie; căci, deși este îngăduit, fără împotrivirea dreptății, să se tindă la o stare mai bună, a lua altuia ceea ce este al lui și, sub aparența unei pretinse egalități absurde, a năvăli asupra averilor altora, dreptatea o oprește, și nici rațiunea binelui comun nu o îngăduie. Desigur, partea cea mai mare a muncitorilor preferă să-și dobândească bunuri mai bune prin muncă cinstită, fără a face vreo nedreptate cuiva; totuși nu sunt puțini cei pătrunși de păreri strâmbe și doritori de lucruri noi, care, cu orice mijloc, caută să stârnească tulburări și să împingă pe alții la violență. Este, așadar, în interesul autorității statului ca, punând frâu instigatorilor, să oprească uneltirile care corup moravurile muncitorilor și să îndepărteze de la stăpânii legitimi primejdia jafurilor.

Munca prea îndelungată ori prea grea, precum și părerea despre un salariu prea mic, dau nu rar meșteșugarilor prilej să înceteze, cu premeditare, lucrul și să se dea unui repaus voit. Acest neajuns, obișnuit și grav, trebuie îndreptat prin mijloace publice, deoarece o astfel de încetare nu aduce pagubă numai stăpânilor și muncitorilor înșiși, ci dăunează negoțului și intereselor statului; și, fiindcă de obicei nu este departe de violență și de tulburări, pune adesea în primejdie liniștea publică. În această privință este mai eficace și mai sănătos să se prevină prin autoritatea legilor, să se împiedice răul să

izbucnească, înlăturând la timp cauzele din care pare că vor ieși conflictele dintre stăpâni și lucrători.

În chip asemănător, sunt mai multe lucruri la muncitor care trebuie întărite prin ocrotirea statului: și mai întâi bunurile sufletului. Căci viața muritoare, oricât ar fi ea bună și de dorit, nu este totuși acel scop ultim pentru care ne-am născut, ci este numai cale și instrument spre împlinirea vieții sufletului prin vederea adevărului și iubirea binelui. Sufletul este acela care poartă chipul și asemănarea dumnezeiască și în care se află acea stăpânire prin care omul a fost rânduit să domnească peste naturile inferioare și să supună folosului său pământul și mările: Umpleți pământul și supuneți-l; și stăpâniți peste peștii mării și peste păsările cerului și peste toate vietățile care se mișcă pe pământ [Gen. I, 28]. În această privință toți oamenii sunt egali și nu este nimic care să deosebească între bogați și săraci, între stăpâni și slujitori, între principi și particulari: căci Același este Domnul tuturor [Rom. X, 12]. Nimănui nu-i este îngăduit să violeze nepedepsit demnitatea omului, de care Dumnezeu Însuși dispune cu mare respect, nici să împiedice drumul către acea desăvârșire care este potrivită vieții veșnice în ceruri. Ba chiar, în acest fel, omul nici măcar de bunăvoie nu poate voi să fie tratat împotriva naturii sale și să slujească robia sufletului: căci aici nu este vorba de drepturi asupra cărora omul ar avea libertate, ci de îndatoriri față de Dumnezeu, care trebuie păzite cu sfințenie.

De aici urmează că odihna de la lucrări și osteneli în zilele de sărbătoare este necesară. Nimeni să nu înțeleagă însă aceasta

ca o folosință a unui repaus mai mare, de trândăvie, și cu atât mai puțin ca o încetare precum aceea pe care mulți o doresc, sprijinitoare a viciilor și ajutătoare risipei de bani, ci ca o odihnă a lucrărilor, consacrată prin religie. Odihna unită cu religia îl smulge pe om din muncile și treburile vieții zilnice, ca să-l cheme la cugetarea bunurilor cerești și la cultul drept și datorat Dumnezeirii veșnice. Aceasta este mai ales natura și această este cauza odihnei ce trebuie luată în zilele de sărbătoare: pe care Dumnezeu a întărit-o prin lege de căpetenie în Vechiul Testament: Adu-ți aminte să sfințești ziua sabatului [Exod. XX, 8]; și El Însuși a arătat-o prin propriul fapt, prin odihna tainică luată îndată după ce îl făcuse pe om: S-a odihnit în ziua a șaptea de toată lucrarea pe care o săvârșise [Gen. II, 2].

În ceea ce privește ocrotirea bunurilor trupului și a celor exterioare, înainte de toate trebuie smulși bietii muncitori din cruzimea oamenilor lacomi, care abuzează fără măsură de persoane ca de niște lucruri spre câștig. A cere atâta muncă încât sufletul să se tocească prin osteneală prea mare și trupul să cadă sub oboseală, nu îngăduie nici dreptatea, nici omenia. În om, ca în orice natură, puterea eficientă este cuprinsă în anumite limite, dincolo de care nu poate trece. Ea se ascuțește, ce-i drept, prin exercițiu și întrebuințare, dar cu această lege: să înceteze din când în când și să se odihnească. Așadar, în privința muncii zilnice trebuie avut grijă să nu fie întinsă la mai multe ore decât îngăduie puterile. Iar cât trebuie să fie intervalele de odihnă se judecă după felurimea muncii, după

împrejurările timpului și ale locului, după însăși sănătatea muncitorilor. Cei a căror muncă este să scoată piatră din pământ sau să sape fier, aramă și altele asemenea ascunse în adâncuri, a lor osteneală, fiind mult mai mare și grea sănătății, trebuie compensată prin scurtarea timpului. Trebuie privite și anotimpurile anului, fiindcă nu rar același fel de muncă, într-un timp, este ușor de îndurat, iar în alt timp fie nu poate fi îndurat în niciun fel, fie nu poate fi îndurat fără cea mai mare greutate. În sfârșit, ceea ce poate face și susține un bărbat în vârstă, puternic și viguros, nu este drept să se ceară de la o femeie sau de la un copil. Ba mai mult, trebuie avut mare grijă cu copiii, ca atelierul să nu-i ia înainte ca vârsta să le fi întărit îndeajuns trupul, mintea și sufletul. Căci puterile care izbucnesc în copilărie, asemenea unei verdețiuri abia înmugurite, sunt zdrobite de o muncă prea timpurie; de unde întreaga creștere a copilului este primejduită. Tot astfel, anumite meșteșuguri se potrivesc mai puțin femeilor, născute pentru lucrările casei; lucrări care păstrează cu mare grijă podoaba sexului femeiesc și corespund, prin natură, creșterii copiilor și bunăstării familiei. În general să se statornicească aceasta: muncitorilor trebuie să li se acorde atâta odihnă cât să se compenseze puterile consumate prin muncă; deoarece puterile istovite prin întrebuințare trebuie refăcute prin încetare. În orice obligație pe care o încheie între ei stăpânii și lucrătorii, această condiție, fie scrisă, fie tacită, se află întotdeauna: ca amândurora să le fie asigurată odihna; căci nu este cinstit să se învoiască altfel, deoarece nu este îngăduit nici

să ceară, nici să promită cuiva neglijarea îndatoririlor care îl leagă pe om fie față de Dumnezeu, fie față de sine însuși.

Atingem aici o chestiune de mare însemnătate, care trebuie înțeleasă drept, ca să nu se greșească în niciuna din părți. Anume, măsura salariului se hotărăște prin liber consimțământ; de aceea stăpânul, după ce a plătit salariul convenit, pare că și-a împlinit cuvântul și că nu mai datorează nimic. Atunci numai se face nedreptate dacă ori stăpânul ar refuza să plătească prețul întreg, ori lucrătorul ar refuza să dea toate lucrările la care s-a obligat: în aceste cazuri este drept ca puterea politică să intervină, pentru ca dreptul fiecăruia să rămână nevătămat, iar în afară de acestea, nicidecum. O astfel de raționare însă nu va fi ușor și nici pe deplin primită de un judecător drept al lucrurilor, deoarece nu este deplină în toate părțile: lipsește un element al rațiunii, de cea mai mare greutate. Anume, a munci înseamnă a se exercita pentru dobândirea lucrurilor necesare diferitelor întrebuințări ale vieții și, mai ales, pentru ocrotirea de sine. În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea [Gen. III, 19]. De aceea munca are în om, ca să spunem astfel, două însușiri sădite de natură: mai întâi că este personală, deoarece puterea care lucrează este lipită de persoană și este cu totul proprie celui ce o exercită și rânduită folosului lui; apoi că este necesară, din această cauză că rodul muncilor este omului de trebuință pentru a-și păstra viața; iar a păstra viața poruncește însăși natura lucrurilor, căreia trebuie să i se supună mai presus de toate. Iar dacă s-ar privi numai din partea aceasta că este personală, nu este

îndoială că muncitorului îi stă în putere să fixeze mai restrâns măsura salariului convenit; căci precum își dă munca după voință, tot astfel, după voință, poate fi mulțumit cu o plată mică, sau chiar cu niciuna.

Se ivesc uneori vremuri când este drept ca legile să se împotrivească unui asemenea fel de comunități: anume dacă ele urmăresc, prin însăși rânduiala lor, ceva ce este în vădită neconcordanță cu probitatea, cu dreptatea și cu mântuirea statului. În aceste cazuri, puterea publică, pe drept, va împiedica formarea lor; pe drept va și desființa pe cele formate; totuși este necesar să folosească cea mai mare prudență, ca nu cumva să pară că trece peste drepturile cetățenilor și să nu hotărască, sub aparența utilității publice, ceva ce rațiunea nu aprobă. Căci legilor trebuie să li se dea ascultare numai în măsura în care sunt de acord cu dreapta rațiune și, prin urmare, cu legea veșnică a lui Dumnezeu.

Ne gândim aici la diferite asociații, atât la confrerii, cât și la ordine religioase, pe care autoritatea Bisericii și voința pioasă a creștinilor le-au născut; iar istoria vorbește, până în vremea noastră, despre cât de mari au fost pentru mântuirea neamului omenesc. Dacă rațiunea singură ar judeca asemenea societăți, fiindcă au fost întemeiate pentru un scop onest, se arată că au fost întemeiate în virtutea dreptului natural. Iar în măsura în care ating religia, numai Biserica este aceea căreia i se cuvine să asculte. Prin urmare, cei care conduc cetatea nu pot, pe drept, să-și aroge asupra lor vreun drept și nici să-și tragă la sine administrarea lor; dimpotrivă, datoria statului este să le

respecte, să le păstreze și, când împrejurările o cer, să le apere împotriva nedreptății. Totuși am văzut, mai ales în vremea aceasta, că s-a lucrat cu totul altfel. În multe locuri statul a vătămat comunități de acest fel și cu o nedreptate multiplă: le-a legat cu lanțul legilor civile, le-a lipsit de dreptul legitim de persoană morală și le-a despuiat de averile lor. Asupra acestor averi Biserica avea dreptul ei, fiecare membru avea dreptul său, de asemenea aceia care le dăruiseră pentru anumite scopuri și pentru folosul și mângâierea cărora erau destinate. De aceea nu putem să ne stăpânim sufletul ca să nu ne plângem de asemenea spoliări, atât de nedrepte și de pierzătoare, cu atât mai mult cu cât vedem că societăților bărbaților catolici, pașnice și folositoare în toate privințele, li se închide calea, tocmai în vremea când se proclamă că, desigur, este îngăduit prin legi să se intre în asociere; iar această posibilitate este, în fapt, îngăduită larg celor care urmăresc planuri vătămătoare deopotrivă religiei și statului.

Într-adevăr, frecvența asociațiilor de felurite tipuri, mai ales ale muncitorilor, este acum mult mai mare decât altădată. De unde își trag obârșia, ce urmăresc și pe ce cale înaintează, nu este locul aici să cercetăm. Totuși, părerea, întărită de multe fapte, este că mai totdeauna le stau în frunte autori mai ascunși și că aceștia impun o disciplină care nu se potrivește nici cu numele creștin, nici cu mântuirea cetăților; iar, după ce au pus mâna pe întreaga rânduială a muncilor, lucrează la aceasta: ca aceia care ar refuza să se asocieze cu ei să fie siliți, prin sărăcie, să sufere pedepse. În această stare a lucrurilor, muncitorii

creștini trebuie să aleagă una din două: ori să intre în astfel de asociații, de unde trebuie să se teamă primejdie pentru religie, ori să-și întemeieze între ei propriile asociații și să-și unească puterile în acest chip, ca să se poată elibera cu curaj de acea apăsare nedreaptă și de nesuferit. Oare cine ar putea să aibă îndoială că aceasta din urmă trebuie dorită cu totul, dacă nu vrea să arunce bunul suprem al omului într-o primejdie imediată?

Sunt cu adevărat de lăudat mulți dintre ai noștri care, văzând bine ce cer vremurile, încearcă și caută în ce chip ar putea să-i ducă pe proletari la mai bine prin mijloace oneste. Luând asupra lor ocrotirea acestora, ei se străduiesc să sporească atât bunăstarea familiei, cât și a fiecăruia; de asemenea să cumpănească cu dreptate legăturile prin care sunt ținuți unii de alții muncitorii și stăpânii; să hrănească și să întărească în amândouă părțile amintirea datoriei și păzirea preceptelor evanghelice, care, întorcând pe om de la neînfrânare, îl opresc să treacă măsura și păstrează în cetate armonia dintre persoane și lucruri, în stări cât se poate de deosebite. Din această cauză vedem adesea bărbați de seamă adunându-se laolaltă, ca să-și împărtășească între ei sfaturile, să-și unească puterile și să chibzuiască ce pare mai de folos. Alții se străduiesc să lege, printr-o societate potrivită, diferite feluri de meșteșugari, îi ajută cu sfat și cu faptă, se îngrijesc să nu lipsească o muncă cinstită și roditoare. Episcopii adaugă îmbărbătare și ocrotire; iar prin autoritatea și sub îndrumarea lor, mulți din ambele ordine ale clerului îngrijesc cu sârguință, în aceste asociații,

cele ce țin de formarea sufletului. În fine, nu lipsesc catolicii cu mari averi care, ca niște părtași de bunăvoie ai salariaților, se străduiesc, cu bani însemnați, să întemeieze și să răspândească pe larg asociații, prin ajutorul cărora muncitorului să-i fie ușor să-și dobândească prin muncă nu numai avantaje prezente, ci și siguranța unei odihne viitoare oneste. Cât bine a adus treburilor obștești o industrie atât de variată și atât de însuflețită este mai cunoscut decât să fie nevoie a spune. De aici luăm deja semne bune de speranță pentru timpul ce va veni, cu condiția ca asemenea asociații să crească statornic și să fie întemeiate cu o cumpănire înțeleaptă. Statul să ocrotească aceste grupări de cetățeni, unite prin dreptul de asociere; dar să nu se amestece în rânduiala lor lăuntrică și în modul lor de viață; căci mișcarea vitală se naște dintr-un principiu interior și foarte ușor este stinsă printr-o lovire din afară.

Este cu adevărat necesară, pentru acest scop, o cumpănire și o disciplină înțeleaptă, ca să se facă în fapt unitatea și acordul voințelor. De aceea, dacă cetățenilor li se lasă libertatea de a se asocia, cum de fapt li se lasă, trebuie să fie și dreptul de a-și alege liber acea disciplină și acele legi pe care le judecă cele mai potrivite pentru scopul propus.

Nu socotim că se poate hotărî prin reguli sigure și precis definite cum trebuie să fie, în toate părțile sale, această cumpănire și disciplină a asociațiilor despre care vorbim; fiindcă aceasta trebuie mai degrabă rânduită după firea fiecărui popor, după încercare și uz, după felul și eficacitatea lucrărilor,

după întinderea comerțului și după celelalte împrejurări ale lucrurilor și ale timpului, care trebuie cântărite cu prudență. Însă, în ceea ce privește esențialul, să se întărească drept lege generală și permanentă aceasta: asociațiile muncitorilor trebuie să fie astfel alcătuite și astfel cârmuite încât să ofere mijloacele cele mai potrivite și mai lesnicioase pentru scopul propus, care stă în aceea ca fiecare să dobândească, pe cât se poate, din societate sporirea bunurilor trupului, ale sufletului și ale averii. Dar este limpede că trebuie privit ca scop principal desăvârșirea pietății și a moravurilor și că disciplina socială trebuie îndreptată în întregime mai ales către acest scop. Altfel ele ar degenera într-o altă formă și nu ar fi cu adevărat cu mult mai presus de acele asociații în care nu se ține seama de religie. Căci la ce-i folosește muncitorului să fi dobândit prin societate belșug de lucruri, dacă, prin lipsa hranei sufletului, își pune în primejdie mântuirea? Ce-i folosește omului dacă ar câștiga lumea întreagă, iar sufletul său ar suferi pagubă? [Mat. XVI, 26]. Aceasta o învață Cristos Domnul ca semn prin care creștinul trebuie să se deosebească de păgân: Pe toate acestea le caută neamurile... căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea vi se vor adăuga [Mat. VI, 32/33]. Așadar, luând ca temelie principiile de la Dumnezeu, să se acorde mult loc învățăturii religioase, ca fiecare să cunoască îndatoririle sale față de Dumnezeu, să știe bine ce trebuie să creadă, ce să spere și ce să facă pentru mântuirea veșnică; și, cu grijă deosebită, să fie întăriți împotriva rătăcirilor de opinii și a diferitelor stricăciuni. Muncitorul să fie îndemnat la cultul lui Dumnezeu și la iubirea pietății, în

special la păzirea religioasă a zilelor de sărbătoare. Să învețe a cinsti și a iubi Biserica, Părintele comun al tuturor; de asemenea să asculte de preceptele ei și să frecventeze sacramentele, care sunt instrumente divine pentru ispășirea întinărilor sufletului și dobândirea sfințeniei.

Așezat temeiul legilor sociale în religie, calea este netedă spre întărirea raporturilor reciproce ale membrilor, ca să urmeze o conviețuire liniștită și bunuri înfloritoare. Îndatoririle asociațiilor trebuie împărțite potrivit intereselor comune și astfel încât deosebirile să nu micșoreze unitatea. Este de mare însemnătate ca obligațiile să fie împărțite cu înțelepciune și definite limpede, ca să nu se facă nedreptate nimănui. Bunul comun să fie administrat cu integritate, pentru ca, după nevoia fiecăruia, să se hotărască măsura ajutorului; iar drepturile și îndatoririle stăpânilor să se potrivească bine cu drepturile și îndatoririle muncitorilor. Dacă cineva din una sau alta dintre părți s-ar socoti vătămat prin ceva, nimic nu este mai de dorit decât să fie de față oameni prudenți și integri din același corp, prin a căror judecată legile sociale însele poruncesc să se stingă neînțelegerea. Trebuie, de asemenea, să se prevadă cu mare grijă ca muncitorului să nu-i lipsească niciodată lucrarea și să existe un fond din care să se ajute nevoia fiecăruia, nu numai în cazuri neașteptate și întâmplătoare ale industriei, ci și atunci când boala, bătrânețea sau nenorocirea apasă pe cineva.

Prin aceste legi, dacă vor fi primite de bunăvoie, va fi îndeajuns ca interesele și siguranța celor mai săraci să fie

ocrotite; iar asociațiile catolicilor vor avea o însemnătate deloc mică pentru prosperitatea cetății. Din evenimentele trecute nu previzionăm în chip nechibzuit cele viitoare. Căci o epocă este împinsă de alta, dar asemănările faptelor sunt uimitoare, fiindcă ele sunt cârmuite de providența lui Dumnezeu, care îndreaptă și modelează continuitatea și succesiunea lucrurilor către scopul pe care și l-a rânduit în crearea neamului omenesc. – Am aflat că, în vechime, pe când Biserica era la începuturile ei, creștinilor li se aducea ca ocară faptul că, în cea mai mare parte, trăiau din ajutoare voluntare sau din munca mâinilor. Dar lipsiți de bogății și de putere, au izbutit totuși să-și câștige bunăvoința celor avuți și ocrotirea celor puternici. Se puteau vedea oameni neobosiți, harnici, pașnici, păstrând ca pildă dreptatea și, mai ales, caritatea. La spectacolul unei asemenea vieți și al unor asemenea moravuri, orice prejudecată a pierit, defăimarea celor răuvoitori a amuțit, iar născocirile superstiției învechite au cedat treptat adevărului creștin.

În prezent se poartă lupta pentru starea muncitorilor: dacă această luptă va fi rezolvată prin rațiune sau altfel, este de cea mai mare importanță pentru stat în ambele sensuri. Prin rațiune însă ea va fi ușor rezolvată de către muncitorii creștini, dacă, uniți în asociații și sprijiniți de conducători înțelepți, vor urma aceeași cale pe care părinții și strămoșii au ținut-o cu o mântuire deosebită atât pentru ei înșiși, cât și pentru obște. Căci, oricât de mare ar fi în om puterea opiniilor preconcepute și a poftelor, totuși, dacă voința rea nu a amorțit

simțul cinstei, bunăvoința cetățenilor se va îndrepta de la sine mai mult spre aceia pe care i-au cunoscut harnici și modești, despre care s-a văzut că pun dreptatea mai presus de câștig și religia mai presus de toate îndatoririle. Din aceasta va urma și un alt folos: că se va da muncitorilor o speranță și o putință deloc mică de îndreptare, acelora care ori au disprețuit cu totul credința creștină, ori duc o viață străină de profesiunea lor. Aceștia își dau seama, de cele mai multe ori, că au fost amăgiți de o speranță falsă și de o aparență înșelătoare a lucrurilor. Căci simt că sunt tratați cu mare lipsă de omenie de către stăpâni lacomi și că aproape nu sunt socotiți mai mult decât câștigul pe care îl produc prin muncă; iar în asociațiile în care sunt cuprinși văd că, în loc de caritate și iubire, domnesc dezbinări lăuntrice, tovarășe statornice ale unei sărăcii obraznice și necredincioase. Cu sufletul frânt și trupul istovit, cât de mult ar vrea mulți să se smulgă dintr-o robie atât de umilitoare; dar nu îndrăznesc, fie din rușine omenească, fie din teama de lipsuri. Iar în toate acestea, asociațiile catolice pot fi de un ajutor uimitor pentru mântuire, dacă îi vor chema la sânul lor pe cei șovăitori, pentru a le descurca greutățile, dacă îi vor primi sub ocrotirea și paza lor pe cei ce se întorc la credință.

Aveți, Venerabili Frați, pe cine și în ce chip trebuie să lucrați într-o cauză atât de grea. – Fiecare să se încingă la partea sa și cât mai grabnic, ca nu cumva, prin întârzierea leacului, neajunsul unei poveri atât de mari să devină de nevindecat. Cei ce cârmuiesc statele să aplice providența legilor și a

instituțiilor; bogații și stăpânii să-și amintească îndatoririle lor; proletarii, a căror cauză este în joc, să se străduiască prin rațiune; iar, deoarece religia, după cum am spus de la început, singură poate alunga răul din rădăcină, toți să țină seama că, mai înainte de toate, trebuie restaurate moravurile creștine, fără de care însăși acele arme ale prudenței, socotite cele mai potrivite, vor avea puțină putere pentru mântuire. – Cât privește Biserica, ea nu va îngădui niciodată ca ajutorul ei să lipsească, în niciun timp și în niciun chip; cu atât mai mare va fi sprijinul pe care îl va aduce, cu cât va avea o mai mare libertate de acțiune: lucru pe care să-l înțeleagă îndeosebi aceia a căror misiune este să se îngrijească de binele public. Toate puterile sufletului și ale străduinței să fie îndreptate de slujitorii sacri; iar voi, Venerabili Frați, călăuzind prin autoritate și exemplu, să nu încetați a insufla oamenilor din toate stările învățăturile de viață luate din Evanghelie; să luptați, cu tot ajutorul ce vă stă în putință, pentru mântuirea popoarelor și, mai ales, să vă străduiți a păstra în voi înșivă și a trezi în alții, deopotrivă în cei de sus și în cei de jos, stăpâna și regina tuturor virtuților, caritatea. Căci mântuirea dorită trebuie așteptată mai ales din marea revărsare a carității; înțelegem caritatea creștină, care este legea cuprinzătoare a întregii Evanghelii, mereu gata să se jertfească pe sine pentru folosul altora, cel mai sigur antidot pentru om împotriva trufiei veacului și a iubirii de sine fără măsură; ale cărei îndatoriri și trăsături le-a descris dumnezeiescul Apostol Pavel prin aceste cuvinte: Caritatea este îndelung răbdătoare, este

binevoitoare; nu caută ale sale; toate le rabdă; toate le îndură [I Cor. XIII, 4-7].

Ca semn al darurilor dumnezeiești și ca mărturie a bunăvoinței Noastre, fiecăruia dintre voi, Venerabili Frați, precum și clerului și poporului vostru, vă împărtășim cu dragoste în Domnul binecuvântarea apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 15 mai a anului 1891, al paisprezecelea al Pontificatului Nostru.

LEO PP. XIII

Scrisoare enciclică

GRAVES DE COMMUNI RE

Despre democrația creștină

Venerabili Frați, salut și binecuvântare apostolică.

Gravele controverse privitoare la chestiunile economice generale, care de multă vreme, în mai mult de o națiune, tulbură concordia spiritelor, se înmulțesc pe zi ce trece și capătă un caracter atât de pasional, încât îi fac pe drept cuvânt șovăielnici și neliniștiți chiar și pe cei mai prudenți oameni în judecățile lor. Ridicate la început din opinii eronate, dar foarte răspândite, de ordin filosofic și de ordin practic, ele au dobândit ulterior un nou grad de acuitate prin mijloacele noi oferite industriei de epoca noastră, prin rapiditatea comunicațiilor și prin combinațiile care au îngăduit micșorarea muncii și sporirea câștigului.

În cele din urmă, patimile unor oameni turbulenți, aruncând discordia între bogați și proletari, au dus lucrurile până acolo încât statele, zguduite de tulburări tot mai frecvente, par încă expuse unor mari calamități.

Cât despre Noi, încă de la începutul pontificatului Nostru am înțeles limpede ce pericole amenințau din această parte societatea civilă și am socotit de datoria Noastră să-i avertizăm public pe catolici cu privire la erorile adânci ascunse în doctrinele socialismului și la primejdiile pe care acestea le aduceau, nu numai bunurilor exterioare, ci și probității moravurilor și religiei. Acesta a fost scopul Scrisorii Noastre Enciclice *Quod Apostolici muneris*, pe care am publicat-o la 28 decembrie 1878.

Dar, pe măsură ce aceste pericole deveneau din zi în zi mai amenințătoare, cu un prejudiciu tot mai mare pentru interesele private și publice, Ne-am străduit a doua oară să le facem față cu un zel sporit. În Enciclica Noastră *Rerum novarum*, din 15 mai 1891, am tratat pe larg despre drepturile și îndatoririle prin care cele două clase de cetățeni, aceea care aduce capitalul și aceea care aduce munca, trebuie să se armonizeze între ele.

Am arătat totodată, potrivit preceptelor Evangheliei, remediile care ni s-au părut cele mai folositoare pentru apărarea cauzei dreptății și a religiei și pentru îndepărtarea oricărui conflict între clasele societății.

Mulțumită lui Dumnezeu, încrederea Noastră nu a fost zadarnică. Într-adevăr, împinși de puterea adevărului, chiar aceia pe care ideile lor îi despart de catolici au adus Bisericii acest omagiu, că ea își întinde grija asupra tuturor claselor

scării sociale și mai ales asupra acelora care se află într-o condiție nenorocită.

Destul de bogate au fost roadele pe care catolicii le-au cules din învățăturile Noastre. Ei nu numai că au aflat în ele îndemnuri și puteri pentru a continua operele bune deja întreprinse, ci au mai dobândit și lumina pe care o doreau și prin care au putut să se aplece, cu mai multă siguranță și cu mai mult succes, asupra studierii chestiunilor de acest fel. Astfel s-a întâmplat ca neînțelegerile care existau între ei să dispară în parte sau să se fi produs un fel de armistițiu și de împăcare. Pe terenul acțiunii, rezultatul a fost că, pentru a lua mai mult la inimă interesele proletarilor, mai ales acolo unde erau în mod deosebit lezați, au apărut numeroase inițiative noi sau s-au urmărit îmbunătățiri folositoare, datorită unui spirit constant de continuitate. Amintim aici ajutoarele oferite celor neștiutori sub numele de secretariate ale poporului, casele rurale de credit, mutualitățile de asistență sau de ajutor în caz de nenorocire, asociațiile de muncitori și alte societăți sau opere de binefacere de același fel.

În acest fel, sub auspiciile Bisericii, s-a statornicit între catolici o comunitate de acțiune și o suită de opere menite să vină în ajutorul poporului, expus nu mai rar capcanelor și primejdiilor decât lipsurilor și ostenelilor.

La început, acest fel de binefacere populară nu se deosebea, de obicei, prin nicio denumire specială. Termenul de socialism creștin, introdus de unii, precum și alte expresii derivate din

acesta, au căzut pe bună dreptate în desuetudine. Ulterior, unora le-a plăcut, și pe bună dreptate, să o numească acțiune creștină populară. În anumite locuri, cei care se ocupă de aceste chestiuni sunt numiți creștini sociali. În alte părți, însăși realitatea este numită democrație creștină, iar cei care se dedică ei sunt numiți democrați creștini; dimpotrivă, sistemul susținut de socialiști este desemnat sub numele de democrație socială.

Or, dintre cele două din urmă expresii amintite mai sus, dacă prima, „creștini sociali", nu stârnește aproape deloc obiecții, cea de-a doua, „democrație creștină", rănește pe mulți oameni cinstiți, care îi găsesc un sens echivoc și primejdios și se feresc de această denumire din mai multe motive. Ei se tem ca acest cuvânt să nu disimuleze stângaci guvernarea populară sau să nu arate în favoarea ei o preferință față de celelalte forme de guvernământ. Ei se tem ca virtutea religiei creștine să nu pară cumva restrânsă la interesele poporului, celelalte clase ale societății fiind, într-un fel, lăsate la o parte. În sfârșit, ei se tem ca sub acest nume înșelător să nu se ascundă vreun plan de a discredita orice fel de putere legitimă, fie civilă, fie sacră.

Deoarece, cu privire la acest subiect, discuțiile sunt deja de prea multă vreme și uneori prea aprinse, conștiința sarcinii Noastre Ne îndeamnă să punem hotare acestei controverse, definind care trebuie să fie ideile catolicilor în această materie. În plus, avem intenția de a le trasa câteva reguli care să facă acțiunea lor mai largă și mult mai folositoare societății.

Ce urmăreşte democraţia socială şi care trebuie să fie scopul democraţiei creştine?

Nu poate exista nicio îndoială asupra acestui punct. Cea dintâi, într-adevăr — fie că este mărturisită cu mai multă sau mai puţină măsură — este împinsă de un mare număr dintre adepţii săi până la un asemenea grad de perversitate, încât nu vede nimic mai presus de lucrurile pământeşti, caută bunurile trupeşti şi exterioare şi aşază fericirea omului în urmărirea şi în bucurarea acestor bunuri.

De aceea, ei ar dori ca, în Stat, puterea să aparţină poporului. Astfel, clasele sociale dispărând şi cetăţenii fiind toţi aduşi la acelaşi nivel de egalitate, s-ar ajunge la egalitatea bunurilor; dreptul de proprietate ar fi abolit, iar toate averile care aparţin particularilor, însuşi instrumentele de producţie, ar fi socotite bunuri comune.

Dimpotrivă, democraţia creştină, prin însuşi faptul că se numeşte creştină, trebuie să se sprijine pe principiile credinţei divine ca pe propria sa temelie. Ea trebuie să îngrijească de interesele celor mici, fără a înceta însă să conducă spre desăvârşirea cuvenită sufletele create pentru bunurile veşnice. Pentru ea, nimic nu trebuie să fie mai sacru decât dreptatea; îi revine datoria de a păzi de orice atingere dreptul de proprietate şi de posesiune, de a menţine distincţia claselor care, fără îndoială, este proprie unui Stat bine constituit; în sfârşit, trebuie să accepte a da comunităţii umane o formă şi un caracter în armonie cu acelea pe care le-a rânduit Dumnezeu Creatorul.

Este, așadar, evident că democrația socială și democrația creștină nu au nimic în comun; între ele se află toată deosebirea care separă sistemul socialist de profesiunea credinței creștine.

Dar ar fi condamnabil a deturna termenul de democrație creștină spre un sens politic. Fără îndoială, democrația, după însăși etimologia cuvântului și după întrebuințarea dată de filosofi, indică regimul popular; însă, în împrejurările actuale, nu trebuie folosită decât lipsită de orice sens politic și fără a i se atribui vreo altă semnificație decât aceea a unei binefăcătoare acțiuni creștine în mijlocul poporului. Într-adevăr, preceptele naturii și ale Evangheliei, fiind prin propria lor autoritate mai presus de vicisitudinile omenești, este necesar ca ele să nu depindă de nicio formă de guvernământ civil; totuși, ele se pot acomoda oricăreia dintre aceste forme, cu condiția să nu fie potrivnică nici onestității, nici dreptății.

Prin urmare, ele sunt și rămân pe deplin străine de patimile partidelor și de diferitele evenimente, astfel încât, oricare ar fi constituția unui Stat, cetățenii pot și trebuie să observe aceleași precepte care le poruncesc să-l iubească pe Dumnezeu mai presus de toate și pe aproapele lor ca pe ei înșiși. Aceasta a fost disciplina perpetuă a Bisericii; aceasta este aceea pe care Pontifii romani au aplicat-o întotdeauna față de State, oricare ar fi fost pentru acestea forma de guvernământ.

Acestea fiind stabilite, intențiile și acțiunea catolicilor care lucrează pentru binele proletarilor nu pot, fără îndoială, să tindă vreodată la a prefera un regim civil altuia sau a-i sluji ca mijloc de a se introduce.

De asemenea, trebuie ferită democrația creștină de o altă acuzație: aceea că și-ar consacra grija intereselor claselor inferioare, părând însă a lăsa deoparte clasele superioare, a căror utilitate nu este totuși mai mică pentru conservarea și îmbunătățirea Statului. Acest obstacol este evitat prin legea creștină a carității, despre care am vorbit mai sus. Aceasta își deschide brațele pentru a-i primi pe toți oamenii, oricare ar fi condiția lor, ca fiind copiii uneia și aceleiași familii, creați de același Tată prea bun, răscumpărați de același Mântuitor și chemați la aceeași moștenire veșnică.

Desigur, aceasta este doctrina și îndemnul Apostolului: „Fiți un singur trup și un singur duh, precum ați fost chemați la o singură speranță a chemării voastre. Un singur Domn, o singură credință și un singur botez, un singur Dumnezeu și Tată, care este mai presus de toate, prin toate și întru toți." (1) De aceea, din pricina unirii naturale a poporului cu celelalte clase ale societății, unire ale cărei legături fraternitatea creștină le face și mai strânse, aceste clase însele resimt influența tuturor îngrijirilor pline de zel aduse alinării poporului, cu atât mai mult cu cât, pentru a obține un rezultat bun, este potrivit și necesar ca ele să fie chemate să-și aducă partea lor de acțiune, așa cum vom explica mai departe.

Departe de Noi, de asemenea, gândul de a ascunde sub termenul de democrație creștină intenția de a respinge orice ascultare și de a disprețui superiorii legitimi. A-i respecta pe cei care, la orice treaptă, dețin autoritatea în Stat și a le asculta poruncile atunci când poruncesc lucruri drepte, legea naturală și legea creștină ne impun o obligație egală. Dar pentru ca această supunere să fie deopotrivă vrednică de un om și vrednică de un creștin, ea trebuie să fie arătată din adâncul inimii, din datorie, „din conștiință", după cum ne-a avertizat Apostolul atunci când a formulat acest precept: „Tot sufletul să fie supus puterilor mai înalte." (2) De asemenea, este incompatibil cu profesiunea vieții creștine a nu voi nici să te supui, nici să asculți de cei pe care rangul lor îi pune în fruntea Bisericii, dându-le autoritatea, și înainte de toate de episcopi care, fără nicio micșorare a puterii universale a Pontifului roman, „au fost așezați de Duhul Sfânt să cârmuiască Biserica lui Dumnezeu, pe care a dobândit-o cu sângele Său." (3) A gândi sau a acționa altfel ar însemna a dovedi că s-a uitat preceptul foarte important al aceluiași Apostol: „Ascultați de mai-marii voștri și supuneți-vă lor, căci ei priveghează ca unii care au să dea seamă pentru sufletele voastre." (4)

Este de cea mai mare importanță ca toți credincioșii să întipărească adânc în inimile lor aceste cuvinte și să se străduiască a le pune în practică în toate împrejurările vieții lor. Slujitorii sacri să le mediteze cu cea mai mare atenție și să

nu înceteze a-i convinge pe alții, nu numai prin îndemnurile lor, ci mai ales prin exemplele lor.

După ce am reamintit aceste principii, pe care deja, cu alte prilejuri, le-am pus într-o lumină deosebită, nădăjduim să vedem dispărând toate neînțelegerile privitoare la termenul de democrație creștină și risipindu-se toate suspiciunile de primejdie cu privire la realitatea însăși exprimată prin acest cuvânt.

Și speranța Noastră este pe deplin întemeiată. Căci, făcând abstracție de opiniile unor oameni asupra puterii și întinderii unei asemenea democrații creștine — opinii care nu sunt lipsite de unele excese sau de vreo eroare — nu se va găsi nimeni care să blameze un zel care, potrivit legii naturale și legii divine, nu are alt scop decât acela de a aduce la o situație mai suportabilă pe cei ce trăiesc din munca mâinilor lor, de a-i pune în stare, puțin câte puțin, să-și asigure viitorul, de a putea, liber, în familie ca și în public, să practice virtutea și să-și împlinească îndatoririle religioase, de a simți că sunt oameni și nu animale, creștini și nu păgâni, de a se îndrepta, în sfârșit, cu mai multă ușurință și cu mai multă ardoare spre acel bine unic și necesar, spre acel bine suprem pentru care ne-am născut. Iată scopul, iată sarcina celor care ar voi să vadă poporul ridicat la timp prin spiritul creștin și ferit de flagelul socialismului.

Am amintit, în treacăt, practicarea virtuților și a îndatoririlor religioase, și nu fără intenție. Unii oameni, într-adevăr,

mărturisesc părerea — și ea se răspândește în rândul poporului — că chestiunea socială, cum se spune, nu este decât o chestiune economică. Este însă cu totul adevărat, dimpotrivă, că ea este înainte de toate o chestiune morală și religioasă și că, pentru acest motiv, trebuie mai ales rezolvată după regulile moralei și judecata religiei. Să admitem, într-adevăr, că salariul muncitorilor ar fi dublat, că durata muncii ar fi redusă; să admitem chiar că bunurile ar fi la preț scăzut. Ei bine, dacă muncitorul, potrivit obiceiului, dă ascultare unor doctrine și se inspiră din exemple care îl împing să se elibereze de respectul față de Dumnezeu și să se lase pradă depravării moravurilor, este inevitabil ca el să-și vadă resursele și chiar rodul muncilor sale risipindu-se.

Experiența și practica arată că, în pofida duratei destul de scurte a muncii lor și a prețului destul de ridicat al salariului, cei mai mulți dintre muncitorii cu moravuri corupte și lipsiți de principii religioase duc o viață grea și mizerabilă.

Luați sufletelor sentimentele pe care înțelepciunea creștină le seamănă și le cultivă; luați-le prevederea, cumpătarea, răbdarea și celelalte bune deprinderi naturale: zadarnice vor fi cele mai stăruitoare eforturi ale voastre pentru a ajunge la prosperitate. Acesta este tocmai motivul pentru care Noi nu i-am îndemnat niciodată pe catolici să intre în asociații menite să îmbunătățească soarta poporului sau să întreprindă opere asemănătoare, fără a-i avertiza totodată că aceste instituții trebuie să aibă religia drept inspiratoare, drept tovarășă și drept sprijin.

Interesul care îi atrage pe catolici către proletari apare cu atât mai vrednic de laudă, cu cât el găsește, pentru a se exercita, același teren pe care, fără întrerupere și cu succes, sub inspirația binevoitoare a Bisericii, se angajează luptele unei caritați active, ingenioase și potrivite vremurilor.

LEON AL XIII-LEA

1. Ef 4, 4–6.
2. Rom 13, 1.5.
3. Fap 20, 28.
4. Evr 13, 17.
5. 1 In 3, 18.
6. In 13, 34–35.
7. Mt 11, 5.
8. Mt 11, 4–5.
9. Mt 25, 35–36.
10. Mc 8, 2.
11. Fap 10, 38.
12. Lc 11, 41.
13. Mt 6, 2–4.
    Către Ministerul General al Fraților Minori, 25 noiembrie 1898.
14. Rom 12, 1–17.

SCRISOARE ENCICLICĂ

ANNUM SACRUM

Despre consacrarea neamului omenesc Preasfintei Inimi a lui Isus

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

După rânduiala și obiceiul strămoșilor, anul sfânt ce urmează a fi celebrat în curând în această venerabilă Cetate l-am proclamat, precum bine știți, nu demult prin Scrisori Apostolice. Astăzi însă, ca semn de bun augur și nădejde pentru împlinirea mai sfântă a acestei prea religioase solemnități, voim și îndemnăm la o faptă deosebit de aleasă, din care, dacă toți vor asculta din inimă și cu voințe unite și binevoitoare, așteptăm pe bună dreptate roade însemnate și durabile, mai întâi pentru numele creștin, apoi pentru întreaga societate omenească.

Am căutat nu o dată să păstrăm cu sfințenie și să punem într-o lumină mai mare acea formă de religiozitate încercată, care se îndreaptă către cultul Preasfintei Inimi a lui Isus, urmând exemplul Predecesorilor Noștri Inocențiu al XII-lea, Benedict

al XIII-lea, Clement al XIII-lea, Pius al VI-lea și al VII-lea cu același nume, precum și al lui Pius al IX-lea. Aceasta am făcut-o mai ales prin Decretul din ziua de 28 iunie a anului 1889, prin care am ridicat sărbătoarea cu acest titlu la ritul de clasa întâi. Acum însă se înfățișează minții Noastre o formă de cinstire mai strălucită, care să fie ca desăvârșirea și împlinirea tuturor onorurilor aduse până acum Preasfintei Inimi; și suntem încredințați că ea va fi deosebit de plăcută lui Isus Cristos Răscumpărătorul. De altfel, aceasta despre care vorbim nu este nicidecum o inițiativă nouă. Căci cu aproape cinci lustre în urmă, când se apropiau solemnitățile seculare ce trebuiau reînnoite după ce fericita Margareta Maria Alacoque primise de la Dumnezeu porunca de a răspândi cultul Inimii divine, au fost trimise numeroase rugăminți către Pius al IX-lea, nu numai de persoane particulare, ci și de Episcopi, cerând ca întreaga comunitate a neamului omenesc să fie consacrată Preasfintei Inimi a lui Isus. S-a hotărât amânarea lucrului, pentru a fi judecat mai matur; între timp s-a acordat orașelor posibilitatea de a se consacra individual, celor care doreau, și s-a stabilit o formulă de devoțiune. Acum însă, adăugându-se noi motive, socotim că a sosit vremea împlinirii acestui fapt.

Această mărturie atât de amplă și de înaltă de supunere și pietate se cuvine pe deplin lui Isus Cristos, deoarece El este Principele și Domnul suprem. Stăpânirea Sa nu se întinde numai asupra popoarelor cu nume catolic sau numai asupra acelora care, spălați prin Botez, aparțin de drept Bisericii, chiar

dacă rătăcesc prin erori de opinii sau sunt despărțiți prin lipsa caritații; ci îi cuprinde și pe toți aceia care sunt lipsiți de credința creștină, astfel încât întreaga omenire se află cu adevărat sub puterea lui Isus Cristos. Căci El, fiind Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu Tatăl și având aceeași substanță cu El, strălucirea slavei și chipul substanței Sale (Evr. 1, 3), trebuie să aibă împreună cu Tatăl toate lucrurile comune și, prin urmare, stăpânirea supremă asupra tuturor. De aceea Fiul lui Dumnezeu spune despre Sine prin Profet: „Eu însă am fost rânduit rege peste Sion, muntele Său cel sfânt. Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut. Cere de la Mine și Îți voi da neamurile moștenirea Ta și stăpânirea Ta marginile pământului" (Ps. 2). Prin acestea arată că a primit de la Dumnezeu puterea atât asupra întregii Biserici, înțeleasă prin muntele Sionului, cât și asupra întregului pământ. Iar temelia acestei puteri supreme este limpede arătată în cuvintele: „Fiul Meu ești Tu". Căci, fiind Fiul Regelui tuturor, este moștenitorul întregii puteri; de unde și cuvintele: „Îți voi da neamurile moștenirea Ta". Același lucru îl afirmă Apostolul Pavel: „Pe Care L-a pus moștenitor a toate" (Evr. 1, 2).

Mai ales trebuie luat în seamă ceea ce a afirmat Isus Cristos despre stăpânirea Sa nu prin apostoli sau profeți, ci prin propriile Sale cuvinte. Căci întrebat de dregătorul roman: „Așadar, ești Tu rege?", El a răspuns fără nicio îndoială: „Tu spui că Eu sunt rege" (In. 18, 37). Iar măreția acestei puteri și întinderea împărăției Sale sunt confirmate mai limpede prin

cuvintele adresate Apostolilor: „Toată puterea Mi-a fost dată în cer și pe pământ" (Mt. 28, 18). Dacă toată puterea a fost dată lui Cristos, urmează în mod necesar că domnia Sa este supremă, absolută, nefiind supusă voinței nimănui și neavând nimic egal sau asemănător; și, fiind dată în cer și pe pământ, trebuie să aibă cerul și pământul supuse. De fapt, El a exercitat acest drept unic și propriu, poruncind Apostolilor să vestească doctrina Sa, să adune oamenii într-un singur trup al Bisericii prin baia mântuirii și să impună legi pe care nimeni nu le poate refuza fără primejduirea mântuirii veșnice.

Și totuși, aici nu se oprește totul. Cristos domnește nu numai prin drept nativ, ca Unul-Născut al lui Dumnezeu, ci și prin drept dobândit. Căci El ne-a smuls din puterea întunericului (Col. 1, 13) și S-a dat pe Sine ca răscumpărare pentru toți (1 Tim. 2, 6). Astfel, toți oamenii, individual și în ansamblu, au devenit popor de dobândire (1 Pt. 2, 9), nu numai catolicii și cei care au primit valid Botezul creștin. Despre aceasta spune potrivit Augustin: „Vreți să știți ce a cumpărat? Priviți ce a dat și veți afla ce a cumpărat. Sângele lui Cristos este prețul. Cât valorează acesta? Ce altceva, dacă nu întreaga lume? Ce altceva, dacă nu toate neamurile?" (Tract. 120 la Ioan).

De ce însă și necredincioșii sunt supuși puterii și domniei lui Isus Cristos, explică și lămurește Sfântul Toma. Căci, cercetând dacă puterea Sa judiciară se întinde asupra tuturor oamenilor și afirmând că puterea judiciară urmează puterii regale, conchide limpede: „Toate sunt supuse lui Cristos în ceea ce privește puterea, chiar dacă nu sunt încă supuse în

ceea ce privește exercitarea puterii" (III, q. 39, a. 4). Această putere și domnie a lui Cristos asupra oamenilor se exercită prin adevăr, prin dreptate și, mai ales, prin caritate.

La această temelie a puterii și domniei Sale, El îngăduie cu bunătate să se adauge, dacă voim, devoțiunea noastră voluntară. Isus Cristos, Dumnezeu și Răscumpărător, posedă toate lucrurile în mod deplin și desăvârșit; noi însă suntem atât de săraci și lipsiți, încât nu avem nimic din ale noastre cu care să-L putem răsplăti. Totuși, în marea Sa bunătate și caritate, El nu refuză să-I dăm și să-I consacrăm ceea ce este al Său, ca și cum ar fi al nostru; ba chiar cere și solicită aceasta: „Fiule, dă-Mi inima ta". Astfel Îi putem face pe plac prin voința și afecțiunea sufletului. Căci, consacrându-ne Lui, nu numai că recunoaștem și acceptăm în mod deschis și liber domnia Sa, ci și arătăm în fapt că, dacă ar fi al nostru ceea ce oferim, l-am da cu cea mai deplină voință, cerându-I să primească de la noi, fără a Se împovăra, ceea ce este pe deplin al Său. Aceasta este esența lucrului despre care vorbim. Și deoarece în Inima Sacră se află simbolul și imaginea vie a infinitei caități a lui Isus Cristos, care ne îndeamnă să iubim la rândul nostru, este potrivit să ne consacrăm Preasfintei Sale Inimi; ceea ce nu este altceva decât a ne dărui și a ne lega de Isus Cristos, întrucât orice onoare, supunere și pietate adusă Inimii divine este, cu adevărat și propriu, adusă lui Cristos Însuși.

De aceea îndemnăm și chemăm la această devoțiune asumată de bunăvoie pe toți cei care cunosc și iubesc Preasfânta Inimă; și am dori ca fiecare să o facă zilnic, astfel încât semnele atâtor

mii de suflete consacrate să se înalțe toate deodată către templele cerului. Dar oare să îngăduim ca nenumărați alții, asupra cărora adevărul creștin nu a strălucit încă, să rămână în afara inimii noastre? Noi purtăm persoana Celui care a venit să mântuiască ceea ce era pierdut și care Și-a consacrat sângele pentru mântuirea întregului neam omenesc. De aceea, pe cei care șed în umbra morții, așa cum ne străduim necontenit să-i trezim la viața adevărată prin trimiterea vestitorilor lui Cristos în toate părțile, tot astfel îi încredințăm acum cu deosebită stăruință Preasfintei Inimi a lui Isus și, pe cât stă în Noi, îi consacrăm. Prin aceasta, devoțiunea pe care o recomandăm tuturor va fi de folos tuturor. Cei în care se află cunoașterea și iubirea lui Isus Cristos vor simți ușor cum le cresc credința și iubirea. Cei care, deși L-au cunoscut pe Cristos, neglijează poruncile și legea Sa, vor putea lua din Inima Sacră flacăra caritații. Iar pentru cei mai nenorociți, care se luptă cu superstiții oarbe, vom cere cu toții, într-un singur cuget, ajutor ceresc, ca Isus Cristos, după cum îi are deja supuși prin putere, să-i supună cândva și prin exercitarea puterii, nu numai în veacul viitor, când împlinirea voinței Sale va însemna pentru unii mântuire, pentru alții pedeapsă, ci și în această viață muritoare, dăruindu-le credința și sfințenia, prin care să-L poată cinsti pe Dumnezeu după cuviință și să tindă către fericirea veșnică din cer.

O astfel de consacrare aduce și cetăților speranța unor lucruri mai bune, deoarece poate reînnoi sau întări mai strâns legăturile care unesc în mod natural societățile omenești cu

Dumnezeu. În timpurile din urmă s-a lucrat mai ales pentru a se ridica un zid între Biserică și stat. În constituirea și administrarea cetăților, autoritatea legii sacre și divine este socotită ca nimic, cu scopul ca nicio forță religioasă să nu atingă viața comună. Aceasta duce aproape la a scoate din mijloc credința în Cristos și, dacă ar fi cu putință, la a-L izgoni pe Dumnezeu de pe pământ. Cu asemenea îndrăzneală a sufletelor trufașe, ce mirare că neamul omenesc a căzut într-o asemenea tulburare a lucrurilor și este purtat de valuri primejdioase, care nu lasă pe nimeni în siguranță? Temeliile cele mai sigure ale bunei rânduieli publice se prăbușesc în mod necesar, când religia este lepădată. Iar Dumnezeu, luând pedepse drepte și meritate de la cei răzvrătiți, îi lasă în voia poftelor lor, ca să slujească patimilor și să se distrugă printr-o libertate fără măsură.

De aici izvorăsc acele mari rele care apasă de multă vreme și care cer cu stăruință să se caute ajutorul Unuia singur, prin a Cărui putere să fie înlăturate. Și cine ar putea fi Acela, dacă nu Isus Cristos, Unul-Născut al lui Dumnezeu? Căci nu este sub cer alt nume dat oamenilor în care trebuie să ne mântuim (Fap. 4, 12). La El, așadar, trebuie să ne întoarcem, la Cel care este calea, adevărul și viața. S-a greșit: trebuie revenit pe cale; întunericul a acoperit mințile: trebuie risipită ceața prin lumina adevărului; moartea a pus stăpânire: trebuie apucată viața. Atunci, în sfârșit, se vor putea vindeca atâtea răni, dreptul va reînvia în speranța autorității de odinioară, se vor întoarce podoabele păcii, iar săbiile vor cădea din mâini și

armele vor fi lăsate, când toți vor primi de bunăvoie domnia lui Cristos și I se vor supune, iar orice limbă va mărturisi că Domnul Isus Cristos este întru slava lui Dumnezeu Tatăl (Filip. 2, 11).

Când Biserica era apăsată în primele sale vremuri de jugul cezarilor, crucea arătată tânărului împărat a fost atât semn, cât și izvor al celei mai strălucite victorii ce a urmat. Iată că astăzi ni se oferă un alt semn de bun augur, prea divin: Inima Preasfântă a lui Isus, peste care se înalță crucea, strălucind cu o lumină deosebită în mijlocul flăcărilor. În ea trebuie așezate toate speranțele; din ea trebuie cerută și așteptată mântuirea oamenilor.

În sfârșit, ceea ce nu voim să trecem sub tăcere este și motivul, într-adevăr personal pentru Noi, dar suficient de drept și de grav, care ne-a îndemnat să întreprindem acest act: Dumnezeu, izvorul tuturor bunurilor, ne-a păstrat nu demult viața, alungând o boală primejdioasă. Vrem ca amintirea acestui mare binefaceri să rămână publică și recunoștința să fie arătată prin sporirea onorurilor aduse de Noi Preasfintei Inimi.

Prin urmare, hotărâm ca în zilele de 9, 10 și 11 ale lunii iunie viitoare să se facă rugăciuni publice în biserica principală a fiecărui oraș și sat, iar în fiecare dintre aceste zile să se adauge la celelalte rugăciuni Litania Preasfintei Inimi, aprobată prin autoritatea Noastră; iar în ultima zi să se recite formula de Consacrare, pe care, Venerabili Frați, v-o trimitem împreună cu această Scrisoare.

Ca semn al darurilor divine și ca mărturie a bunăvoinței Noastre, vă împărtășim cu drag în Domnul binecuvântarea apostolică vouă, clerului și poporului încredințat păstoririi voastre.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 25 mai a anului 1899, al douăzeci și doilea al Pontificatului Nostru.

LEON, PAPĂ AL XIII-LEA

SCRISOAREA PREASFINȚITULUI DOMNULUI

TESTEM BENEVOLENTIAE NOSTRAE

Împotriva americanismului

Venerabili Frați,
salutare și Binecuvântare Apostolică.

Mărturie a bunăvoinței Noastre este această epistolă pe care ți-o trimitem, adică a acelei bunăvoințe pe care, de-a lungul îndelungatului curs al Pontificatului Nostru, nu am încetat niciodată a o arăta ție, colegilor tăi Episcopi și întregului popor al Americii, primind cu plăcere orice prilej, fie din fericitele sporiri ale Bisericii voastre, fie din cele săvârșite de voi cu folos și cu dreptate pentru apărarea și promovarea intereselor catolicilor. Ba chiar adesea s-a întâmplat să privim și să admirăm nobila fire a neamului vostru, trezită spre tot ceea ce este măreț și îndreptată spre împlinirea acelora care ajută întreaga umanitate și sporesc strălucirea cetății. — Deși însă scrisoarea de față nu urmărește să confirme laudele adesea acordate, ci mai curând să arate unele lucruri ce trebuie evitate și îndreptate, totuși, fiind scrisă cu aceeași caritate apostolică cu care v-am însoțit necontenit și v-am vorbit adesea, avem

dreptul să așteptăm ca și aceasta să o socotiți dovadă a iubirii Noastre; și cu atât mai mult ne încredem că așa va fi, cu cât ea este potrivită și menită să stingă anumite neînțelegeri care, ivite de curând între voi, au tulburat, dacă nu pe toți, cel puțin pe mulți, nu fără o vătămare însemnată a păcii.

Îți este cunoscut, iubite Fiule al Nostru, că o carte despre viața lui Isaac-Thomas Hecker, mai ales prin lucrarea acelora care au întreprins să o publice sau să o traducă într-o limbă străină, a stârnit controverse nu puține din pricina unor opinii introduse cu privire la modul de viețuire creștină; Noi, așadar, pentru a veghea, potrivit supremei Noastre misiuni apostolice, la integritatea credinței și pentru a asigura siguranța credincioșilor, voim să-ți scriem pe larg despre întreaga chestiune.

Temelia acestor opinii noi, despre care am vorbit, se alcătuiește în principal din aceasta: că, pentru ca cei care sunt în dezacord să fie mai lesne aduși la înțelepciunea catolică, Biserica ar trebui să se apropie întrucâtva mai mult de cultura veacului matur și, relaxând vechea asprime, să îngăduie oarecare indulgență față de ideile și rațiunile recente ale popoarelor. Iar mulți socotesc că aceasta trebuie înțeleasă nu numai cu privire la disciplina vieții, ci și la învățăturile care cuprind depozitul credinței. Ei susțin, de asemenea, că ar fi oportun, pentru a atrage voințele celor dezbinați, ca unele capitole de doctrină, ca și cum ar fi de importanță mai mică, să fie trecute cu vederea sau îndulcite astfel încât să nu mai păstreze același sens pe care Biserica l-a ținut cu statornicie. —

Cât de nepotrivit este un asemenea plan, iubite Fiule al Nostru, nu are nevoie de multă vorbire, dacă se ia în seamă natura și originea doctrinei pe care o învață Biserica. Cu privire la aceasta, Sinodul Vatican afirmă: «Căci doctrina credinței, pe care Dumnezeu a revelat-o, nu a fost propusă minților omenești ca o descoperire filosofică ce ar trebui desăvârșită, ci a fost încredințată Miresei lui Hristos ca un depozit divin, pentru a fi păstrată cu fidelitate și declarată în chip infailibil. Acel sens al dogmelor sfinte trebuie păstrat în mod perpetuu, pe care Sfânta Maică Biserică l-a declarat o dată, și niciodată nu trebuie să se abată de la acel sens sub pretextul și în numele unei înțelegeri mai înalte» (Const. de Fid. cath. c. 4).

Nu trebuie socotită lipsită de vină nici acea tăcere prin care anumite principii ale doctrinei catolice sunt, cu bună știință, omise și, ca și cum ar fi, acoperite de uitare. — Căci unul și același autor și învățător al tuturor adevărurilor cuprinse în disciplina creștină este Fiul Unul-Născut, care este în sânul Tatălui (Ioan 1, 18). Iar faptul că ele sunt potrivite pentru toate vremurile și pentru toate neamurile se arată limpede din cuvintele cu care însuși Hristos i-a adresat pe apostoli: Mergând, învățați toate neamurile, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit; și iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului (Mat. 28, 19). De aceea, același Conciliu Vatican afirmă: «Cu credință divină și catolică trebuie crezute toate acelea care sunt cuprinse în cuvântul lui Dumnezeu scris sau transmis prin tradiție și pe care Biserica,

fie prin judecată solemnă, fie prin magisteriul ei ordinar și universal, le propune ca fiind revelate de Dumnezeu» (Const. de Fid. cath. c. 3). Să fie departe, așadar, gândul ca cineva să micșoreze în vreun fel doctrina transmisă de Dumnezeu sau, din orice plan, să o treacă sub tăcere: căci acela care ar face aceasta ar urmări mai degrabă să-i despartă pe catolici de Biserică decât să-i aducă pe cei dezbinați la Biserică. Să se întoarcă — nimic nu Ne este mai dorit — să se întoarcă toți cei care rătăcesc departe de staulul lui Hristos; însă nu pe alt drum decât pe acela pe care însuși Hristos l-a arătat.

Disciplina vieții care este dată oamenilor catolici nu este de așa natură încât, potrivit varietății timpurilor și locurilor, să respingă orice adaptare. — Biserica are, fără îndoială, însușire blândă și milostivă, primită de la Autorul ei; pentru care pricină, încă de la începuturile sale, a arătat cu plăcere ceea ce Apostolul Pavel mărturisea despre sine: M-am făcut tuturor toate, ca pe toți să-i mântuiesc (I Cor. 9, 22). — Istoria tuturor veacurilor trecute este martoră că acest Scaun Apostolic, căruia i-a fost încredințat nu numai magisteriul, ci și conducerea supremă a întregii Biserici, a rămas neclintit în aceeași dogmă, în același sens și în aceeași sentință (Conc. Vatic. ibid. c. 4); dar a știut să modereze disciplina vieții astfel încât, rămânând neatins dreptul divin, să nu neglijeze niciodată obiceiurile și rânduielile diferitelor neamuri pe care le cuprinde. Dacă mântuirea sufletelor ar cere-o, cine s-ar îndoi că ar face și acum aceasta? — Nu este însă de lăsat la arbitrariul persoanelor private, care adesea se lasă înșelate de

aparența dreptului; ci trebuie să fie judecata Bisericii, și în aceasta este necesar ca toți să se odihnească, cei care voiesc să evite mustrarea Predecesorului Nostru Pius al VI-lea, care a declarat că propoziția LXXVIII a Sinodului din Pistoia este vătămătoare Bisericii și Duhului lui Dumnezeu, în măsura în care supune examinării disciplina stabilită și aprobată de Biserică, ca și cum Biserica ar putea stabili o disciplină inutilă sau mai împovărătoare decât ar îngădui libertatea creștină.

În cauza despre care vorbim însă, iubite Fiule al Nostru, se aduce mai multă primejdie și este mai potrivnică doctrinei și disciplinei catolice acea concepție prin care promotorii noutăților socotesc că trebuie introdusă în Biserică o anumită libertate, astfel încât, slăbită oarecum puterea autorității și a vegherii, să li se îngăduie credincioșilor să acorde mai largă indulgență propriei înclinații și virtuți active. Ei afirmă că aceasta este cerută după modelul acelei libertăți, introdusă mai recent, care este aproape dreptul și temelia comunității civile. — Despre aceasta am vorbit pe larg în scrisorile pe care le-am adresat tuturor Episcopilor despre constituția statelor, unde am arătat și deosebirea dintre Biserică, care este de drept divin, și toate celelalte asociații ce există prin voința liberă a oamenilor. — Se cuvine, așadar, să semnalăm mai ales o opinie care este adusă ca argument pentru a recomanda această libertate catolicilor. Ei spun că, după ce magisteriul infailibil al Pontifului Roman a fost afirmat prin judecată solemnă în Sinodul Vatican, nu mai este nevoie de a fi îngrijorați în această privință; și că, odată așezat acesta în siguranță, poate fi

lăsat fiecăruia un câmp mai larg pentru a gândi și a acționa. — Raționament cu adevărat răsturnat: căci dacă ceva ne învață rațiunea din magisteriul infailibil al Bisericii, aceasta este, fără îndoială, că nimeni nu trebuie să se abată de la el, ci toți trebuie să se lase pătrunși și călăuziți în întregime de acesta, pentru a fi păziți mai ușor de orice eroare particulară. Se adaugă că aceia care astfel argumentează se îndepărtează mult de înțelepciunea providenței divine, care, dorind să afirme printr-o judecată mai solemnă autoritatea și magisteriul Scaunului Apostolic, a voit aceasta mai ales pentru a apăra mai eficace sufletele catolicilor de primejdiile vremurilor de față. Licența care este adesea confundată cu libertatea; dorința nestăvilită de a vorbi și a contrazice; în fine, facultatea de a gândi orice și de a exprima orice prin scris, au aruncat atâtea întunecimi asupra minților, încât mai mare este acum decât înainte folosul și necesitatea magisteriului, pentru ca nimeni să nu fie abătut de la conștiință și datorie. — Departe este de Noi gândul de a respinge tot ceea ce geniul vremurilor noastre produce; dimpotrivă, tot ceea ce, prin cercetarea adevărului sau prin străduința pentru bine, este atins, se adaugă cu bunăvoință la patrimoniul doctrinei și la promovarea prosperității publice. Dar toate acestea, pentru a nu fi lipsite de folos solid, nu trebuie nicidecum să existe și să dăinuie punând deoparte autoritatea și înțelepciunea Bisericii.

Urmează să trecem la cele care sunt aduse ca și consecințe ale acestor opinii; în ele, dacă intenția, precum credem, nu este rea, lucrurile nu sunt totuși lipsite de suspiciune. — Mai întâi,

orice magisteriu extern este respins de aceia care doresc să ajungă la desăvârșirea creștină, ca fiind superfluu și chiar mai puțin util; căci, spun ei, mai ample și mai bogate decât în vremurile trecute sunt carismele pe care Duhul Sfânt le insuflă acum în sufletele credincioșilor și îi învață, fără mijlocitor, printr-un anumit instinct tainic și îi mișcă. — Nu este puțină temeritate a voi să măsori modul în care Dumnezeu comunică cu oamenii; aceasta depinde numai de voința Lui și El este liberul împărțitor al darurilor Sale. Duhul suflă unde voiește (Ioan 3, 8). Fiecăruia dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos (Ef. 4, 7). — Dar cine, amintind istoria Apostolilor, credința Bisericii la începuturile ei, luptele și moartea celor mai puternici martiri, în fine, veacurile cele mai roditoare în oameni de sfințenie, ar îndrăzni să compare timpurile trecute cu cele de acum și să afirme că acelea au fost înzestrate cu o mai mică revărsare a Duhului Sfânt? Însă, lăsând acestea la o parte, nimeni nu se îndoiește că Duhul Sfânt lucrează printr-o pătrundere lăuntrică în sufletele celor drepți și îi mișcă prin îndemnuri și impulsuri; dacă nu ar fi astfel, orice sprijin și magisteriu exterior ar fi zadarnic. «Dacă cineva afirmă că poate consimți la predicarea mântuitoare, adică evanghelică, fără iluminarea Duhului Sfânt, care dă tuturor dulceața de a consimți și a crede adevărului, este înșelat de un duh eretic» (Conc. Araus. II, can. 7). Dar, precum știm și din experiență, aceste îndemnuri și impulsuri ale Duhului Sfânt sunt de cele mai multe ori percepute nu fără un anumit ajutor și ca o confirmare a magisteriului exterior. «El, spune Augustin, lucrează în pomii buni rodul, Cel care și

din afară udă și cultivă prin orice slujitor, și prin Sine dă înăuntru creșterea» (De Grat. Christ., c. 19). Aceasta ține, desigur, de legea comună a providenței lui Dumnezeu, care, precum a voit ca oamenii de obicei să fie mântuiți prin oameni, tot astfel pe aceia pe care îi cheamă la o sfințenie mai înaltă a rânduit să fie conduși la aceasta prin oameni, «pentru ca, după cum spune Hrisostom, prin oameni să învățăm de la Dumnezeu» (Hom. 1 in Inscr. altar.). Un exemplu strălucit al acestei realități îl avem încă de la începutul Bisericii: deși Saul, suflând amenințare și ucidere (Fapte 9), auzise glasul lui Hristos și Îl întrebase: Doamne, ce voiești să fac?, totuși a fost trimis la Anania în Damasc: Intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci. Se adaugă că aceia care urmăresc lucruri mai desăvârșite, tocmai pentru că intră pe o cale încercată de puțini, sunt mai expuși rătăcirii și de aceea au mai mare nevoie decât ceilalți de învățător și călăuză. — Iar această rânduială a dăinuit neîncetat în Biserică; această învățătură au mărturisit-o, fără excepție, toți cei care, de-a lungul veacurilor, au strălucit prin înțelepciune și sfințenie; iar cei care o resping o resping cu adevărat în mod temerar și primejdios.

Dar celui care cercetează lucrul cu adevărat și în adânc, chiar înlăturând orice cârmuitor din afară, abia vede, în părerea novatorilor, încotro ar trebui să ducă acel mai îmbelșugat influx al Duhului Sfânt pe care îl înalță atât. — Într-adevăr, mai ales la cultivarea virtuților este cu totul nevoie de sprijinul Duhului Sfânt; însă cei care iubesc să urmeze noutățile ridică

peste măsură virtuțile naturale, ca și cum acestea ar răspunde mai potrivit moravurilor și trebuințelor veacului de față, și ca și cum ar fi de preferat ca omul să se împodobească cu ele, pentru că îl fac mai gata de a lucra și mai viguros în acțiune. — Greu este de înțeles cum cei îmbibați de înțelepciunea creștină ar putea pune virtuțile naturale mai presus decât cele supranaturale și le-ar putea atribui acestora o mai mare eficacitate și rodnicie. Oare, adăugându-se harul, va fi natura mai slabă decât dacă este lăsată numai puterilor sale? Au dovedit oare oamenii cei mai sfinți, pe care Biserica îi cinstește și îi venerează în mod public, că ar fi fost slabi și neîndemânatici în ordinea naturii, tocmai pentru că au strălucit în virtuțile creștine? Și apoi, deși uneori se pot admira fapte strălucite ale virtuților naturale, câți sunt însă aceia dintre oameni care, în fapt, să fie cu adevărat tari prin deprinderea virtuților naturale? Căci cine este acela pe care să nu-l tulbure patimile sufletului, și încă în chip puternic? Pentru a le birui cu statornicie, precum și pentru a păzi întreaga lege în însăși ordinea naturii, este necesar ca omul să fie ajutat de un oarecare sprijin dumnezeiesc. Iar acele fapte deosebite, pe care le-am amintit mai sus, de multe ori, dacă sunt privite mai îndeaproape, arată mai curând chipul virtuții decât adevărul ei. — Dar să admitem totuși că ar fi: dacă cineva nu vrea să alerge în zadar și să uite fericirea veșnică, la care ne rânduiește cu bunătate Dumnezeu, ce folos au virtuțile naturale, dacă nu li se adaugă darul și tăria harului dumnezeiesc? Potrivit spune Augustin: „Puteri mari și alergare foarte iute, dar în afara drumului" (In Ps. 31, 4). Căci precum, prin sprijinul harului,

natura oamenilor, care din pricina vinei comune căzuse în viciu și rușine, este ridicată și înălțată cu o nobilime nouă și întărită; tot astfel și virtuțile, care sunt lucrate nu numai prin puterile naturii, ci cu ajutorul aceluiași har, se fac roditoare în fericirea ce va dăinui veșnic și se arată mai trainice și mai tari.

Cu această părere despre virtuțile naturale se leagă îndeaproape o alta, prin care toate virtuțile creștine sunt împărțite ca în două feluri: în „pasive", cum le numesc, și „active"; adăugând că acelea s-ar fi potrivit mai bine veacurilor trecute, iar acestea s-ar potrivi mai mult cu vremea de acum. — Despre o astfel de împărțire a virtuților, ceea ce trebuie gândit este lucru limpede: căci o virtute care să fie cu adevărat pasivă nici nu este, nici nu poate fi. „Virtutea — zice Sfântul Toma — numește o anumită desăvârșire a puterii; iar scopul puterii este actul; și nu este altceva actul virtuții decât buna folosire a liberului arbitru" (I-II, a. 1); firește cu ajutorul harului lui Dumnezeu, dacă actul virtuții este supranatural. — Iar a zice că unele virtuți creștine ar fi potrivite unor vremuri, iar altele altora, o poate voi numai acela care nu-și amintește cuvintele Apostolului: „Pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia i-a și rânduit mai înainte să fie asemenea chipului Fiului Său" (Rom. 8, 29). Învățătorul și pilda oricărei sfințenii este Hristos; după a Cărui regulă trebuie să se potrivească toți câți doresc să fie așezați în locașurile fericiților. Iar Hristos nu se schimbă odată cu trecerea veacurilor, ci „același este ieri și astăzi și în veci" (Evr. 13, 8). Așadar, pentru oamenii tuturor veacurilor se potrivește acel cuvânt: „Învățați

de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima" (Mat. 11, 29); și în niciun timp Hristos nu încetează a ni Se arăta „făcut ascultător până la moarte" (Filip. 2, 8); și în orice veac este valabilă sentința Apostolului: „Cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul cu patimile și poftele" (Gal. 5, 24). — O, de ar cultiva acum mult mai mulți aceste virtuți, precum le-au cultivat cei mai sfinți oameni ai vremurilor trecute! Ei, prin smerenia inimii, prin ascultare, prin înfrânare, au fost puternici în faptă și cuvânt, spre cel mai mare folos nu numai al religiei, ci și al binelui public și civil.

Din acest fel de dispreț față de virtuțile evanghelice, pe care în chip greșit le numesc „pasive", era lesne să urmeze ca, puțin câte puțin, și disprețul vieții religioase să pătrundă în suflete. Și că aceasta este comun susținătorilor noilor opinii, o deducem din anumite păreri ale lor despre voturile pe care le rostesc Ordinele religioase. Ei spun că acestea se deosebesc foarte mult de spiritul veacului nostru, întrucât ar strânge hotarele libertății omenești; și că sunt mai potrivite pentru sufletele slabe decât pentru cele tari; și că nu prea folosesc nici desăvârșirii creștine, nici binelui societății omenești, ba mai curând stau împotrivă și vatămează amândouă. — Dar cât de fals se spune aceasta se vede lesne din uzul și învățătura Bisericii, pentru care felul religios de viețuire a fost întotdeauna în cea mai mare cinste. Și pe drept: căci cei care, chemați de Dumnezeu, îl îmbrățișează de bunăvoie, nefiind mulțumiți cu îndatoririle comune ale poruncilor, mergând pe calea sfaturilor evanghelice, se arată lui Hristos ca ostași

vrednici, gata și plini de râvnă. Oare vom socoti aceasta lucru al sufletelor slabe? sau un mod de viață nefolositor ori vătămător pentru desăvârșire? Cei care se leagă astfel prin religia voturilor sunt atât de departe de vreo pierdere a libertății, încât se bucură de o libertate mult mai deplină și mai nobilă, anume aceea „cu care Hristos ne-a eliberat" (Gal. 4, 31).

Iar ceea ce adaugă, că felul religios de viață ar fi, ori cu totul, ori aproape deloc, de folos pentru ajutorarea Bisericii, pe lângă faptul că este o afirmație nedreaptă față de Ordinele religioase, nimeni, desigur, nu o va împărtăși dintre aceia care au răsfoit analele Bisericii. Oare nu chiar Statele voastre unite au primit începuturile credinței și ale culturii de la fiii familiilor religioase? dintre care unuia, de curând, lucru care v-a fost spre laudă, ați hotărât să i se ridice o statuie publică. — Iar acum, tocmai în acest timp, câtă râvnă, câtă rodnicie pun obștile religioase, oriunde se află ele, în slujba cauzei catolice! Câți merg să pătrundă cu Evanghelia în ținuturi noi și să lărgească hotarele omeniei; și aceasta cu cea mai mare încordare a sufletului și cu cele mai mari primejdii! Din rândurile lor, nu mai puțin decât din restul clerului, poporul creștin are propovăduitori ai cuvântului lui Dumnezeu și cârmuitori ai conștiinței; tinerimea are învățători; iar Biserica întreagă are exemple de sfințenie. — Și nu este deosebire de laudă între cei care urmează un fel de viață activ și aceia care, iubind retragerea, se îndeletnicesc cu rugăciunea și cu asprirea trupului. Cât de mult au meritat și merită și aceștia pentru

societatea omenească, o știu bine cei care nu ignoră cât poate rugăciunea stăruitoare a celui drept spre a potoli și a împăca pe Dumnezeu (Iac. 5, 16), mai ales aceea care este unită cu asprirea trupului.

Dacă, așadar, unii iubesc mai mult să se unească într-un singur grup fără nicio legătură de voturi, făcând aceasta după cum le place, să o facă; nu este lucru nou în Biserică și nici o rânduială de lepădat. Să se ferească însă să o înalțe mai presus de Ordinele religioase; ba mai curând, fiindcă firea oamenilor este acum mai aplecată decât înainte spre desfătări, trebuie socotiți cu mult mai prețioși aceia care, lăsând toate, L-au urmat pe Hristos.

În sfârșit, ca să nu zăbovim prea mult, se poruncește ca și calea și metoda de care catolicii s-au folosit până acum pentru a-i aduce înapoi pe cei dezbinați să fie părăsită și ca alta să fie întrebuințată pe viitor. — În această privință este de ajuns să fi observat că nu este lucru prudent, iubite Fiule al Nostru, să se neglijeze ceea ce vechimea a dovedit prin îndelungată experiență, fiind luminată și de documente apostolice. — Din cuvântul lui Dumnezeu avem (Eccli. 17, 4) că este datoria tuturor să lucreze pentru mântuirea aproapelui, după rânduiala și treapta pe care o are fiecare. Credincioșii vor împlini acest mandat dat lor de Dumnezeu cu cel mai mare folos prin integritatea moravurilor, prin faptele carității creștine, prin rugăciune stăruitoare și neîncetată către Dumnezeu. Dar clericii trebuie să împlinească același lucru prin predicarea înțeleaptă a Evangheliei, prin gravitatea și splendoarea celor

sfinte, mai ales exprimând în ei acea formă a doctrinei pe care Apostolul a transmis-o lui Tit și lui Timotei. — Dacă însă, dintre feluritele moduri de a rosti cuvântul lui Dumnezeu, uneori ar părea de preferat acela prin care li se vorbește celor dezbinați nu în temple, ci în orice loc privat cuviincios, și nu ca unii care se ceartă, ci ca unii care vorbesc prietenește; lucrul nu este vrednic de mustrare, cu condiția însă ca pentru o astfel de misiune să fie rânduiți, cu autoritatea Episcopilor, aceia care și-au dovedit mai înainte față de ei știința și integritatea. — Căci socotim că la voi sunt mulți care se deosebesc de catolici mai mult din ignoranță decât din voință; pe aceștia poate că îi va aduce mai ușor la unicul staul al lui Hristos acela care le va propune adevărul printr-un cuvânt prietenos și familiar.

Din acestea, așadar, pe care le-am discutat până aici, se vede, iubite Fiule al Nostru, că nu putem aproba acele opinii pe care unii le cuprind sub numele de „Americanism". — Dacă prin acest nume ar voi să însemne acele însușiri deosebite ale sufletului care, după cum alte neamuri împodobesc alte popoare, împodobesc și popoarele Americii; de asemenea, dacă ar voi să însemne alcătuirea statelor voastre, legile, moravurile și rânduielile de care vă folosiți, nu este, desigur, niciun motiv să socotim că acestea trebuie respinse. Dar dacă numele este întrebuințat pentru ca doctrinele arătate mai sus să nu fie numai indicate, ci chiar împodobite și onorate, care este îndoiala că Venerabilii Noștri Frați, Episcopii Americii, înaintea altora, le vor respinge și le vor condamna, ca fiind cât

se poate de vătămătoare lor și întregului lor neam? Căci aceasta ar da prilej de bănuială că la voi sunt unii care își închipuie și voiesc o Biserică în America alta decât aceea care este în toate ținuturile. — Una este, prin unitatea doctrinei ca și prin unitatea cârmuirii, și aceasta este Biserica catolică; iar pentru că Dumnezeu a rânduit ca în Cathedra Fericitului Petru să fie centrul și temelia ei, pe drept se numește Romană: căci unde este Petru, acolo este Biserica (Sf. Ambrozie, in Ps. II, 57). Pentru aceasta, oricine voiește să fie socotit cu numele de catolic trebuie să poată lua cu adevăr cuvintele lui Ieronim către Pontiful Damasus: „Eu, urmând pe nimeni ca întâi, în afară de Hristos, mă unesc cu fericirea ta, adică cu comuniunea Cathedrei lui Petru: știu că pe acea piatră este zidită Biserica; oricine nu adună cu tine risipește".

Acestea, iubite Fiule al Nostru, ți le dăm, prin scrisoare aparte, din datoria slujbei Noastre; și vom îngriji să fie comunicate și celorlalți Episcopi ai Statelor Unite; mărturisind din nou caritatea cu care îmbrățișăm întreg neamul vostru, care, precum în vremurile trecute a săvârșit multe pentru religie, tot astfel va împlini și mai mari în viitor, cu ajutorul fericit al lui Dumnezeu. — Iar ție și tuturor credincioșilor Americii vă împărtășim, cu iubire, binecuvântarea apostolică, ca chezășie a ajutoarelor dumnezeiești.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 22 a lunii ianuarie 1899, în anul al douăzeci și unulea al Pontificatului Nostru.

LEO PP. XIII

Exorcismul lui Leon al XIII-lea împotriva Satanei și a îngerilor apostați

Promulgat în anul 1884

În Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Psalmul LXVII

Să Se ridice Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui; și să fugă dinaintea Feței Sale cei ce-L urăsc.
Precumu-se risipește fumul, risipește-i; precum ceara se topește în fața focului, așa să piară păcătoșii dinaintea lui Dumnezeu.

Psalmul XXIV

Doamne, judecă pe cei ce-mi voiesc răul, biruiește pe cei ce mă asaltează.
Să fie rușinați și acoperiți de ocară cei ce caută sufletul meu;
Să se întoarcă înapoi și să fie cuprinși de rușine cei ce uneltesc pierderea mea.
Să fie ca praful înaintea suflării vântului, iar Îngerul Domnului să-i izgonească dinaintea lui;

Calea lor să fie întunecoasă și alunecoasă, iar Îngerul Domnului să-i urmărească.
Căci fără temei au ascuns lațul lor spre pierzarea mea, fără

pricină au adus învinuire împotriva mea.
Să vină asupra lui pieirea pe neașteptate; lațul pe care l-a ascuns să-l prindă; în el să cadă și să piară.
Iar sufletul meu se va bucura în Domnul, se va veseli în mântuirea Sa.
Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh,
Precum era la început și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Rugăciune către Sfântul Mihail Arhanghelul

Prea slăvite principe al oștirii cerești, sfinte Mihail Arhanghele, apără-ne în lupta și în războiul pe care trebuie să-l purtăm împotriva stăpânirilor și puterilor care uneltesc în această lume a întunericului, împotriva tuturor duhurilor rele „care rătăcesc în văzduh" [1]. Vino în ajutorul oamenilor pe care Dumnezeu i-a creat lipsiți de orice rătăcire, „plăsmuiți după chipul propriei Sale firi" [2], și răscumpărați „cu preț atât de mare" [3] din tirania exercitată de diavol.

Și acum, tu însuți, sfinte Mihail, și toată oastea Îngerilor fericiți, luptați lupta Domnului, precum odinioară ați luptat împotriva lui Lucifer, căpetenia trufiei, și împotriva îngerilor săi apostați. „Și n-au putut birui, și locul lor nu s-a mai aflat în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel vechi, care se cheamă diavolul sau Satana, amăgitorul întregii lumi; a fost aruncat pe pământ, iar îngerii lui au fost aruncați împreună cu el" [4].

Iată că acest vrăjmaș străvechi, „ucigaș de la început” [5], s-a ridicat cu îndârjire, „prefăcându-se în înger de lumină” [6], având drept alai ceata duhurilor rele; străbate în toate părțile pământul și pretutindeni se strecoară: pentru a șterge numele lui Dumnezeu și al lui Hristos al Său; pentru a răpi, a nimici și a pierde în osânda fără de sfârșit sufletele care trebuiau încununate cu slavă veșnică. Balaurul cel nelegiuit revarsă în oamenii cu mintea depravată și cu inima coruptă un șuvoi de necurăție: virusul răutății sale, duhul minciunii, al necredinței și al blasfemiei, suflarea de moarte a viciului, a desfrâului și a nelegiuirii generalizate.

Biserica, Mireasa Mielului Neprihănit, iată că este umplută de amărăciune și adăpată cu otravă de către vrăjmași foarte vicleni; și-au pus mâinile nelegiuite asupra a tot ceea ce ea are mai sfânt. Acolo unde a fost așezat scaunul fericitului Petru și catedra Adevărului, acolo au pus tronul urâciunii lor în nelegiuire; astfel încât, lovind păstorul, turma să fie risipită. O, sfinte Mihail, căpetenie nebiruită, fii de față poporului lui Dumnezeu care se află în luptă cu duhul nelegiuirii, dăruiește-i biruința și fă-l să triumfe.

Sfânta Biserică te cinstește ca pe Păzitorul și Ocrotitorul ei; îți aduce laudă ca Apărător împotriva tuturor puterilor vătămătoare, pe pământ și în iad; ție ți-a încredințat Domnul să conduci sufletele celor răscumpărați în locul fericirii supreme. Roagă pe Dumnezeul Păcii să zdrobească pe Satana sub picioarele noastre, pentru ca el să nu mai poată ține oamenii în robie și să nu mai poată vătăma Biserica.

Înfățișează rugăciunile noastre înaintea Celui Preaînalt, pentru ca „să vină asupra noastră cât mai degrabă îndurările Domnului” [7], și ca tu să apuci pe balaurul cel vechi, care este diavolul sau Satana, și, legându-l în adânc, să nu mai poată amăgi neamurile” [8].

Astfel, încrezându-ne în ocrotirea și patronajul tău, în virtutea autorității sacre a maicii noastre, Sfânta Biserică, cu deplină încredere ne apucăm să respingem, în Numele lui Isus Hristos, Dumnezeul și Domnul nostru, năvălirile vicleniei diabolice.

V. Iată Crucea Domnului, fugiți, puteri potrivnice.
R. A biruit Leul din seminția lui Iuda, odrasla lui David.

V. Fie, Doamne, mila Ta asupra noastră.
R. După măsura în care nădăjduim în Tine.

V. Doamne, ascultă rugăciunea mea.
R. Și strigătul meu să ajungă la Tine. (Laicii omit versetul și răspunsul următor)

V. Domnul să fie cu voi.
R. Și cu duhul tău.

Orare.

Dumnezeule și Tată al Domnului nostru Isus Hristos, invocăm Sfântul Tău Nume; și, cu umilință, cerem cu stăruință milostivirea Ta, prin mijlocirea Fecioarei

neprihănite, Născătoare de Dumnezeu, a sfântului Mihail Arhanghelul, a sfântului Iosif, soțul Mariei, a sfinților Apostoli Petru și Pavel și a tuturor Sfinților, binevoiește a ne dărui ajutor împotriva Satanei și a tuturor celorlalte duhuri necurate, care străbat lumea pentru a vătăma neamul omenesc și a pierde sufletele.

Amin.

Exorcism

Te exorcizăm, oricine ai fi, duh necurat, putere satanică, hoardă a vrăjmașului infernal, legiune demonică, orice adunare și sectă diabolică; în Numele și prin „Puterea" [9] lui Isus Hristos + Domnul nostru, fii smuls și alungat de Biserica lui Dumnezeu din sufletele [10] create după chipul lui Dumnezeu și răscumpărate prin Prețiosul Sânge al Mielului Celui Dumnezeiesc +. De acum înainte, să nu mai ai îndrăzneala, șarpe viclean, de a înșela neamul omenesc, de a prigoni Biserica lui Dumnezeu, de a zgudui și „a cerne ca pe grâu" [11] pe aleșii lui Dumnezeu +.

Îți poruncește aceasta Dumnezeu Cel Preaînalt +, Căruia, în marea ta trufie, încă pretinzi a-I fi asemenea, El, care voiește ca „toți oamenii să se mântuiască și să ajungă la cunoașterea Adevărului" [12].
Îți poruncește Dumnezeu Tatăl +.
Îți poruncește Dumnezeu Fiul +.

Îți poruncește Dumnezeu Duhul Sfânt +.
Îți poruncește Hristos întru slavă, Cuvântul cel veșnic al lui Dumnezeu făcut trup +, Care, pentru mântuirea neamului nostru, pierdut prin invidia ta, „S-a smerit pe Sine și S-a făcut ascultător până la moarte" [13], Care Și-a zidit Biserica pe „Stâncă" [14] și a făgăduit că „porțile iadului nu o vor birui" [15], deoarece El va rămâne cu Ea până la sfârșitul veacurilor [16].
Îți poruncește semnul sacru al Crucii † și puterea inerentă tuturor tainelor credinței creștine +.
Îți poruncește Preaaugusta Născătoare de Dumnezeu, Fecioara Maria +, care, din primul moment al Neprihănitei sale Zămisliri, prin smerenia sa, ți-a zdrobit capul prea trufaș.
Îți poruncește credința sfinților Apostoli Petru și Pavel și a celorlalți Apostoli +.
Îți poruncește sângele martirilor și evlavioasa mijlocire a tuturor Sfinților și Sfintelor +.

Așadar, balaur blestemat și orice legiune diabolică, te conjurăm prin Dumnezeul + cel viu, prin Dumnezeul + cel adevărat, prin Dumnezeul + cel sfânt, prin acel Dumnezeu care atât de mult a iubit lumea încât a dat pe Fiul Său unul-născut, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică [17].

Încetează a mai înșela făpturile omenești și a le turna otrava osândei veșnice. Încetează a mai vătăma Biserica și a-i împiedica libertatea. Înapoia ta, Satano, născocitor și stăpân al oricărei înșelăciuni, vrăjmaș al mântuirii oamenilor. Cedează

locul lui Hristos, în Care nu ai aflat nimic din lucrările tale. Cedează locul Bisericii, una, sfântă, catolică și apostolică, pe care Hristos a dobândit-o cu prețul Sângelui Său. Pleacă-te sub mâna cea puternică a lui Dumnezeu, tremură și fugi la invocarea pe care o facem a sfântului și înfricoșătorului Nume al acestui Isus, la care iadurile se cutremură, Căruia Îi sunt supuse Virtuțile cerurilor, Puterile și Domniile, pe Care Heruvimii și Serafimii Îl laudă într-un concert fără sfârșit, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul, Dumnezeul oștirilor.

V. Doamne, ascultă rugăciunea mea.
R. Și strigătul meu să se înalțe până la Tine. (Laicii omit versetul și răspunsul următor)
V. Domnul să fie cu voi.
R. Și cu duhul tău.

Orare.

Dumnezeule al cerului, Dumnezeule al pământului, Dumnezeule al Îngerilor, Dumnezeule al Arhanghelilor, Dumnezeule al Patriarhilor, Dumnezeule al Profeților, Dumnezeule al Apostolilor, Dumnezeule al Martirilor, Dumnezeule al Mărturisitorilor, Dumnezeule al Fecioarelor, Dumnezeule care ai puterea de a da viață după moarte și odihnă după osteneală, pentru că nu este alt Dumnezeu afară de Tine și nu poate fi altul decât Tine, Creator al tuturor celor văzute și nevăzute, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit: cu smerenie rugăm Preaslăvita Ta Maiestate să binevoiască a-Și folosi Puterea pentru a ne izbăvi de orice tiranie a duhurilor

infernale, de cursele, înșelăciunile și răutățile lor, și să ne păstreze nevătămați de orice rău.

Prin Isus Hristos Domnul nostru. Amin.

V. De cursele diavolului.
R. Izbăvește-ne, Doamne.

V. Pentru ca Biserica Ta să-Ți slujească în libertate, rânduială și pace;
R. Te rugăm, ascultă-ne, Doamne.

V. Pentru ca vrăjmașii Sfintei Tale Biserici să fie smeriți și convertiți;
R. Te rugăm cu umilință, Doamne, ascultă-ne.

Doamne, nu-Ți aduce aminte de fărădelegile noastre, nici de ale părinților noștri, și nu lua răzbunare pentru păcatele noastre; nu ne lăsa să cădem în ispită, ci ne izbăvește de cel rău. Amin [18].

Tatăl nostru…

Se stropește cu apă sfințită persoanele prezente și cele patru colțuri ale încăperii. Se aduc îndată mulțumiri pentru harurile dobândite prin recitarea MAGNIFICAT-ului.

Magnificat (Luca 1, 46-55)

Mărește sufletul meu pe Domnul,
Și s-a bucurat duhul meu în Dumnezeu, Mântuitorul meu,
Că a căutat spre smerenia roabei Sale.
Că iată, de acum mă vor ferici toate neamurile.

Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic,
Și Sfânt este Numele Lui.
Și mila Lui din neam în neam
Peste cei ce se tem de El.

Făcut-a tărie cu brațul Său,
Risipit-a pe cei mândri în cugetul inimii lor.
Coborât-a pe cei puternici de pe scaune,
Și a înălțat pe cei smeriți.

Pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăți,
Și pe cei bogați i-a scos afară deșerți.
Sprijinit-a pe Israel, slujitorul Său,
Aducându-Și aminte de mila Sa,

Precum a grăit către părinții noștri,
Lui Avraam și seminției lui în veac.

Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh,
Precum era la început și acum și pururea
Și în vecii vecilor. Amin.

1. *Efeseni VI, 12*

2. *Înțelepciunea II, 23*
3. *I Corinteni VI, 20*
4. *Apocalipsa XII, 8–9*
5. *Ioan VIII, 44*
6. *II Corinteni XI, 14*
7. *Psalmul LXXVIII, 8*
8. *Apocalipsa XX, 3*
9. *Luca VIII, 46*
10. *Matei XII, 43*
11. *Luca XXII, 31*
12. *I Timotei II, 4*
13. *Filipeni II, 8*
14. *Matei VII, 24*
15. *Matei XVI, 18*
16. *Matei XXVIII, 20*
17. *Ioan III, 15*
18. *Tobit III, 3 – Matei VI, 13*

Adevărul de Veacuri

Adevărul de Veacuri este o editură dedicată publicării textelor doctrinare catolice provenite din Magisteriu și din tradiția preconciliară. Oferă lucrări recunoscute, cu respectarea surselor și a sensului original al textelor. Activitatea sa urmărește claritatea, fidelitatea și transmiterea învățăturii.

Regăsiți online întreaga
noastră colecție și cărțile audio

https://linktr.ee/AdevaruldeVeacuri

ISBN : 9798247878742

Independently published